

Produkt- ansvarsforsikring

(Products Liability Insurance)

JØRGEN HANSEN

Advokat, lektor i retsvidenskab ved Københavns Universitet

I KOMMISSION HOS GYLDENDALSKE
BOGHANDEL, NORDISK FORLAG A/S

GYLDENDAL

Bogen er sat med Linotype Times
og trykt i A. Backhausens Bogtrykkeri
ved Holger J. Sørensen, Horsens
© 1967 by Gyldendalske Boghandel
Nordisk Forlag A/S, Copenhagen
Printed in Denmark 1967

Denne afhandling er i forbindelse med afhandlingen *Sælgerens ansvar for skade forvoldt af ting med farlige egenskaber* (trykt 1965) af det rets- og statsvidenskabelige fakultet ved Københavns Universitet antaget til offentlig at forsvares for den juridiske doktorgrad.

København, den 22. juni 1967.

Bernhard Gomard,
h. a. decanus.

INDHOLD

<i>Forord</i>	9
§ 1. <i>Indledning</i>	11– 39
I Træk af udviklingen	11
II Afhandlingens begrundelse	23
III Anvendelse af ansvarsfraskrivelsesklausuler	24
IV Forsikringsmuligheden	26
V Problemstilling	28
A. Ansvarsforsikringens Begreb	29
B. Ansvarsgrundlagets særegenhed	29
C. Erstatningsansvarets størrelse og spredning	34
D. De forsikringsmæssige interesser	36
E. Skadebegrebet	38
VI Terminologi og systematik	39
§ 2. <i>Dansk og Fremmed Forsikringsret (Praksis)</i>	40– 91
I Indledning	40
II Danmark	41
A. Policepraksis	42
B. Teori og domspraksis	48
III Sverige	52
A. Policepraksis	52
B. Teori og domspraksis	59
IV Norge	61
V England	63
A. Public liability policen	65
B. Products liability policen	66
VI USA	73
VII Tyskland	77
VIII Schweiz	83
IX Andre lande	87
A. Finland	87
B. Frankrig	89
X Sammenfatning	90

§ 3. <i>Interesserne i Forsikringsforholdet</i>	92–131
I Subjektiv risiko	92
A. Generelt	92
B. Ansvarsforsikringens betydning for den erstatningsretlige prævention	93
C. Den sikredes subjektive adfærd	96
1. Forsikringsaftaleloven	96
2. Farlige egenskabers skadeforvoldelse	100
II Ansvarsgrundlaget	103
A. Indledning	103
B. Forholdet til misligholdelsesfølgerne	104
C. Ansvarsgrundlagets fleksibilitet	111
1. Indledning	111
2. Kontraktforholdets betydning	115
a. Varebetegnelsen	116
b. Sælgerens anprisning af varerne	117
1. Anpriser vedrørende salgsgenstandens egenskaber	117
2. Anpriser vedrørende salgsgenstandens anvendelse	123
c. Sælger stiller garanti	126
d. Konklusion	128
ad I–II	128
§ 4. <i>Dækningssum og Dækningsgrænser</i>	132–153
I Hvilke tab bør omfattes af forsikringen	132
A. Skadebegrebet	132
B. Hvilke tab bør forsikringen omfatte	135
II Dækningssummer	140
A. Forsikringsbegivenheden	140
B. Andre dækningsbegrænsninger	148
C. Selvrisiko	150
D. Flere ansvarlige	151
§ 5. <i>Afsluttende Bemærkninger</i>	154–155
<i>Bilag I. Normalpolice for erhvervsansvarsforsikring</i>	156

<i>Bilag II. Særlige betingelser II</i>	158
<i>Bilag III. Udkast til Produktansvarsklausul</i>	161
<i>Summary</i>	162
<i>Oversigt over de anvendte forkortelser</i>	177
<i>Fortegnelse over den i afhandlingen benyttede litteratur m. v.</i>	178
<i>Stikordsregister</i>	181

FORORD

Nærværende afhandling er udarbejdet som en fortsættelse af afhandlingen: Sælgerens ansvar for skader forvoldt af ting med farlige egenskaber, som blev udsendt i 1965.

En tak rettes til de mange mennesker i danske og udenlandske forsikringselskaber og organisationer som har bistået med oplysninger om kutymer og praksis. En speciel tak rettes til sekretær i Indenrigsministeriet, Niels Dittmer, som har udarbejdet stikordsregistret.

Gothersgade 133, den 15. december 1966.

Jørgen Hansen.

§ 1. INDLEDNING

I. Træk af udviklingen

Som den første ledende sag om sælgerens ansvar for skade forvoldt af farlige egenskaber nævnes i engelsk og amerikansk ret sagen *Winterbottom v. Wright*¹ fra 1842. Sagen drejer sig om en karetmager, som havde lavet en hestevogn til det engelske postvæsen. Medens vognen blev benyttet af en af postvæsenets embedsmænd i tjenstlig medfør, brød hestevognen sammen og embedsmanden led alvorlig skade. Han rejste sag mod karetmageren under henvisning til, at karetmageren var ansvarlig, fordi hestevognen ikke havde været ordentlig udført. Karetmageren blev i dommen frifundet, idet det ved dommen blev fastslået, at embedsmanden ingen erstatning kunne kræve af karetmageren, fordi der ikke bestod nogen kontrakt mellem karetmageren og embedsmanden.

Som begrundelse for dette resultat, henvises i dommen til den uoverskuelige konsekvens, som kunne følge af, at man ikke holdt en snæver afgrænsning af den personkreds, som kunne kræve erstatning.

»If we were to hold that the plaintiff could sue in such a case, there is no point at which such actions would stop. The only safe rule is to confine the right to recover to those who enter into the contract: if we go one step beyond that, there is no reason why we should not go fifty. The only real argument in favour of the action is, that this is a case of hardship; but that might have been obviated, if the plaintiff had made himself a party to the contract.«²

Denne dom lægger på en meget ulykkelig måde retsudviklingen fast i mere end 60 år i USA og England. Efter dommen kan kun en medkontrahent rejse erstatningskrav mod sin kontraktspart, som følge af skade forvoldt af farlige egenskaber ved salgsgenstanden. Dette gælder, hvad enten kravet støttes af de almindelige regler om torts eller på garantier, som udtrykkelig eller stiltiende er indeholdt i salgsaftalen.³

Dommen medfører som konsekvens, at en fabrikant er ansvarsfri for de skader, som forvoldes af farlige egenskaber ved de producerede varer over for alle andre skaderamte end køberen, og at selv en senere køber ikke har mulig-

1. 10 M & W 109.

2. *Lord Alderson* 10, M & W 115, *Gillam*: p. 35, *James*: Journal of Business Law 1960 p. 287 f. Se også *Prosser*: p. 497 f.

3. *Gillam*: p. 42, *Arnold*: ILJ, 1957 p. 617, *Schmidlin*: HVA. 1963, p. 119, *Lorentz*: p. 67.

hed for at gøre ansvar direkte gældende mod fabrikanten, men kun mod sin umiddelbare medkontrahent. På det tidspunkt, da dommen blev afsagt gjaldt antagelig kun undtagelse fra kontraktskravet, såfremt der var handlet svigtigt.⁴

Dommen afsiges på et tidspunkt, hvor industrialiseringen er i fuld udvikling og medfører et resultat, der meget dårligt passer til de sociale og økonomiske problemer og forhold, som fulgte med industrialiseringen. Dommen er blevet meget kritiseret, men først efter mere end 60 års domspraksis lykkes det at få gennemhullet kravet om, at skadelidte skulle være kontraktspartner, så meget, at reglen er reduceret til at blive en ret begrænset undtagelse.

Hele denne udvikling er bygget op omkring begrebet »*dangerous goods*«. Udviklingen har sit udgangspunkt i sagen *Langridge v. Levy*, hvor sælgeren havde solgt en bøsse til sagsøgerens fader til brug for faderen og sagsøgeren. Sælgeren vidste, at bøssten var usikker, men fortalte faderen, at den var sikker. Bøssten slog bagud, da sagsøgeren skød med den, og sagsøgeren led skade.⁵ Sælgeren blev pålagt ansvar og i dommen udtales, at der gælder en særlig regel gående ud på, at man ikke må lave farlige genstande, som ville gøre den, som leverede dem ansvarlig over for de personer, hvis hænder genstanden måtte passere og over for de, som måtte blive skadet.

Winterbottom v. Wright brød ikke med dette princip, idet det i dommen udtales, at en hestevogn ikke var »a dangerous article«.

Sondringen mellem genstande, som ikke er farlige, og genstande, som er farlige i sig selv, accepteres af domspraksis, og hele udviklingen i de følgende årtier af erstatningsretten inden for dette område, bliver en stadig større ind- dragen af goder under begrebet »dangerous articles«. På denne måde kan domstolene søge erstatningsretten tilpasset de sociale og samfundsmæssige behov i forbindelse med industrialiseringen uden formelt at bryde med tidligere retspraksis.

I 1851 frifindes f. eks. sælgeren af en lampe, som var eksploderet, og hvor køberens kone havde lidt skade, for ansvar, idet en lampe ikke var »naturally dangerous«.⁶

Undtagelsen hvorefter privy-reglen ikke gjaldt ved skade forvoldt af goder, som var farlige, overføres fra England til U. S. A. i 1852,⁷ hvor en apoteker solgte en medicin (Belladonna) til en anden apoteker, som solgte den til en tredie, som solgte den til en mand, som købte den til sin kone, der brugte me-

4. Gillam: p. 67. Prosser: p. 498 f. *Future Developments* p. 10.

5. Gillam: p. 67 og 42 f. *Langridge v. Levy*, 2 M & W 519 (1837).

6. *Longmeid v. Holliday* 155 Eng. Rep. 752 (1851), Gillam: p. 43.

7. Gillam: p. 43 f.

dicinen og blev alvorligt skadet. Konen fik erstatning af den første apoteker, fordi hans uagtsomhed havde »put human life in imminent danger«. ⁸

I løbet af de næste 30 år bliver en række varer stemplet som dangerous og unddraget privyreglen som f. eks. fødevarer, drikkevarer, mediciner, skydevåben og eksplosiver, visse sæber og hårvaskemidler, visse tobaksprodukter, sodavandsflasker (explosion pop bottels), defekte stiger og stilladser og en eksploderet kaffekolbe m. v. ⁹

I 1903 bliver udviklingen summeret op i sagen *Huset v. J. I. Case Threshing Machine Company*.¹⁰ I sagen var en af køberens folk blevet skadet af et tærskværk, og sælgeren blev pålagt ansvar. Det siges i dommen, at der er tre undtagelser fra hovedreglen, som fritager fabrikanten fra ansvar for skade på trediemand voldt af hans varer.

»The first is that an act of negligence of a manufacturer or vendor which is imminently dangerous to the life or health of mankind, and which is committed in the preparation or sale of an article intended to preserve, destroy, or affect human life, it is actionable, by third parties who suffer from the negligence.»

The second exception is that an owner's act of negligence which causes injury to one who is invited by him to use his defective appliance upon the owner's premises may form the basis of an action against the owner.»

The third exception to the rule is that one who sells or delivers an article which he knows to be imminently dangerous to life or limb to another without notice of its qualities is liable to any person who suffers an injury therefrom which might have been reasonably anticipated, whether there were any contractual relations between the parties or not»

Den ledende dom, som fastslår, at fabrikanten er ansvarlig efter reglerne om torts som hovedregel uden hensyn til kontraktsforholdet kommer i USA i 1916 i sagen: *Mac Pherson v. Buick Motor Company*.¹¹ Buick Motor Company havde lavet en bil, som gennem en mellemhandler var solgt til skadelidte. Skadelidte havde lidt skade, fordi et af bilhjulene var brudt sammen under kørslen. Hjulet var ikke fremstillet af Buick Motor Company, men indkøbt hos en leverandør. Fejlen ved hjulet kunne have været opdaget, hvis Buick Motor Company havde undersøgt hjulet, inden det var blevet indføjjet i bilen, men sådan undersøgelse havde ikke fundet sted. Buick Motor Company blev pålagt ansvar, idet det fandtes at være negligent ikke at undersøge hjulet for mangler.

I sit indhold er Mac Pherson-sagen blot et eksempel på problemstillingen

8. *Thomas v. Winchester* 6. N. Y. 397 (1852).

9. *Gillam*: p. 44 se også *Lorenz*: p. 68 f. og *Prosser*: p. 499.

10. 120 F. 865, *Arnold*: ILJ 1957 p. 617.

11. 217. N. Y. 382, *Gillam*: p. 45 ff.

omkring undtagelsen for privity-reglen, hvor der er tale om dangerous goods. Når dommen i amerikanske fremstillinger fremhæves som den dom, der begraver næsten hele privity-reglen inden for området af reglerne om torts, hænger det sammen med dommens præmisser.¹² I præmisserne fastslås, at en fabrikant, som sender et produkt på markedet, er pligtig at sørge for, at produktet repræsenterer den mindst mulige risiko for andre.¹³

En anerkendelse af anvendelsen af reglerne om torts over for andre end medkontrahtenten, svarende til Mac Pherson-sagens præmisser, gennemføres i England med dommen i sagen *M'Ailster and Donoghue v. Stevenson*,¹⁴ hvor køberen og en af hendes venner blev alvorligt beskadiget ved at drikke en flaske øl, som havde indeholdt en snegl.

En anerkendelse af, at reglerne om torts kan påberåbes også af andre end den sagsørgtes medkontrahtent,¹⁵ har medført at man i engelsk og amerikansk ret er kommet frem til samme problemstilling som som hovedregel er gældende på kontinentet, nemlig at det for gennemførelsen af et ansvar er nødvendigt for skadelidte at bevise, at fabrikanten i det konkrete tilfælde har handlet culpøst.¹⁶ Der kan ikke hverken i Mac Pherson-sagen eller i sagen *Donoghue v. Stevenson*, indlægges nogen regel om, at fabrikanten eller leverandøren garanterer for sikkerheden ved brugen af de fabrikerede eller leverede produkter.¹⁷

Ansvar uden culpa kan der i engelsk og amerikansk ret kun blive tale om, såfremt ansvaret kan begrundes i reglerne om warranty enten med hjemmel i de respektive købelove eller med hjemmel i salgsaftalen.

Skal et ansvar rejses med hjemmel i *reglerne om warranty* gælder stadig såvel i England som USA et privity-krav, således at kun kontraktspartneren kan rejse krav på grundlag af reglerne om warranties. Mest konsekvent er kravet fastholdt i England, hvor det selv ved fødevarer opretholdes f. eks. i *Daniels and Wife v. White & Sons*,¹⁸ hvor et ægtepar led skade som følge af, at en flaske White Lemonade indeholdt carbolic acid, og hvor bryggeriet frifandtes på grund af manglende bevis for culpa, og hvor kun manden fik erstatning af

12. Et uddrag af præmisserne er gengivet i Sælgerens Ansvar p. 64.

13. *Gillam*: p. 46. *Prosser*: p. 499 f.

14. 1932 AC. 562. Sælgerens Ansvar p. 60, *Dinsdale*: Policy 1965 p. 138.

15. Efter præmisserne i *Donoghue v. Stevenson* er udvidelsen af reglerne om torts til at gælde i forhold til enhver skadelidt begrænset til personskaade og tingskaade. Ved ren formueskaade antages reglerne om torts ikke at kunne påberåbes af en vilkårlig skadelidt. *Future Developments* p. 16.

16. *Gillam*: p. 49. *Lorenz*: p. 69.

17. *Arnold*: ILJ 1957 p. 618, *James*: Journal of Business Law 1960 p. 293, *Future Developments* p. 16.

18. 1938. 4. All. E. R. 258, Sælgerens Ansvar p. 59 med note 3.

sælgeren, idet kun han som køber kunne påberåbe sig reglerne i sales of goods act sec. 14. Nogen særlig tendens til at bryde med denne regel kan ikke konstateres i England, selv om en enkelt sag har udvidet ansvaret efter sales of goods act til at omfatte købers ægtefælle¹⁹ og selv om nogle specielle love har givet en vis udvidelse af påtalemuligheden.²⁰

I USA er der imidlertid stærke kræfter i gang for at få udvidet reglerne om warranties til at gælde alle, som rammes af skader ved at produkter har farlige egenskaber, således at man kommer frem til et egentligt ansvar uden culpa for fabrikantens produkter.²¹

Denne tendens giver sig navnlig udslag på to måder, nemlig for det første gennem en indfortolkning af warranties i kontrakten og for det andet en udvidelse af den personkreds, som kan påberåbe sig reglerne om warranties.

I vidt omfang indfortolker amerikanske domstole en stiltiende garanti i salgsaftalen mod farlige egenskabers tilstedeværelse. Indfortolkningen sker dels på grundlag af de køberetlige regler, dels på grundlag af varebetegnelsen i kontrakten.

Efter de køberetlige regler indfortolkes garantien med hjemmel i Uniform Sales Act sec. 14 & 15, jfr. Uniform Commercial Code 2-314, 2-315 og 3-317²² om goods sold by description, hvor sælgeren efter loven må indestå for, at det solgte gode svarer til den givne beskrivelse.

Herudover anlægges en fortolkning af kontrakten med hjemmel i selve varebetegnelsen, en defekt traktor er ingen traktor, en steril tyr er ingen tyr²³ o. s. v., en praksis som også kendes fra danske domme om sælgerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse.²⁴

Med hensyn til adgangen til at rejse erstatningskrav med hjemmel i en udtrykkelig eller stiltiende garanti, holder de fleste amerikanske domstole stadig væk fast i privity-reglen, således at erstatningskrav kun kan rejses af den medkontrahent, over for hvem garantien er stillet.²⁵

Det samfundsmæssige behov for at kunne gennemføre erstatningskrav uden

19. Se *Lockett and another v. A. M. Charles Ltd.* 1938. Refereret i *Future Developments* p. 7 og *Dickerson*: p. 67 f.

20. *Future Developments* p. 7 ff.

21. I England har *James* i *Journal of Business Law* 1960 p. 294 f. udtalt sig til støtte for en anvendelse af et objektivt fabrikanteransvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. *James* mener dog, at et sådant ansvar bør gennemføres ved lov og ikke skabes af domstolene.

22. *Gillam*: p. 26 med note 21, *Dickerson*: p. 62.

23. *Gillam*: p. 63.

24. *Sælgerens Ansvar* p. 129 ff.

25. *Gillam*: p. 53, *Dwinell*: *Best's News* 1961 p. 22, *Arnold*: *ILJ* 1957 p. 619, *Dickerson*: p. 63 ff., *Prosser*: 507 f.

hensyn til de konkrete kontraktsforhold har navnlig vist sig i USA. Domspraksis har her navnlig drejet sig om, hvorvidt forbrugeren, som havde købt den farlige vare, og som havde lidt skade, kunne sagsøge fabrikanten direkte, eller om forbrugeren var henvist til kun at kunne rejse kravet mod sin umiddelbare sælger. Domstolene har i USA været i store vanskeligheder. På den ene side har man måttet tage hensyn til den traditionelle opfattelse, hvorefter kun en kontraktspartner kan støtte ret på indgåede kontrakter sammenholdt med reglerne om, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse må begrundes i en udtrykkelig eller stiltiende garanti, hvis det skal række ud over reglerne om torts. På den anden side har man et socialt pres skabt af hele den måde, hvorpå det amerikanske salgs- og reklameapparat er opbygget, et salgs- og reklameapparat, inden for hvilket fabrikanten i meget vidt omfang er ansvarlig, for de oplysninger og metoder, som gives og bringes i anvendelse i forbindelse med varens salg, uden at fabrikanten selv kommer i nogen direkte kontraktlig relation til forbrugeren²⁶ og hvor den logiske og socialt rigtige konsekvens måtte være at lade fabrikanten være direkte ansvarlig over for alle de, som led skade ved at produktionen ikke opfyldte de forventninger hos skadelidte, som fabrikanten havde skabt gennem sit salgs- og reklameapparat.

Denne konflikt har skabt en ret uensartet domspraksis i de forskellige amerikanske stater.

I øjeblikket kan stillingen i USA antagelig sammenfattes på følgende måde.

Ved skade forvoldt af *farlige egenskaber ved næringsmidler og mediciner* har domstolene frigjort sig *privacy*-reglen. I disse sager har de fleste domstole givet efter for det sociale behov og anerkendt et ansvar, der stort set svarer til et ansvar uden culpa, blandt andet under henvisning til, at hverken *common law* eller *uniform sales act* beskytter en fabrikant mod at blive gjort ansvarlig i henhold til en udtrykkelig eller stiltiende garanti af en skadelidt, som ikke står i noget direkte kontraktsforhold til fabrikanten.²⁷

Uden for området af food cases er billedet langt mere broget. I de fleste tilfælde holder domstolene fast ved *privacy*-reglen, men der findes allerede mange domme, som søger at skaffe sig et formelt grundlag for at udvande *privacy*-reglens resultater. Domstolenes opfindsomhed i så henseende er ganske betydelig. *Gillam*²⁸ nævner ikke mindre end 29 forskellige begrundelser for at udvide reglerne om *warranties* til at gælde ud over det enkelte kontraktsforhold. Begrundelserne strækker sig fra en opfattelse af, at melleghandleren som fabrikantens fuldmægtig videregiver fabrikantens garanti eller, at melleghand-

26. *Gillam*: p. 33.

27. *Gillam*: p. 53 med note 108.

28. *Gillam*: p. 59 f., *Dickerson*: p. 65 f. og 93 ff., *Prosser*: p. 502 og 508. Se også *Sælgers Ansvar* p. 63 f.

leren som køberens fuldmægtig modtager fabrikantens garanti,²⁹ til en anvendelse af sessionslæren, således at garantien gøres til en del af selve ydelsen og transporteres gennem salget til forbrugeren, til en anvendelse af læren om trediemandsløfter eller til en opfattelse, hvorefter det at stille en garanti som viser sig at være urigtig, eller til at det at bryde en stillet garanti er »a tort«, eller at indholdet af fabrikantens annoncereing indeholder en udtrykkelig garanti, stillet over for forbrugeren eller indeholder en culpøs adfærd over for denne. Der findes også domme, som undlader at postulere nogen begrundelse for at komme uden om den traditionelle opfattelse af privity-reglen og simpelt hen tilsidesætter eller ignorerer den.

Ingen af dommene har imidlertid taget skridtet fuldtud og afgjort spørgsmålet om, hvorvidt man skulle pålægge fabrikanten et ansvar uden culpa, for de skader som hans produkter forvolder³⁰ som en konsekvens af den øjeblikkelige sociale og økonomiske situation. Ikke således at fabrikanten pålægges et ansvar uden culpa »because he is the maker, but rather in spite of that fact«. ³¹

Domspraksis kritiseres af amerikansk teori. Klarest er det gjort af *Prosser*:³²

»The majority of courts still refuse to find a strict liability even as to food. The more recent cases, however, have shown a definite tendency in that direction. It seems probable that this will be the law of the future, and that the end of the next quarter of a century will find the principle generally accepted. No reason is apparent for limiting it to food cases, and it may be anticipated that it will extend, first to other products involving a high degree of risk, and perhaps eventually to anything which may be expected to do harm if it is defective. If that is to occur, it seems far better to discard the troublesome sales doctrine of »warranty«, and impose strict liability outright in tort, as a pure matter of social policy. It is »only by some violent pounding and twisting« that the concept can be made to yield the desired result; and the reliance traditionally necessary to a warranty is no easy to find in the case of a consumer who does not even know who made the goods, or who has not even made a purchase but is a mere donee. »The remedies of injured purchases ought not to be made to depend upon the intricacies of the law of sales«. If the producer is to be required to guarantee his product, no further justification will be needed than that public opinion will have arrived at the point where it places full responsibility for the injury upon him. In any case, however, the liability should of course extend only to normal injuries, and the injured plaintiff must still trace the defect of the defendant«.

29. *Dickerson* nævner p. 66, at der findes domme, der på grundlag af et tilsvarende synspunkt har anerkendt, at en mand, som havde lidt skade ved nogle varer hans kone havde købt, kunne påberåbe sig aftalen mellem sælgeren og hans kone, hvorimod hans kone i den modsatte situation ikke kunne påberåbe sig aftalen mellem sælgeren og hendes mand.

30. *Gillam*: p. 61. *Prosser*: p. 509 f.

31. *Gillam*: p. 55 med note 112.

32. *Prosser*: Torts p. 692, 1 st. edition (1941) jfr. *Gillam*: p. 61.

En frigørelsestendens svarende til den de amerikanske domme er udtryk for har ikke fundet sted i *England*, hvor privity-reglen stadig administreres ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, hvad enten dette ansvar støttes på reglerne i sales of goods act, eller på særligt aftalte garantier. I engelsk teori findes dog udtalelser og tanker, gående ud på gennemførelsen af et ansvar uden culpa for en række fabrikanters vedkommende over for andre skaderamte end fabrikantens umiddelbare medkontrahent.³³

De problemer, som man i engelsk og amerikansk erstatningsret har haft at kæmpe med, og som man kun i begrænset omfang har løst i dag, har kun begrænset betydning set fra en forsikringsretlig synsvinkel. De erstatningsretlige grænser, som man søger at bryde ned, betyder selvsagt en formindskelse af risikoen for, at den sikrede ifalder ansvar over for tredjemand, men den udvidelse af ansvarsrisikoen, som en fjernelse af de erstatningsretlige grænser i privity-krav og lignende betyder, har kun ringe betydning i forhold til de forsikringsretlige problemer om dækningsområdets afgrænsning.³⁴ De problemer, der har været i engelsk og amerikansk erstatningsret omkring sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, har imidlertid haft enorm forsikringsmæssig betydning, derved, at forsikringsselskaberne på et meget tidligt tidspunkt af ansvars-forsikringens historie i England er blevet opmærksomme på de særlige problemer og risici, som knytter sig til sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse og har fået taget stilling til problemerne i tide.

De problemer, som præger udviklingen i engelsk og amerikansk ret omkring privity-reglen er uden særlig betydning for *udviklingen på kontinentet*.

Så vidt det har været muligt at konstatere, spiller ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse ikke nogen rolle i praksis, førend efter den første verdenskrig.³⁵

På kontinentet giver ansvarets fremkomst navnlig problemer med hensyn til ansvarsgrundlagets udformning. Man har ikke særlige vanskeligheder med at anerkende et ansvar efter en culpa-regel, eller et ansvar i henhold til en over for skadelidte stillet udtrykkelig garanti, men man har betydelige vanskeligheder med hensyn til en pålæggelse af ansvar uden culpa i øvrigt. Det sociale behov for strenge ansvarsregler, har også meldt sig på kontinentet med den stigende industrialisering, og man har på kontinentet beskæftiget sig med, om der var mulighed for at lade ansvaret falde ind under misligholdelseslærens ansvarsregler.

Dette spørgsmål om anvendelsen af de køberetlige regler på ansvaret for de

33. *Future Developments* p. 17, *James: Journal of Business Law* 1960 p. 294 f.

34. Se herom nedenfor p. 113 f.

35. *Lorentz*: p. 60 nævner 1915. Om nordisk ret se *Sælgerens Ansvar* p. 13 og p. 70 ff.

farlige egenskabers skadeforvoldelse, løses forskelligt i de forskellige lande. Dette hænger antagelig i nogen grad sammen med *den forskelligartethed, som foreligger i opbygningen af de køberetlige regler i de forskellige lande.*

Skal de køberetlige regler kunne anvendes som grundlag for ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse, må reglerne være udformet på en sådan måde, at reglerne indhold er uafhængigt af køkets og salgsgenstandens art. Dette er ikke tilfældet i de nordiske købelove, hvor man i kbl. §§ 42 og 43 sonderer mellem specieskøb og genuskøb, for så vidt angår mangelsbeføjelserne, og hvor man formelt har fået garantireglen placeret som en del af ansvaret for specieskøbet. Denne placering gør det vanskeligt at anvende mangelsansvarsreglerne på sælgeransvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, idet en anvendelse af reglerne meget nemt fører til, at alle mangelsansvarsreglerne bliver bragt i anvendelse, hvilket ikke vil være holdbart.³⁶ Havde garanti-ansvaret været udskilt som en selvstændig regel, således at man for eksempel taler om garantikøb og andet køb, som man gør det i BGB og OR og kun inden for sidste gruppes vedkommende sonderer mellem specieskøb og genuskøb, er der grund til at tro, at en stor del af sælgeransvaret uden culpa for de farlige egenskabers skadeforvoldelse havde fundet sin begrundelse i købeloven.

I *Tyskland* har domstolene i vidt omfang placeret sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse inden for BGB's køberetlige regler, først og fremmest i § 463³⁷ og 480 II, og samme udvikling ville man antagelig have fået i *Schweiz*, hvis ikke OR § 208 stk. 3 havde begrænset sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse til kun at kunne ifaldes efter en culpa-regel med omvendt bevisbyrde i tilfælde, hvor sælgeren er fremkommet med bestemte oplysninger om salgsgenstandens egenskaber (OR § 197).³⁸

Samme vanskeligheder med hensyn til ansvarets behandling, som kendes i tysk ret, findes i *fransk ret*, hvor domstolene har været i tvivl med hensyn til hvilke af Code Civils bestemmelser, som skulle bringes i anvendelse på ansvaret og hvor konkurrencelæren har spillet en vis rolle.³⁹

I *nordisk ret*⁴⁰ har domstolene ikke som i tysk og fransk ret været belastet med at skulle tilpasse bestemte lovbestemmelser til ansvaret. Købeloven har i enkelte tilfælde givet vanskeligheder, men i det store flertal af tilfælde har domstolene måttet løse ansvarssituationerne med hjemmel i forholdets natur. I praksis er domstolene her ofte kommet til et ansvar uden culpa for sælgeren,

36. Se herom Sælgerens Ansvar p. 21 ff.

37. Se herom *Lorenz*: p. 79, *Bengtsson*: I p. 42 ff. og 64 ff., Sælgerens Ansvar p. 67 ff. og nedenfor p. 79 f.

38. *Bengtsson*: I p. 72 og nedenfor p. 84.

39. *Bengtsson*: I p. 86 f. og 102 f. samt Sælgerens Ansvar p. 69.

40. Se herom Sælgerens Ansvar især §§ 2, 4, 7 og 8.

og ofte i videre omfang end man måtte komme til gennem en anvendelse af den almindelige erstatningsrets regler om ansvar uden culpa. Når domstolene i norden har kunnet pålægge et sådant videregående ansvar uden culpa, hænger det sammen med den mulighed for at begrunde ansvaret i kontraktsforholdet, som findes ved ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Konklusionen af den hidtidige erstatningsretlige udvikling af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse bliver, at ansvaret har udviklet sig forskelligt i de forskellige lande, men at der er et betydeligt fællestræk i de ønsker og bestræbelser, som navnlig fra teoriens side finder sted hen imod et vidtgående ansvar uden culpa, som værende det ansvar som skønnes at være bedst egnet til at løse de sociale og økonomiske problemer, som industrialiseringen medfører. I ingen af landene har ansvaret i dag fået nogen tilfredsstillende udformning. Længst fremme er man antagelig i norden, hvor Danmark og Norge er de mest avancerede lande. En medvirkende årsag til den store forskellighed i den erstatningsretlige udvikling i de forskellige lande, kan det være, at ansvaret hidtil har været lidet påagtet fra teoriens side. Først inden for de seneste år er der i USA kommet samlede fremstillinger om ansvaret og dets problemer, og i Europa findes kun ganske enkelte behandlinger af problemet.

Er den erstatningsretlige litteratur om sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse sparsom, da er den litteratur, som foreligger *om det forsikringsretlige spørgsmål*, endnu mindre. Nogen samlet fremstilling af problemerne omkring products liability forsikringen findes ikke. I England og USA findes enkelte artikler om spørgsmålet, som mest beskriver de faktiske forhold. I England har dog en studiegruppe under The Insurance Institute of London i 1960 offentliggjort en rapport *FUTURE DEVELOPMENTS OF PRODUCTS LIABILITY INSURANCE*, hvis konklusioner har været stærkt vejledende for de engelske forsikringssselskaber.

De vanskeligheder, der i de forskellige lande har været med hensyn til behandlingen af sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, har givet en højst forskelligartet udvikling af den ansvarsforsikringsmæssige behandling af products liability risikoen i de forskellige lande.

Historisk kan landene deles i England, USA, Danmark og måske Sverige, hvor man har været klar over de problemer, som knytter sig til denne særlige risiko og hvor man har fået taget stilling til risikoen fra forsikringssselskabernes side, og Tyskland, Schweiz og Norge, hvor man ikke har fået taget selvstændig stilling til products liability risikoen med det resultat, at man har fået risikoen medtaget under den almindelige erhvervsansvarsforsikring.

De enkelte landes forsikringsmæssige behandling af products liability risikoen skal gennemgås i § 2. I det følgende vil kun blive medtaget forskellige historiske oplysninger af interesse for forståelsen af udviklingen.

I *England* udvikledes ansvarsforsikringen relativt tidligt. I 1848 kommer personal accident forsikringen, i 1875 public liability forsikringen og i 1880 employer's liability forsikringen.⁴¹

Products liability forsikringen tegnes første gang *omkring 1890*. Den første police dækkede nogle bagerier mod eventuelt ansvar for, at deres brød indeholdt farlige kemikalier, som voldte skade.⁴² *Omkring 1915* begyndte bryggerier og sodavandsfabrikker at blive forsikrede, og efter den første verdenskrig kom mange forskellige produkter ind under forsikringsformen. I samme tid overføres forsikringsformen fra England til USA,⁴³ hvor den i løbet af kort tid blev en meget omfattende forsikringsbranche. I dag er forsikringen udviklet i meget høj grad i England og USA. Principielt kan enhver products liability risiko dækkes. I praksis har engelske selskaber f. eks. dækket Rolls Royce fabrikkernes products liability risiko i forbindelse med fabrikation og salg af flyvemaskiner.

Den *amerikanske Products Liability Manual* indeholder mere end 350 forskellige brancher og varer i en klassifikationsfortegnelse, og engelske og amerikanske forsikringsfolk anser products liability forsikringen for i en meget nær fremtid at blive en af de største og vigtigste brancher inden for forsikring.⁴⁴ Mens products liability risikoen udvikler sig og breder sig i den engelsk-amerikanske verden, frembyder udviklingen på kontinentet et anderledes trist billede. Fælles for de kontinentale forsikringsselskaber har der hersket en meget stor frygt for products liability risikoen. Man mærker de kontinentale forsikringsselskabers forsigtighed og bundethed af de legale systemer og de traditionelle tankebaner, navnlig i relation til ansvaret i og uden for kontrakt, i modsætning til den engelske forsikringsmands mere spekulationsbetonede fantasi for muligheden for at lave en forretning.

Ansvarsforsikringen kommer på *kontinentet* frem i *Tyskland* i slutningen af det nittende århundrede.⁴⁵ Oprindeligt var ansvarsforsikringen en forsikring, som dækkede arbejdsgiveren mod ansvar for den personskade, som arbejdere led under udførelsen af deres arbejde i nogle nærmere i lovgivningen anførte erhverv.⁴⁶

Da denne særlige forsikringsform var udviklet, blev lovgrundlaget i 1884

41. *Dinsdale*: History p. 41 ff.

42. *Gillam*: p. 194.

43. *Arnold*: ILJ 1957 p. 609. *Kulp*: 232.

44. *Day*: JCI 1955 p. 89 f. og 104.

45. Om ansvarsforsikringens historie henvises til *Dahl*: p. 25 ff., *Thomsen*: p. 381, *Sieg*: p. 17 ff.

46. Haftpflichtgesetz af 1871.

ændret således at forsikringsformen blev afløst af en forsikringsform, svarende til den lovpligtige ulykkesforsikring.⁴⁷

De tyske forsikringselskaber søgte at finde frem til en ny anvendelse af Haftpflichtversicherung og på grundlag af disse bestræbelser voksede den moderne ansvarsforsikring frem. I starten dækkede man forsigtigvis et ret snævert område, som blev udvidet efterhånden som brugen for forsikringsformen og erfaringerne muliggjorde det. Ansvarsforsikringsformen voksede på denne måde indefra og udefter, således at større områder toges med, ligesom flere forskellige ansvarsformer dækkedes.

De nordiske lande overtog i tiden 1900–1910 ansvarsforsikringsformen fra Tyskland. På dette tidspunkt fandtes i Tyskland en færdigudviklet erhvervsansvarspolice. Allerede i 1910 foreligger den første udgave af AHB. Samtidig med at de nordiske selskaber overtog ansvarsforsikringsformen, overtog selskaberne de tyske policevilkår. I de tyske vilkår fandtes dengang som nu en bestemmelse om, at forsikringsselskabet kun dækkede forsikringstagerens ansvar efter den almindelige erstatningsrets regler, og ikke dækkede ansvar som hvilede på en kontrakt,⁴⁸ en bestemmelse som medtoges i de nordiske policer.⁴⁹ Herefter deler udviklingen sig. I *Tyskland og Norge* har man frem til i dag bevaret bestemmelsen om, at kontraktansvaret ikke dækkes, uden at man nærmere i policerne har fået fastslået, hvor grænsen forsikringsretligt skal drages mellem ansvar i og uden for kontrakt. I mellemtiden kom sælgeransvaret for de farlige egenskaber frem. Nogle forsikringstagerere, som blev pålagt ansvar fordi de havde solgt farlige varer, havde held til at gennemføre dette krav mod deres ansvarsforsikringsselskaber under henvisning til, at ansvaret ikke var et kontraktmæssigt ansvar, men at det hvilede på retsordenens almindelige regler, selv i tilfælde, hvor forsikringstageren var pålagt ansvar uden culpa for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.⁵⁰ På denne måde blev en meget væsentlig del af products liability risikoen indfortolket i erhvervsansvarsforsikringen, der kom til at dække et ansvar, som næppe i længden lader sig dække med det for erhvervsansvarsforsikringen gældende præmieniveau. På samme måde er udviklingen gået i *Schweiz*.^{51 52}

I *Danmark* lykkedes det selskaberne i tide at få taget højde for products liability risikoen. Ansvarlig herfor er antagelig Bache,⁵³ som allerede i 1926

47. Reichs-Unfallsversicherungsgesetz udvidede endvidere omfanget af de forsikringsretlige virksomheder. *Dahl*: p. 26, *Thomsen*: p. 383, *Sieg*: p. 46 ff.

48. Se herom p. 78 ff.

49. Se herom p. 41, 52 f. og 61.

50. Se herom nedenfor p. 79.

51. Se herom nedenfor p. 84.

52. Se endvidere nedenfor p. 89 om Frankrig og p. 87 om Finland.

53. Se herom p. 49.

efterlyste en diskussion om, hvor den forsikringsretlige grænse mellem ansvar i og uden for kontrakt skulle drages, og hvor Bache særligt fremdrog sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse som et problem. Nogen særlig diskussion kom ikke, og problemerne blev ikke løst, men de danske selskaber indsatte i denne periode en klausul i policerne om at forsikringen ikke omfattede ansvar, som skyldes farlige eller ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved leverede ydelser, og dermed havde danske selskaber reserveret sig muligheden for fremtidig at tage stilling til, hvorledes products liability risikoen skal dækkes. *Sverige* har på et ret sent tidspunkt (1934) frigjort sig fra kontraktsklausulen til fordel for en *utfästelsesklausul*, som skaber særlige problemer,⁵⁴ men også i Sverige har man fået holdt products liability risikoen uden for forsikringsdækningen.

Til trods for den store forskellighed i de forskellige landes forsikringspraksis, består der stor ensartethed i de forsikringsretlige afgrænsningsproblemer omkring products liability forsikringen, en ensartethed som gælder uanset forskelligheden i udformningen af de forskellige landes erstatningsret.

Da spørgsmålet om forsikringen af products liability ansvaret også på kontinentet spiller en stadig større rolle, har man inden for de sidste år nedsat udvalg i Danmark, Tyskland, Østrig, Schweiz, Frankrig og Belgien med det formål at få løst products liability risikoen forsikringsmæssige problemer.

II. Afhandlingens begrundelse

I min bog om Sælgerens Ansvar for Skader forvoldt af Ting med farlige Egenskaber har jeg søgt at beskrive det ansvar en sælger idag har, eller meget snart må forventes at få, hvis han leverer ting, som forvolder skade på køberen eller på andre. Det er søgt påvist, at dette ansvar i meget høj grad ifaldes efter regler om ansvar uden culpa, og at culpaansvaret skærpes ved at kravene til sælgerens adfærd er meget strænge.

I konsekvens af det eksisterende ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse rejser spørgsmålet sig om hvorledes sælgeren kan undgå personlig at bære ansvarsrisikoen. Det er urealistisk fra sælgers side at regne med, at han ved en ordentlig drift af sin virksomhed kan undgå ansvaret. Ved ansvaret uden culpa lader noget sådant sig ikke gøre, idet ansvaret konkret intet eller meget lidt har med sælgerens adfærd at gøre, og selv ved culpaansvaret vil ingen altid være bonus pater og navnlig må enhver som beskæftiger folk regne med, at disse ofte ikke optræder som bonus patere.

54. Se herom p. 53 ff.

Sælgeren må derfor vælge andre fremgangsmåder. Teoretisk kan sælgeren enten fraskrive sig ansvaret eller søge at få ansvaret forsikret.⁵⁵

III. Anvendelse af ansvarsfraskrivelsesklausuler

En anvendelse af *ansvarsfraskrivelsesklausuler* giver næppe den fornødne sikkerhed for sælgerne og er næppe heller ønskværdigt ud fra et samfundsmæssigt synspunkt.

Sælgerens fraskrivelse af ansvaret for den skade som salgsgenstanden forvolder på købers person eller formue vil kun i begrænset omfang dække sælgeren. Klausulen vil antagelig kunne dække sælgeren mod *ansvaret uden culpa i forhold til køberen*. Har sælgeren eller hans folk handlet *culpøst* vil fraskrivelsen beskytte sælgeren mod ansvaret for skade på købers formue bortset fra skade på personer eller ting. Ved skade på personer eller ting må sælgeren regne med at kunne ifalde ansvar efter culpa-reglen uden hensyn til en ansvarsfraskrivelse.^{56 57}

55. Hermed ligestilles de tilfælde, hvor sælger er så stor, at han foretrækker at bære risikoen som selvforsikrer.
56. Sælgerens Ansvar: p. 179 f., *Günther Petersen*: p. 145 og 143 f., *Ussing*: Alm. Del p. 162. *A. Vinding Kruse*: Juristen 1958 p. 220 f. og Festskrift til Ussing p. 279 ff. *UfR 1950.65 HD, 1953.12 HD jfr. TjR 1953.425 og 1965.565 ØLD.*
57. Selv om en ansvarsfraskrivelse måtte være gyldig vil den sjældent have den fornødne klarhed til at sikre sælgeren i det konkrete tilfælde. Ofte vil fraskrivelsen blive fortolket indskrænkende jfr. Sælgerens Ansvar p. 183. Som eksempel herpå kan nævnes *Clarke and Wife v. The Army and Navy Co-operative Society Ltd.* 1903. 19. TLR 80. I sagen havde Mrs. Clarke købt en konserverdåse med »Chlorinated lime« som anvendtes til desinfektion. Da dåsen blev åbnet eksploderede den og hun fik et øje beskadiget. Sælgeren af dåsen var advaret og var anmodet om at advare køberne, hvilket sælgeren dog ikke havde gjort ved salget til Mrs. Clarke. I sælgerens prisliste var oplyst følgende bestemmelse: »No warranties are given with the goods sold by the Society except on the written authority of one of the managing directors or the assistant manager«. Sælgeren blev pålagt ansvar. Ganske vist var ingen garanti givet ved salget, men ansvaret fulgte af loven. Om ansvarsfraskrivelse af sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse, se *Batten and Dinsdale*: p. 137. På samme måde har man i amerikansk ret en stærk modvilje mod ansvarsfraskrivelse. Dette gælder ikke alene inden for reglerne om torts, men også hvor ansvaret støttes på reglerne om warranties. Selv om en ansvarsfraskrivelse normalt tillægges betydning inden for reglerne om warranties har domstolene en tendens til at fortolke ansvarsfraskrivelsen indskrænkende, således at den som hovedregel kun har relation til de udtrykkelige garantier som optages i kontrakten, men ikke til det ansvar for stiltiende garanti som indfortolkes enten med hjemmel i de køberetlige bestemmelser eller med grundlag i varebetegnelse jfr. *Gillam*: p. 63.

Indtræder skaden hos *andre end køberen*,⁵⁸ må sælgeren ofte regne med, at ansvarsfraskrivelsen vil være uden værdi for ham.⁵⁹ Ansvarsfraskrivelsen kan som kontraktvilkår kun påberåbes af kontraktens parter og vil således normalt være uden betydning i forhold til andre skadelidte end køberen. Det forhold, at sælgeren har fraskrevet sig ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse, er således ikke ensbetydende med, at reglerne om ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse ikke skulle kunne komme i anvendelse. Hertil kommer, at indtræder der skade hos andre end køberen, da vil skaden i praksis normalt være person- eller tingsskade.⁶⁰

En fraskrivelse af ansvaret er ikke det samme som at sælgeren oplyser køberen om, at salgsgenstanden er udstyret med konkrete farlige egenskaber. Giver sælgeren en sådan oplysning, vil den normalt fritage ham fra ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse såvel over for køberne som over for andre skadelidte.⁶¹

Samfundsmæssig set er det næppe nogen gunstig løsning at søge ansvarssituationen løst gennem ansvarsfraskrivelser. Samfundets modvilje mod ansvarsfraskrivelser ses tydeligst i domstolens stilling til fraskrivelser, hvor den, der har fraskrevet sig ansvaret, samtidig har handlet culpøst, *UfR 1950.55 HD* og *1953.12 HD* jfr. *TfR 1953.425*. Samfundsmæssig set løser ansvarsfraskrivelser ikke ansvarssituationerne.

Når skader ikke kan undgås, er man samfundsmæssig set interesseret i at søge ansvarssituationerne løst på en måde, så skadeforvoldelsen får de færrest mulige ulemper for såvel skadeforvolder som skadelidte, thi kun derved bliver skadeforvoldelsen til mindst mulig ulempe i samfundshusholdningen. En sådan løsning indeholdes i forsikringsordningen, men indeholdes ikke i en ansvarsfraskrivelsesordning. Sidstnævnte ordning tillader den ene part, sælgeren, at vælte skaderisikoen over på sin medkontrahent. De hensyn som navnlig inden for transportretten kan føre til anerkendelse af ansvarsfraskrivelses-klausuler har ikke særlig vægt ved ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse.

En gennemførelse af *ansvarsbegrænsningsbestemmelser* i kontrakten mellem sælger og køber vil ikke give sælgeren fornøden beskyttelse. Dels vil der være tvivl om begrænsningsbestemmelsens gyldighed i forhold til andre end køberen, dels kommer sælgeren selv til at stå med risikoen for skaders indtræden inden for begrænsningsbeløbet. Denne risiko kan ved farlige egenskabers

58. Sælgerens Ansvar p. 199 ff.

59. Om en ansvarsfraskrivelses betydning i forhold til tredjemand se *Günther Petersen*: p. 151 ff.

60. Se herom p. 138.

61. Sælgerens Ansvar p. 180 ff.

skadeforvoldelse blive overordentlig stor. Dette gælder især ved massefremstillede produkter, hvor det latente antal skadelidte ofte vil være så stort, at ansvaret ud fra en praktisk synsvinkel trods ansvarsbegrænsningen vil kunne blive næsten ubegrænset. Det hjælper ikke meget, at en konserverfabrik har begrænset sit ansvar til kr. 10.000,- pr. person, hvis 50.000 mennesker dør som følge af, at en produktion har vist sig at være giftig.

IV. Forsikringsmuligheden

Tilbage som en løsning af sælgerens ansvar står forsikringsmuligheden.⁶²

Af forsikringsmulighederne består reelt kun en mulighed for at få ansvaret dækket gennem *en ansvarsforsikringsordning*. Således som forsikringssystemet i dag har udviklet sig her i landet, vil forsikringsbehovet ikke kunne løses gennem *person- eller skadesforsikringer*. En ansvarlig sælger vil ikke kunne påregne, at skadelidte har det skadede gode forsikret, og selv om dette måtte være tilfældet, vil en personforsikring ikke dække sælgeren mod ansvar jfr. FAL § 25 stk. 2. Ved skadesforsikring vil sælgeren ikke være dækket mod ansvaret, idet skadesforsikringsselskabet vil kunne gøre regres jfr. FAL § 25 stk. 1. Reglen om lempelser eller bortfald af skadevolderens ansvar efter FAL § 25 stk. 1 pkt. 2 er uden betydning i disse sager. Dels falder alle tilfælde af ansvar uden culpa uden for reglernes lempelsesområde jfr. f. eks. UfR 1953.157 VLD, dels er det efter domstolenes hidtidige praksis lidet sandsynligt, at lempelsesreglen skulle blive bragt i anvendelse i tilfælde, hvor sælgeren er ansvarlig for sin egen simpelt uagtsomme adfærd, eller hvor sælgerens ansvar udelukkende hviler på DL 3-19-2.⁶³ I de tilfælde, hvor forsikringsdækning for sælgerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse er søgt løst i udlandet, er det sket gennem ansvarsforsikringen.

Den følgende fremstilling vil alene dreje sig om *ansvarsforsikringsmuligheden*. Spørgsmålet om forholdet til FAL § 25 stk. 1 pkt. 2 vil ikke blive berørt, idet domstolenes anerkendelse af reglen ikke afhænger af en eventuel ansvarsforsikrings tilstedeværelse, og idet et bortfald af ansvar som følge af lempelsesreglen må antages at være så lidet sandsynlig, at man i praksis kan bortse herfra.

Det ansvarsforsikringsmæssige spørgsmål om sælgerens ansvar for farlige

62. Jfr. *Arnold*: ILJ 1957 p. 648, der konkluderer sin redegørelse med, at enhver fabrikant eller sælger må lære, at han ikke kan konkurrere og ikke kan håbe på at leve længe, medmindre han har et forsikringsprogram som dækker ham såvel for almindelige som for ekstraordinære risici.

63. Sælgerens Ansvar p. 187 f. se også UfR 1966.794 ØLD og 1965.319 VLD.

egenskabers skadeforvoldelse er ikke løst i dag af dansk forsikringsret. Et betydeligt skridt fremad er man kommet med den danske ansvarspolice af 1964 med policetillæg, hvorefter ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse i et vist omfang kan dækkes for detailhandlere, håndværkere, restauranter og konditorier, autoreparatører samt landbrug og handel med kreaturer jfr. nedenfor p. 45. Som det skal påvises i § 2 II er policen fra 1964 udstyret med visse mangler. Herudover kommer hele spørgsmålet om ansvaret for den gruppe personer, som ikke kan forsikres under 1964-policen med tillæg. Her findes ingen normalpolice og en række forsikringselskaber ønsker i dag ikke denne forsikring. Enkelte helt individuelle forsikringer er dog tegnet med danske selskaber.

Arsagerne, til at spørgsmålet om forsikringsdækning af ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse ikke er videreudviklet her i landet end det er i dag, er flere.

Først og fremmest må nævnes *forsikringsformens historiske oprindelse*. Som nævnt ovenfor er forsikringsformen overtaget fra Tyskland i en nogenlunde færdig form og forsikringen er herefter ganske langsomt blevet udbygget således at man hele tiden har været sikker på forsikringens økonomiske bærekraft. En sådan udvikling er naturlig for en ung forsikringsform, men det forekommer at være tvivlsomt, om en sådan udvikling er hensigtsmæssig for tilpasningen af forsikringens dækningsområde til skiftende samfundsmæssige forhold.

En udvikling indefra må formodes at medføre, at forsikringen udformes efter hvilke risici, der på et givet tidspunkt forekommer overskuelige for selskabet. Er forsikringen én gang formet i et snævert dækningsområde, sker udvidelsen snarere ved en art knopskydning end ved en generel vurdering af hele forsikringsrådets afgrænsning. Denne måde at formulere policer på kendes af alle forsikringsfolk, hvor selskaber, som har fået en bestemt policeformulering underkendt af domstolene, omskriver eller supplerer policens ordlyd, således at man søger at tage dækning mod et tilfælde svarende til det, som man har tabt.⁶⁴

Gennemførelsen af forsikringens udvidelse støder på *økonomiske vanskeligheder*. Har man først fået én forsikringsform indarbejdet og dermed fået indarbejdet et bestemt præmieniveau, volder det meget store vanskeligheder at få gennemført en udvidelse af forsikringen, som medfører en bare nogenlunde kraftig forhøjelse af præmien. Forsikringstagerne kan eller vil ofte ikke erkende betydningen af det udvidede dækningsområde, og de fordele dette indebærer for dem, og hensynet til forsikringstagerens indstilling vil derfor ofte vanskeliggøre gennemførelsen af forbedringer, som medfører f. eks. en

64. Denne fremgangsmåde medfører ofte, at policernes tekst bliver uklare og metoden må i det hele frarådes. Se *Trolle*. UfR 1943, B. p. 97 f.

fordobling af præmien. Dette betyder, at ændringer kun kan gennemføres inden for det én gang etablerede præmieniveau,⁶⁵ de reserver og den økonomi, der på dette grundlag er dannet for forsikringsformen som helhed, medmindre samtlige selskaber på markedet enes om en udvidelse og præmieforhøjelse, således at alle forsikringstagere stilles over for et ultimatum.

En anden årsag til at policen ikke er videreudviklet i dag må søges hos *forsikringstagerne*. Forsikringstagerne svæver i ret stor uvidenhed om forholdet mellem ansvarsforsikringsdækningens omfang og omfanget af erstatningsreglerne. Dette skyldes ikke alene forsikringstageres normale uvidenhed om retlige forhold, men også forsikringsrettens og erstatningsrettens udvikling. Ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse er en ny foreteelse. Dengang ansvarsforsikringen blev indført i Danmark spillede ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse ingen nævneværdig rolle, og policerne var derfor på dette punkt tilfredsstillende. Efter ansvarsforsikringens indførelse er denne gren af erstatningsretten vokset op og har fået selvstændig betydning. Samtidig med at ansvarsområdet vokser frem, trækker ansvarsforsikringen sig helt naturlig noget tilbage, idet risikoen i vidt omfang ligger uden for, hvad det er økonomisk muligt at dække inden for de ret små præmier, som opkræves for erhvervsansvarsforsikringen.

En tredje vanskelighed som spiller en ikke uvæsentlig rolle for nordiske selskaber, er *de nordiske landes størrelser*. En udvidelse af forsikringens dækningsområde i de nordiske lande er i et vist omfang afhængig af mulighederne for at få i hvert fald større risici genforsikret i udenlandske selskaber. De nordiske selskaber må derfor ved forsikringsformens udformning tage hensyn til genforsikringsmuligheden. Herved opstår ofte vanskeligheder. De udenlandske selskaber føler sig endnu mere usikre på products liability risikoen end de direkte selskaber gør, og de kontinentale genforsikringsselskaber er ofte af den opfattelse, at products liability-risikoen bør holdes uden for ansvarsforsikringen.

V. Problemstilling

I det følgende skal ganske kort redegøres for de vigtigste særegenheder, der kommer frem i forbindelse med en ansvarsforsikring af sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Det er ikke tanken på dette sted at give nogen udtømmende behandling af problemerne. Herom henvises til §§ 3—4. Det er derimod tanken ganske kort at beskrive de specielle forhold, som

65. Se UfR 1940.108 VLD, hvor den lave præmie for en erhvervsansvarsforsikring anføres til støtte for en indskrænkende fortolkning af policens dækningsområde.

komplikerer ansvarsforsikringsdækningen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Denne fremhævelse af problemstillingen har bl. a. sin begrundelse i beskrivelsen af fremmed ret, idet undersøgelsen i § 2 bl. a. må omfatte en beskrivelse af, hvilken løsning man i de undersøgte lande har valgt for de beskrevne problemers vedkommende.

A. Ansvarsforsikringens begreb

I ansvarsforsikringslitteraturen har man navnlig tidligere drøftet om det var stridende *imod ansvarsforsikringens begreb at medtage kontraktsansvar under ansvarspolicernes dækningsområde*.⁶⁶ En undersøgelse af dette spørgsmål skal ikke foretages her, idet det blot skal konstateres, at dansk teori og praksis ikke har fundet, at der skulle være nogen begrebsmæssig hindring for at ansvarsforsikringsdække kontraktsansvar,⁶⁷ og at dækningen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i vidt omfang kendes såvel her i landet som i fremmed ret.

B. Ansvarsgrundlagets særegenhed

Som påvist i Sælgerens Ansvar må sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse behandles efter andre regler end de traditionelle erstatningsregler. Hverken de almindelige erstatningsretlige regler eller misligholdelseslærens erstatningsregler lader sig uden videre anvende på ansvaret. Ansvarrepræsenterer i sin udformning en mellemting mellem det egentlige misligholdelsesansvar f. eks. efter købelovens regler og det almindelige erstatningsansvar uden for kontraktsforhold f. eks. reglerne om ansvar for farlige ting. Men reglerne om ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse rummer elementer af begge former for ansvarsregler.⁶⁸ Det er ikke tanken her at beskrive indholdet af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Enkelte forhold må dog fremdrages af hensyn til den forsikringsretlige behandling af emnet.

Er det som påvist i Sælgerens Ansvar rigtigt, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse ifaldes efter andre regler end reglerne om misligholdelsesansvar og den almindelige erstatningsrets regler, opstår spørgsmålet om at drage grænsen mellem de forskellige former for ansvarsregler. Denne afgrænsning spiller en rolle både for erstatningsretten og for forsikringsretten og som det vil blive påvist i § 3 II B må grænserne drages forskelligt for de to discipliners vedkommende.

66. Se herom *Dengtsson*: II p. 568 ff.

67. Se herom *Jørgensen, Lyngsø og Thranow*: II p. 91 med den i note 39 citerede litteratur samt udkast til FAL p. 131.

68. Sælgerens Ansvar p. 36.

Forvolder en genstand skade på en tilfældig person f. eks. fordi genstanden eksploderer, og opstår spørgsmålet om at gøre f. eks. genstandens ejer ansvarlig for skaden, vil et sådant erstatningskrav blive behandlet efter den almindelige erstatningsrets regler om ansvar for farlige ting. Der bliver ikke her tale om at pålægge ansvar efter reglerne om ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse, idet disse reglers anvendelse forudsætter en kontraktsretlig relation typisk en salgsaftale mellem skadelidte og den mod hvem ansvaret gøres gældende. Dette udtrykkes normalt af teorien, som at *ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er det ansvar som en sælger ifalder for de skader, som salgsgenstanden påfører købers person eller ting*.⁶⁹ Da det for anvendelsen af ansvarsreglerne ikke så meget er afgørende, at den skadelidte står i en køberrelation til sælgeren, som det er afgørende at skadeforvoldelsen skyldes, at køberen har omgået salgsgenstanden i sin egenskab af køber, har jeg i Sælgerens Ansvar fundet det naturligt i definitionen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse at optage et krav om, at *køberen skal have fået salgsgenstanden i sin besiddelse eller været kommet i berøring med salgsgenstanden under omstændigheder som kan ligestilles hermed*.⁷⁰ En tilsvarende begrænsning af definitionen opstilles af Stig Jørgensen.⁷¹

Langt vanskeligere er afgrænsningen af reglerne om ansvaret for de farlige egenkabers skadesforvoldelse over for misligholdelsesreglerne. Fastholder man, at kbl.'s misligholdelsesregler ikke direkte finder anvendelse på ansvaret for de farlige egenskabers skadesforvoldelse, kan man ikke definere dette ansvar som sælgerens ansvar for salgsgenstandens skadeforvoldelse på købers person eller ting, idet en række af de skader salgsgenstanden kan påføre køberen vil være omfattet af kbl.'s misligholdelsesregler. Dette gælder f. eks. tab som følge af ødelagt produktion, avancetab, driftstab m. v.⁷² I forhold til disse tilfælde er definitionen for vid. På samme måde vil definitionen antagelig være for vid i tilfælde, hvor genstanden nok forvolder skade på købers goder, men hvor salgsgenstanden ikke medvirker på nogen måde, som strider mod salgsgenstandens normale egenskaber f. eks. hvor et indkøbt parti benzin forøger omfanget af en ildebrand.

Man er derfor i definitionen *nødt til at søge at beskrive hvornår den egenkab ved varen, som medvirker i skadeforvoldelsen, må karakteriseres som farlig i teknisk-juridisk henseende*. I Sælgerens Ansvar har jeg forsøgt at definere den farlige egenkab, som den omstændighed, *at den præsterede ydelse ikke honorerer de forventninger, som køber med rette har, enten med hensyn*

69. Bengtsson: SvJT 1966 p. 295; Sandvik: TFR 1964 p. 504.

70. Sælgerens Ansvar p. 34 ff.

71. Stig Jørgensen: p. 24 f. Se også Ussing: Alm. Del p. 138.

72. Sælgerens Ansvar p. 32 ff. Sandvik: TFR 1964 p. 511 og Gomard: p. 320.

til ydelsens anvendelighed eller med hensyn til ydelsens beskaffenhed.⁷³ Med denne henvisning til køberens forventning kommer definitionen til at minde meget om den udformning man normalt giver mangelsbegrebet. Genstanden for bedømmelsen af den farlige egenskab afviger dog typisk fra genstanden for bedømmelsen af manglen. Som noget typisk for mangelsbedømmelsen kan det fremhæves, at mangelsbegrebet i meget vidt omfang er formuleret på grund af den konkrete købers opfattelse af salgsgenstandens værdi, normalt udtrykt ved størrelsen af en købesum.⁷⁴

Den farlige egenskab er knyttet til *køberens forventning med hensyn til den købte genstands anvendelighed*, dette udtryk forstået vidt. Køberens forventning i så henseende er baseret dels på normalkøberens forventning om at salgsgenstanden har en anvendelighed, der svarer til den, som er normal for genstande af den pågældende art, dels på selve salgsforholdets art og indhold. Er køberens forventning om salgsgenstanden knyttet til varebetegnelsen eller til sælgerens anprisning af varens egenskaber eller anvendelighed vil disse forhold kunne danne grundlag såvel for et mangelsansvar som for et ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. I praksis kan man antagelig gå ud fra, at i alle de tilfælde, hvor varebetegnelse eller anprisning fra sælgerens side vil kunne danne grundlaget for et objektivt ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse,⁷⁵ da vil en sådan varebetegnelse eller vareanprisning også kunne danne grundlaget for et mangelsansvar efter garantireglen i kbl. § 42 stk. 2. Denne antagelse forekommer naturlig, når henses til, at man i engelsk, amerikansk og tysk ret har antaget, at reglen om sælgerens garantiansvar for mangler finder anvendelse også på sælgerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. Som nævnt ovenfor p. 19 må forskellen mellem nordisk ret og fremmed ret på dette punkt antagelig søges i den måde, hvorpå de nordiske købelove er opbygget.

I nyeste tid har *Sandvik* hævdet den opfattelse, at sælgers ansvar for skade voldt af ting med farlige egenskaber skulle være omfattet af mangelansvarsreglerne i de nordiske købelove, herunder være omfattet af reglen om ansvar uden culpa i kbl. § 43.⁷⁶ Denne opfattelse, som afviger fra hvad flertallet af nordiske teoretikere hævder,⁷⁷ begrundes *Sandvik* dels med henvisning til motiverne i de nordiske købelove, dels med henvisning til norsk domspraksis. *Sandvik* finder, at købelovens motiver må læses som alene vedrørende erstatningsansvarets omfang og ikke ansvarets grundlag,⁷⁸ og at der ikke i norsk ret

73. Sælgerens Ansvar p. 37 ff.

74. Det er ikke tanken her at gå i detaljer med udformningen og forståelsen af mangelsbegrebet. Om dette begreb og de farlige egenskaber, se Sælgerens Ansvar p. 43 ff.

75. Se herom Sælgerens Ansvar p. 119 ff. og 129 ff. samt nedenfor § 3 II c.

76. *Sandvik*: TFR 1964 p. 516.

77. Se herom Sælgerens Ansvar p. 22 ff.

78. *Sandvik*: TFR 1964 p. 512 ff.

findes domme, som er uforenelige med en opfattelse, hvorefter købelovens mangelsansvarsregler principielt finder anvendelse, men hvor adækvanslærens regler kan føre til, at visse skader falder uden for ansvarets omfang. Det ses ikke, at *Sandvik's* argumentation er særlig overbevisende. Det er næppe hensigtsmæssigt at anskue problemet ud fra en opfattelse af, at ansvaret enten er omfattet af købelovens mangelsansvarsregler, eller er et rent deliktsansvar. Det er næppe heller hensigtsmæssigt at lade en afgørelse af om ansvaret er kontrakts- eller deliktsansvar truffet ved én form for retsvirkninger, være afgørende i andre tilfælde, hvor retsvirkninger er baseret på sondringen kontrakt-delikt.⁷⁹ Selv om afgrænsningen af misligholdelsesansvarsreglernes omfang er uklar,⁸⁰ idet visse former for følgeskader medtages under reglerne, kan noget sådant næppe begrunde, at spørgsmålet om ansvarets grundlag anskues som et enten-eller. Det forekommer at være naturligere at anskue de enkelte tilfælde selvstændigt uden at søge tilfældene knyttet til eksisterende ansvarsgrundlag eller lovhjemler, og når de enkelte tilfældegrupper på denne måde er beskrevet, da at søge at løse de specielle retsvirkninger, som måtte være knyttet til om ansvaret er kontraktsmæssigt eller af deliktsmæssig art uden at løsningen nødvendigvis behøver at være ens for de forskellige former for retsvirkninger.⁸¹

Ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er som nævnt i vidt omfang udformet med hensyn til det kontraktsmæssige element i ansvarssituationen. Dette kontraktselement spiller en rolle for fastlæggelsen af, om der foreligger en farlig egenskab, og det spiller ofte en rolle som grundlag for en skærpelse af sælgerens ansvar i forhold til de almindelige erstatningsregler. Denne skærpelse kan gennemføres på flere måder.

Systematisk kan tilfældene opdeles i fire grupper.

- (1) Den første gruppe er *det rene garantiansvar*, hvor sælgeren i kontrakten har påtaget sig at indestå for, at salgsgenstanden ikke var udstyret med farlige egenskaber.
- (2) Den anden gruppe er den, hvor *selve varens art begrunder et ansvar uden culpa for farlige egenskabers skadeforvoldelse*. Dette gælder for eksempel fødevarer, medicin, kemiske præparater og lignende stoffer, hvor stoffets anvendelighed er baseret på visse egenskabers tilstedeværelse. I domspraksis vil man ofte i disse tilfælde se ansvaret uden culpa begrundet i, at sælgeren, når han benævner sin vare som for eksempel margarine, dermed garanterer køber at salgsgenstanden ikke har egenskaber, som afviger fra margarinens normale egenskaber.
- (3) I den tredje gruppe *begrundes ansvaret på sælgerens udtalelser, uden at sælgerens udtalelser er formuleret som et egentligt garantitilsagn*. Frem sætter sælgeren oplysninger om salgsgenstandens anvendelighed, og må det antages at sådanne udtalelser har virket bestemmende på køberen da han anvendte

79. *Sandvik*: TFR 1964 p. 505 f.

80. *Sandvik*: TFR 1964 p. 511. Sælgerens Ansvar p. 31 ff.

81. Sælgerens Ansvar p. 213 ff.

genstanden, vil der være en tendens til at pålægge sælgeren et ansvar uden culpa for de skader, der forvoldes som følge af, at sælgerens anprisninger m. v. har vist sig at være urigtige.

(4) Inden for *culpaansvarets* område vil sælgerens adfærd i forbindelse med kontraktens indgåelse og opfyldelse komme til at spille en betydelig rolle. Culpaansvaret vil være knyttet til, om sælgeren har hidført den farlige egenskab, om sælgeren inden genstandens overgivelse til køber har oplyst ham om den farlige egenskabs tilstedeværelse, om sælgeren på forskellig vis burde have advaret køberen om den mulige tilstedeværelse af farlige egenskaber, eller om iagttagelsen af særlige foranstaltninger i forbindelse med salgsgenstandens anvendelse. Ikke alene vil der i disse tilfælde blive tale om et vidtgående ansvar for undladelser, men der vil endvidere i meget vidt omfang ske en betydelig skærpelse af kravene til sælgerens adfærd, en skærpelse som i meget vidt omfang vil føre til, at sælgerens adfærd i relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skal undergives en culpabedømmelse, svarende til den man kender i misligholdelseslærens regler om ansvar for mangler.

Det nærmere indhold af de fire nævnte grupper og ansvarstilfælde er beskrevet i Sælgerens Ansvar.⁸² Størst interesse knytter der sig til afgrænsningen mellem de i gruppe 2 og 3 nævnte tilfælde i forhold til de i gruppe 4 nævnte culpabilfælde.

De områder hvor man i øjeblikket har dommene koncentreret om et objektivt ansvar, vedrører *ganske bestemte former for varer*. Ansvar uden culpa begrundet i selve varens art kendes således ved *giftige foderstoffer*, hvor ansvaret kommer frem på et meget tidligt tidspunkt.

Med hensyn til næringsmidler og fødevarer er domspraksis ret sparsom. For dansk rets vedkommende findes i øjeblikket ikke nogen trykte domme, der klart statuerer et ansvar uden culpa ved skade voldt af *farlige næringsmidler*, idet *UfR 1924.984 ØLD* hviler på en culpa-formodning. Kommer en sag frem om giftige næringsmidler, er der næppe nogen tvivl om, at danske domstole vil pålægge et ansvar uden culpa svarende til det, man kender ved farlige foderstoffer.

Ansvar uden culpa er i domspraksis pålagt i en række tilfælde, hvor *kemiske stoffer* har forvoldt skade, fordi de ikke honorerede køberens berettigede forventning med hensyn til stoffets sammensætning.⁸³ Det fremgår ikke helt klart af domspraksis, om ansvaret knytter sig til selve varebetegnelsen, eller om ansvaret knytter sig til sælgerens oplysninger om salgsgenstandens egenskaber. Det forhold at der findes frifindende domme inden for området, jfr.

82. Sælgerens Ansvar §§ 7 og 8. Se også *UfR 1966.794 ØLD* og *1965.319 VLD*.

83. Sælgerens Ansvar p. 131 ff.

f. eks. *UfR 1952.474 SDH* kunne tyde på, at domstolene ikke uden videre knytter ansvaret til varebetegnelsen, mens andre domme således navnlig *UfR 1953.157 VLD* nærmest tyder på det modsatte. Domspraksis er imidlertid næppe så afklaret, at det er muligt at fastslå om domspraksis inden for dette område begrundes ansvaret i den ene eller anden form for synspunkter.

Uden for de nævnte områder findes der ikke mange domme, som har taget stilling til, om ansvar uden culpa kan pålægges ved farlige egenskabers skadeforvoldelse, og på hvilken måde et sådant ansvar må begrundes. Dette begrundes imidlertid ikke nogen antagelse om, at domstolene ikke i en række tilfælde vil være sindet at pålægge et ansvar uden culpa. Mangel på domspraksis behøver blot at betyde, at der endnu ikke har været sager, hvor domstolene har haft behov for at skulle tage stilling til spørgsmålet, idet f. eks. ansvaret har kunnet pålægges med hjemmel i en culpapregel, jfr. f. eks. *UfR 1965.319 VLD*.

I Sælgerens Ansvar har jeg redegjort for i hvilket omfang ansvar uden culpa antagelig bør gennemføres ved farlige egenskabers skadeforvoldelser, også hvor disse kan optræde inden for grupper, hvor domstolene endnu ikke har udtalt sig.⁸⁴ For den forsikringsretlige behandling af problemerne omkring sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, er det imidlertid tilstrækkeligt at fastslå

at afgørelsen af om en farlig egenskab skal anses for at være farlig er afhængig af den kontrakt, hvortil salgsgenstanden knytter sig,

at udformningen af ansvarsgrundlaget er afhængig af varens art og af kontraksgrundlagets indhold og

at selv ved culpabedømmelsen vil parternes forventning og indbyrdes kontraktforhold være af meget stor betydning.

De forsikringsmæssige problemer, som disse forhold medfører, vil blive behandlet nedenfor.

C. Erstatningsansvarets størrelse og spredning

Som noget erstatningsretligt særegent for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skal nævnes *ansvarets mulige størrelse og spredning*.

Den farlige egenskab begunstiger skaders indtræden, og den farlige egenskab giver sig normalt først til kende, når skaden indtræder.⁸⁵ Der sker herved en adskillelse mellem den skadegørende adfærd – hidførelsen af den farlige egenskab – og skadens indtræden. Denne adskillelse gør, at man ofte *først vil erkende den farlige egenskabs tilstedeværelse lang tid efter, at den farlige*

84. Sælgerens Ansvar p. 117 ff.

85. Sælgerens Ansvar p. 37 ff.

egenskab er hidført. En forskel i tid mellem en skadevoldende adfærd og en skades indtræden kendes fra andre steder i erstatningsretten, jvnf. f. eks. *UfR 1938.361 VLD*, men ved den industrielle produktion medfører dette tidsinterval ofte, at den farlige egenskab kan være påført mange varer, førend dens tilstedeværelse erkendes. Den multiplikation af skadesårsagen, der hermed sker, vil kunne medføre erstatningskrav af en størrelsesorden, som er ukendt inden for den øvrige del af erstatningsretten, hvor skader nok kan blive betydelige, men hvor skaden dog har en vis relation til de enkelte skadegørende handlinger eller undladelser. Det er muligt, at skadens størrelse kan medføre en begrænsning af sælgeransvaret,⁸⁰ men for øjeblikkets erstatningsrets vedkommende kan man ikke forsikringsmæssigt kalkulere med en sådan mulig ansvarsbegrænsning.

Et andet typisk forhold for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er den *spredning*, som ofte finder sted af ansvaret. Dette gælder navnlig industriens produkter, hvor den farlige egenskab typisk skabes i forbindelse med den industrielle produktion, men hvor opgaven med salg og spredning er overladt en række selvstændige medkontrahtenter. Er den solgte vare forsynet med en farlig egenskab, vil denne farlige egenskab være hvilende igennem hele successionsrækken fra fabrikanten gennem mellemhandleren frem til forbrugeren. Først når forbrugeren anvender genstanden, kommer den farlige egenskab til udfoldelse.

Forbrugeren vil her kunne rejse sit erstatningskrav mod sin sælger og ofte tillige mod de tidligere sælgere. Man vil stå i en erstatningsretlig situation, hvor fabrikanten er erstatningsansvarlig, fordi han har hidført den farlige egenskab, og hvor alle mellemhandlere i vidt omfang vil være ansvarlige, fordi de har solgt den med den farlige egenskab udstyrede ydelse. At mellemhandlerne for deres ansvar kan gøre regres mod fabrikanten ændrer ikke ved, at mellemhandlerne er selvstændigt ansvarlige for de forvoldte skader.

Der kommer med denne spredning *to forskellige forsikringsmæssige behov frem.*

Mellemhandlerne har behov for en forsikringsdækning for de tilfælde, hvor de er ansvarlige fordi de ved deres adfærd har hidført den farlige egenskab, og for de tilfælde, hvor de er ansvarlige, fordi de har videresolgt ydelsen med den farlige egenskab. Sidstnævnte ansvar er forsikringsmæssigt et spørgsmål om risikoen for mellemhandlerens hjemmelsmands betalingsevne, typisk spørgsmålet om fabrikanten kan betale.

En ganske anden risiko er fabrikantens ansvar for, at producerede varer er udstyret med farlige egenkaber, og det er først og fremmest ved denne risiko, at vanskelighederne opstår.

86. *Gomard*: p. 323.

Den spredning af ansvaret, som kendes ved ansvaret for de farlige egen-skabers skadeforvoldelse, medfører, at det vil være *umuligt forsikringsmæssigt at gennemføre maksimumsbegrænsninger for dækningen, hvis man betragter forsikringsvæsenet som en enhed*, idet dækningsbegrænsninger på de enkelte policer ikke giver nogen sikkerhed for, at en enkelt stor ulykke ikke vil udløse den fulde dækningspligt på samtlige ansvarsforsikringer. Man kan tænke sig en giftig margarineproduktion, hvor ikke alene margarinefabrikken men også samtlige købmænd og ismejerier vil være erstatningsansvarlige for de skader, som den giftige margarine måtte have forvoldt.

Spørgsmålet om dækningssum vil nærmere blive behandlet i § 4.

D. De forsikringsmæssige interesser

Inden for alle former for forsikring spiller den risiko, som knytter sig til den sikredes person, en vis rolle. Spørgsmålet om *den subjektive risikos betydning* behandles af FAL i forbindelse med urigtige og mangelfulde risikooplysninger, hidførelse af forsikringsbegivenheden, fareforøgelser og undladelse af at begrænse skaders omfang. I alle disse tilfælde har FAL løst spørgsmålet om den subjektive risiko ud fra en bedømmelse af den sikredes (forsikringstagerens) subjektive adfærd i forbindelse med det relevante forhold, normalt således at simpel uagtsom adfærd og ofte tillige grov uagtsom adfærd ikke tillægges betydning i forsikringsforholdet.

I relation til de *almindelige personansvarsforsikringer* spiller den form for subjektive risici, som beskrives i FAL normalt ikke den store rolle. Ansvarsforsikringen afviger fra andre former for skadesforsikring derved, at den sikrede som oftest er uden interesse i selve forsikringssummen, idet han normalt aldrig vil få den udbetalt, jvnf. FAL § 95. Da forsikringen dækker den sikredes erstatningsansvar overfor tredjemand,⁸⁷ vil den sikrede normalt være uden økonomisk interesse i at hidføre forsikringsbegivenheden, idet denne ikke vil kunne give ham økonomisk gevinst. Den subjektive risiko ved ansvarsforsikring fremhæves da også normalt som værende risikoen ved, at den sikredes agtpågivenhed i forhold til omverdenen sløves, når han ved, at han ikke personligt kommer til at bære de økonomiske konsekvenser af sine handlinger.

I samme øjeblik en ansvarsforsikring kommer til at dække en eller anden form for *kontraktmæssigt ansvar*, opstår en subjektiv risiko, som minder om den subjektive risiko ved anden skadesforsikring. Dækker ansvarsforsikringen kontraktmæssigt betonet ansvar, opstår muligheden for, at den sikrede har ansvarsforsikringen med i sine kontraktmæssige overvejelser.

87. Om den sikredes interesser ved ansvarsforsikring se *Federspiel*: p. 74 ff.

Det kan her tænkes, at den sikrede i forvisning om ansvarsforsikringsdækningen optræder mere skødesløst i sin produktion, end han ellers ville have gjort. Han undlader visse kontrolforanstaltninger, sælger fødevarer efter den påstemplede holdbarhedsdato o. s. v. i håbet om, at det nok går. Denne skødesløse indstilling kendes inden for anden form for skadesforsikring og er dér i vidt omfang løst jvnf. nedenfor. Helt kan situationen i skadesforsikring og ansvarsforsikring i kontraktsforhold dog ikke paralleliseres. Ved skadesforsikring vil forsikringsbegivenheden normalt ramme den sikredes egne goder, idet det normalt kun vil være den, som har forsikringsgenstanden i sin besiddelse, der vil have indflydelse på forsikringsbegivenhedens indtræden. Heri kan måske ligge en opfordring til at være agtpågivende for at undgå de ulemper og tab, som er forbundet med en blot nogenlunde stor forsikringsbegivenhed, selv om de skadede genstande er fuldt forsikringsdækkede. Ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse vil skaden ikke ramme skadevolderen, hvorfor forsikringsbegivenheden i forhold til ham direkte er begrænset til tvisten om ansvaret og dets størrelse. I praksis må det dog navnlig ved standardvarer forventes, at en sag om en skade voldt af farlige egenskaber ved varen vil kunne være en så dårlig reklame for den pågældende vare, at der deri ligger en tilskyndelse til at undlade at svække agtpågivenheden. Noget mål for de forskellige ulemper betydning for agtpågivenheden gives næppe.

Spørgsmålet skal senere behandles, men på dette indledende stadium skal det blot fastslås, *at udvidelse af ansvarsforsikringsdækningen til at omfatte ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skaber en subjektiv risiko, som typisk ikke findes ved anden form for ansvarsforsikring, og at den subjektive risiko ved udvidelsen af ansvarsforsikringen minder om den subjektive risiko, som kendes ved anden form for skadesforsikring.*

Som nævnt under B. er ansvarsgrundlaget ved sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse afhængig af den solgte vares art og beskrivelse og af indholdet af salgsaftalen. Dette gælder både ansvaret uden culpa og culpaansvaret. Under B. blev nævnt, at disse forhold ofte medførte en skærpe af ansvaret i forhold til den almindelige erstatningsrets regler. At ansvaret skærpes er ikke af afgørende betydning for ansvarsforsikringsspørgsmålet, jvnf. nedenfor. Værre er det, at *ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse som følge af kontraktmomentet ikke er entydigt.* Dette skaber en subjektiv risiko af en art, som normalt ikke kendes inden for ansvarsforsikringen, idet selve ansvarsgrundlagets indhold bliver afhængig af den sikredes individuelle adfærd.

Denne fleksibilitet i ansvarsgrundlaget må man i et vist omfang acceptere ansvarsforsikringsmæssigt, hvis products liability risikoen skal dækkes. Hvorledes ansvarsgrundlagets fleksibilitet lader sig forene med de forsikringsmæssige krav til en klar risikobegrænsning skal undersøges i § 3.

Som nævnt i Sælgerens Ansvar side 30 ff er der ikke i dag nogen klar grænse mellem det egentlige misligholdelsesansvar og ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, idet det sidstnævnte ansvar ofte opfattes som et teknisk systemudtryk for ansvaret for en række videregående følger af en indtrådt misligholdelse typisk en mangel.⁸⁸

Forsikringsmæssigt betyder dette, at man ansvarsforsikringsmæssigt må undersøge, *hvorledes man skal afgrænse den del af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, som man vil dække, fra anden form for kontraktansvar*, se herom nedenfor § 3.

E. Skadebegrebet

Efter gældende dansk ansvarsforsikringstradition er forsikringsdækningen begrænset til det ansvar, som den sikrede ifalder for *skade, påført tredjemand*. Om en hvilken som helst skade skal være dækket, eller om dækningen f. eks. skal begrænses til person- og tingskade, skal behandles senere i § 4.

En begrænsning af forsikringsdækningen til kun at gælde forvoldelse af skader er i overensstemmelse med den almindelige erstatningsrets krav om en skade, som betingelse for at anerkende et erstatningskrav. Erstatning for fare gives kun i tilfælde, hvor det kan dokumenteres, at en varigere fare for skades indtræden har medført en værdiforringelse af det truede gode, og hvor denne værdiforringelse kan udmåles i penge, jvnf. *UfR 1928.752 VLD*. Denne erstatningsretlige situation vil være yderst sjældent forekommende.

Ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse vil spørgsmålet om ansvar for farefremkaldelse kunne komme til at spille en vis rolle. Man kan tænke sig følgende situation. En fabrik leverer bygningselementer, som køberen benytter i forbindelse med et højhus. Nogle enkelte af disse elementer er mangelfulde, således at de enkelte elementer ikke har den styrke, som de burde have. Dette opdages, efter at elementerne er indsat i bygningen. Bygherren forlanger omgående elementerne udskiftet, hvilket nødvendiggør, at f. eks. tre etager af bygningen må tages ned og bygges op igen. De derved påløbne omkostninger er direkte forvoldt af manglerne ved bygningselementerne, men nogen skade i traditionel forstand er ikke sket og ingen ved, om ikke de mangelfulde elementer havde tilstrækkelig styrke til at bære huset der, hvor de (tilfældigvis) var anvendte.

88. *Gomard*: p. 320.

VI. Terminologi og systematik

Som følge af at de nordiske landes forsikringsselskaber ikke hidtil har været interesseret i at dække sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, har man ikke i nordisk ret fået dannet nogen teknisk betegnelse for forsikringsformen. I praksis anvendes normalt den engelske betegnelse »*products liability forsikring*« og denne betegnelse vil i vidt omfang blive benyttet i nærværende afhandling.

Skal man søge at danne en dansk betegnelse, vil *produktansvarsforsikring* være den betegnelse, som ligger sprogligt nærmest ved den engelske *products liability insurance* og den tyske *produktehaftpflichtversicherung*. Ordet produktansvar er fremmedartet for dansk juridisk terminologi, hvor man ikke anvender ordet produkt som betegnelse for salgsgenstanden, men bruger ord som varer, ydelsen, genstanden o. lign.

Ordet produktansvar og produktansvarsforsikring forekommer mere tiltalende sprogligt set, men er ikke dækkende, idet udtrykket mere viser hen til et ansvar for farlig bedrift. Betegnelser som »*leveranceansvar*« eller »*farlighedsansvar*«⁸⁹ er ikke hensigtsmæssige betegnelser, hverken for ansvaret eller for den forsikringsretlige risiko.

Systematikken for det følgende vil blive:

I § 2 vil blive foretaget en undersøgelse af forsikringspraksis i en række lande, hvor praksis' øjeblikkelige indhold vil blive beskrevet.

I § 3 vil spørgsmålet om afgrænsningen af dækningsområdet for en *products liability forsikring* blive behandlet. Interessen vil her navnlig blive rettet mod den risiko, som er knyttet til forsikringstagerens subjektive adfærd og mod de problemer, som er knyttet til afgrænsningen af *products liability* risikoen over for misligholdelsesansvaret.

I § 4 vil spørgsmålet omkring forsikringsbegivenheden og dækningssummerne blive behandlet og i § 5 vil enkelte afsluttede bemærkninger blive fremsat.

89. *Koktvedgaard: UfR 1965 B. p. 218.*

§ 2. DANSK OG FREMMED FORSIKRINGSRET (PRAKSIS)

I. Indledning

Fremstillingen i det følgende vil først og fremmest blive lagt an på en belysning af den gældende ansvarsforsikringsordning i de undersøgte lande, således at belysningen navnlig vil vedrøre de særlige problemer, som er knyttet til den udformning, ansvarsforsikringsordningen har fået i det pågældende land. Heraf følger, at der ikke vil blive lagt vægt på en historisk fremstilling af udviklingen af ansvarsforsikringen i de undersøgte lande. Om dette spørgsmål henvises til *Bengtsson II* og til *Dagfin Dahls* bøger om ansvarsforsikring.¹ Historisk stof vil blive medtaget, hvis det rummer et naturligt bidrag til forståelsen af den gældende forsikringspraksis i det pågældende land.

I en undersøgelse som den i denne paragraf indeholdte vil interessen ganske naturlig samle sig om to spørgsmål. For det første om *hvorledes man i fremmed og i dansk ret har udformet ansvarsforsikringer med henblik på forsikringsdækning af products liability risikoen*. Denne undersøgelse vil navnlig være rettet imod England, USA og Danmark, hvor man kender selvstændige policer (policetilvilkår), der har direkte sigte på dækning af sælgerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. Det andet spørgsmål, som har interesse, bliver spørgsmålet om *hvordan man har udformet ansvarspolicerne i de lande, hvor man ikke ønsker at dække ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse*, idet man i disse lande har afgrænsningsproblemet mellem ansvarsforsikringens dækningsområde og ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. For dette sidstnævnte spørgsmåls vedkommende har navnlig den i Sverige udformede ordning interesse.

Af langt mindre interesse er de lande, hvor ansvarsforsikringen blot medtager ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse som en almindelig dækning under erhvervsansvarsforsikringen, uden at man har taget særlig stilling til ansvaret, således som man f. eks. kender det fra tidlig dansk ansvarsforsikringspraksis, fra Norge, Tyskland og Schweiz. I disse lande må man regne med, at årsagen til udformningen af policerne vil kunne ligge i, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse hidtil ingen rolle har spillet. Dette kan have sammenhæng med den tekniske udviklings stadi i de pågældende lande, jvnf. f. eks. at ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse først spiller nogen nævneværdig rolle i Danmark i tiden efter ca. 1930. Det

1. Se endvidere *Thomsen*: p. 381 ff. og *Sieg*: p. 17 ff. og ovenfor p. 20 ff.

kan endvidere tænkes, at erstatningsretten i de pågældende lande er således udformet, at ansvaret af retlige grunde er af mindre betydning. I de lande, hvor man i policerne har taget stilling til ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse, er problemet erkendt af forsikringselskaberne, og det må forventes, at det er i disse lande erfaringsmaterialet ligger.

Ved bedømmelsen af fremmed ansvarsforsikringspraksis *vanskeliggøres sammenligningerne* i nogen grad af forskellene i de erstatningsretlige regler i de forskellige lande. Man vil ved en sammenligning af landene navnlig finde forskel på anvendelse af regler om ansvar uden culpa, på hvilke personkredse, som kan udløse ansvaret, og på udmålingen af de erstatninger, som de enkelte skadelidte vil kunne rejse krav om. Disse forhold spiller først og fremmest en rolle for præmieniveauet i de pågældende lande. Forskellen i udformningen af ansvarsreglerne imellem landene må imidlertid antages at spille mindre rolle, når talen er om de problemer, som knytter sig til afgrænsningen og beskrivelsen af risikoen i de respektive lande. Disse problemer vil navnlig være afgrænsningen af dækningsområdet over for et egentligt misligholdelsesansvar og de selvstændige problemer, som knytter sig til den subjektive risiko, samt de begrænsninger, som knytter sig til en maksimering af dækningssummerne, herunder spørgsmålet om selvrisikobestemmelser.

Nogen selvstændig gennemgang og beskrivelse af udformningen af erstatningsreglerne for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i de enkelte lande vil ikke blive foretaget.²

Undersøgelsen i det følgende vil navnlig blive rettet mod Danmark, Sverige, Norge, England, USA, Tyskland og Schweiz.

II. Danmark

A. Policepraksis

I dansk policepraksis har selskaberne holdt dækningen af ansvaret for de farlige egenkabers skadeforvoldelse uden for erhvervsansvarsforsikringen helt frem til 1964, hvor man har givet en mulighed for at medtage en vis begrænset dækning af dette ansvar. I tiden efter ca. 1950 findes enkelte products liability-policer, men de er undtagelser og individuelt aftalte mellem forsikringstagerne og selskabet.

I de *tidlige danske erhvervsansvarspolicer* var ikke optaget nogen udtrykkelige undtagelsesbestemmelser for skader forvoldt af ting med farlige egenskaber. De tidlige policer begrænsede forsikringsdækningen til ansvar uden for

2. Herom henvises til Sælgerens Ansvar § 4.

kontraktsforhold.³ I visse policer var dog undtaget skade der skyldtes mangelfuld beskaffenhed af de af forsikringstageren leverede varer, produkter eller arbejder, såfremt forsikringstageren var eller kunne være vidende derom.⁴

Nogen afgørelser fra denne tid om forsikringsdækningens forhold til sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse foreligger såvidt ses ikke.⁵ At policerne ikke som de senere policer har taget stilling til spørgsmålet om dækningen af products liability risikoen kan ikke uden videre tages som udtryk for, at selskaberne på dette tidspunkt anså ansvaret for omfattet af dækningen. Policernes tavshed må snarere opfattes enten som en manglende erkendelse af problemet eller som en opfattelse hos forsikringsselskaberne gående ud på, at den i policerne indsatte kontraktsklausul var tilstrækkelig til at undtage ansvaret fra dækningsområdet. Det viser sig da også, at såsnart ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse begynder at spille en rolle i praksis, bliver der i policerne indsat bestemmelse om, at sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse holdes uden for dækningsområdet.⁶ Indføjjelsen i policerne sker i forbindelse med debatten omkring forsikringsaftaleloven, hvor uklarheden med hensyn til afgrænsningen af det kontraktsmæssige ansvar er et fremtrædende spørgsmål i debatten.⁷ Stort set alle selskaberne har omkring 1930 optaget bestemmelser, hvorefter forsikringen ikke omfatter »ansvar for skade, som forsikringstagerne forårsager ved til opfyldelsen af en kontrakt at levere en ikke-kontraktsmæssig eller farlig ydelse«. ⁸ Med denne klausul er det lykkedes for de danske forsikringsselskaber at skaffe sig et udgangspunkt for i dag at løse products liability forsikringen, et udgangspunkt som er langt bedre end i de øvrige europæiske lande uden for England.

I 1946 vedtog Dansk Ulykkesforsikringsforening en normalpolice for er-

3. Som f. eks. at forsikringen dækkede »offentligt ansvar (ansvar over for trediemand)« (London 1921) eller at forsikringen dækkede forsikringstageren for dennes »i henhold til dansk ret påhvilende privatretlige ansvar over for tredjemand for skadevoldende handlinger uden for kontraktsforhold« (London 1924). Om de tidligere policeformuleringer se *Bach Nielsen*: NFT 1927 p. 31 ff. og 36 ff. og *Bache*: Ufr 1926 B p. 277.

4. *Thomsen*: p. 386.

5. Måske kan dog nævnes *ASD II 439 ØLD*, hvor et frøfirmas anvar for skade, der skyldtes fejludlevering ikke antoges at være omfattet af firmaets erhvervsansvarsforsikring.

6. Det forekommer at være tvivlsomt om det er rigtigt, når *Bengtsson*: II p. 500 nævner, at danske selskaber i ansvarsforsikringens første periode ikke havde større betæneligheder ved at dække sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

7. Se således udkast til FAL p. 131, *Bache*: Ufr 1926 B. p. 276 ff., *Bach Nielsen*: NFT 1927 p. 27 ff., *Dahl*: p. 38 ff. *Skibsted*: p. 14 ff.

8. London. Om andre formuleringer se *Bach Nielsen*: NFT 1927 p. 36 ff.

hvervsansvarsforsikring. Udformningen af policen skete under inspiration af indlæg fra Trolle og Christrup.⁹ I *normalpolicen fra 1946* gentoges bestemmelsen om, at *forsikringen ikke dækkede ansvar for skade forvoldt ved farlige eller ikke-kontraktmæssige egenskaber*, men under forsikringens dækningsområde medtoges tilfælde, hvor skaden skyldtes en *fejludlevering*. Udvidelsen begrundedes med,¹⁰ at der ved fejludlevering foreligger et uheld, som efter sin art og virkning ikke adskiller sig fra andre uheld, som medfører ansvar under policen. Dertil kommer, at der ingen mulighed er for en bevidst vinding ved fejludleveringer, ligesom beviset ingen vanskelighed volder. Med fejludlevering mente revisionsudvalget, at man i visse tilfælde kunne ligestille det forhold, at forsikringstageren under en produktion ved en fejltagelse iblander forkerte stoffer i den producerede vare. Fra revisionsudvalgets side blev foreslået en dækning af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, hvor der var tale om detailhandel, idet man her mente, at selskaberne skulle kunne aftale at dække, såfremt forsikringstageren førte bevis for, at han ikke var eller burde være bekendt med ydelsens farlige eller ikke-kontraktmæssige egenskaber.¹¹ Denne sidstnævnte udvidelse for detailhandelens vedkommende fandt ikke nogen særlig anvendelse i forsikringselskabernes praksis.

Ud over policebestemmelsen om de farlige egenskabers skadeforvoldelse optoges i *normalpolicen fra 1964* en bestemmelse om, at *forsikringen ikke dækkede det erstatningsansvar, den sikrede ifaldt for undladelse af at opfylde aftaler, herunder garantitilsagn*.

Den sontring, som antydes af revisionsudvalget fra 1946 mellem detailhandleren og producenten, gennemførtes i betydeligt omfang af det revisionsudvalg, som i 1964 afsluttede revisionsarbejdet af ansvars policen.

Efter den nugældende *normalpolice* dækkes »*det ansvar sikrede pådrager sig ved beskadigelse af personer eller ting under udøvelsen af den i policen nævnte virksomhed, når det til erstatning forpligtende forhold finder sted i Danmark i forsikringstiden*«.

Efter denne vide formulering dækker forsikringen som hovedregel ethvert ansvar, uanset dettes art som den sikrede måtte ifalde.

Fra denne hovedregel undtages dog en række risici. Af betydning for nærværende fremstilling er kun policens § 3 a og c.

I § 3 a bestemmes, at selskabet ikke dækker ansvar »*som følge af, at sikrede ved aftale eller på anden måde har pådraget sig et videregående ansvar end efter dansk rets almindelige regler om erstatningsansvar uden for kontraktforhold*«.

9. Trolle: UFR 1943 B. p. 89 ff. og Christrup: Fire Foredrag p. 63 ff.

10. Kofoed: Assurandøren 1946 p. 178.

11. Kofoed: Assurandøren 1946 p. 178. Sindballe: I p. 90.

Denne bestemmelse er uklar. Efter bestemmelsens ordlyd kræves, for at bestemmelsen kan anvendes, at ansvaret er pådraget ved en aftale eller på anden måde, og at ansvaret er videregående end dansk rets almindelige regler om ansvar uden for kontraktsforhold.

Kravet om at ansvaret skal være pådraget »ved aftale eller på anden måde« er indholdsløst idet kravet vil være opfyldt ved et hvilket som helst ansvar.

Kravet om at den sikredes ansvar skal være videregående end dansk rets almindelige regler om ansvar uden for kontraktsforhold er højst uklart. Intet steds er det fastslået hvad der skal forstås ved dansk rets regler om ansvar uden for kontraktsforhold. Opfattet strengt vil f. eks. ansvaret efter DL 3-19-2 kunne tænkes unddraget forsikringsdækningen. Anlægger man ikke en meget restriktiv fortolkning af klausulen vil den kunne skabe vanskeligheder ved forsikring af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Dette ansvar vil meget ofte hvile på en aftale, en garanti el. lign., og det er uklart, om ansvaret er et ansvar i kontraktsforhold.

Efter forarbejderne til policeforslaget, er det tanken at holde følgende tilfælde uden for forsikringsdækningen:

- (1) *Rent kontraktmæssigt ansvar* (d. v. s. de særlige alene med hjemmel i en indgået aftale følgende konsekvenser af en ikke-opfyldelse af aftalen), f. eks. ansvar i medfør af kbl.s regler om forsinkelse m. v.
- (2) *Aftale om et strengere ansvar* end efter dansk rets sædvanlige regler for det pågældende område, (f. eks. et garantitilsagn om erstatning for forhold, der falder uden for den egentlige kontrakt).
- (3) *Aftaler om en anden erstatningsydelse* end den, der følger af dansk rets almindelige regler (f. eks. aftaler om konventionalbod).

De opregnede tilfælde forekommer at være langt klarere end selve policebestemmelserne.

Efter policens § 3 e dækker forsikringen ikke for »skader opstået ved ikke-kontraktmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser«.

Efter denne formulering er det kun ikke-kontraktmæssige egenskaber ved ydelser, som omhandles. Forsikringen dækker således efter ordlyden skade forvoldt af de egenskaber, som er farlige, men som desuagtet er kontraktmæssige, i modsætning til formuleringen i 1946 policen, hvor man undtog skade voldt af »ikke kontraktmæssig eller farlig ydelse«. Der er ikke med den ændrede formulering tilsigtet nogen realitetsændring. Grunden til at 1964 klausulen ikke omfatter begrebet »farlig ydelse«, er efter forarbejderne at begrebet skønnes at være udefinerbart.

Imidlertid er det revisionsudvalgets tanke at holde også skade forvoldt af

farlige men kontraktmæssige egenskaber uden for forsikringsdækningen, idet man fra revisionsudvalgets side anser en farlig egenskab for at være ikke-kontraktmæssig.¹²

I erkendelse af at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse spiller en større og større rolle, har revisionsudvalget foreslået, at *der gives mulighed for at udvide forsikringsdækningen til at omfatte ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse*, og i overensstemmelse med revisionsudvalgets forslag har Ulykkesforsikringsforeningen i 1964 vedtaget en række policetil-læg, som er udformet med henblik på forskellige former for erhvervsvirksomheder.

Den gennemgående regel for disse klausulers vedkommende er en regel om, at *»ansvar for skade forvoldt ved ikke-kontraktmæssige egenskaber ved produkter eller arbejdspræstationer er dækket, såfremt forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktmæssige egenskaber«*.

Denne hovedregel suppleres med enkelte specielle regler for de forskellige former for erhvervsvirksomheder, nemlig for detailhandel og for forskellige former af håndværksvirksomheder.

Af betydning for nærværende afhandling er navnlig *klausul A*, der gælder for detailhandelen, hvorunder man ikke alene medtager den egentlige detailhandel, der direkte til forbrugere forhandler produkter, der er fremstillet af andre, men også virksomheder, der tilvirker produkter til eget salg direkte til forbruger. Virksomheder, der fremstiller varer og sælger disse til mellemhandlere, falder uden for klausulen. Ved blandede virksomheder er det salg, som direkte sker til forbruger, medtaget under klausulen.¹³ Med klausulen søger man at dække detailhandlerens tilvirkningsrisiko, hvor han skal behandle den modtagne vare, risikoen for påvirkning af varen under dens tilstedeværelse hos detailhandleren, samt det ansvar, som mellemhandleren ifalder i sin egenskab af sælger af varen, for hvilket ansvar mellemhandleren vil have regres mod sin sælger.^{14 15}

Med udvidelsen af dækningen til i et vist omfang at omfatte detailhandlerens behandling eller tilvirkning af varen, er det ikke tanken at dække de tilfælde, hvor *en egentlig industriel producent sælger varer gennem egne butik-*

12. Om fortolkningen se *Berthelsen*: NFT 1963 p. 93.

13. Som eksempel herpå nævner *Berthelsen* en bager, som sælger brød fra egen butik, men som tillige leverer brød til en række ismejerier. Ansvar for skader i forbindelse med salg i egen butik er dækket. Ansvar for skade i forbindelse med salg i ismejerierne derimod ikke. *Berthelsen*: Assurandøren 1964 p. 211 og NFT 1963 p. 95 f.

14. *Berthelsen*: Assurandøren 1964 p. 211 ff.

15. Sælgerens Ansvar p. 191 ff.

ker. Kommer man fra den typiske detailhandel selv med en vis tilvirkning som f. eks. bagere, viktualieforretninger o. lign. over i en erhvervsstruktur med en industriel produktion, falder ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse uden for ansvarspoliciens dækningsområde.¹⁶ Nogen klar sondring kan ikke beskrives i en generel forsikringsklausul, og spørgsmålet om afgrænsningen må klares i praksis gennem en sortering af forsikringstagerne, således at selskaberne gennem individuelt udformede klausuler søger forholdet præciseret. Efter klausulerne er dækningen begrænset til kun at gælde for salg til forbrugere i Danmark. Er salget sket i Danmark, påvirker det ikke forsikringsdækningen, at forbrugeren tager varen med til udlandet og skaden indtræder der. Forsikringsdækningen er endvidere begrænset til ikke at kunne overstige forsikringssummen inden for samme forsikringsår.

Efter klausulerne udelukkes forsikringsdækningen, såfremt forsikringstageren ikke godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktmæssige egenskaber.

Efter klausulerne vil det være forsikringstageren, som har bevisbyrden for, at hverken han eller hans ledende folk kendte eller burde kende de ikke-kontraktmæssige egenskaber.

Med en sådan bevisbyrdefordeling, vil man komme til at næsten alle tilfælde af ansvar for skade forvoldt af farlige egenskaber ved leverede varer vil falde uden for forsikringsdækningen. I praksis må man i de fleste tilfælde regne med at forsikringstageren eller hans folk ikke vil være i stand til at godtgøre at de ikke kendte den ikke-kontraktmæssige egenskab, måske bortset fra meget klare tilfælde af videresalg hvor mellemhandleren ikke har haft salgsgenstanden i sin besiddelse. Det er uforståeligt hvorfor man i klausulerne har opstillet en så usædvanlig streng bevisbyrde-regel, og reglen bør ikke anvendes efter sit sproglige indhold. Hvis den foreskrevne bevisbyrdefordeling ikke skal gøre forsikringsdækningen illusorisk, må bestemmelsen forudsætte, at de konkrete omstændigheder skal være sådanne, at der er *rimelig grund* til at formode, at der foreligger ond tro hos forsikringstageren eller hos hans ledende folk om den farlige egenskabs tilstedeværelse, og at det må påhvile forsikrings-selskabet at dokumentere, at der foreligger rimelig tvivl i så henseende.

Den benyttede formulering minder meget om formuleringen af FAL § 51 om sikkerhedsforskrifter og må antagelig fortolkes på samme måde hvad angår personkredsens afgrænsning.¹⁷

Den gængsne bestemmelse indeholder en begrænsning af selskabets dækningspligt begrundet i de subjektive forhold hos forsikringstageren eller hos hans ledende folk, når det bestemmes, at selskabet ikke dækker i tilfælde,

16. *Berthelsen: Assurandøren* p. 191 ff.

17. *Jørgen Hansen: NFT 1959* p. 161 ff., *Bentzon-Christensen: p. 296 f.*

hvor forsikringstageren eller enhver, der på hans vegne leder virksomheden, kendte eller burde kende de ikke-kontraktsmæssige egenskaber. Bestemmelsen kan trods sin vide formulering kun opretholdes inden for rammerne af FAL §§ 18–20.

Efter FAL § 20 kan forsikringsselskabet kun fritages for at dække i tilfælde, hvor der fra den sikredes side er handlet med forsæt eller grov uagtsomhed. Klausulen må derfor læses således, at *forsikringen dækker de tilfælde, hvor det er simpelt uagtsomt af forsikringstageren eller hans ledende folk ikke at kende den ikke-kontraktsmæssige egenskab*, uanset at udtrykket »vide eller burde vide« i formueretten i almindelighed antages at omfatte også simpel uagtsom ukendskab.¹⁸

Klausul A–E tager sigte på at holde products liability-risikoen uden for forsikringsdækningen. Den danske normalpolice omfatter således ikke skade forvoldt i tilfælde, hvor den med den ikke-kontraktsmæssige egenskab leverede ydelse indgår eller skal indgå i købers produktion eller virksomhed, ligesom man undtager de tilfælde, hvor ydelsen er produceret af en virksomhed, der tilhører forsikringstageren. I disse tilfælde må forsikringsdækningen etableres på en egentlig products liability-forsikring. I øjeblikket arbejder Ulykkesforsikringsforeningen på at udarbejde en normalpolice til dækning af denne risiko.

Konklusionen af det sagte må blive, *at den industrielle risiko for ansvar for, at skader forvoldes af ting med farlige egenskaber, i hele den danske ansvarsforsikringshistorie har været holdt uden for dækningsområdet*. Dette er sket ved enten at træffe en bestemmelse i policen om, at forsikringen ikke dækkede andet end ansvar uden for kontrakt, eller ved at bestemme at skade forvoldt af ting med farlige eller ikke-kontraktsmæssige egenskaber holdes uden for dækningsområdet.

For visse grupper af detailhandlere, reparatører, håndværkere o. lign. typisk tilhørende en sælgergruppe, som alene virker med varens spredning (mellemhandlere), har selskaberne i nyeste tid tilladt, at ansvaret for de farlige egenskaber medforsikres, men selskaberne har her opstillet subjektive og beløbsmæssige grænser for dækningspligtens omfang. Risikoen er således også for disse forsikrings vedkommende udskilt fra den normale ansvarsrisiko.

Selskaberne har endelig optaget bestemmelser om, at ansvar, som hviler på garantitilsagn o. lign., falder uden for dækningsområdet, ligesom selskaberne gennem varetægtsklausuler har holdt beskadigelse af selve den leverede vare uden for forsikringsdækningen.

Udviklingen synes endvidere at vise, at spørgsmålet om løsningen af ansvarsforsikringsbehovet for de farlige egenskabers skadeforvoldelse stiller sig

18. Se også *Berthelsen*: NFT 1963 p. 97.

forskellig eftersom der er tale om industriens ansvar eller der er tale om mellemhandlerens ansvar.

Endelig kan man måske af policeklausulernes indhold tillade sig at drage den slutning, at ansvarsforsikringsselskaberne betragter ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse for at være et ansvar, som ansvarsforsikringsmæssigt adskiller sig fra misligholdelsesansvaret og det på et garantitilsagn el. lign. begrundede ansvar. Det forhold, at policerne sonderer mellem disse former for ansvar, tyder på en forskel i opfattelserne af ansvaret. Når denne slutning imidlertid ikke kan drages med fuld sikkerhed, skyldes det den måde, policer ofte bygges op på, hvor betingelserne ofte delvis dækker hinanden, således at klausulen om de farlige egenskaber og om garanti m. v. kan være eksemplifikationer til kontraktsklausulen.¹⁹

B. Teori og domspraksis

Den teoretiske diskussion om forsikringens afgrænsning i forhold til kontraktsansvaret startes af *Bache* i 1926,²⁰ der efterlyser en diskussion og analyse af problemet. På dette tidspunkt har spørgsmålet været berørt i betænkningen til FAL,²¹ hvor det blot fastslås, at man ikke i loven har ønsket at tage stilling til, om kontraktsansvaret skulle kunne ansvarsforsikringsdækkes, dels fordi kontraktsansvarsmæssig dækning fandtes, og dels fordi grænsen mellem erstatningsansvar i og uden for kontrakt var ganske flydende.

Teorien diskuterer omfanget af bestemmelsen om, at selskabet ikke dækker kontraktsmæssigt ansvar. Denne diskussion drejer sig ikke så meget om, hvor grænsen for det kontraktsmæssige ansvar i ansvarsforsikringsmæssig henseende bør drages, men diskussionen drejer sig i højere grad, om *kontraktsklausulen kan føre til, at man ikke dækker i tilfælde, hvor en skadevolder har handlet på en sådan måde, at hans ansvar kan støttes såvel på de almindelige erstatningsretlige regler uden for kontrakt som på kontraktsrettens ansvarsregler*. Det forhold, at man ikke søger at klarlægge, hvor kontraktsansvarets grænser efter en ansvarsforsikringsmæssig synsvinkel bør drages, fører til en forskelligartet opfattelse af den forsikringsmæssige behandling af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, som nogle teoretikere medtager under forsikringsdækningen,²² mens andre antager, at ansvaret må holdes uden for dækningsområdet som omfattet af kontraktsklausulen.²³

19. *Bengtsson*: II p. 401.

20. *Bache*: UfR 1926 B. p. 276.

21. Udkast til FAL p. 131.

22. Se således *Skibsted*: 16 ff., *Dahl*: p. 42 f: cfr. dog muligvis p. 45.

23. *Trolle*: UfR 1943. B. p. 104 f.

Bache beskæftiger sig med afgrænsningsspørgsmålet. Det fastslås primært, at kontraktsansvaret ikke bør omfattes af erhvervsansvarsforsikrings dækning, *da* ingen bør kunne forsikre sig imod, at han ikke opfylder sine kontrakter ordentligt, *da* præmien ville blive for høj til, at forsikringen kunne få en passende udbredelse, og *da* den sikredes indflydelse på forsikringsbegivenhedens indtræden er så stor, at en nogenlunde sikker tarifiering ikke lader sig gennemføre.

De anførte synspunkter taler med stor vægt, så længe der er tale om et egentligt misligholdelsesansvar, men er langt mindre alvorlige, når der er tale om forsikringsdækning af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, jvnf. p. 106 f.

*Bache*²⁴ lægger ved fortolkningen af kontraktsklausulen vægt på sammenhængen mellem kontrakten og skaden, således at man som vejledning skulle se på, om den skadevoldende handling har teknisk forbindelse med det arbejde, som forsikringstageren udfører. I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse må det antages, at *Bache* mener, at disse falder uden for forsikringsdækningen.

*Ussing*²⁵ antager, at forsikringen omfatter ansvar, som ville indtræde efter almindelige erstatningsregler, selv om der ikke forelå noget kontraktsforhold, og at dette må gælde, selv om forsikringsvilkårene bruger udtryk som at selskabet overtager ansvaret ifølge skadevoldende handlinger uden for kontraktsforhold. Ikke sjældent må selskabets ansvar imidlertid antages til dels at omfatte ansvar, der er rent kontraktsmæssigt.

Ussing giver ikke med sine bemærkninger nogen vejledning med hensyn til den ansvarsforsikringsmæssige afgrænsning af det kontraktmæssige ansvar. *Ussing* mener dog, at det forhold, at der i forbindelse med en ansvarssituation eksisterer et kontraktsforhold, ikke i sig selv trækker tilfældet uden for forsikrings dækningsområde. *Ussing* udtaler sig ikke om, hvilken betydning kontraktmomentet i sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skal have på ansvarsforsikringsdækningen.²⁶

*Sindballe*²⁷ har en opfattelse, der principielt svarer til *Ussings*, men *Sindballe* beskæftiger sig mere med den ansvarsforsikringsmæssige grænsedragning i forhold til kontraktsansvaret. I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse antager *Sindballe*, at kontraktsklausulen ikke omfatter dette ansvar. Ansvar vil derfor efter *Sindballes* opfattelse være dækket af erhvervs-

24. *Bache*: UFR 1926 B. p. 277, TFR 1930 p. 348 ff. NFT 1928 p. 81.

25. *Ussing*: Enkelte Kontrakter p. 280 f.

26. *Bentzon-Christensen*: II p. 459 beskæftiger sig kort med problemet, men bidrager ikke mere end *Ussing* til dets løsning.

27. *Sindballe*: I p. 89 ff.

ansvarsforsikringen, hvis der ikke i policen er taget udtrykkelig stilling til dette ansvar.^{28 29}

Mere detaljeret har problemet været behandlet hos *Trolle* og *Christrup*.

*Trolle*³⁰ antager, at kontraktsklausulen ikke omfatter ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, der således må dækkes, med mindre det særlig er undtaget.³¹ *Trolle* kritiserer *Ussings* og *Dahls* udtalelser om, at selskabet i almindelighed bør dække ansvar, der kan begrundes i reglerne uden for kontrakt, uanset at ansvaret også kan støttes på kontraktsrettens regler. *Trolle* begrundet kritikken med det ulogiske i, at forsikringstageren ofte vil få bedre stilling, når han handler culpøst, end hvor der intet er at bebrejde ham. De lege ferenda anser *Trolle* det ikke for at være rigtigt at medtage ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse under erhvervsansvarspolicen.³² *Trolle* begrundet dette med, at der i disse tilfælde meget vel vil kunne pålægges sælgeren erstatningspligt for mindre fejl end uden for kontrakt, idet aftalens indhold vil kunne have betydning for udformningen af sælgerens pligter, der ofte vil række langt videre end den almindelige pligt til påpasselighed, som alle har i forhold til tilfældige tredjemænd. Størrelsen af de skader, som på denne måde kan ske, vil i almindelighed også stå ganske i misforhold til den præmie, der beregnes. I øvrigt antager *Trolle* ikke, at det er muligt at drage en ansvarsforsikringsmæssig begrænsning af dækningsområdet i forhold til kontraktsansvaret på grundlag af policernes ordlyd. *Trolle* er tilbøjelig til at ville drage grænsen efter kriterier svarende til *Baches* efter om skaden er forvoldt ved en »fagfejl«, eller om skaden er voldt ved en uforsigtighed af samme art som de, der begås i det daglige liv.³³

*Christrup*³⁴ behandler selvstændig spørgsmålet om ansvarsforsikring af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. *Christrup* fastslår, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse hvad ansvarsgrundlag og beregning angår adskiller sig væsentligt fra det egentlige misligholdelsesansvar. *Christrup* antager, at kontraktsklausulen ikke dækker ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, hvis sælgeren har handlet culpøst. Selskabet må dække disse tilfælde, med mindre ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse udtrykkelig er undtaget fra forsikringsdækningen. De lege ferenda mener *Christrup*, at man selv ved ansvar uden culpa bør dække fejludlevering,

28. *Sindballe*: I p. 90 og 94.

29. Imod denne opfattelse *UfR 1940.108 VLD*.

30. *Trolle*: *UfR 1943 B. p. 89 ff.* og *NTF 1956 p. 226 ff.*

31. *NFT 1956 p. 238*. Det er ikke helt klart om *Trolles* udtalelse er begrænset til de tilfælde, hvor ansvaret ifaldes efter culpapreglen.

32. *UfR 1943 B. p. 104*.

33. *Trolle*: *UfR 1943 B. p. 106 f.*

34. *Fire Foredrag p. 63 ff.*

hvorimod *Christrup* ikke mener, at den egentlige produktionsrisiko bør dækkes, hvad enten skadesårsagen må søges i den almindelige anvendte produktion, eller skadesårsagen har speciel begrundelse. Inden for handelen mener *Christrup*, at ansvaret bør dækkes for detailhandlers vedkommende i et omfang, som svarer til normalpoliceen fra 1946 med tillæg, hvorimod engroshandelens ansvar bør være undtaget fra forsikringen.

Ved vurderingen af *Christrups* bemærkninger må erindres om, at bemærkningerne har relation til udformningen af den almindelige erhvervsansvarsforsikring ikke til en speciel forsikring til dækning af produktionsrisiko. Om en sådan forsikring udtaler *Christrup* sig ikke.³⁵

Konklusionen af dansk teori må blive, at teorien ikke har taget stilling til, hvorledes kontraktansvaret skal afgrænses ansvarsforsikringsmæssigt, hvor der er tale om forsikring af industririsiko og at man kun i meget begrænset omfang har behandlet afgrænsningsspørgsmålet i relation til den almindelige erhvervsansvarsforsikring.

Der hersker i teorien stort set enighed om, at en afgrænsning ikke kan foretages med grundlag i de i policerne anvendte bestemmelser. Med hensyn til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse må teorien nærmest læses således, at dette ansvar falder uden for kontraktsklausulen og er omfattet af forsikringsdækningen, hvis det ikke specielt er undtaget. Teoriens udtalelser vedrører med sikkerhed culpaansvaret og vedrører antagelig også de tilfælde af ansvar uden culpa, hvor der ikke er stillet udtrykkelig garanti.

Domspraksis giver ikke nogen vejledning til belysning af spørgsmålet om ansvarsforsikringens afgrænsning over for det kontraktmæssige ansvar.³⁶ Dommens antal er ganske lille, og domsresultaterne i vidt omfang konkret begrundede. I det følgende vil kun blive medtaget domme af direkte betydning for ansvarsforsikring af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

ASD II. 439. ØLD omhandler et tilfælde, hvor et frøfirma ifaldt ansvar ved at udlevere købere af noget frø urigtige og blandede frøsorter. Firmaets ansvarspolice undtog »krav, der støtter sig på kontrakter eller kontraktmæssige aftaler«. I sagen var ikke alene rejst krav på omkostningerne ved omlevering af frøet, men også krav på dækning af køberens tab ved, at frøavlens var blevet forringet som følge af fejludlevering.

Ansvarsforsikringsselskabet blev frifundet dels under henvisning til kontraktsklausulen, dels under henvisning til at den erstatning som frøfirmaet havde måttet udrede ikke kunne henregnes til eller sammenstilles med de beskadigelser af personer eller ting, som var forudsætning for forsikringsdækningen.

35. I nyeste tid er emnet berørt i *Jørgensen, Lyngsø og Thranow: II p. 91 ff.* og af *Berthelsen: NFT 1963, p. 92*, der er enig i den her anlagte fortolkning.

36. Gennemgang af domspraksis findes hos *Trolle: UfR 1943 B. p. 92 ff.* og hos *Jørgensen, Lyngsø og Thranow: II p. 91 ff.*

UJR 1940.108 VLD omhandler et tilfælde, hvor en grosserer havde leveret et køleskab til en slagter. Ved en fejl i køleskabet virkede det ikke godt nok, med det resultat, at slagteren fik ødelagt en del kød, som var anbragt i køleskabet. Grossererens ansvarsforsikringsselskab blev frifundet for at betale erstatning, da policen under hensyn til samtlige foreliggende omstændigheder, herunder præmiens ringe størrelse, naturligt måtte forstås således, at en skade, som den omhandlede, ikke var omfattet af forsikringen. En af dommerne ville dog pålægge selskabet ansvar. I policen var optaget en bestemmelse om, at selskabet ikke dækkede »skade, som forsikringstageren forårsager sin medkontrahent ved til opfyldelse af en aftale at levere en ikke-kontraktsmæssig ydelse«.

ASD 1947.152 ØLD frifinder et ansvarsforsikringsselskab for at dække en brugsfor- enings ansvar for den skade, som var sket ved, at forskellige kunder havde fået udleveret turnipsfrø i stedet for kålrabifrø. I ansvarspolicen var bestemt, at forsikringen dækkede »det privatretlige erstatningsansvar, som umiddelbart i henhold til den til enhver tid gældende danske lovgivning påhviler den (sikrede) for skade, forvoldt fremmede personer eller ejendele«. I en selvstændig bestemmelse i policen var undtaget det den sikrede »i henhold til afsluttet skriftlig eller mundtlig overensstemmelse over for medkontrahenten påhvilende ansvar for, at overenskomsten behørig opfyldes ...«. Frifindelsen begrundes med en henvisning, at de pågældende erstatningskrav ikke støtter sig på, at den sikrede har forårsaget skade på personer og ting, men på at de med den sikrede indgæede aftaler ikke var blevet behørig opfyldte fra den sikredes side. Under sagen gjorde selskabet gæl- dende, at en forståelse af policen svarende til den af den sikrede hævdede ville medføre den efter forsikringsforholdets beskaffenhed uantagelige konsekvens, at selskabet i vidt omfang måtte bære den sikredes handelsmæssige risiko.

ASD 1948 A. 158. ØLD, der omhandler et tilfælde hvor et frøfirma var blevet pålagt ansvar for at have leveret vitterrug i stedet for vårrug. Firmaets ansvarsforsikring blev frifundet for at dække skaden bl. a. med begrundelsen, at erstatningskrav »på grund af særlig eller kontraktsmæssigt tilsagn o. lign.« ifølge policen var undtaget fra forsikringen.

III. Sverige

A. Policepraksis

I tiden indtil 1934 var de svenske ansvarspolicer bygget op på samme måde som de danske policer. Forsikringstagerens ansvar blev dækket med undtagelse af kontraktsmæssigt ansvar, hvilken undtagelse blev suppleret med nogle specielle vilkår.³⁷ Så lidt som i de øvrige nordiske lande kunne man i praksis fastlægge grænsen mellem det kontraktsmæssige ansvar og ansvaret uden for kontrakt,³⁸ hvorfor man i 1934 ændrede principperne for ansvarsforsikrings risikoafrænsning og indførte principper, som med en enkelt revision i 1958 stadig gælder for udformningen af den svenske normalpolice. Fra at søge at knytte dækningsområdet til den erstatningsretlige afgrænsning af ansvar i og

37. Om svensk praksis se *Bengtsson*: II pag. 378 ff.

38. Se herom *Bengtsson*: II p. 380, *SOU* 1925: 21 p. 188., *Löfgren*: *NFT* 1933 p. 192 ff.

uden for kontrakt har man frigjort den svenske policies dækningsområde fra selve ansvarets grundlag og i stedet søgt at holde visse nærmere definerede ansvarssituationer uden for forsikringsdækningen. Den vigtigste bestemmelse i så henseende er normalpolicens § 4 c, hvorefter forsikringen ikke gælder for »skada, som uppkommit till följd av oriktig utfästelse om leverad egendoms lämplighet för visst ändamål«. ³⁹ Efter denne bestemmelse dækker svenske ansvarsforsikringsselskaber principielt ansvaret for farlige egenkabers skadeforvoldelse, blot skaden ikke er en følge af en »oriktig utfästelse«. Bestemmelsen suppleres med normalpolicens § 4 b, hvorefter forsikringen ikke gælder for »skada, som försäkringstagaren genom särskilt avtal, åtagit sig att ersätta, i den mån åtagandet medför skadeståndsskyldighed utöver eljest gällande rätt ...⁴⁰ og af § 5, der bl. a. bestemmer: »Försäkringen gäller inte för skada, som uppkommit under sådana omständigheter att det för försäkringstagaren eller hans arbetsledning borde ha stått klart, att skada skulle komma att inträffa«. ⁴¹

Vedrørende forståelsen af § 4 c findes en ganske righoldig praksis i de af Skadeförsäkringens Villkorsnämnd ⁴² afgivne udtalelser. Disse udtalelser, som er vejledende, viser, hvilken vanskelighed, man fra forsikringsselskabernes side har haft med fortolkning af klausulen, selv om denne er klarere end kontraktsklausulerne.

Uden for utfästelsesklausulen holdes det egentlige garantiansvar. § 4 b omfatter ansvar, som alene grunder sig på en aftale, som forsikringstageren har indgået. ⁴³ Bestemmelsen må antages at dække de samme grupper af ansvarstilfælde, som omfattes af § 3 a i den danske normalpolice. ⁴⁴ Bevisbyrden for, at ansvaret i det konkrete tilfælde er omfattet af § 4 b, påhviler forsikringsselskabet. ⁴⁵

Anvendelsen af moralklausulen i § 5 forudsætter, at selskabet antagelig gør, at der bestod en til vished grænsende sandsynlighed for, at skade ville indtræde, samt derudover beviser, at det for forsikringstageren eller for hans ledende medarbejdere burde have stået klart, at skade ville ske. Med denne be-

39. Klausulen stammer fra 1934. I tiden indtil 1958 gjaldt den kun tingskade og personskadeansvar var dækket. Efter 1958 er klausulen udvidet til også at omfatte personskade. Såvidt ses har bestemmelsen aldrig været bragt i anvendelse i forbindelse med personskade. *Bengtsson*: II p. 382. *Faleborn*: p. 11.

40. § 4 b har fået en ændret formulering i 1958 i forhold til normalpolicen af 1934. Der er dog kun tale om sproglige ændringer.

41. § 5 er en nydannelse i 1958-policen.

42. Om Skadeförsäkringens Villkorsnämnd se *Hagander*: NFT 1957 p: 145.

43. *Faleborn*: p. 10 og *Bengtsson*: II p. 381.

44. Se herom ovenfor p. 43 f.

45. *Faleborn*: p. 11.

visbyrde må det antages, at klausulen kun yderst sjældent vil blive anvendt. Bestemmelsen er uanvendelig over for en loyal forsikringstager.⁴⁶

Hverken § 4 b eller § 5 kan antages at være af nogen stor praktisk betydning i relation til den ansvarsforsikringsmæssige afgrænsning af products liability risikoen. Det har derimod § 4 c.

I sin udtalelse 115/1953 har Skadeforsikringens Villkårsnæmnd afstukket principielle retningslinier for fortolkningen af § 4 c.

Efter VN's opfattelse omfatter klausulen ikke tilfælde, hvor en ren fejlektion er sket. Hermed antager VN, at man kan sidestille de tilfælde, hvor et parti af en vare, som forsikringstagerne løbende producerer, og som i og for sig er anvendelig til det formål, hvortil den udbydes, ved et tilfælde bliver uanvendelig som følge af en uforudset omstændighed som f. eks. ved sløseri eller uagtsomhed udvist af de arbejdere, som medvirker ved varens fremstilling.⁴⁷

Bortset fra fejludleveringstilfælde omfatter den svenske ansvarspolice ikke noget ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

I den nævnte udtalelse fastslår VN, at for at klausulen skal finde anvendelse må kræves, at försäkringstagaren »lämnad en utfästelse angående den leverade egendomens lämplighet för visst ändamål och att utfästelsen sedermera visat sig vara oriktik«. En udtalelse behøver ikke at være afgivet udtrykkelig men kan fremgå af de omstændigheder, hvorunder aftale er kommet i stand. Således antages det, at det blotte forhold, at en vare udbydes som anvendelig til et bestemt formål, i reglen må anses for at indebære en sådan utfästelse, at skader som følge af varens konkrete uanvendelighed falder ind under klausulen. VN nævner dog, at man vil kunne tænke sig tilfælde, hvor salgsbetegnelsen er en alment vedtagen varebetegnelse, der ikke vil kunne fortolkes på denne måde.

Efter VN's praksis er § 4 c anvendt i et omfang, som vanskeligt lader sig forene med en sproglig forståelse af klausulen. Denne vide anvendelse af klausulen har antagelig sin begrundelse i den måde, hvorpå man normalt må ansøge ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, nemlig ud fra købe-

46. *Faleborn*: p. 21.

47. Den principielle del af udtalelsen er refereret hos *Bengtsson*: II p. 507 f., se også *Faleborn*: p. 11. Sagen drejede sig om et tilfælde hvor en cementfabrik havde leveret en bestemt type cement, som ved en fejltagelse ikke havde fået et indhold svarende til indholdet af cement af den pågældende type. Dette bevirkede, at nogle produkter, som var fremstillet af cementen, var ubrugelige. Ansvarsforsikringen blev anset for at være pligtig at dække skaden jfr. også *VN 44/1947*. Denne kategori af tilfælde svarer til de som er medtaget i 1946 i den danske normalpolice se *Kofoed*: *Assurandøren* 1946 p. 178 og ovenfor p. 43.

rens berettigede forventninger med hensyn til det købtes anvendelighed.¹⁴ Da denne forventning hos køberen er støttet på aftalen, vil de elementer i aftalen, som begrunder forventningens berettigelse, kunne opfattes som en »utfästelse« fra sælgerens side. Anlægger man derfor en streng fortolkning af dette udtryk, får man reelt holdt ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse uden for dækningsområdet for forsikringen bortset fra fejludleveringstilfældet.

Fra VN's praksis kan nævnes:

38/1965. Et drivhus, som forsikringstageren havde leveret, styrtede sammen, fordi nogle bolte til taget var for korte. Forsikringen dækkede ikke.

5/1964. En farvehandler havde af en kunde fået bestilling på farve til et paptag på et sommerhus. Farvehandleren bestilte »tagfarve« hos sin levarandør og modtog en farve, som på etiketten var betegnet »takfärg –alero takfärg er en ren linoljefärg og innehåller endast väderbeständiga pigment«. Farven blev leveret kunden, som brugte den til sit tag, der blev ødelagt. Den leverede farve var ikke tjenlig til paptag. Farvehandleren gjorde gældende, at ansvarsforsikringen måtte dække, da der forelå en fejludlevering. VN antog, at da forsikringstageren som følge af bestillingen på farve til et paptag, havde leveret en farve med påskrift »tagfärg« til kunden, da havde han »utfäst« at den leverede vare var tjenlig til opgavens formål og utfästelsesklausulen var derfor anvendelig.

45/1962 omhandler et tilfælde, hvor forsikringstageren ved en fejltagelse leverede en rugemaskine med brikker til hønseæg i stedet for til andeæg: Inden fejlen blev opdaget, havde køberen lidt et betydeligt tab. VN anså tilfældet som et udslag af urigtig utfästelse.

3/1961 omhandler et tilfælde, hvor forsikringstageren nogle gange havde sprøjtet en mark mod ukrudt. Da de første sprøjtninger havde været delvist virkningsløse, anvendte forsikringstageren et nyt præparat, hvorved skade skete. Det blev oplyst, at det sidst anvendte præparat var anvendeligt, men at skaden var sket, fordi det sidst anvendte præparat var blevet anvendt for hurtigt efter de tidligere sprøjtninger. Forsikringen dækkede ikke den skete skade.

80/1959. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor et præparat efter brugsanvisningen var anvendeligt til bekæmpelse af en bestemt form for ukrudt og anvendeligt på sandjord. Det viste sig ved dets anvendelse på sandjord, at præparatet beskadigede den der voksende afgrøde.

18/1959. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor et skadedyrsmiddel efter brugsanvisningen kunne anvendes til blomsterkulturer men som ødelagde visse krysanthemumsorter.

50/1958. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor en tinvase var utæt og som følge deraf forvoldte vandskade.

38/1956. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor en forsikringstager leverede en uanvendelig olie til handelsgartnere. Årsag til fejlliverancen var ukendskab til oliens kvalitet hos en af forsikringstagerens medarbejdere. Oliens ringe kvalitet bevirkede, at en række drivhusplanter blev sinket i væksten og ikke kunne sælges til jul.

2/1955. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor en hos forsikringstageren ansat havde misforstået de gældende giftregler og solgt en kunde et bestemt blomsterpudder, som det var forbudt at anvende under blomstring. Midlet blev anvendt, og en masse bier døde.

48. Se herom Sælgerens Ansvar p. 34 ff. og p. 31 ovenfor.

6/1954. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor en farvehandler havde påtaget sig at skaffe et ukrudtsmiddel, som kunne anvendes i en have, og hvor farvehandleren leverede et uegnet produkt på grund af en misforståelse af midlets egenskaber.

82/1953. Forsikringen omfattede ikke et tilfælde, hvor en forsikringstager, som skulle lave nogle forme til et bestemt formål, og som havde fået tegningerne til formene udleverede, fraveg tegningerne i væsentlig grad, idet VN antog, at forsikringstageren ved at have handlet på denne måde, havde utfåst, at de producerede forme var anvendelige til formålet.

112/1952 fastslog, at forsikringen ikke omfattede tilfælde, hvor en ansat hos forsikringstageren havde oplyst en køber af et skadedyrsmiddel om, at midlet kunne anvendes direkte på kartofler. Det kunne det ikke, og kartoflerne blev beskadiget.

53/1950. Forsikringen omfattede ikke ansvaret for, at et giftmiddel, som skulle hindre, at harer om vinteren angreb frugttræer, forvoldte brandskade på træerne.

83/1948. Forsikringen omfattede ikke tilfælde, hvor en farvehandler ved en fejltagelse kom til at levere en indendørsmaling i stedet for en udendørsmaling. Farvehandleren havde været uagtsom i forbindelse med sin sammenblanding af farven.

Af udtalelser fra VN, der antog, at forsikringen dækkede, kan nævnes følgende:⁴⁹

37/1963 omhandler et tilfælde, hvor forsikringstageren havde solgt noget svinfoder til en kunde med det resultat, at svinene døde. En undersøgelse af foderet viste, at dette havde haft den sædvanligt forekommende og garanterede sammensætning. En veterinær-erklæring attesterede dog, at svinene var døde som følge af foderets anvendelse. VN anså i dette tilfælde utfæstelsesklausulen for uanvendelig og fandt, at forsikringen omfattede tilfældet.

27/1960 omhandler et tilfælde, hvor forsikringstageren i store mængder fremstillede og leverede »enhedsjord« til gartnerier o. lign. I enhedsjorden indgik bl. a. tørvemuld, som blev indkøbt. På et tidspunkt fik forsikringstageren et parti tørvemuld fra sin faste leverandør. Mulden var giftig, hvilket først kunne konstateres ved, at de planter, hvortil mulden blev brugt, blev ødelagt. VN fandt med henvisning til 115/1953, at tilfældet var omfattet af forsikringen.

91/1952. Forsikringen omfattede et tilfælde, hvor en af forsikringstageren leveret vandvarmer sprang læk og forårsagede vandskade. Grunden til lækagen var, at en pakning ikke var ordentlig tæt.

43/1951. Forsikringen antoges at omfatte en skade, som skyldtes, at et hønsfoder havde fået en urigtig sammensætning. Årsagen hertil var, at forsikringstageren havde benyttet en blandemaskine, som havde leveret en dårlig blanding.

77/1949 omhandler et tilfælde, hvor en villaejer havde bestilt en olietank, som skulle rumme 5000 liter. Ved påfyldning af olie løb olien over, og det viste sig da, at tanken kun kunne rumme 4800 liter. VN fandt, at det forhold, at tankens rumindhold var 200 liter for lille, ikke kunne medføre, at tanken var »olämplig för sitt endamål«.

6/1948. Forsikringen antoges at omfatte et tilfælde, hvor en smøreolie, som var leveret til et maskineri, viste sig at være uegnet, idet maskineriet løb varmt. Dette nødvendiggjorde en undersøgelse af hele maskineriet, som viste sig at være ubeskadiget. Forsikringstageren var blevet pålagt ansvar uden culpa for omkostningerne ved undersøgelsen af maskineriet.

49. Se endvidere VN 115/1953 se ovenfor p. 54.

Det er vanskeligt at drage nogen helt klar konklusion af det svenske vilkårsnævns praksis. Fortolkningen af normalpolicens § 4 c er begrundet i en konkret fortolkning af vilkårene for den aftale i henhold til hvilken det skadevoldende gode er leveret. VN har ikke i sin praksis taget hensyn til, om ansvar blev pålagt forsikringstageren efter regler om ansvar uden culpa eller efter en culparegel og har ej heller taget hensyn til, om de anvendte ansvarsregler i større eller mindre grad måtte siges at være kontraktmæssige. *Bengtsson* mener dog at kunne konstatere en forskellighed i fortolkningen af omstændighederne omkring aftalens indgåelse afhængig af, om forsikringstageren har udvist større eller mindre grad af uagtsomhed i forbindelse med hidførelsen (ikke-opdagelsen) af skadesårsagen.⁵⁰ Dette er muligvis rigtigt. Hvis det er rigtigt, kan VN kritiseres herfor, idet større eller mindre grad af uagtsomhed i forbindelse med hidførelse af skadesårsagen (den farlige egenskab) ikke efter ordlyden af § 4 c er tillagt nogen betydning. § 4 c er alene begrænset til, om en urigtig utfästelse foreligger.

En vis tendens kan måske spores til at undtage fra dækningen tilfælde, hvor den solgte vare forvolder skade på goder, som varen kommer i en naturlig berøring med i forbindelse med sin anvendelse,⁵¹ medens man under dækningen medtager tilfælde, hvor varens farlige egenskaber rammer goder, som ikke har en vis naturlig berøring med den solgte vares anvendelse.⁵² Visse afgørelser strider dog mod en sådan opfattelse.⁵³

En vis tendens kan måske spores til at holde uden for dækningsområdet tilfælde, hvor skadesårsagen kan karakteriseres som en urigtig rådgivning, uanset i hvor god tro forsikringstageren i det konkrete tilfælde har været.⁵⁴

Bengtsson mener endvidere, at der måske vil være en tendens til at behandle personskade lempeligere end tingskade.⁵⁵

I relation til egentlige fejl i fabrikationen er det vanskeligt at se nogen klar tendens i VN's praksis udover, at man fortolker klausulen meget strengt i relation til forsikringstageren.

Det er ikke muligt kort at fastslå, hvad der skal til for, at udtrykkelige eller stiltiende udtalelser i forbindelse med en handel, en varebetegnelse el. lign. i forsikringsmæssig henseende er en utfästelse, og det er ikke muligt at fastslå, hvor meget der ligger i, at utfästelsen skal vedrøre den solgte vares læmplighed för visst endamål. Blot ansvaret hviler på en utfästelse af den nævnte art, kan

50. *Bengtsson*: II p. 511.

51. Se således *VN* 18/1959, 80/1959, 112/1952, 53/1950, 6/1954 og 83/1948.

52. Se således *VN* 91/1952, 23/1955.

53. Se således *VN* 50/1958, 2/1955, 6/1948.

54. Se således *VN* 91/1952, 2/1955.

55. *Bengtsson*: II p. 513 og p. 620.

klausulen anvendes, uanset andre omstændigheder som f. eks. at skade har ramt en person, som ikke har noget kontraktsforhold til forsikringstageren.

Med den juridiske struktur, som ansvaret for de farlige egenkabers skadeforvoldelse har, vil enhver skadessag om farlige egenskaber rumme elementer, som gør det muligt at presse skaden ind under policens § 4 c gennem en fortolkning af aftalens vilkår.⁵⁶ Er dette rigtigt, betyder det, at man i svensk forsikringspraksis er havnet i en ren skønsmæssig behandling af disse skader, hvor enhver skadedækning vil rumme et betydeligt element af kulancebetaling.

Den svenske police må anses at være lige så utilfredsstillende som den danske police fra 1946 med hensyn til dækningen af products liability risikoen såvel i relation til mellemhandleren som i relation til producenten.

I den svenske normalpolicy er i § 3 optaget en definition af, hvad der i relation til de i policen angivne dækningssummer skal forstås ved *forsikringsbegrivenheden*. Det siges, at beløbene kun er til disposition ved hver skade, uanset om erstatningskrav rettes mod en eller flere af de forsikrede. Det bestemmes videre, at »flera skador anses som én skada, om de uppkommit av samme orsak och ved samme tillfälle. Uppkommer genom leverad egendom flera skador av samme orsak, anses de som én skada även om skadorna skett vid skilda tillfällen«.

Spørgsmålet om fortolkningen af denne klausul har været forelagt VN.

7/1963. VN antog, at en udskiftning af 2 dæk på samme bil, hvorved dæk og fælg blev beskadiget, var at anse som én skade, og forsikringsselskabet kunne kun fradrage selvriskoen én gang i mekanikerens ansvarsforsikring.

12/1961 omhandlede et tilfælde, hvor forsikringstageren fremstillede en melasse, som anvendtes til kreaturfoder. Melassen blev fremstillet på flere geografisk adskilte fabrikker, som alle tilhørte forsikringstageren. Melassen blev pakket i nogle tønder, som centralt af forsikringstagerens indkøbsafdeling sendtes til de enkelte fabrikker, som efter at have rengjort tønderne, anvendte dem ved distributionen af varerne. En række dyr var blevet syge af melassen, fordi de enkelte fabrikker ikke havde rengjort tønderne ordentligt. VN udtalte, at da forsikringstageren ikke centralt havde givet nogen instruktion for rengøring af tønderne, men ansvaret herfor påhvilede de enkelte fabrikker, var skaderne kun at anse som én skade for så vidt angår skader, som skyldtes melasse leveret fra samme fabrik.

13/1956 omhandler et tilfælde, hvor en fabrik lavede vaskemaskiner, som blev fremstillet i serier på 1000–2000 stykker. I første serie var konstruktionen således indrettet, at et lille barn kunne presse fingrene igennem et gitter og derved blive beskadiget af nogle roterende maskindele bag gitteret, og sådanne skader var sket. VN udtalte. – idet man ikke ønskede at tage stilling til, om et erstatningsansvar for fabrikken forelå, – at da samtlige skader hidrørte fra samme brist i en begrænset serie af vaskemaskiner, ved hvis fremstilling samme metode havde været anvendt, var skaderne – uanset på hvilke af de foreliggende omstændigheder et ansvar måtte begrundes – at anse som ét forsik-

56. Se VN 6/1948 og Bengtsson: II p. 510 note 6.

ringstilfælde. Et af villkorsnämndens 8 medlemmer havde dog ikke denne opfattelse. Dette medlem ville opfatte skaderne som flere forsikringstilfælde.⁵⁷

I den svenske police er endvidere optaget en undtagelse, hvorefter forsikringen ikke omfatter »skada på egendom, som försäkringstagaren eller för hans räkning annan person uppfört, tillverkat, sålt eller eljest levererat, om skadan består i eller orsakas av fel eller brist hos egendommen ifråga«.

Klausulen har givet anledning til visse vanskeligheder i svensk forsikringspraksis. Vanskelighederne knytter sig til spørgsmålet om, hvornår en ydelse, der består af flere enheder, skal opfattes som én enhed, og om hvornår et skadet gode er så nær knyttet til det leverede, at det må undtages fra forsikringsdækningen.⁵⁸

B. Teori og domspraksis

Den svenske forsikringspraksis kritiseres kraftig af *Bengtsson*,⁵⁹ som finder, at VN's praksis ikke er helt forenelig med policens ordlyd, og at praksis er for hård i forholdet til forsikringstagerne. *Bengtsson* udtaler tvivl om, hvorvidt domstolene ville have anlagt en fortolkning af § 4 c, som ville svare til den fortolkning, VN har anlagt.⁶⁰

Efter *Bengtsson*⁶¹ bør klausulen først og fremmest anvendes i tilfælde, hvor indholdet af aftalen mellem sælgeren og køberen fører til en åbenbar skærpelse af sælgeransvaret, såsom hvis sælgeren stiller udtrykkelig garanti eller fremkommer med præciserede bestemmende oplysninger om den solgte vares egenskaber. Blot oplysende udtalelser, varebetegnelser o. lign. bør normalt ikke være tilstrækkelige til, at tilfældet undtages fra ansvarsforsikringsdækningen. Selv i tilfælde af præciserede bestemmende oplysninger vil *Bengtsson* lade forsikringsdækningen omfatte personskade. *Bengtssons* bemærkninger har fuld gyldighed også i tilfælde, hvor sælgeren skal forarbejde varen til et bestemt formåls krav, og skade sker, idet *Bengtsson* ikke mener, at denne situation adskiller sig fra den rene salgssituation.

I andre tilfælde, hvor salgsgenstandens farlige egenskaber forvolder skade, vil *Bengtsson* medtage ansvaret under ansvarsforsikringens dækningsområde. Dette gælder også tilfælde, hvor forsikringstageren som følge af misforståelse

57. Af andre udtalelser om spørgsmålet se *VN 10/1966, 75/1956 og 23/1965* som dog ikke vedrører farlige egenskabers skadeforvoldelse.

58. Om fortolkningen af klausulen se *Bengtsson: II p. 523 ff.*

59. *Bengtsson: II p. 512 og 617 ff. 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 167.*

60. *Bengtsson: II p. 513.*

61. *Bengtsson: II p. 619 ff.*

af salgsaftalens indhold leverer en urigtig vare og tilfælde, hvor en vare som følge af produktionsfejl har fået andre egenskaber, end køberen med rette havde ventet.

Bengtssons kritik af den svenske forsikringspraksis forekommer at være fuldt berettiget.

*Hellner*⁶² finder, at begrundelsen for en klausul som § 4 c er ganske klar. Den, som giver særlige udtalelser om det leverede godes beskaffenhed, bør ikke kunne forlade sig på, at han har en ansvarsforsikringsdækning, hvis det skulle vise sig, at udtalelsen er fejlagtig. *Hellner* finder imidlertid, at den måde, hvorpå VN har anvendt klausulen, er mere diskutabel. *Hellners* kritik svarer til *Bengtssons*, selvom den ikke er så stærkt detaljeret.

Svensk domspraksis om forsikringsdækningen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse rummer to domme af interesse.⁶³

NJA 1947.400. I sagen havde et forsikringsselskab i et særligt vilkår påtaget sig at dække en margarinefabrik fra ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse. Dækningen omfattede forsikringens »laglige skadeståndspligt«. Margarinefabrikken leverede på et tidspunkt et parti margarine, der som følge af en fabrikationsfejl var blevet uegnet til menneskeføde, og en bager måtte i den anledning tilintetgøre en del bagværk. Forsikringsselskabet nægtede at dække skaden bl. a. under henvisning til, at forsikringstagerens ansvar var et kontraktmæssigt garantiansvar. Selskabet blev frifundet i ankeinstansen idet hovrätten fandt, at klausulen alene dækkede fejl og forsømmelse fra forsikringstagerens side.

I *NJA 1951.765* havde et forsikringsselskab ansvarsforsikret en rørlægningsentreprenør. I policen var indsat en bestemmelse om, at forsikringstageren var forsikret mod følgerne af erstatningspligt efter svensk ret. I policen var endvidere optaget en bestemmelse om, at forsikringen ikke dækkede ansvar som hvilede på aftale eller særlig »åtaganda«, som gik ud over de almindelige erstatningsregler.

Som følge af en lækage i forbindelse med monteringen af et par lukkeventiler, gik en betydelig mængde af olie til spilde, og forsikringstageren var blevet dømt til at betale sin medkontrahent erstatning derfor.

Forsikringsselskabet blev dømt til at dække forsikringstagerens erstatningsansvar. I dommen fastslås, at der intet begrebsmæssigt er til hinder for at dække et kontraktmæssigt ansvar under en ansvarsforsikring, og at forsikringen omfatter sådant ansvar, med mindre det særligt måtte være undtaget fra policen. Retten fandt herefter, at de anvendte policeklausuler ikke med tilstrækkelig tydelighed kunne læses således, at dækningsområdet alene skulle omfatte rent erstatningsansvar uden for kontraktforhold.

Dommen må tages som udtryk for, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse normalt ikke er omfattet af kontraktsklausulen.

62. *Hellner*: Försäkringsrett p. 413 f.

63. Om dommene se *Bengtsson*: II p. 383 ff.

IV. Norge

*Den norske normalpolice*⁶¹ er bygget op på en måde, som minder om de danske selskabers policer før 1946. Policen dækker forsikringstageren for det ansvar, han måtte pådrage sig i den egenskab, som er nævnt i policen. Fra dækningsområdet undtages imidlertid »ansvar som på grunn av tilsagn, avtale eller tjenesteforhold falder utenfor det alminnelige – ikke-kontraktsmessige – erstatningsansvar«.

Policen indeholder ikke som de danske policer nogen selvstændig stillingtagen til, i hvilket omfang ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse skal medtages under forsikringens dækningsområde, og har således ikke som den danske police udtrykkelig undtaget risikoen. Spørgsmålet om afgrænsningen af policens dækningsområde i forhold til sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse afhænger af fortolkningen af kontraktsklausulen. At en del af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse herved bliver medtaget under forsikringens dækningsområde er givet.⁶⁵

Den norske police har i § 4 indsat en dækningsbegrænsning for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Det siges i normalpolicens § 4: »Blir den sikrede ansvarlig på grunn av at ting, som han har levert, volder skade – f. eks. fordi de er sunnhetsfarlige – begrenses selskapets ansvar for alle de skader av denne art, som måtte inntreffe i ett og samme forsikringsår, til de i polisen fastsatte forsikringssummer. Hvis den sikrede, da han leverte tingen, hadde kjennskap til det forhold, som har voldt skaden, er selskapet fri for ansvar«.

Efter denne bestemmelse er det forudset, at selskabet vil kunne blive pålagt ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. Bestemmelsen begrænser ikke dækningsområdet hvad angår ansvarsgrundlaget men holder uden for dækningsområdet de tilfælde, hvor forsikringstageren kendte den skadevoldende egenskab.

Det er uklart, hvor stor en del af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, der er undtaget gennem kontraktsklausulen. Under forsikringen må antages at ligge culpaansvaret og måske den del af ansvaret uden culpa, som er en anvendelse af almindelige norske erstatningsregler, medens garanti-tilfældene antagelig falder uden for forsikringsdækningen.⁶⁶

64. Om norsk ansvarsforsikringspraksis se *Bengtsson*: II p. 373 ff. og 505 f. og *Sandvik*: TfR 1964 p. 536 ff.

65. At kontraktsklausulen ikke antages at udelukke sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse stemmer med dansk, svensk og tysk ret se p. 49, 53 og 78 ff.

66. Se herom *Bengtsson*: II p. 375 f. og 17. nordiske ulykkesforsikringskongres p. 167 samt *Roar Christophersen*: på samme kongres p. 178 ff.

I relation til undersøgelser af spørgsmålet om udformning af en ansvarsforsikringsdækning for farlige egenskabers skadeforvoldelse giver den norske police ikke megen vejledning. I praksis dækkes ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i vidt omfang af de norske selskaber. Uklarheden med hensyn til policens afgrænsning i forhold til products liability risikoen har i en række tilfælde motiveret norske selskaber til i policerne positivt at fastslå, at risikoen er dækket.

Den dækningsbegrænsning som er optaget i de norske vilkår § 4 vil imidlertid ofte medføre, at de normale dækningssummer vil være for små til dækning af products liability risikoen. I praksis må man derfor ofte aftale større dækningssummer.

Efter de norske vilkår § 2 g dækker forsikringen ikke skade på ting, som er leveret af den sikrede eller for hans regning for så vidt ansvaret gælder fejl eller mangler ved tingen, forsinket levering el. lign.

Dagfin Dahl beskæftiger sig med spørgsmålet om kontraktsklausulen i sin bog om ansvarsforsikring. I relation til forsikringsdækningen af de farlige egenskabers skadeforvoldelse er *Dahls* teori ikke helt klar. I sit eksempel p. 42 vil *Dahl* lade ansvarsforsikringen omfatte et tilfælde, hvor en hermetikfabrik har solgt et parti fiskeboller til en købmand, og hvor en af dåserne viser sig at være forgiftet med det resultat, at en af købmandens kunder dør efter at have spist af fiskebollerne. *Dahl* mener her, at fabrikkens ansvarsforsikring skal dække købmandens krav på tab i renommé og afsætning og de efterlades krav på erstatning for tab af forsørger, men uden for forsikringsdækningen falder købmandens tab ved, at det leverede parti ikke kan bruges.

P. 44 og 45 nævner *Dahl* en række domme, som delvis er i strid med *Dahls* eksempel p. 42.⁶⁷

Norsk domspraksis giver ikke meget bidrag til fortolkningen af den norske ansvarspolice.

*Storebrand – J. Lehmkuhl.*⁶⁸ Lehmkuhl var dømt til at betale en erstatning for skade påført en dame under benyttelsen af en elektrisk rulle, som Lehmkuhl havde leveret. Under monteringen af rullen var begået fejl, idet man havde glemt en split med det resultat, at en del af rullen sprang op i hovedet på damen. Storebrand blev frifundet, idet det antoges, at skaden lå uden for forsikringstiden. Et mindretal ville dømme. Det er ikke efter referatet i dommen gjort gældende, at Storebrand ikke skulle være pligtig at betale, hvis skade var sket i forsikringstiden.

67. Når *Trolle*: UfR 1943 B p. 91 anfører, at *Dahl* ikke vil lade selskabet dække ansvar som følge af levering i henhold til en kontrakt af en farlig eller skadelig ydelse, ses det ikke, at *Dahls* udtalelse p. 45 begrundes en så generel konklusion som *Trolle* anfører.

68. *Eidsivating Lagmannsrett 30/9 1942*. Dommen er optaget i Domsregister over norske erstatningssager p. 18.

Bortset fra denne dom er det ikke lykkedes at finde domme som tager stilling til afgrænsningen af ansvarspolisens dækningsområde i forhold til kontrakts-ansvaret.

Til belysning af det ansvarsforsikringsmæssige spørgsmål kan det være naturligt at medtage domme, hvor et erstatningsansvar uden culpa pålægges for farlige egenskabers skadeforvoldelse bl. a. med begrundelse i muligheden for at tegne ansvarsforsikring. Dommene siger intet om fortolkningen af de almindelige norske forsikringsvilkår men viser dog de norske domstoles opfattelse af muligheden for at ansvarsforsikre for farlige egenskabers skadeforvoldelse i Norge.

*Karoline Østvoid – A/S Tou.*⁶⁹ Indehaveren af en butik trak en kasse med sodavand frem og på en eller anden måde sprang en flaske i stykker med det resultat, at hendes ene øje blev ødelagt. Bryggeriet blev af flertallet pålagt ansvar efter kbl. § 43. Mindretallet ville pålægge bryggeriet ansvar med henvisning til oplysninger om, at 5 % af Tou's flasker blev ødelagt under transport, hos de handlende eller hos private. Denne risiko kunne elimineres ved et lille pristillæg eller ved forsikring.

*Dagmar Sjøwall – dr. tandlæge Bjarne Grundt.*⁷⁰ En patient hos en tandlæge blev beskadiget af tandlægens røntgenapparat, fordi en wire i apparatet var gået i stykker. Tandlægen blev pålagt ansvar uden culpa. Brug af røntgenapparater indebar en risiko for skade på patienterne, og ved en afvejning af de krydsende hensyn fandt retten det rimeligere, at ansvaret for et hændeligt uheld blev båret af den læge eller tandlæge, som benyttede sådanne apparater som hjælp i deres næring end at skaden skulle bæres af en tilfældig patient. Tandlægen kunne også for små omkostninger tegne ansvarsforsikring.

V. England

Engelsk forsikringspraksis er af betydelig interesse for en undersøgelse af, hvilke muligheder der består for at ansvarsforsikringsdække products liability risikoen. Som en indledning kan det nævnes, at den engelske forsikringsverden kan dække et hvilket som helst sælgeransvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse uafhængig af om ansvaret er kontraktmæssigt, hviler på garanti eller hviler på reglerne om torts, og uanset om ansvaret er et culpaansvar eller rækker herudover. Forsikringsmæssigt er problemerne i England ikke så meget et spørgsmål om afgrænsningen af dækningsområdet, som et spørgsmål om at udforme policerne på en måde, så at de dækker den individuelle forsikrings-tagers behov. Dette forhold gør, at policerne i England er individuelle. En vis tendens til standardisering i policeudformningen findes dog jvnf. nedenfor. Engelske policer deles normalt i public liability policer, som er en mere almin-

69. *Gulating Lagmannsret 12/11 1938*. Domsregister over norske erstatningssager p. 18.

70. *Eidsivating Lagmannsrett 24/10 1950*. Domsregister over norske erstatningssager p. 21.

delig ansvarsforsikring på den ene side og products liability policer på den anden side. Mellem disse to former for forsikringer findes en række udbygninger af public liability-policen, idet denne forsynes med særlige klausuler, afhængig af den enkelte forsikringstagers ansvarsforsikringsbehov.

Den positive indstilling til ansvarsforsikringsdækningen, som findes i England, gør, at der ikke i England findes nogen særlig litteratur om afgrænsningen af de enkelte forsikringsklausulers dækningsområder. De forsikringsmæssige fremstillinger interesserer sig mere for at beskrive erstatningsreglernes indhold og omfang.

Nogen gennemgang af de i England gældende regler for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skal ikke foretages her.⁷¹

Ved vurderingen af engelsk forsikringsret bør det dog erindres, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er omfattet af sales of goods act sec. 13–15, men at disse regler, som i vidt omfang medfører ansvar uden culpa, som hovedregel kun kan påberåbes af parterne i kontrakten og ikke af andre, som måtte være skadesramte.⁷² Udenfor sales of goods act er ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse stort set begrænset til at være culpaansvar.

Dette ansvar er først og fremmest begrundet i sagen *Donoghue v. Stevenson*.⁷³ Med gennemførelsen af et krav om negligence for at et ansvar kan ifaldes over for andre end medkontrahenten opnås i England en kraftig begrænsning af ansvaret for mellemhandlerne. I alle de tilfælde hvor mellemhandleren ikke har nogen mulighed for at kontrollere varen, f. eks. fordi den leveres og videresælges i lukket dåse eller lignende, er negligencekravet ensbetydende med at mellemhandleren vil være ansvarsfri. Anvendelse af reglerne om torts er efter sagen *Donoghue v. Stevenson* tillige begrænset til at gælde professionelt salg. Den mere almindelige tendens, som kendes i nordisk ret til i vidt omfang at pålægge et generelt ansvar uden culpa, kendes ikke i samme grad i engelsk ret.⁷⁴

71. Herom henvises til *Sælgerens Ansvar* p. 58 ff. og ovenfor p. 11 ff.

72. I nyere tid findes domme som har tilladt andre end medkontrahenten at påberåbe sig sales of goods act, se således *Lockett and another v. A. M. Charles Ltd.* 1938 refereret i *Future Developments* p. 7 f., som udvider beskyttelsen til ægtefælle. Endvidere er påtaleretten i en række tilfælde udvidet gennem speciallovgivningen se *Future Developments* p. 9. Om den historiske baggrund for engelske og amerikanske domstoles holdning til påtaleretten se p. 11 ff.

73. Se herom p. 14 f. og *Sælgerens Ansvar* p. 60 f.

74. Om engelsk ret se *Sælgerens Ansvar* p. 58 f. *Bengtsson*: I p. 115 f. *Batten and Dinsdale*: p. 129 f., *Stone and Cox*: p. 322 ff., *Future Developments*: p. 3 ff.

A. Public liability policen ⁷⁵

Nogen normalpolice for public liability insurance kendes ikke for det engelske forsikringsvæsens vedkommende. Der er ingen fælles tarif, men en form for ensartethed kan dog spores i de engelske policer.⁷⁶ Under public liability-forsikringen dækkes forsikringstagerens »*liability at law*« for personskade, forudsat at skadelidte ikke tilhører forsikringstagerens familie eller er ansat hos ham, og for beskadigelse af ting, som ikke i skadøjeblikket var i forsikringstagerens varetægt.⁷⁷ Med fremhævelsen af at forsikringen dækker forsikringstagerens *liability at law* har man i public liability-forsikringen optaget en bestemmelse om, at man kun forsikrer forsikringstagerens ansvar efter den almindelige erstatningsrets regler.⁷⁸ Products liability risikoen holdes uden for public liability forsikringen gennem en særlig klausul herom. Disse klausuler er forskellige for de engelske selskaber, men kan lyde som f. eks.:

»*Liability is excluded for claims arising out of a. any product or goods supplied*«. ⁷⁹

I en note til klausulen siges det som hos *Stone & Cox*: »This exclusion deals with claims on account of illness or injuries sustained as the result of unwholesome food or drink which may be supplied«. ⁸⁰

Hos *Batten & Dinsdale*⁸¹ holdes uden for dækningsområdet ansvar, som skyldes »action of any commodity ... sold or supplied by the Insured for use consumption or application« samt »liability assumed by the Insured by agreement unless such liability would have attached to the Insured notwithstanding such agreement«.

Begrundelsen for disse og lignende begrænsninger må søges i de engelske selskabers ønske om at kende omfanget af deres risiko.⁸² Dertil kommer, at forsikringstageren ofte ikke vil finde det rimeligt generelt at have dækket det kontraktmæssige ansvar. Skal dækningen udvides til visse dele af ansvaret i

75. Om den engelske public liability forsikring se *Batten and Dinsdale*: p. 79 ff. *Stone and Cox*: p. 343 ff., *Study Course*: p. 113.

76. *Stone and Cox*: p. 346.

77. »Not belonging to nor held in trust by nor in custody or control of the insured«. *Stone and Cox*: p. 346 og 368. *Day*: JCI 1955 p. 90 f.

78. Ingen af de undersøgte værker behandler spørgsmålet om hvad udtrykket »liability at law« rummer jfr. *Bengtsson*: II p. 356. *Batten and Dinsdale*: p. 72 har en enkelt bemærkning om spørgsmålet.

79. *Stone and Cox*: p. 346 og 369. Om andre formuleringer af klausulen se *Bengtsson*: II p. 353 og *Madge*: Post Magazine and Insurance Monitor 1966 p. 539.

80. *Stone and Cox*: p. 346 f.

81. *Batten and Dinsdale*: appendix p. XXIX.

82. *Batten and Dinsdale*: p. 94.

forbindelse med visse kontrakter, må særlig aftale træffes med selskabet herom.⁸³

I relation til sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse bør nævnes, at public liability forsikringen dækker det ansvar som forsikringstageren ifalder ved at sælge goder som volder skade uden at denne skyldes fejl ved det leverede gode. Tilfældet minder om fejludleveringstilfældet.

Dækningssummen fastsættes gennem aftale mellem forsikringstageren og hans selskab. Kan ansvaret blive stort, må høj dækningssum fastsættes.⁸⁴ Ved beregningen af dækningssummerne kendes alle beregningmåderne i engelsk ret, pr. skade, pr. forsikringsbegivenhed, pr. forsikringsår o. lign.⁸⁵ En udformning som den engelske polices rummer den risiko for forsikringstageren, at han ikke får sin police suppleret med de fornødne ekstra klausuler. Dette hensyn spiller ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse navnlig en rolle ved mellemhandlerens ansvar. Risikoen er dog for engelsk ret mindre end f. eks. for dansk rets vedkommende, når der som hovedregel kun kan blive tale om at pålægge mellemhandleren ansvar efter en culpapregel. Efter dette vil hans ansvar i realiteten begrænses til de tilfælde, hvor han selv har påført genstanden den farlige egenskab. Ansvar efter sales of goods act kan udløses over for mellemhandleren, men normalt kun af den umiddelbare køber.⁸⁶ En yderligere lettelse af mellemhandlerens erstatningsretlige stilling er det, at skadelidte umiddelbart kan rejse sag mod fabrikanten af det solgte produkt.^{87 88}

B. Products liability policen

Products liability-forsikringen dækker sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. På samme måde som for public liability-forsikringen er policerne forskellige fra selskab til selskab og individuelt aftalte med forsikringstageren. Der findes ingen standardformular, ingen fællestarif og ingen selvstændig statistik.⁸⁹

83. Om udformningen af klausuler inden for de enkelte områder se *Batten and Dinsdale*: p. 96 ff., og *Stone and Cox*: p. 352 ff.

84. *Batten and Dinsdale*: p. 68.

85. *Stone and Cox*: p. 347.

86. *Daniels and wife v. White and Sons, Ltd.* 1938. All. E. R. 258. Om dommen se *Sælgerens Ansvar* p. 59 og *Batten and Dinsdale*: p. 133. Se endvidere p. 14 med note 15.

87. *Donoghue v. Stevenson* 1932. A. C. 562. Om dommen se *Sælgerens Ansvar* p. 60. *Batten and Dinsdale*: p. 132. *Stone and Cox*: p. 378.

88. Om policeklausuler i tillæg til public liability insurance se *Future Developments* p. 45 f. og *Study Course*: p. 113 ff.

89. *Dwinell*: *Best's News* 1961 p. 74.

Det generelle dækningsområde for products liability-forsikringen er det samme som for public liability-forsikringen, nemlig at dække forsikringstagerens *liability at law for personskade og tingskade*.⁹⁰

I de nyeste policer er anvendt formuleringen, at selskabet forsikrer mod »*all sums which the Insured shall become legally liable to pay as damages consequent upon*

- a. *accidental bodily injury to or illness of any person*
- b. *accidental loss of or damage to property*«.

Denne formulering er noget videregående end de tidligere anvendte,⁹¹ idet også erstatningsansvar for tab af omsætning og renommé som følge af ødelagte produkter anses dækket efter den seneste formulering. Man har i engelsk praksis haft et tilfælde, hvor en fabrikant af plasticposer leverede disse til en fabrikant af chips. Sidstnævnte brugte poserne som emballage inden i dåser. Som følge af en fejl ved en lim i plasticposerne var disse ikke lufttætte og indholdet af chips blev ødelagt. Fabrikanten af chips krævede en meget stor erstatning blandt andet for tab af renommé, omsætning m. v. Et sådant ansvar for fabrikanten af plasticposerne antages i dag at være omfattet af den nye formulering af products liability policen.

Undtagelse fra dækningen gøres efter *Stone & Cox's formulering*⁹² blandt andet for

1. *The cost of repairing, reconditioning or replacing the product giving rise to a claim.*⁹³
2. *Claims arising out of liability assumed by the Insured by express warranty or agreement unless such liability would hav attached to the Insured notwithstanding such express warranty or agreement.*⁹⁴

Products liability-policen omfatter sælgeransvaret efter sales of goods act. Den citerede garantiklausul tager ikke sigte på det ansvar for garantistillelse, som forsikringstageren vil kunne ifalde efter sales of goods act. Bestemmelsen må

90. Enkelte engelske selskaber har udvidet dækningen til også at omfatte anden formueskade. Se *Future Developments* p. 25 og nedenfor p. 138 samt *Madge: Post Magazine & Insurance Monitor* 1966 p. 539. Om Ansvarsspørgsmålet se *James: Journal of Business Law* 1960 p. 295 ff.

91. Se *Future Developments* p. 67. *Stone & Cox: p. 384.*

92. *Stone & Cox: p. 385.* Om andre formuleringer se *Future Developments* p. 67 f.

93. I den moderne policeudformning er bestemmelsen mere detaljeret, således at man undtager »*expenditure incurred in or liability for repair alteration or replacement of or the return of all part of the price paid for any goods sold or supplied by the Insured*«. Om spørgsmålet se *Day: JCI* 1955 p. 92.

94. I products liability policerne medtages normalt en klausul om at skade som sker medens salgsgenstanden er i sælgerens besiddelse ikke dækkes.

nærmest fortolkes som omfattende de tilfælde, som er omfattet af den danske garantiklausul.⁹⁵

I den seneste formulering er garantiklausulen gjort en del klarere. Klausulen lyder i dag således i mange policer:

»*The Company will not indemnify the Insured against*

a. liability consequent upon bodily injury, illness, loss or damage caused by goods sold or supplied by or obtained by the Insured on terms less favourable to the Insured than the ordinary process of law governing the sale or supply of goods unless such liability would have attached to the Insured by such process.«.

Grænsen mellem det egentlige misligholdelsesansvar og ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er efter policen draget gennem en undtagelse om, at selskabet ikke dækker skade på selve det leverede gods eller omkostningerne med naturalopfyldelse af en misligholdt kontrakt. Nogen begrænsning i dækningsområdet som følge af årsagen til den farlige egenskabs tilstedeværelse er normalt ikke optaget i de engelske policer.⁹⁶ I visse selskabers policer er dog undtaget skader, som har deres årsag i en mangel af teknisk viden eller dygtighed, hvor der er tale om aisvarsforsikring af fabrikanter.⁹⁷

Efter products liability-policerne beskrives forsikringsbegivenheden som ansvar, der refererer sig til »*defects in goods*«. Udtrykket er ikke eksakt defineret i engelsk forsikringsret.⁹⁸ I *Future Developments*⁹⁹ udtaler studiegruppen, at udtrykket må antages at omfatte »*claims arising out of defective design*«. Disse er omfattet af forsikringen, hvis ikke særligt er undtaget. Risikoen karakteriseredes af studiegruppen som en »*no exceptional hazard*« ved det store flertal af produkter.¹⁰⁰ Ved visse produkter vil erstatningssummerne kunne give problemer. Mange selskaber undgår således at forsikre risici som har relation til flyvemaskiner.

Under »*defects*« omfattes også de tilfælde, hvor den farlige egenskab skyldes emballage.¹⁰¹

95. Se herom p. 43 f. Ansvar for disse tilfælde kan i vidt omfang også ansvarsforsikringsdækkes efter særlig aftale herom. Se *Batten & Dinsdale*: p. 137. *Day*: JCI 1955 p. 92.

96. *Bengtsson*: II p. 499.

97. *The Policy-Holder* 1962 p. 1324.

98. *Batten & Dinsdale*: p. 139. *Future Developments* p. 23.

99. Studiegruppens rapport blev diskuteret i et møde i The Chartered Insurance Institute 17. februar 1960. Et referat af rapporten og diskussionen er optaget i *The Policy-Holder* 1962 p. 1290 ff. og 1324 f.

100. *Future Developments* p. 23.

101. *Future Developments* p. 24 og *Batten & Dinsdale*: p. 138 med henvisning til *Gedding v. March* 1920. 36. TLR 337 som omhandler et tilfælde, hvor en sodavandsflaske eksploderede.

I en række nye policer har de engelske selskaber forladt kravet om, at policen dækker »claims arising of defective design« til fordel for en formulering hvorefter policen dækker »the Insured carrying on the Business«. Ændringen er sket ud fra et ønske om at undgå uklarhed med hensyn til hvad der skal forstås ved defective design og ud fra et ønske om at dække forsikringstageren for products liability risikoen ved hans virke.

Uden for products liability policen holdes ansvar, som ifaldes i forbindelse med salg af goder, hvor ansvaret ikke kan begrundes i en fejl ved det solgte gode. Disse fejludleveringstilfælde er omfattet af public liability forsikringen. Denne afgrænsning giver ofte vanskeligheder i engelsk praksis. Giver sælgeren anvisninger på varens anvendelse og begrundet disse anvisninger ansvar f. eks. efter sales of goods act, er der tale om en products liability risiko. Giver sælgeren ikke sådanne anvisninger, men udleverer han blot en forkert vare og ifalder han ansvar for den skade, som herved forvoldes, er der tale om en public liability risiko. I praksis søger man at undgå disse uklarheder ved så vidt muligt at sørge for at public liability og products liability forsikringen placeres i samme selskab.

Selv om der ikke i engelsk domspraksis ses at være domme, som har taget stilling til fortolkningen af de nævnte policebestemmelser, kan man dog gennem forsikringsteoriens opregning af erstatningssager i forbindelse med fremstillingen af products liability risikoen få et nogenlunde billede af, hvilke tilfælde af skader, som kan komme på tale. De domme, som nævnes i disse, vedrører tilfælde, hvor en products liability-forsikring typisk ville have dækket, med mindre andet udtrykkeligt fremgår af vedkommende police.¹⁰²

*Batten & Dinsdale*¹⁰³ fastslår, at udtrykket liability at law omfatter såvel ansvar begrundet i statute law som i common law. *Batten & Dinsdale* deler ansvarstilfældene op i breach of contracts, liability in torts, dangerous goods and other statutory liabilities.

Under breach of contracts nævnes sales of goods act sec. 13-15.

Af domme nævnes *Grenfell v. E. B. Meyrowitz Ltd.*¹⁰⁴ Sagen drejede sig om en skade, som var opstået ved, at glasset i nogle flyvebriller var gået i stykker og havde beskadiget brugeren. Glasset var solgt som »safety glass lenses«. Fabrikanten blev her frifundet, idet det blev dokumenteret, at betegnelsen »safety glass« betød, at glasset var lamineret, hvilket det var, ikke at det ikke kunne gå i stykker, hvorfor det ikke kunne antages, at glassene ikke havde været af merchantable quality.

*Bostock & Co. Ltd. v. Nicholson's & Son.*¹⁰⁵ I sagen blev sælgeren af sulphuric acid pålagt ansvar, fordi varen havde været forurennet med arsenik. Varen var benyttet til

102. Madge Post Magazine & Insurance Monitor 1966 p. 539 nævner tvivl om visse policers dækning af ansvaret efter Sales of Goods Act sec. 14.

103. *Batten & Dinsdale*: p. 129 ff. En tilsvarende opdeling findes i *Stone & Cox*: p. 375 ff. og i *Future Developments* p. 3 ff.

104. 1936. 2. All. E. R. 1313.

105. 1904 1. K. B. 725, 20. TLR 343.

fremstilling af noget industrisukker, som var blevet solgt til nogle bryggerier, hvis produktion var blevet ødelagt. Ansvarret pålægges med hjemmel i sales of goods act. sec. 13.

*Grant v. Australian Knitting Mills Ltd.*¹⁰⁶ I sagen blev fabrikanten af noget uldgarn pålagt ansvar over for en læge, som havde købt noget undertøj, fremstillet af garnet. Lægen var blevet syg, fordi garnet havde indeholdt free sulphite. Fabrikanten blev pålagt ansvar efter reglerne om torts, og mellemhandleren blev dømt efter sales of goods act sec. 14.

*Wilson & Another v. Rickett, Cockerell & Co. Ltd.*¹⁰⁷ I sagen pålægges en sælger af et parti brændsel ansvar, fordi partiet indeholdt et eksplosiv, som eksploderede, da køberens brugte brændslet i sin åbne pejs og skade skete. Ansvar pålægges med hjemmel i sales of goods act. sec. 14.

*Priest v. Last.*¹⁰⁸ En isenkræmmer, som solgte en gummiflaske til varmt vand. Han oplyste ved salget, at flasken kunne tåle varmt vand, ikke kogende vand. Flasken kunne ej heller bruges til varmt vand, og køberens kone led skade. Det blev fastslået, at tilfældet var omfattet af sales of goods act. sec. 14, men konen fik ingen erstatning, da hun ikke var køber.

Under *liability in tort* medtager *Batten & Dinsdale* følgende tilfælde.

*M/Alister (or Donoghue) v. Stevenson,*¹⁰⁹ hvor et bryggeri blev pålagt ansvar for den skade, der skete ved, at en flaske øl indeholdt en snegl, hvilket forårsagede, at 2 forbrugere blev alvorligt forgiftede.

*Weeks v. Joseph Terry & Sons Ltd.*¹¹⁰ Sagen drejede sig om et tilfælde, hvor en ung pige havde lidt skade som følge af, at et stykke chokolade havde indeholdt et stykke af et barberblad. I sagen viste det sig at være umuligt at bevise, på hvilket tidspunkt eller på hvilken måde metalstykket var kommet i chokoladen. Fabrikken blev pålagt ansvar til ca. 1/3 af det påståede beløb.

*Daniels & Wife v. R. White & Son Ltd.*¹¹¹ I sagen havde Mr. Daniels og hans kone lidt alvorlig skade som følge af en White-limonade havde vist sig at indeholde carbolic acid. Det var umuligt at påvise, på hvilken måde karbolsyren var kommet i flasken eller at påvise fejl i bryggeriets produktionsgang. Bryggeriet blev derfor frifundet. Mellemhandleren kunne ikke pålægges ansvar efter reglerne om torts, hvorfor kun Mr. Daniels fik erstatning af mellemhandleren, idet kun Mr. Daniels havde mulighed for at påberåbe sig sales of goods act. sec. 14.

Under *dangerous goods* nævnes følgende tilfælde.

*Wilson v. Buckley Osborne, Garret & Co. Ltd. and Wyrovovs Products Ltd.*¹¹² Sagen omhandlede et tilfælde, hvor sagsøgerens hår var blevet vasket med et vaskemiddel, som frisøren havde købt af en mellemhandler. Fabrikanten var ikke inddraget i sagen, da han havde likvideret. Sagsøgerens hår var blevet ødelagt, idet vaskemidlet havde været 2½ gange så kraftigt som angivet. Fabrikanten havde endvidere oplyst, at produktet var uskadeligt og ikke krævede forudgående prøve. Frisøren var ansvarlig efter kontraktgrundlaget idet han måtte indestå for vaskemidlets egenskaber, og mellemhandleren var

106. 1935. 52. TLR 38. Dommen er refereret i Sælgerens Ansvar p. 61.

107. 1954. 1. All. E. R. 868.

108. 1903. 2. K. B. 148. C. A. se også *Parkinson v. Lee*. 1802. 2. East 314.

109. 1932. A. C. 562. Dommen er refereret i Sælgerens Ansvar p. 60 f.

110. Glasgow Herald 27. marts 1941.

111. 1938. 4. All. E. R. 258. Dommen er refereret i Sælgerens Ansvar p. 59.

112. 1940. 1. All. E. R. 174.

ansvarlig på grundlag af de af ham i reklamerne givne oplysninger og idet han havde pligt til at sikre den farlige genstand mod at volde skade.

*Holmes v. Ashford & Others.*¹¹³ Sagen minder om den foregående. Sagsøgerens hår var blevet ødelagt hos en frisør, der havde brugt et skadeligt vaskemiddel. Fabrikanten af vaskemidlet havde i en vedlagt brochure advaret mod brug af midlet uden forudgående prøve. Frisøren havde negligeret denne advarsel. Fabrikanten blev frifundet.¹¹⁴

De refererede tilfælde rækker ansvarsforsikringsmæssigt ud over de resultater, som man måtte komme til efter danske og svenske ansvarsforsikringsvilkår. I de fleste af tilfældene er der tale om enkeltstående eksempler af en samlet produktion, som har været farlige. I de øvrige tilfælde, hvor hele produktionen kan have lidt af samme fejl, kan der være tale om fejlagtige produktionsmetoder.¹¹⁵ Om der har været det, fremgår ikke af dommene.

Garantien mod misbrug af ansvarsforsikringsinstituttet ligger i *de engelske selskabers kontrol med de forsikringstager, for hvem products liability-forsikringer tegnes.*¹¹⁶ De engelske forsikringsselskaber foretager en grundig vurdering af risikoen hos den enkelte forsikringstager, førend forsikring tegnes.

Inspektionen foretages normalt af forsikringsselskabernes funktionærer. Man undersøger forsikringstagerens renommé, hans tidligere skader og hans produkter. Er der tale om fabrikanter, undersøger man hans industrielle anlæg og man interesserer sig i ganske særlig grad for, hvilken kontrol der udøves med hensyn til produktionen. På samme måde går man frem ved engros-handlende, hvor man interesserer sig særlig for, hvilken kontrol, der faktisk udøves med hensyn til varernes opbevaring m. v. Ved detailhandlere er inspektionen vanskeligere, men man interesserer sig her navnlig for om forsikringstageren har overblik over i hvor lang tid han har de enkelte produkter stående og om han følger med i de enkelte produkters holdbarhedstid o. lign. I praksis nægtes mange products liability-forsikringer især for restauranter, fødevarerbutikker samt for mekanikerværksteder o. lign., hvorimod det er sjældent, at man nægter at tegne forsikringen, hvor der er tale om større fabriksvirksomheder.

De engelske selskaber begrænser ofte products liability forsikringen til kun at gælde visse nærmere definerede produkter. Dette rejser et særligt spørgsmål i de tilfælde, hvor skade sker ved, at den sikrede i stedet for et af de forsikrede produkter kommer til at udlevere et ikke forsikret produkt, som volder

113. 1950. 2. All. E. R. 76.

114. *Batten & Dinsdale*: p. 135 nævner tre yderligere domme, som skønnes at være uden interesse for nærværende fremstilling.

115. Som f. eks. i *Priest v. Last, Wilson v. Buchley m. fl., Clarke and Wife v. The Army and Navy Co., Operative Society Ltd.* Se p. 24 med note 57.

116. *Batten & Dinsdale*: p. 140 ff. Et formularsæt for tegning af products liability forsikring er gengivet i *Stone & Cox*: p. 383 ff.

skade. Dette fejludleveringstilfælde dækkes under det forsikrede produkts forsikring.¹¹⁷

De engelske forsikringselskaber beregner som hovedregel *præmien* af forsikringstagerens samlede omsætning udmålt i penge.¹¹⁸ For visse varers vedkommende beregnes præmien efter antal enheder, der er solgt af den pågældende vare. Præmieberegningen svarer således i sit princip til den præmieberegning, som anvendes i USA, selv om der ikke i England findes nogen fælles tarif.

De engelske selskaber arbejder med ret høje *dækningssummer* på products liability policerne. Dækningssummer på fra 100.000 £ til 1 mill. £ er ikke usædvanlige. Dækningssummerne ansættes i relation til det samlede antal skader pr. forsikringsår.¹¹⁹ De engelske selskaber har i dag stort set opgivet at udforme dækningsbegrænsninger med udgangspunkt i en definition af forsikringsbegivenheden eller lignende.¹²⁰ Enkelte selskaber har dog indført dækningssummer i relation til de år, hvori de enkelte produkter er solgt. Sidstnævnte dækningsbegrænsning skaber særlige vanskeligheder med hensyn til ansvar for goder, som er solgt før forsikringstiden, og ansvar, der rejses efter forsikringstidens udløb for goder, som er solgt i forsikringstiden.

Det *territoriale dækningsområde* aftales med forsikringselskabet i det konkrete tilfælde. De engelske selskaber er principielt indstillet på at dække i hele verden.¹²¹ I visse tilfælde indsætter de engelske selskaber i policerne bestemmelser om, at spørgsmålet om selskabets ansvar skal bedømmes efter engelsk ret eller ved engelske domstole. Dette gælder navnlig ved forsikring af ansvaret ved salg i lande, hvor selskabet er usikker på retssystemet eller, hvor det er forbundet med store vanskeligheder for selskabet at optræde i forbindelse med skadeforvoldelser.

Den praksis, som findes i USA, hvorefter fabrikanten under sin products liability forsikring medtager det ansvar, som alle mellemhandlere måtte ifalde i forbindelse med salget af fabrikantens varer, kendes ikke i England. De engelske selskaber finder det for usikkert at forsikre ansvaret for en række mellemhandlere, som man ikke kender og som man ikke har nogen mulighed for at inspicere.

117. *Day: JCI 1955 p. 98.*

118. *Stone & Cox: p. 382, Batten & Dinsdale: p. 144.*

119. Tidligere arbejdede de engelske policer med en begrænsning af dækningssummen pr. forsikringsbegivenhed. Se herom *Day: JCI 1955 p. 93, Batten & Dinsdale: p. 144. Stone & Cox: p. 379.*

120. Om det anbefalingsværdige heri se *Future Developments p. 24.*

121. *Stone & Cox: p. 379 og 384, Batten & Dinsdale: p. 139. Future Developments p. 24 og 33 ff. Day: JCI 1955 p. 103 ff.*

Der er næppe tvivl om, at det engelske system er et af de bedst udbyggede af de undersøgte forsikringssystemer og at man i England har fået skabt et system, der dækker sælgeransvaret i henhold til den engelske erstatningsret og dermed tilfredsstiller den engelske forsikringstagers behov. Om man forsikringsmæssigt er gået for langt ud ved også at medtage ansvar for skader, som har deres årsag i fejlagtige produktionsmetoder, må fremtiden afgøre.

I øjeblikket har man ikke i England planer om at søge denne risiko undtaget fra forsikringsdækningen.

VI. USA

I USA har sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse antagelig fået den største udbredelse i samtlige lande i den vestlige verden. Ansvaret er i USA kommer frem som en konsekvens af det amerikanske samfunds højt gennemførte industrialisering, som har skabt et socialt behov for at kunne pålægge sælger herunder navnlig fabrikanter ansvar for de skader, som deres varer forvolder. Dette har igen nødvendiggjort, at de amerikanske domstole i højere grad end de engelske domstole har måttet frigøre sig for reglen om, at kun den direkte køber kan rejse erstatningskrav mod sin sælger, til fordel for en regel om, at skadelidte i en række tilfælde, navnlig ved varer, som er blevet farlige, hvis de indeholder fejl, vil kunne rejse krav direkte mod varens fabrikant. I USA findes en meget righoldig domspraksis om sælgeransvaret, ligesom der findes en række behandlinger af ansvaret, navnlig i form af artikler. Hovedværket for amerikansk rets vedkommende er *Robert D. Hursh, American Law of Products Liability I-IV*, som indeholder en gennemgang såvel af det generelle legale grundlag, som en redegørelse for retsstillingen for de enkelte former for varer.

Den udvikling, der har været i de amerikanske erstatningssager har på samme måde, som i England skabt et særligt behov for ansvarsforsikring og i USA er forsikringen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse udviklet i så høj grad, at det er lykkedes at skabe en *Products Liability Manual*, som indeholder vilkår for forsikringen samt en tarif. *Products Liability Manual*, som er udarbejdet af *The National Bureau of Casualty Underwriters*, er vejledende, men følges i praksis af et stort antal amerikanske forsikringselskaber.¹²²

I modsætning til England dækkes sælgeransvaret på den normale erhvervsansvarsforsikring. Man har fundet det lidet hensigtsmæssigt at udskille risikoen på en selvstændig police. Dette skyldes, at risikoen dækket isoleret efter

122. *Kulp*: p. 229.

amerikansk opfattelse, næppe vil kunne give et tilfredsstillende økonomisk forløb, hvorfor den sundeste forsikringsmæssige basis vil være at inkorporere risikoen under den almindelige erhvervsansvarsforsikring.¹²³

På samme måde som i engelsk teori, interesserer de forfattere, som beskæftiger sig med products liability insurance sig meget for beskrivelsen af omfanget og indholdet af de forskellige former for ansvarsregler, medens selve spørgsmålet om afgrænsningen af dækningsområdet i relation navnlig til kontraktansvaret ikke gøres til genstand for nogen særlig behandling. Efter *Products Liability Manual*¹²⁴ dækkes risikoen efter to klausuler, klausul A omfatter personskader og drab af personer og klausul B omfatter tingsskade, hvorunder medtages ansvar for loss of use i forbindelse med tingsskade. I begge klausuler omfatter risikoen ansvar, som skyldes (a) »goods or products manufactured, sold, handled or distributed by the named insured or by others trading under his name, if the accident occurs after possession of such goods or products has been relinquished to others by the named insured or by others trading under his name ... (b) operations, if the accident occurs after such operations have been completed or abandoned and occurs away from premises owned, rented or controlled by the named insured ...«

Andre formuleringer anvendes i praksis.¹²⁵

Forsikringen dækker forsikringstageren for den erstatning, som forsikringstageren er »legally obligated to pay«,¹²⁶ hvilket udtryk også dækker sælgerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse, medmindre dette ansvar særligt måtte være undtaget i policen.¹²⁷

Forsikringen dækker forsikringstagerens ansvar, hvad enten dette hviler på reglerne om torts eller forsikringstageren pålægges ansvar efter reglerne om warranties.¹²⁸ Forsikringen omfatter også de tilfælde, hvor sælger har fremsat oplysninger om salgsgenstandens egenskaber som har vist sig ikke at holde stik. I policerne undtages fra dækningen »liability assumed by the insured under any contract or agreement«, men det siges direkte i policerne, at for så vidt angår sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse (products hazard) omfatter dækningen også ansvaret for »a warranty of goods or products«. ¹²⁹ Spørgsmålet om hvorvidt sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er et kontraktmæssigt ansvar eller ej, er med den ame-

123. *Kulp*: p. 232. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 126.

124. *Products Liability Manual* p. 2 f.

125. *Kulp*: 231, *Arnold*: ILJ 1957 p. 612, *Dwinell*: Best's News 1961 p. 73 og 20.

126. *Kulp*: p. 243 f.

127. *Kulp*: p. 244, *Bengtsson*: II p. 357 og 499 f.

128. *Kulp*: p. 233, *Arnold*: ILJ 1957 p. 619.

129. *Kulp*: p. 244, *Bengtsson*: II p. 357 ff. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 122. *Gordis*: p. 383. *Products Liability Manual* p. 3.

rikanske policies formulering gjort ligegyldigt,¹³⁰ idet det klart fastslås, at forsikringen dækker ansvaret.¹³¹

Nogen redegørelse for hvilket omfang klausulen om dækning af ansvar for warranty har i relation til kontraktsansvaret iøvrigt er det ikke lykkedes at finde. Policen dækker dog først og fremmest to typer af warranties,¹³² nemlig med hensyn til *speciel anvendelse af salgsgenstanden* og med hensyn til *salgsgenstandens egenskaber*. Læren om privity of contract indebærer en begrænsning af risikoen for garantistillelser. Ved visse varegrupper såsom medicin og fødevarer, anerkendes skadelidte dog ret til at rette sit søgsmål direkte mod fabrikanten på grundlag af de af denne stillede garantier.¹³³

En begrænsning af risikoen indebærer det endvidere, at forsikringsdækningen er begrænset til person- og tingskade, idet langt den farligste del af ansvaret for warranties er ansvaret for anden formueskade end person- og tingskade.¹³⁴

I den amerikanske forsikring er risikoen begrænset til at gælde skader, *hvor det skadevoldende gode har forladt sælgeren*.¹³⁵ Så længe godet er i sælgerens besiddelse, dækker forsikringen ikke ansvar for de farlige egenskabers skade- forvoldelse. På samme måde stilles der for dækning af ansvaret ved arbejdsydelse krav om, at ydelsen skal være afsluttet, førend forsikringen dækker. Denne afgrænsning har givet anledning til vanskeligheder i praksis.¹³⁶

I den amerikanske forsikring anvendes dækningsgrænser således, at der gælder maksimale dækningsgrænser pr. forsikringsbegivenhed (accident). Herudover gælder der for products liability dækningsgrænse pr. forsikringsår.¹³⁷ Nogen afgørelse, der fastslår hvad der skal forstås ved en forsikringsbegivenhed i tilfælde hvor flere skader kan henføres til samme årsag i en produktion, er det ikke lykkedes at finde. Ej heller er det lykkedes at finde teoretiske behandlinger af spørgsmålet.

Foruden begrænsning af dækningssummerne pr. begivenhed og pr. år indeholder de amerikanske policer ofte dækningsgrænse pr. skadet person. De amerikanske selskaber har ikke som de engelske selskaber i dag ændret dækningssummerne til kun at være fikseret pr. år.¹³⁸

130. *Kulp*: p. 244.

131. *Kulp*: p. 75 ff. og 244. *Dwinell*: Best's News 1961 p. 22.

132. *Dwinell*: Best's News p. 22.

133. Se herom p. 16 f.

134. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 122.

135. *Dwinell*: Best's News 1961 p. 73, *Schmidlin*: HVA 1963 p. 117 f. og *Berthelsen*: NFT 1963 p. 90.

136. Se herom *Arnold*: ILJ 1957 p. 614 ff.

137. *Kulp*: p. 245 og nedenfor p. 149, *Gordis*: p. 383. *Products Liability Manual* p. 5 f.

138. Den amerikanske begrænsning af dækningssummen pr. forsikringsbegivenhed kritiseres af *Schmidlin*: HVA 1963 p. 128 f.

I konsekvens af handelspraksis, har de amerikanske selskaber måttet tage stilling til at lade forsikringen *omfatte ansvar for andre personer end forsikringstageren*.¹³⁹ I salgsaftalerne optages ofte bestemmelser om, at fabrikanten skal holde køberen skadesløs for det ansvar han måtte ifalde som følge af, at fabrikantens produkter lider af farlige egenskaber. Ved handel med udlandet, kombineres en sådan »*Hold Harmless*« bestemmelse ofte med en forpligtelse for sælger til at lade sig sagsøge i købers land. I dette tilfælde opstår spørgsmålet for forsikringsselskabet, om at dække forsikringstagerens ansvar i henhold til »*Hold Harmless*« klausuler. Dette ansvar dækkes i vidt omfang i praksis af de amerikanske selskaber, der følger med i forsikringstagerens standardaftaler for at kende rækkevidden af risikoen. I visse salgsaftaler påtager sælgeren sig pligt til at holde køberen ansvarsforsikret for det ansvar, han måtte ifalde ved at de købte varer lider af farlige egenskaber, som forvolder skade. Også denne situation dækker de amerikanske assurandører. Melleghandleren bliver i disse tilfælde dækket under fabrikantens forsikring og på de vilkår som gælder for denne. For ansvar på det amerikanske marked har *National Bureau of Casualty Underwriters* udarbejdet en »*Vendors Endorsement*« hvorefter man automatisk medtager melleghandlerens ansvar under fabrikantens ansvarsforsikring mod en relativ beskedent præmieforhøjelse.¹⁴⁰

Uanset at products liability risikoen er indbefattet under comprehensive liability må præmien for products liability risikoen beregnes selvstændigt. De præmieberegningssprincipper som kendes fra erhvervsansvarsforsikringen, antal ansatte, antal elevatorer o. s. v., lader sig ikke anvende på products liability risikoen.

I Products Liability Manual arbejdes med tre præmieberegningssmåder som alle er knyttet til størrelsen af forsikringstagerens omsætning.¹⁴¹ De tre grundlag som anvendes er følgende:

- (1) *Forsikringstagerens salg*. Præmien beregnes på grundlag af hvor stort et beløb forsikringstagerens årlige salg har udgjort udtrykt i 1000 \$. Metoden er den hyppigst anvendte af de tre metoder. Metoden anvendes navnlig ved forsikring af engroshandel og af fabrikanter.
- (2) Ved forsikringstagerer, hvor en del af omsætningen – eller hele omsætningen – er baseret på tjenesteydelser beregnes præmien på grundlag af *virksomhedens samlede omsætning udtrykt i 1000 \$*.

139. *Kulp*: p. 233 f. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 131. *Dickerson*: p. 276 ff.

140. Somme tider indtil 10 % af forsikringstagerens normale præmie jfr. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 131.

141. *Products Liability Manual* p. 9 og *Gordis*: p. 384.

- (3) Ved visse virksomheder, hvor visse varer frembyder særlig risiko beregnes præmien ikke på grundlag af omsætningens økonomiske størrelse, men på grundlag af antallet af *solgte vareenheder* f. eks. for bryggerier pr. 10.000 flasker eller ved gasværker pr. 1 mill. kubikfod gas.

Ud fra disse beregningsgrundlag har National Bureau opstillet dels en præmietabel omfattende 3 klasser for personskade og 2 klasser for tingskade.¹⁴² Endvidere har National Bureau udarbejdet en klassifikationsliste over ca. 350 forskellige former for varer og fabrikationer m. v. og angivet på hvilken måde præmien skal beregnes for den pågældende vare eller fabrikation.¹⁴³

Denne klassifikationsliste er meget grov og omfatter grupper som f. eks. Plastic goods, Machinery eller Food products in metal or glass containers uanset den forskelligartethed af varer som dækkes af de nævnte udtryk.

Det må anses for tvivlsomt om man i bare nogenlunde omfang kan lade products liability risikoen udtrykke generelt i en tarif.¹⁴⁴ National Bureau har da også i en række tilfælde måtte fravige tariffen. En række af de i klassifikationen opregnede varer og fabrikationer er karakteriseret som »a-Rates« hvilket betyder, at præmien skal fastsættes individuelt for den enkelte forsikringstager.¹⁴⁵ Foruden disse specielle risici anses enhver risiko, som efter de i tariffen anførte principper medfører en højere præmie end 1000 \$ pr. år, for at være en »a-Rate«.

VII. Tyskland

De nugældende tyske standardvilkår for ansvarsforsikring indeholdes i *Allgemeine Versicherungsbedingungen*.¹⁴⁶ (AHB). De regler i AHB, som spiller en rolle i relation til sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse indeholdes i § 1, jfr. § 4 I, 1 og 6, samt i § 4 II, 5.

I § 1 bestemmes: »Der Versichere gewährt dem Versicherungsnehmer Versicherungsschutz für den Falle, dass er wegen eines während der Wirksamkeit der Versicherung eingetretenen Ereignisses, dass den Tod, die Verletzung oder Gesundheitsschädigung von Menschen (Personenschaden) oder die Beschädigung oder Vernichtung von Sachen (Sachschaden) zur Folge hatte, für

142. *Products Liability Manual* p. 7 f.

143. *Products Liability Manual* p. 19 ff.

144. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 126 f.

145. *Products Liability Manual* p. 9. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 127.

146. Vilkårene er gengivet hos *Wussow*: p. 1 og *Prölss*: p. 587 ff.

diese Folgen auf Grund gesetzlicher Haftpflichtbestimmungen privatrechtlichen Inhalts von einem Dritten auf Schadenersatz in Anspruch genommen wird.«

Efter bestemmelsen udelukkes kontraktsansvar fra forsikringsdækningen. Der er ikke i AHB optaget nogen egentlig definition af, hvad der i ansvarsforsikringsmæssig forstand skal forstås ved kontraktmæssigt ansvar.¹⁴⁷ Efter *Wussow* skulle det afgørende kriterium være, om ansvarsnormerne var afhængige af de indblandede parters vilje. Er ansvarsnormerne uafhængige af forsikringstagerens vilje, skulle ansvaret være omfattet af forsikringen.¹⁴⁸

I AHB § 4 I, 1 og 6, er selvstændigt undtaget særlige former for kontraktmæssigt ansvar. I § 4 I, 6, undtages det forsikringstageren påhvilende ansvar for ikke-opfyldelse af kontrakter, herunder ansvaret for at skulle levere en erstatningsydelse i tilfælde af, at en kontrakt er misligholdt. Efter § 4 II, 5, undtages ansvar i tilfælde, hvor skaden skyldes genstanden selv, dens mangler og lignende, og hvor skaden rammer selve genstanden.¹⁴⁹ Efter *Hartung*¹⁵⁰ omfatter § 4 II, 5, typisk tilfælde, hvor skaden skyldes genstanden selv, mens § 4 I, 6, typisk omfatter de tilfælde, hvor skaden har sin årsag i uden for den skadede genstand liggende forhold.

Efter § 4 I, 6 og II, 5, er forsikringstagerens forpligtelse til naturalopfyldelse af en kontrakt samt forsikringstagerens tab ved undergang eller forringelse af selve salgsgenstanden undtaget fra forsikringsdækningen. Uden for forsikringsdækningen falder endvidere forsikringstagerens ansvar til positiv opfyldelsesinteresse.¹⁵¹

Uden for forsikringsdækningen falder efter § 4 I, 1. »*Haftpflichtansprüche, soweit sie auf Grund Vertrages oder besondere Zusagen über den Umfang der gesetzlichen Haftpflicht des Versicherungsnehmers hinausgehen.*«

Efter bestemmelsen udelukkes i hvert fald de tilfælde hvor forsikringstageren påtager sig en pligt til at betale et erstatningsbeløb, som rækker ud over det beløb han kunne være blevet tilpligtet efter almindelige erstatningsregler.¹⁵² Bestemmelsen rammer også anden form for garantistillelse, såfremt ga-

147. *Oberbach*: p. 86.

148. *Wussow*: p. 115.

149. *Hartung*: p. 103 f., *Wussow*: p. 429 ff., *Prölss*: p. 607 f. og 616, *Hoffmann*: p. 26 f., *Schmalz*: Vers R. 1956 p. 270 ff.

150. *Hartung*: p. 104.

151. *Wussow*: p. 111 f. og 116 f., *Prölss*: p. 588 f. holder i tilfælde af slet opfyldelse forsikringstagerens umiddelbare ansvar uden for forsikringsdækningen hvorimod selskabet må dække det meddelbare ansvar f. eks. efter BGB § 252. Se også *Schmalz*: Vers R. 1956 p. 270 ff.

152. *Wussow*: p. 111 og 292, *Bengtsson*: II pag. 337.

rantistillelsen påfører forsikringstageren et ansvar, han ikke ville have ifaldet efter den almindelige erstatningsrets regler.

I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er det i tysk ret ikke helt afklaret i hvilket omfang forsikringstagerens ansvar for de farlige egenskaber dækkes under forsikringen, men antagelig er langt den største del af ansvaret dækket.

I de hidtidige tyske ansvarsforsikringsvilkår dækkes sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse inden for et vist beløb, forudsat at forsikringstageren ikke har været bekendt med den farlige egenskabs tilstedeværelse.¹⁵³ Den usikkerhed, der hersker i tysk ret, med hensyn til den erstatningsretlige behandling af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, skaber også usikkerhed med hensyn til forsikringsdækningen. Usikkerheden er begrundet i det kontraktmæssige moment som indeholdes i sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, som rejser problemet om, i hvilket omfang ansvaret skal betragtes som et opfyldessurrogat og som sådan være omfattet af den positive opfyldelsesinteresse og dermed unddraget forsikringsdækningen efter AHB § 1, jfr. § 4 I, 1 og 6. Problemet har særlig baggrund i tysk ret, derved at man i vidt omfang i teorien har antaget, at sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse kan behandles efter visse af misligholdelsesreglerne i BGB.

I teorien hersker der dog enighed om, at hvis sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse ifaldes efter en culpa-regel, er ansvaret omfattet af forsikringsdækningen. Ved ansvar uden culpa findes uoverensstemmelse i teorien. Disse uoverensstemmelser knytter sig navnlig til BGB § 463, som antages at kunne finde anvendelse også som grundlag for et ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. Spørgsmålet om § 463's forhold til ansvarsforsikringsdækningen har været forelagt domstolene i 1939 (*RGZ 160.48*).¹⁵⁴ Sagen drejede sig om et tilfælde, hvor forsikringstageren havde solgt et gulvbelægningsmateriale, som skulle anvendes i et lagerlokale. I korrespondancen i forbindelse med salget havde forsikringstageren oplyst køberen om, at gulvbelægningsmaterialet var lugtfrit. Det viste sig, at gulvbelægningsmaterialet lugtede, hvilket bevirkede at nogle varer, som var opbevaret i lokalet, blev ødelagte. Sælgeren blev ifølge BGB § 463 pålagt ansvar for skaden og søgte ansvaret dækket hos sin forsikringsgiver. Denne blev dømt til at dække ansvaret. Det siges i dommen, at efter garantiklausulen i forsikringsaftalen (§ 4 I, 1) udelukkes kun ansvar, som hviler på særlig aftale eller garanti. En tilsikring af visse egenkabers tilstedeværelse var ingen sådan garanti idet den ikke indebar nogen udvidelse af sælgerens ansvar efter BGB.

153. *Bengtsson*: II p. 332.

154. *Wissow*: p. 135, *Bengtsson*: II p. 337 f.

Spørgsmålet om sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er omfattet af forsikringsdækningen, er et spørgsmål om fortolkningen af ordene »*gesetzlichen Haftpflichtbestimmungen*« i AHB § 1. Der hersker i teorien enighed om, at ansvaret ikke er undtaget efter AHB § 4 I, 1, der antages kun at have et indhold svarende til garantiklausulen efter den danske police.¹⁵⁵

*Wussow*¹⁵⁶ finder, at ansvaret efter § 463 er et ansvar, som ifaldes for ikke-opfyldelse af kontrakt, og ansvaret skulle som sådan være unddraget forsikringsdækningen, men accepterer at den tilsikrede egenskab i § 463's forstand ikke er omfattet af AHB § 4 I, 1, idet tilsikringen efter § 463 går på den solgte genstands egenskaber og ikke på omfanget af sælgerens ansvar.¹⁵⁷ *Wussow* antager dog, at man vil kunne tænke sig tilfælde, hvor forsikringstagerens tilsikring vedrørende salgsgenstandens egenskaber går så vidt, at forsikringstageren på forhånd måtte vide, at tilsikringen ikke kunne opfyldes. Et sådant tilfælde vil *Wussow* undtage fra forsikringsdækningen efter § 4 I, 1.¹⁵⁸ *Wussow* finder det dog ganske svært at nævne praktiske eksempler på tilfælde af den nævnte art. Under alle omstændigheder fastslår *Wussow*, at de nævnte tilfælde af tilsikring af genstandens egenskaber som kendes i køberetlig praksis, ikke er omfattet af undtagelsesbestemmelsen i § 4 I, 1.

Anvendelsen af § 463 inden for ansvarsforsikringens dækningsområde volder vanskelighed i tysk teori. *Brockmann*¹⁵⁹ mener, at ansvar efter § 463 kan holdes uden for dækningsområdet med hjemmel i AHB § 1 og opfatter således ansvaret som en del af den positive opfyldelsesinteresse. *Wussow* er ikke uden videre enig i en sådan fortolkning,¹⁶⁰ men *Wussow* mener snarere at § 463 skal forstås i nøje sammenhæng med § 462, hvorefter køberen kan hæve og kræve forholdsmæssigt afslag når den leverede salgsgenstand lider af mangler. Da krav støttet på § 462 falder uden for forsikringsdækningen, og da § 463 blot opfattes som et supplement til de i § 462 omhandlede beføjelser, mener *Wussow* nærmest, at også ansvar efter § 463 falder uden for forsikringsdækningen. Det fremgår ikke tydeligt hos *Wussow*, om denne opfattelse også gælder sælgerens ansvar for farlige egenskaber i de tilfælde, hvor ansvaret alene ifaldes med hjemmel i § 463. Der synes at være en forskel på det egentlige mangelsansvar efter § 463, som naturligt supplerer de øvrige mangelsbeføjelser efter § 462 på den ene side og ansvaret for de farlige egenskabers skade-

155. Se herom p. 43 f.

156. *Wussow*: p. 134 f.

157. *Wussow*: p. 135. Se også *Oberbach*: p. 205, hvorefter § 4 I 1 umiddelbart vedrører erstatningsansvarets størrelse og ikke dets retsgrund.

158. Muligvis kunne man i et sådant tilfælde tillige tænke sig at anvende § 4 II, 1.

159. *Brockmann*: Vers R. 1955 p. 373 ff.

160. *Wussow*: p. 135 f., *Bengtsson*: II p. 338.

forvoldelse på den anden side, hvor de i § 462 omhandlede beføjelser ikke vil have megen mening.¹⁶¹

*Schmalzl*¹⁶² anskuer problemet i sammenhæng med AHB § 4 I, 6, stk. 3, hvorefter erstatningsansvaret for ikke-opfyldelse er unddraget forsikringsdækningen, idet *Schmalzl* opfatter erstatningsansvaret som et opfyldelsessurrogat. *Schmalzl* mener således at § 4 I, 6, stk. 3, skulle ramme ansvar med hjemmel i BGB §§ 463, 538 og 635, idet krav støttet på disse regler skulle være opfyldelsessurrogater i § 4 I, 6, stk. 3's forstand.¹⁶³ *Schmalzl* kritiseres kraftigt af *Wussow*¹⁶⁴ under henvisning til at man ikke med henvisning til erstatning som opfyldelsessurrogat opnår nogen afgrænsning, idet erstatning ofte er andet og mere end et opfyldelsessurrogat og ofte vil man kunne opfatte også ansvar, f. eks. efter BGB § 823, som et ansvar for ikke-opfyldelse af en forpligtelse.

*Böhm*¹⁶⁵ rejser på samme måde som *Wussow* spørgsmålet om § 463's anvendelse og *Böhm* er tilbøjelig til at fortolke AHB § 1 på samme måde som *Wussow*, således at ansvaret efter § 463 er udelukket fra forsikringsdækningen.

I modsætning til de nævnte forfattere synes *Prölss*¹⁶⁶ og *Hartung*¹⁶⁷ at acceptere, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er omfattet af dækningsområdet for ansvarsforsikringen, selv i tilfælde hvor ansvaret ifaldes uden culpa med hjemmel i BGB § 463.

Konklusionen for tysk ret må blive, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er omfattet af forsikringsdækningen hvor ansvaret ifaldes efter en culparegel. Ifaldes ansvaret efter regler om ansvar uden culpa, har i hvert fald en dom antaget at ansvaret er omfattet, hvorimod der i tysk teori råder usikkerhed med hensyn til spørgsmålet om dækningsområdets afgrænsning.

Efter AHB § 1 er forsikringsdækningen begrænset til kun at gælde forsikringstagerens ansvar for skade på personer og ting, hvorimod forsikringstagerens ansvar for ren formueskade ikke er dækket.¹⁶⁸ Dette ansvar vil dog kunne forsikringsdækkes ved særlig aftale herom mellem forsikringstageren og forsikringsgiveren.

Af interesse for forsikringen af ansvaret for de farlige egenskabers skade-

161. Sælgerens Ansvar p. 48 ff.

162. *Schmalzl*: Vers R. 1956 p. 270 ff.

163. Vers R 1956 p. 272.

164. *Wussow*: p. 137 f.

165. *Böhm*: Vers R 1954 p. 270 og 1955 p. 193, *Bengtsson*: II p. 336, *Wussow*: p. 137.

166. *Prölss*: p. 588.

167. *Hartung*: p. 92 og 104.

168. *Wussow*: p. 202 ff., *Hartung*: p. 41 ff., *Prölss*: p. 588 f., *Oberbach*: p. 79 ff. Grundlagen B 1 p. 17 ff., *Gierke*: p. 309.

forvoldelse er AHB § 4 II, 1, hvor det bestemmes, at uden for forsikringsdækningen holdes de tilfælde, hvor forsikringstageren forsætligt har hidført forsikringsbegivenheden. Det siges herefter i bestemmelsen: »Bei der Lieferung oder Herstellung von Waren, Erzeugnissen oder Arbeiten steht die Kenntnis von der Mangelhaftigkeit oder Schädlichkeit der Waren usw. dem Vorsatz gleich«. ¹⁶⁹

Bestemmelsen omfatter alle former for forsikringstagere, alle former for virksomhed og alle former for ydelser, ¹⁷⁰ ligesom det er uden betydning på hvilken måde forsikringstageren har fået sin viden. Bestemmelsen kan ikke anvendes medmindre der er årsagssammenhæng mellem den farlige egenskab, hvorefter forsikringstageren har sin viden og skadens indtræden. Er der tale om en mangel ved ydelsen, vil man kun anvende bestemmelsen, såfremt skade sker i forbindelse med sædvanlig eller normal anvendelse af ydelsen, derimod ikke hvis skaden sker som følge af et uheldigt sammenbrud af uforudseelige omstændigheder. ¹⁷¹ Med dette sidstnævnte forbehold betyder kendskab i AHB § 4 II, 1, positiv viden om den farlige egenskabs tilstedeværelse.

Af interesse for forsikringsdækningen af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er endvidere AHB § 4 II, 4, hvorefter der uden for forsikringsdækningen holdes skader, som skyldes *smitte i forbindelse med salg af dyr*. Undtagelsen er dog begrænset til kun at gælde de tilfælde, hvor forsikringstageren har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. ¹⁷² Bevisbyrden i så henseende påhviler forsikringstageren.

Efter AHB § 3 II, 2, danner den aftalte forsikringssum højeste grænse for seiskabets dækningspligt for hver forsikringsbegivenhed. Det bestemmes endvidere: »Mehrere zeitlich zusammenhängende Schäden aus derselben Ursache oder mehrere Schäden aus Lieferungen der gleichen mangelhaften Waren gelten als ein Schadenereignis«. ¹⁷³

Med den afgrænsning den tyske erhvervsansvarspolice har fået, er behovet for dækning af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i betydeligt omfang dækket. Udviklingen i tysk ret er forskelligartet fra udviklingen i engelsk og nordisk ret. I nordisk ret har man stort set afvist at dække risikoen. Undtagelse herfra gælder dog Norge, som har fastholdt kontraktsklausulen og dermed er kommet til at dække en del af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. I engelsk forsikringsret har man på samme måde som i nordisk ret fundet, at risikoen burde holdes ude fra den alminde-

169. Wussow: p. 404 ff., Hartung: p. 91 f., Prölss: p. 615.

170. Wussow: p. 404.

171. Wussow: p. 406, Prölss: p. 615.

172. Wussow: p. 428 ff.

173. Wussow: p. 272 ff. Se også Oberbach: p. 190 f.

lige ansvarsforsikring, men man har samtidig i erkendelse af forsikringsbehovet skabt products liability forsikringen. I Tyskland har man holdt fast ved kontraktsklausulen, og overladt spørgsmålet om klausulens forståelse til domstolene, der har valgt at fortolke klausulen indskrænkende, således at en meget betydelig del af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er omfattet af forsikringsdækningen. Domstolene har nærmest opfattet sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse som et led i den almindelige erstatningsretlige udvikling som det må være forsikringsvæsenets opgave at afstemme sig.

En udvikling som den tyske er ikke uden betænkelighed set fra et forsikringsmæssigt synspunkt. Den indskrænkende fortolkning af kontraktsklausulen, som de tyske domstole har anlagt, betyder at tyske selskaber kommer til at dække products liability risikoen inden for det præmieniveau, som er gældende for den almindelige erhvervsansvarsforsikring. Dette kan især blive alvorligt for de ansvarsforsikringer, som er løbende for industriens vedkommende, hvor risikoen for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er af en helt anden art end den normale ansvarsrisiko. De tyske forsikrings-selskaber er opmærksomme på dette problem og har i forsommeren 1966 ned-sat et udvalg til undersøgelse af mulighederne for at gennemføre en selvstændig products liability forsikring for det tyske marked. Noget resultat af dette udvalgsarbejde foreligger endnu ikke.

VIII. Schweiz

Den schweiziske erhvervsansvarsforsikringspolice svarer meget til den tyske AHB. Selv om der ikke i Schweiz er nogen fælles tarif eller fælles vilkår for ansvarsforsikringen, er forskellen mellem de enkelte selskabers policeudformning ringe, når henses til spørgsmålet om risikoafgrænsningen. Den ledende police er Winterthur's, hvilken police er toneangivende for det schweiziske marked og Winterthur's policetekst vil blive benyttet i det følgende hvis ikke andet særligt anføres.

Efter den schweiziske polices art. 1 omfatter dækningen »*Schadenersatzansprüche, die kraft gesetzlichen Haftpflichtbestimmungen gegen die versicherten Personen erhoben werden wegen*«. ¹⁷⁴

Dækningen er på samme måde som i den tyske police begrænset til *gesetzlichen Haftpflichtbestimmungen*. Så lidt som den tyske police indeholder den

174. I visse policer anvendes begrebet »*Zivilrechtliche Haftpflichtansprüche*«. Se *Koenig*: p. 427, *Farner*: p. 69, *Roelli-Jaeger*: p. 295 f., *Aerni*: p. 315 f. og *Hoffmann*: p. 18 f.

schweiziske police nogen definition af dette udtryk. Efter *Koenig*¹⁷⁵ omfatter udtrykket alle krav, som følger af lovmæssige ansvarsregler.

I den schweiziske police undtages i art. 7 udtrykkeligt visse former for kontraktmæssigt ansvar. På samme måde som i Tyskland undtages udtrykkeligt ansvar til *naturalopfyldelse samt opfyldessurrogaterne*.¹⁷⁶ Det bestemmes herom i art. 7, at selskabet ikke dækker ansvar »auf Erfüllung von Verträgen oder an deren Stelle tretende Ersatzleistungen wegen Nichterfüllungen (Unternehmersrisiko), insbesondere für Schäden an den vom Versicherungsnehmer oder in seinem Auftrage hergestellten oder gelieferten Sachen, sofern der Ursache des Schadens in der Herstellung oder Lieferung liegt«.

Endvidere undtages efter art. 7 d ansvaret »auf Grund besonderer über die gesetzlichen Haftung hinausgehender Vereinbarung«.

Ingen af bestemmelserne antages at rumme sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i tilfælde, hvor sælgeren ifalder ansvaret efter en culparegel, selv med omvendt bevisbyrde.¹⁷⁷ I schweizisk forsikringspraksis udtrykker man dog tvivl med hensyn til om et sælgeransvar, som ifaldes uden culpa, er omfattet af forsikringen. Et ansvar uden culpa er dog sandsynligvis omfattet i de tilfælde, hvor man i schweizisk ret har lovhjemlet et ansvar uden culpa.¹⁷⁸ I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er tvivlen af mindre betydning. Som følge af OR art. 208, stk. 3, ifaldes ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse efter en culparegel med omvendt bevisbyrde, selv i de tilfælde hvor sælgeren har stillet garanti med hensyn til den solgte vares egenskaber (OR art. 197). Ansvaret efter OR art. 208, stk. 3, er dækket af den schweiziske forsikring. Et rent ansvar uden culpa bliver der derfor ved farlige egenskabers skadeforvoldelse kun tale om i tilfælde, hvor sælgeren har stillet en udtrykkelig garanti med hensyn til selve ansvaret og ansvaret efter en sådan garanti overstiger ansvaret i henhold til de almindelige ansvarsregler.¹⁷⁹ Nogen anvendelse af den engelske sondring mellem kontraktsklage og deliktsklage kendes ikke i schweizisk ret. Erstatningskravet kan samtidig rejses såvel på kontraktmæssigt som på deliktmæssigt grundlag.¹⁸⁰

OR sonderer i art. 208, stk. 2 og 3, mellem umiddelbare skader og middelbare skader. Det er ikke lykkedes at finde noget materiale, som klart belyser,

175. *Koenig*: p. 428 se også *Geiser*: p. 27 ff.

176. *Koenig*: p. 429, *Roelli-Jaeger*: p. 296, *Aerni*: p. 315 og *Hoffmann*: p. 18, *Geiser*: p. 28 f.

177. *Bengtsson*: II p. 340, *Roelli-Jaeger*: p. 296, *Aerni*: p. 315 og *Hoffmann*: p. 19 f.

178. Dette gælder for farlig virksomhed såsom jernbanedrift, automobilkørsel o. lign., men det lovhjemlede ansvar uden culpa har ingen særlig betydning for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Om spørgsmålet se *Geiser*: p. 29 ff.

179. *Aerni*: p. 314.

180. *Bengtsson*: I p. 77 ff.

hvor grænsen mellem stk. 2 og stk. 3 går. *Hoffmann*¹⁸¹ beskæftiger sig noget med grænsedragningen i relation til forsikringsdækningen. *Hoffmann* fastslår i sin konklusion, at omkostningerne til naturalopfyldelse og de dertil knyttede udgifter og surrogater er unddraget fra forsikringsdækningen. *Hoffmann* anlægger dog i sin argumentation en klar sondring mellem naturalopfyldelses- og lignende krav og krav som vel har relation til en ikke rigtig opfyldelse af kontraktsforholdet men som ikke vedrører naturalopfyldelse af kontrakten. Som eksempel på det sidste nævner *Hoffmann* en mangel ved en del af en bygning, som bevirker en vandskade på bygningen i øvrigt. Ansvar for vandskaden er dækket af forsikringen. *Hoffmann* erkender, at det i praksis vil kunne være vanskeligt at skelne mellem det ansvar, som er opfyldessurrogat og det ansvar, som er omfattet af forsikringen.

Den nuværende retlige stilling i schweizisk ret kan antagelig beskrives på følgende måde.

Er der tale om personskade i forbindelse med opfyldelsen af en salgsaftale, anses en sådan skade efter schweizisk ret for at være omfattet af forsikringen. I et tilfælde hvor en elevator faldt ned og en person i elevatoren blev skadet dækkede elevatorfirmaets ansvarsforsikring ansvaret for personskaden, men ikke ansvaret for den ødelagte elevator.

Er der ikke tale om tingskade, er det vanskeligt at afgøre, hvor grænsen går. *Aerni*¹⁸² nævner et eksempel, hvor en rørledning har vist sig at være mangelfuld, og der af den grund er sket en vandskade. Her skulle vandskaden være dækket af forsikringen. *Hoffmann*¹⁸³ nævner med henvisning til en ældre tysk dom et tilfælde, hvor en bygningsdel havde vist sig at være mangelfuld, hvilket dels bevirkede nogle vandskader dels nogle udgifter til bygningsdelens udskiftning. Her skulle ansvaret for vandskaderne være dækket men ikke de øvrige udgifter.

Begrebet products liability er ukendt i schweizisk ret, idet hæftelsen for varer med farlige egenskaber ikke udviser noget særpræg. I hidtidig schweizisk forsikringspraksis har ansvaret ikke voldt særlige vanskeligheder, ligesom behovet for en afgrænsning af policens dækningsområde i relation til kontraktmæssigt ansvar ikke har været særligt stort. I de sidste ca. 5 år er billedet ved at ændre sig, idet products liability risikoen begynder at gøre sig forsikringsretligt gældende. De schweiziske selskaber har nedsat et udvalg til at løse spørgsmålet om afgrænsningen af dækningsområdet, men opgaven er endnu ikke løst.

Under hensyn til den nære sammenhæng der består mellem den schweiziske

181. *Hoffmann*: p. 19 f.

182. *Aerni*: p. 318.

183. *Hoffmann*: p. 21 f.

og den tyske police vil det være naturligt at antage, at hvor ikke andet fremgår, kan den schweiziske police fortolkes på samme måde som den tyske police med hensyn til selskabets pligt til at dække forsikringstagerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.¹⁸⁴ Efter schweizisk forsikringspraksis indebærer art. 7 d ikke en udelukkelse af ansvar, som støttes på udtalelser om solgte varers kvalitet, jfr. OR art. 197, i hvert fald ikke så længe ansvaret begrundes i en culparegel, jfr. OR art. 208, stk. 3.

I de schweiziske policer undtages ofte fra dækningen de tilfælde, hvor forsikringstageren har leveret eller anvendt en med en farlig egenskab forsynet ydelse med kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse. Det bestemmes således i Zürichs police at forsikringen ikke dækker risikoen »*zufolge wissentlicher Lieferung oder Verwendungen mangelhafter oder schädlicher Fabrikate*«. I visse af selskaberne er bestemmelsen ikke medtaget idet disse selskaber anser bestemmelsen i VVG art. 14 for at dække situationen.¹⁸⁵

Forsikringsdækningen er begrænset til personskade og tingskade, herunder skade på dyr, hvorimod anden form for skade er unddraget fra forsikringsdækningen.¹⁸⁶ Ansvarer herfor vil kunne forsikringsdækkes efter særlig aftale med selskabet. I schweizisk forsikringspraksis er begrænsningen til person- og tingskade blev kritiseret¹⁸⁷ og man overvejer spørgsmålet om en ændring af policerne på dette punkt i de schweiziske selskaber.

Den schweiziske police har i art. 4 optaget en bestemmelse svarende til den tyske AHB § 3 II, 2, hvorefter den aftalte forsikringssum danner højeste grænse for dækningen pr. forsikringsbegivenhed.¹⁸⁸ Med hensyn til definitionen af hvad der skal forstås ved en forsikringsbegivenhed, bestemmes det i art. 4, stk. 3, at »*mehrere zeitlich zusammenhängende Schäden aus derselben Ursache oder mehrere Schäden aus Lieferung des gleichen Produktes gelten als ein Schadenereignis*«. ¹⁸⁹

Noget bidrag til fortolkningen af denne bestemmelse ses ikke at foreligge i schweizisk litteratur, men bestemmelsen må, da den er næsten synonym med den tilsvarende tyske bestemmelse, antagelig fortolkes på samme måde.

I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse må den schweiziske police på samme måde som den tyske police antages at dække ansvaret i meget vidt omfang, således at den schweiziske police ud fra et praktisk behov må anses for at være tilfredsstillende hvad dækningsgrænse angår,

184. *Bengtsson*: II p. 341 med note 8. Endvidere kan henvises til *Hoffmann*: p. 19 ff. som i sin fremstilling henviser til tysk praksis.

185. Se også *Hoffmann*: p. 23. Om VVG Art. 14 se *Hochstrasser*: p. 100 ff.

186. *Koenig*: p. 429 ff. og p. 434, *Farner*: p. 70 f., *Geiser*: p. 38 ff.

187. *Aerni*: p. 319 f.

188. *Koenig*: p. 435 f., *Geiser*: p. 62 ff.

189. *Geiser*: p. 66.

bortset fra begrænsningen til person- og tingskade. Udviklingen med hensyn til ansvarsforsikringen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er forløbet på samme måde som i tysk ret. De schweiziske forsikringsselskaber har som nævnt ovenfor i nyeste tid nedsat et udvalg med henblik på tilvejebringelsen af en egentlig products liability-forsikring, idet man har fundet, at den udformning som den schweiziske police i dag har fået næppe kan opretholdes uden en ændring af de normalt anvendte tariffer, såfremt products liability risikoen fortsat skal være omfattet. Noget resultat af det schweiziske udvalgs arbejde foreligger ikke endnu.

IX. Andre lande

A. Finland

Den finske ansvarsforsikringspolice har i tiden indtil 1960 svaret ret nøje til den svenske police fra før 1958. På samme måde, som i svensk ret, har utfæstelsesklausulen haft betydning i relation til afgrænsningen af forsikringen over for products liability risikoen.¹⁰⁰

I 1960 har de finske selskaber ændret deres vilkår og tarif.¹⁰¹ Med denne ændring har de finske selskaber holdt products liability risikoen uden for den almindelige erhvervsansvarsforsikring, men de finske selskaber har i tariffen medtaget forsikring af ansvar for skadebringende egenskaber som en særlig risiko, og Ansvarighetsförsäkringsföreningen i Finland har udarbejdet tillægsvilkår for forsikring af skadebringende egenskaber.

Efter de finske normalvilkår for erhvervsansvarsforsikring dækkes ikke:
»Skada som uppkommer till följd av felaktighet eller hälsovådliga egenskaper hos ämnen eller föremål då dessa överlåtes eller användes ...«

Endvidere holdes uden for dækningen:

»7. Skadeståndsskyldighet för vilken försäkringstagaren genom särskilt avtal förbundit sig att svara, i den mån ett sådant avtal medför större ansvar än gällande rätt föreskriver, ej heller skadeståndsskyldighet, som uppkommit av den orsak att meddelande eller utfästelse angående leverad varas lämplighet för visst ändamål har varit felaktig eller bristfällig«.

Endvidere undtages skade på selve den leverede ejendom, hvor skaden har sin årsag i fejl eller brist hos selve ejendommen.

190. Se herom *Bengtsson*: II p. 377 og 506.

191. *Saraste*: 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 183 ff.

Det er vanskeligt at vide på hvilken måde de finske forsikringselskaber i praksis administrerer disse klausuler i relation til ansvaret for de farlige egenkabers skadeforvoldelse. Efter *Sarastes* udtalelse tyder det på at risikoen holdes helt uden for forsikringen med en mulig undtagelse for skader, som skyldes fejludlevering,¹⁰² dog har man dækket et tilfælde, hvor en forhandler af sodavand led personskade fordi proppen sløj af en flaske, som havde et for stort kulsyretryk. Skaden blev dækket af bryggeriets ansvarsforsikring.

Den finske ansvarsforsikring er begrænset til at gælde person- og tingskade.

Gennem et tillæg til erhvervsansvarsforsikringen kan products liability risikoen medtages under forsikringsdækningen. Efter standardvilkåret dækkes efter § 1.

»Skador, som en produkts skadebringande egenskap förorsakar egendom, annan än själva produkten, eller person, dock inte tillverkarens eller säljarens egna arbetare eller egendom.

Såsom försäkringsfall betraktas sagda skada, vilken inträffat under uppfyllandet av leverans-, handels- eller bytesavtal eller med dem jämförbar rättshandling efter det att försäkringstagarens besittning av produkten upphört.«

Fra forsikringsdækningen undtages tilfælde, hvor forsikringstagerens ansvar hviler på aftale eller garanti. Undtagelsen er formuleret meget omfattende, så omfattende, at det bliver et problem om ikke en hvilken som helst form for ansvar for farlige egenkabers skadeforvoldelse er undtaget fra forsikringsdækningen.

Det siges i § 4:

Försäkringsgivarens ansvar gäller enbart med stöd av de allmänna skadeståndsrättsliga reglerna och därför inte för det vidare ansvar som skapats genom speciella avtal eller tillkännagivanden, vilka går ut över den gällande skadeståndsrätten.

Sålunda omfattar försäkringen inte sådan skadeståndsskyldighet, som grundar sig på försäkringstagarens uttryckliga eller tysta löften till exempel i reklam, i varudeklarationer, på förpackningar, i bruksanvisningar eller i andra prospekt inte heller skadeståndsskyldighet, som grundar sig på bruksanvisning eller med den jämförbar instruktionsbristfällighet eller felaktighet.«

Som den eneste af de undersøgte landes policer indeholder det finske products liability tillæg i § 5 en bestemmelse om, at forsikringen ikke dækker ansvar *»som grundar sig på förändring i skadeståndslagstiftningen vilken inträffat efter avslutandet af försäkringsavtale«*. Endvidere undtages forsædlig eller grov uagtsom adfærd fra forsikringstagerens side.

Den finske tarif har afstået fra at fastsætte størrelsen af præmierne for dækning af products liability risikoen, men har blot foreskrevet, at præmien i

192. *Saraste*: 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 185 f.

hvert enkelt tilfælde beregnes af Ansvarighetsforsikringsforeningen, hvis foreningen anser den konkrete risiko for at være forsikringsbar. Til brug for bedømmelsen af risikoen forlanger foreningen at få oplysning om:

1. arten af de fremstillede og markedsførte produkter
2. årsomsætningen og de forskellige produkters styktal
3. redegørelse for de inden for de sidste fem år fremsatte erstatningskrav og
4. produkternes brugsanvisninger, indpakningernes etiketter m. m. som kan indvirke på risikoen bedømmelse.

Finland er såvidt ses det eneste land i Norden, hvor selskaberne har udarbejdet standardvilkår for products liability forsikringen. Disse vilkår bærer meget stærkt præg af den usikkerhed og forsigtighed, som selskaberne har følt over for den nye forsikringsform. Vilkårene har imidlertid fået en så begrænsende formulering, at de næppe bør følges ved forsikringsformens videre udbredelse.

B. Frankrig ¹⁰³

De vanskeligheder som foreligger, når man skal søge at danne sig et indtryk af fransk erstatningsret i området mellem ansvar i og uden for kontrakt findes i høj grad i forbindelse med en fastlæggelse af sælgerens ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.¹⁰⁴ I fransk erstatningsret har man på samme måde som i Tyskland søgt at skærpe ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse ved i vidt omfang at medtage ansvaret under de køberetlige erstatningsregler i Code Civil. På denne måde bliver en del af ansvars-tilfældene behandlet på samme måde som misligholdelsestilfældene. Uden for disse tilfælde er det meget tvivlsomt om der gælder et strengere ansvar end et culpaansvar, ligesom det er tvivlsomt i hvilket omfang Code Civils regler om ansvar uden for kontrakt kan påberåbes af skadelidte.¹⁰⁵

De franske ansvarsforsikringsselskaber har i modsætning til selskaberne i de øvrige lande i vidt omfang afgrænset dækningsområderne for policerne med udgangspunkt i ansvarets grundlag,¹⁰⁰ hvilket muligvis har sin begrundelse i,

193. Det har ikke i forbindelse med afhandlingens udarbejdelse været muligt at fremskaffe nærmere oplysninger om fransk praksis vedrørende products liability forsikring, idet de benyttede udenlandske biblioteker m. v. ikke har indeholdt materiale til belysning heraf.
194. Se herom *Bengtsson*: I p. 86 og 102 f. *Lorentz*: p. 67, 74 og 77 f. *Sælgerens Ansvar* p. 69.
195. *Bengtsson*: I p. 103.
196. *Bengtsson*: II p. 351.

at man i fransk erstatningsret igennem mange år har haft Code Civil og i tilknytning til Code Civils bestemmelser har fået en betydelig domspraksis.

Den almindeligt anvendte erhvervsansvarsforsikring begrænser dækningen til at gælde deliktsansvar. *Bengtsson*¹⁹⁷ menes dog at kunne konstatere, at sondringer deliktsansvar-kontraktsansvar ikke opfattes strengt af de franske forsikringsselskaber. I relation til den stærkt kontraktmæssige natur, som man i fransk ret finder, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse har, er products liability holdt uden for den almindelige ansvarsforsikrings dækningsområde.¹⁹⁸ En række franske forsikringsselskaber dækker dog products liability risikoen enten som tillæg til den almindelige ansvarsforsikring eller som på selvstændig police. Vilkkårene for policerne er forskellige for de enkelte selskaber. Der er ingen normalpolice og ingen tarif i Frankrig på dette område.

X. Sammenfatning

I alle de undersøgte lande har man i dag erkendt de særlige ansvarsforsikringsmæssige problemer, som knytter sig til products liability risikoen. Kun i enkelte af de undersøgte lande har man imidlertid fået løst spørgsmålet om den ansvarsforsikringsmæssige dækning af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. I de andre lande har man enten fået risikoen med under erhvervsansvarsforsikringen eller slet ikke skabt mulighed for at få risikoen dækket.

Uanset den forskellighed, der gælder i de forskellige landes forsikringsformer, kan en række fælles træk konstateres i afgrænsningen af ansvarsforsikringens dækningsområde i forhold til det kontraktmæssige ansvar.

I alle lande undtager man fra forsikringsdækningen de udgifter som forsikringstageren måtte have med at skulle præstere naturalopfyldelse i forbindelse med en misligholdelse fra forsikringstagerens side.

Som det skal påvises nedenfor følger denne afgrænsning ikke den grænse, man her i landet arbejder med for den positive opfyldelsesinteresses vedkommende, og den forsikringsretlige grænse er næppe heller draget helt ens i de undersøgte lande. Dette sidste spørgsmål er dog svært at få overblik over, dels fordi praksis er yderst sparsom, dels fordi afgrænsningen sløres af krav om at forsikringerne kun dækker skade på personer og ting.

I de undersøgte lande undtages i policerne det ansvar, som forsikringstageren ifalder i henhold til en af ham stillet garanti. Bortset fra Sverige for-

197. *Bengtsson*: II p. 350.

198. *Bengtsson*: II p. 496 f.

stås dette udtryk stort set som omfattende en garanti som medfører et større erstatningsansvar end det som forsikringstager ville ifalde efter retsordenens almindelige regler. Garantiklausulerne omfatter derimod ikke udtalelse eller garantier med hensyn til sagsgenstandens egenskaber eller med hensyn til sagsgenstandens anvendelse, selv i de tilfælde, hvor garantistillelse medfører et ansvar uden culpa. Ingen af policerne har i vilkårene forsøgt at definere hvad der forsikringsretligt skal forstås ved en garanti.¹⁹⁹

Det bør i denne forbindelse fremhæves, at man i ingen af de undersøgte lande har knyttet dækningsgrænsen til om forsikringstageren ifaldt ansvar ifølge en culparegel eller ifølge regler om ansvar uden culpa.

Ensartethed mellem de undersøgte lande hersker endvidere med hensyn til bedømmelsen af forsikringstagerens subjektive forhold. Undtagelse fra forsikringsdækningen knyttes til større eller mindre grad af kendskab til den farlige genstands tilstedeværelse. I de fleste lande er undtagelser formuleret som et krav om, at forsikringstageren ikke må være vidende om den farlige egenkabs tilstedeværelse.

Fælles for de undersøgte lande er det endvidere, at forsikringsdækning som hovedregel begrænses til ansvar for ting- og personskade.

Større uensartethed hersker der med hensyn til afgrænsning af dækningssummerne. I de fleste lande er dækningsbegrænsning knyttet til forsikringsbegivenheden og herudover til et maksimumsbeløb pr. år. I nogle lande er begrænsning knyttet til pr. skadet person og for tingskade pr. forsikringsbegivenhed. Begrænsningerne pr. år kan igen være udformet således at de knyttes til skade pr. år, varesalg pr. år og forsikringsbegivenhed pr. år. Begrænsningsbeløbenes størrelse er forskellige. Kun i England og USA har man mere generelt frigjort begrænsningsbeløbenes størrelse på products liability forsikringen fra de begrænsningsbeløb, som er gældende for den almindelige erhvervsansvarsforsikring, og på denne måde fået gennemført nogle mere realistiske dækningssummer.

199. Se herom p. 115 ff.

§ 3. INTERESSERNE I FORSIKRINGSFORHOLDET

Afgrænsningen af en ansvarsolicies dækningsområde foretages naturligt på grundlag af en analyse af de interesser som knytter sig til den risiko, som skal søges forsikringsdækket. Interessen er noget forskellig ved de forskellige former for risici. Ved forsikringsdækningen af products liability risikoen knytter interessen sig navnlig til hvilken forsikringsmæssig betydning man skal tillægge den sikredes mulighed for at øve indflydelse på ansvaret, dets grundlag og dets størrelse.

I. Subjektiv risiko

A. Generelt

Ved den subjektive risiko forstås i det følgende *den sikredes mulighed for at øve indflydelse på forsikringsbegivenhedens indtræden eller på omfanget af selskabets dækningspligt*, således f.eks. hvis den sikrede ved sin forsætlige eller uagtsomme adfærd volder en af forsikringen omfattet skade eller at den sikrede ved aftale skærper ansvarets grundlag eller forøger erstatningsbeløbets størrelse. Skal den subjektive risiko have forsikringsretlig relevans må det kræves, at risikoen er af en sådan art, at den kan erkendes af den sikrede. Har den sikrede ingen mulighed for at erkende et forhold, består ingen subjektiv risiko i forhold til det pågældende forhold.

Er et forhold af en sådan art, at den sikrede har kendt forholdet, består ingen subjektiv risiko, såfremt den sikrede ikke har haft mulighed for at øve indflydelse på det pågældende forholds betydning for forsikringsbegivenheden.

Er et forhold kendt af den sikrede, og har han mulighed for at øve indflydelse på forholdet, kan spørgsmålet om den subjektive risiko diskuteres forsikringsmæssigt.

For at den subjektive risiko skal kunne tillægges betydning, må man forsikringsretligt kræve, at den sikrede i det konkrete tilfælde har indvirket på risikoen, således at denne er blevet forøget for forsikringsgiveren.

Det anførte gælder ud fra en rent teoretisk synsvinkel. I praksis vil man ofte måtte give synspunktet en noget grovere udformning, idet bevismæssige hensyn kan føre til, at den subjektive risiko tillægges vægt i tilfælde, hvor

det er umuligt at bevise, at den sikrede konkret har haft indflydelse på skadeforløbet, men hvor noget sådant må skønnes at være i høj grad sandsynligt.

At den sikrede har indflydelse på skadeforløbet og dermed på risikoen, eller at den sikrede har medtaget forsikringen i sine økonomiske og forretningsmæssige overvejelser, er ikke i sig selv ensbetydende med, at den subjektive risiko skal tillægges betydning. Hertil må kræves, enten at den sikredes indflydelse fører til, at risikoen ikke længere er forsikringsbar, eller at risikoen er således ændret, at forsikringsgiverens relevante forudsætninger for en bestående forsikring er krænket. Hertil må i almindelighed kræves ret meget.

Af det sagte følger, at der ikke består nogen mulighed for at udelukke bestemte faktiske forhold fra dækningsområdet med en henvisning til den subjektive risiko. Om et faktisk forhold har betydning i forbindelse med en subjektiv risikobedømmelse afhænger af den sikredes viden, indstilling og adfærd. Enhver begrænsning i ansvarsforsikringens dækningsområde begrundet i subjektiv risiko, må derfor formuleres i relation til den sikrede. Det er bevismæssigt ofte vanskeligt at arbejde med klausuler formuleret i relation til den sikredes subjektive adfærd, især inden for områder, hvor den sikredes mulighed for at øve indflydelse er meget stor. En sådan vanskelighed kan dog ikke begrunde, at det pågældende område generelt undtages fra forsikringsdækning men kan højst begrunde en ændring af bevisbyrdefordelingen.

Den følgende behandling af den subjektive risiko vil blive delt således, at først vil blive behandlet ansvarsforsikringens indflydelse på det almindelige skadeniveau, hensynet til den erstatningsretlige prævention (B), dernæst vil blive behandlet den sikredes subjektive adfærd (C). Under II vil blive behandlet spørgsmålet om ansvarsgrundlagets indflydelse på ansvarsforsikringens udformning.

B. Ansvarsforsikringens betydning for den erstatningsretlige prævention

I den erstatningsretlige og forsikringsretlige teori diskuterer man spørgsmålet om, hvorvidt ansvarsforsikringens tilstedeværelse berører erstatningsretten en del af den til erstatningsansvarets gennemførelse knyttede præventive effekt.¹ Har skadevolderen ansvarsforsikret, hævdes det, at han vil handle mere skødesløst, idet han ikke behøver at frygte erstatningsansvaret, som

1. Forhandlingerne på det 16. nordiske Juristmøde p. 90 ff. og bilag IV, *Ussing*: Erstatningsret p. 10 ff. og *Enkelte Kontrakter* p. 279, *Dahl*: p. 209, 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 170, *Koenig*: p. 426, *Vinding Kruse*: Erstatningsret I p. 105 ff.

derved mister sin konkrete præventive virkning.² Som illustration til dette synspunkt nævnes normalt en række konkrete eksempler, hvor en skadevolder kan tænkes at have handlet skødesløst, fordi han har en ansvarsforsikring.³ Bliver ansvarsforsikringen udbredt, således at alle eller et væsentligt antal skader inden for et bestemt område dækkes gennem ansvarsforsikringen, hævder disse teoretikere, at ansvarsforsikringens tilstedeværelse påvirker erstatningsansvarets almindelige opdragende virkning, således at man i samfundet må forudse en forøgelse af skadernes antal.⁴

Heroverfor hævder navnlig praktiske forsikringsfolk, at der ikke i praksis er konstateret nogen forøgelse i skadetallet begrundet i ansvarsforsikringens tilstedeværelse, og at erstatningsansvaret ikke har nogen nævneværdig virkning som tilskyndelse for folk til at undgå skader, men at folks adfærdsformer er dikteret af andre hensyn end de erstatningsretlige. Således nævnes traditionens og moralens indflydelse⁵ og den egoistiske interesse i eget renommé. Når skader sker, skyldes det i dagliglivet snarere træthed, optagethed af andre ting, manglende omtanke el. lign., end tanken om, at en eventuel skadeforvoldelse vil blive betalt af et forsikringsselskab.

Noget bevis for rigtigheden af den ene eller den anden teori lader sig ikke føre, hvorfor man havner i et subjektivt skøn. Umiddelbart forekommer det dog, at diskussionen om ansvarsforsikringens betydning for præventionen er aftaget noget, samtidig med at industrialiseringen af samfundet er gennemført. Måske har diskussionen større berettigelse under et mindre industrialiseret samfund end det nutidige.

Det er ikke givet, at en ansvarsforsikring for farlige egenskabers skadeforvoldelse vil have samme ringe betydning for skadetallet, som det må formodes, at en ansvarsforsikring har over for dagliglivets almindelige skadeforvoldelser. Foreløbig bortses fra de tilfælde, hvor skadevolderen disponerer med direkte tanke på ansvarsforsikringens tilstedeværelse.

Er det rigtigt, at frygten for at skulle komme til at betale erstatning tilskynder til en særlig agtpågivenhed, eller modvirker en skødesløshed, må det i konsekvens heraf antages, at en ansvarsforsikring for farlige egenskabers skadeforvoldelse vil kunne forøge skadetallet, idet man ved ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse er inden for et erstatningsretligt område, hvor man stiller særlig store krav til agtpågivenheden. Det forekommer imidlertid at være tvivlsomt, om frygten for at skulle betale erstatning, har

2. *Ussing*: Erstatningsret p. 10.

3. *Dahl*: 16. nordiske Juristmøde p. 107 ff.

4. Se også præmisserne til *ASD. 1947. A. 211 ØLD* om sammenhængen mellem en udvist uagtsomhed og risikoen for selv at lide tab.

5. *Knud Christensen*: 16. nordiske Juristmøde p. 92 f. *Federspiel*: p. 143 f., *Trolle*: UfR 1943. B. p. 100 f.

nogen særlig indflydelse på agtpågivenhedsniveauet, selv ved farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Er der tale om *store virksomheder, som lever af at producere massevarer*, er frygten for, at disse varer kommer til at volde skade normalt langt større end frygten for at skulle betale erstatning. En offentlig omtale af produktets negative egenskaber i forbindelse med en skadeforvoldelse vil antagelig være ødelæggende for fremtidigt salg af produktet på det pågældende marked. Dertil kommer, at de skadevoldende handlinger i disse virksomheder normalt vil skyldes svigt af det tekniske apparat eller af det personale, som virker i virksomheden, hvor det forekommer lidet sandsynligt, at truslen om at skulle betale erstatning virker motiverende i det daglige arbejde. Endelig vil den ansvarsbegrundende handling som oftest udløse et strafansvar for disse virksomheder. For disse store virksomheders vedkommende vil den subjektive risiko ligge i en sløset tilrettelæggelse af virksomhedens drift. Se herom nedenfor p. 129.

Er der tale om ganske *små virksomheder, hjemmeindustri o. lign.*, er den subjektive risiko antagelig en del større, idet man her har forsikringstageren fremme i mange, måske alle tekniske processer. Den subjektive risiko her er dog næppe anderledes, end den subjektive risiko ville være for forsikringsdækningen af *melleghandleren*. I begge tilfælde er den subjektive risiko et spørgsmål om manglende agtpågivenhed i forbindelse med behandling eller opbevaring af goder, som skal videresælges, f. eks. manglende beskyttelse af produkter, hvorved disse får iblandet fremmede stoffer o. lign. I hvilket omfang denne risiko eksisterer, er en fornemmelsessag, og allerede usikkerheden herved gør det naturligt ikke at tillægge risikoen alt for stor vægt.

I modsætning til hvad der normalt gælder ved ansvarsforsikring vil den sikrede ved ansvarsforsikring af sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse som oftest selv komme til at bære et økonomisk tab, når der sker en skade. Uden for forsikringsdækningen holdes normalt de egentlige misligholdelsesvirkninger. Omkostningerne ved at skulle præstere naturalopfyldelse eller ved at miste købesummen, fordi kontrakten hæves, vil blive båret af den sikrede, der ofte tillige vil komme til at betale erstatning til den positive opfyldelsesinteresse.⁶

I relation til en ansvarsforsikringsmæssig bedømmelse af den subjektive risiko er det imidlertid ikke så afgørende, om ansvarsforsikringens tilstedeværelse forøger skadetallet. Det afgørende er, om den subjektive risiko er af en sådan art, at den skal have indflydelse på ansvarsforsikringens udformning, og hvis dette spørgsmål besvares bekræftende, opstår spørgsmålet, hvilken indflydelse forholdet skal have.

6. Se herom p. 105 ff.

I så henseende kan det formentlig fastslås, at en fjernelse af den erstatningsretlige prævention fra ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse ikke indebærer risici af en sådan art, at de ikke kendes inden for andre former for ansvarsforsikring.⁷ Ifaldes ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse efter regler om ansvar uden culpa, vil ansvarsforsikringens tilstedeværelse få samme indflydelse på skadevolderens adfærd som ansvarsforsikring inden for andre områder af ansvar uden culpa eller dermed beslægtet ansvar, f. eks. automobilforsikringsansvar, og selv ved culpaansvaret vil den subjektive risiko svare til risikoen ved ansvarsforsikring for f. eks. transportører o. lign.

I de i udlandet kendte ansvarsforsikringer for products liability har man ikke i policeformuleringen taget hensyn til en subjektiv risiko knyttet til erstatningsansvarets bortfald, jvnf. § 2, og det må i det hele taget antages, at spørgsmålet stiller sig som så usikkert, at man ikke for det nordiske områdes vedkommende skal tillægge denne risiko ansvarsforsikringsmæssige konsekvenser.

C. Den sikredes subjektive adfærd

I dette afsnit skal behandles den sikredes mulighed for at øve indflydelse på selve skadeforløbet og de forsikringsretlige konsekvenser af, at den sikrede har sådan indflydelse. Spørgsmålet vil blive behandlet generelt med hensyn til FAL's bestemmelser (1) og vil derefter blive specielt behandlet med hensyn til ansvarsforsikringsdækningen af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse (2).

1. Forsikringsaftaleloven

Efter FAL § 18 dækker ansvarsforsikringen den sikredes uagtsomme adfærd, hvad enten denne adfærd er simpel eller groft uagtsomt. Reglen i FAL § 18 om, at selskabet skal dække grov uagtsom adfærd i det omfang, det findes billigt, er ikke medtaget for ansvarsforsikringens vedkommende. Grunden hertil er den ovenfor p. 36 anførte, hvorefter den sikrede ikke ved ansvarsforsikring som ved anden skadesforsikring kan påregne en økonomisk gevinst ved at hidføre skaden.⁸ Som det skal påvises nedenfor, kan denne begrundelse ikke fuldt ud opretholdes ved ansvarsforsikring for farlige egenskabers skadeforvoldelse.

7. Der bortset fra det ansvar som er begrundet i salgskontraktens udformning m. v. Se herom p. 30 ff. og 115 ff.

8. Knud Christensen: 16. nordiske Juristmøde p. 103 f.

FAL tillader, at forsikringsselskabet fraskriver sig pligten til at dække i tilfælde, hvor den sikrede har handlet med grov uagtsomhed, og i praksis har mange forsikringsselskaber her i landet benyttet sig af denne mulighed. Dette behøver ikke nødvendigvis at skyldes, at selskaberne anser denne grove uagtsomhed for at være en risiko af en sådan art, at den ikke lader sig forsikringsdække men kan skyldes, at forsikringsselskaberne skønner, at omkostningerne ved at dække den grove uagtsomhed vil være så store, at forsikringstagerne gennemsnitlig hellere vil have en billigere forsikring og selv beholde risikoen for grov uagtsom skadeforvoldelse, idet de vil kunne undgå denne form for adfærd. At risikoen efter sin art lader sig forsikringsdække forudsættes af FAL § 18, men rigtigheden af lovens standpunkt er anfægtet fra forsikrings side.⁹

Om grov uagtsom adfærd skal forsikringsdækkes er ikke et spørgsmål om erstatningsretlig prævention men alene et spørgsmål om, hvad man ud fra en forsikringsretlig overvejelse vil finde mest hensigtsmæssigt. At den groft uagtsomme adfærd er forsikringsbar fremgår tydeligt af FAL såvel for ansvarsforsikringen som for anden skadesforsikrings vedkommende. Heraf følger igen, at afgrænsningen mellem simpel og grov uagtsomhed må drages efter forsikringsretlige synsvinkler og ikke efter erstatningsrettens højst uklare sontring. Erstatningsrettens sontring mellem simpel og grov uagtsomhed er alene baseret på styrken i tilregnelsens kvalitet, nemlig på om skadevolderen har handlet mere skødesløst end bonus pater familias handler, eller om han har handlet mere skødesløst end selv skødesløse personer handler.¹⁰ Den forsikringsretlige vurdering må tage sit grundlag i, hvornår den sikredes adfærd ændrer den forsikrede risiko. Grænsen må lægges, hvor den subjektive risiko skifter karakter ud fra en forsikringsretlig synsvinkel. Grænsen ligger mellem forsætsområdet og den erstatningsretlige opfattelse af simpel uagtsom adfærd. Den simpelt uagtsomme adfærd og den mindre grove del af den groft uagtsomme adfærd er forsikringsmæssigt ligeværdige knyttet til større eller mindre grader af menneskelig letsindighed eller skødesløshed. Risikoen ændres først forsikringsmæssigt, når den skadevoldende adfærd af den handlende erkendes som farlig og den handlende på trods heraf går videre, idet han indvilger i handlingens risiko. Mulighed herfor består forsikringsmæssigt kun, hvor der er tale om forsæt eller bevidst uagtsomhed.

Det vil være vanskeligt at pålægge samfundets individer særlige pligter i anledning af, at de har tegnet ansvarsforsikring. Det må være forsikringsrettens opgave at indstille sig efter den menneskelige adfærd og det samfunds

9. *Knud Christensen*: 16. nordiske Juristmøde p. 103.

10. *Lassen*: I p. 266. Om hele spørgsmålet henvises for erstatningsrettens vedkommende til *Gomard*: p. 256 ff.

retsregler, hvori forsikringsretten skal virke. Dette er ikke ensbetydende med, at forsikringssselskaberne skal dække ubegrænset, idet det for forsikringssselskaberne vil kunne være farligt, at de sikrede gennem forsikringen motiveres til forsættelig eller grov skødesløs adfærd.

Betragtninger af denne art har ført til en antagelse om, at uagtsomhed forsikringsretligt skal anses for at være grov »når skaden er forårsaget ved en skødesløshed af den art, at det er umuligt at antage, at ejeren af en ting ville have gjort sig skyldig deri, hvis tingen ikke havde været assureret«. ¹¹ Denne sætning, som direkte kun har sigte på tingsforsikring, har fuld gyldighed, og så hvor talen er om ansvarsforsikring for farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Efter sin natur indeholder sætningen ikke nogen skarp grænse i praksis mellem de groft uagtsomme tilfælde men henviser spørgsmålet til afgørelse ved et konkret dommerskøn. Sætningen indeholder dog betydelig vejledning ved hensyn til, hvad der forsikringsretligt skal forstås ved grov uagtsomhed. Med en afgrænsning som den her nævnte bliver den grove uagtsomhed en adfærd af en sådan art at den bestyrker en mistanke om at der er handlet forsættelig uden at noget klart bevis herfor dog kan føres (dolus eventualis). ¹² Da en forsættelig adfærd i kraft af sin subjektive karakter kan være vanskelig at bevise, kan en klausul om undtagelse for grov uagtsom adfærd beskytte selskabet mod en sådan ubeviselig forsættelig adfærd fra den sikredes side.

Er dette rigtigt, må man give kritikerne af FAL § 18 ret i deres kritik, idet der da ingen forskel bliver mellem den subjektive risiko ved ansvarsforsikring og ved anden skadesforsikring, og FAL § 18's sondring er dermed uholdbar. Der er næppe tvivl om, at § 18's bestemmelse om, at selskabets dækningspligt ved grov uagtsom skadeforvoldelse skal bedømmes under hensyn til skyldgraden og omstændighederne i øvrigt sigter til ubeviseligt forsæt, og at man i alle andre tilfælde skal dække efter forsikringen. ^{13/14} Det forekommer derfor næppe rigtigt at fastholde ansvarsforsikringens dækningspligt

11. *Federspiel*: p. 128 f. med henvisning til *Angel*. Se endvidere *Skibsted*: p. 51. *Hochstrasser*: p. 104 anfører at under grov uagtsomhed i VVG § 14 (Schweiz) forstand forstår retsanvendelsen ikke en blot momentan mangel på omhu, som kan indtræde hos ethvert menneske, men et til fortsæt grænsende forhold, hvis almene farlighed som følge af tilsidesættelse af regler og hensyn vil stå klart for selv den mest sorgløse. En tilsvarende opfattelse har *Wissow*: p. 429.
12. *Federspiel*: p. 129 med henvisning til fransk teori, *Hellner*: *Försäkringsgivarens Regressrätt* p. 67 med henvisning til fransk domspraksis omkring 1800. *Gomard*: p. 264.
13. Udkast til FAL p. 50 f.
14. Udtrykket grov uagtsomhed i FAL § 25 stk. 1 pkt. 2 må læses i overensstemmelse med erstatningsrettens grove uagtsomhedsbegreb, idet bestemmelsen er erstatningsretlig. Der bliver således forskel mellem begrebet i FAL § 18 og § 25. Om spørgsmålet, som navnlig spiller en rolle i svensk og finsk ret se *Hellner*: *Försäkringsgivarens Regressrätt* p. 57 ff.

i tilfælde, hvor den sikrede har handlet med forsæt selv om dette ikke ligger bevismæssigt klart. Et sådant resultat kan kun begrundes med hensyn til skadelidte, men skal dette hensyn tillægges betydning, må man fastholde dækningspligten også hvor den sikrede klart har handlet forsættligt og da give selskabet regres mod den sikrede, således som man har gjort ved de lovpligtige forsikringer. Noget sådant ligger dog uden for FAL.

Noget vejledning er det vanskeligt at få i domspraksis.

I den foreliggende domspraksis kan spores en vis tendens til ikke at statuere grov uagtsomhed i forsikringsmæssig forstand, når der er tale om områder af dagliglivet, hvor der måske nok er optrådt groft skødesløst, men hvor der ikke i skadevolderens optræden kan antages at være handlet under indtryk af ansvarsforsikringens tilstedeværelse.

Af tilfælde, hvor *grov uagtsomhed ikke er antaget*, kan nævnes *UfR 1945.232 HD*, hvor en forsikringstager havde forvoldt en hotelbrand ved at falde i søvn, medens han røg en cigaret i sengen – *ASD 1951 A.114 ØLD*, hvor en forsikringstager havde rensset tøj i benzin, der eksploderede, hvorved hun blev så forbrændt, at hun døde. Hendes ægtefælle krævede en fritidsulykkesforsikring udbetalt, og selskabet blev dømt trods forbehold i policen om, at forsikringen ikke dækkede grov uagtsomhed – *ASD 1947 A.45 ØLD*. Ansvarsforsikringsselskabet blev tilpligtet at dække forsikringstagerens ansvar for at have slået en mand på et værtshus ned med den følge, at skadelidtes ene øje måtte fjernes – *UfR 1952.206 ØLD*. Ansvarsforsikringsselskabet blev tilpligtet at dække forsikringstagerens ansvar for tab af forsørger i anledning af, at forsikringstageren havde slået skadelidte så kraftigt, at han døde af kranie- og hjernelæsion – *ASD XVII A.131 ØLD*, hvor det ikke blev anset for groft uagtsomt at bruge en elektrisk motor, som henstod i et rum, hvor der lå halm på gulvet og som blev benyttet uden at være forsynet med anordningsmæssig beskyttelseskappe. Brugen af motoren forårsagede, at udlængerne til en gård nedbrændte.

Af tilfælde, hvor *grov uagtsomhed blev statueret*, kan nævnes *UfR 1956.385 ØLD*, som omhandler et tilfælde, hvor en bil brændte, medens den sikrede alene befandt sig i bilen på en øde landevej. Landsretten fandt påstanden om, at branden var forårsaget af den sikrede selv, således bestyrket, at selskabet blev frifundet – *UfR 1945.273 HD*, hvor et ansvarsforsikringsselskab blev frifundet for at dække forsikringstagerens ansvar under et skænderi og slagsmål i en beværtning, hvor han havde givet værten, som søgte at skille de kæmpende ad, et skub, så han brækkede benet. Højesteret anså skaden som forsættlig. Landsretten anfører, at »det må anses som et naturligt supplement til policernes bestemmelse, at man ikke bør kunne rejse krav om dækning for skade forvoldt under de foranførte omstændigheder« – *UfR 1940.352 VLD* antager, at det er groft uagtsomt at have benyttet det elektriske ledningsnet på en gård, efter at elektricitetsværket havde konstateret en fejl og afbrudt en lysgruppe og havde meddelt, at anlægget ikke måtte bruges, før fejlen var rettet, hvilken advarsel man ikke havde taget hensyn til.

Kommer man inden for specielle forsikringsområder, skærpes kravene til atgpågivenheden noget, således f.eks. motorvognsforsikring,¹⁵ søforsikring¹⁶ og kreaturforsikring.¹⁷

15. Jfr. f. eks. *ASD. 1953 A. 64. ØLD*.

16. Jfr. f. eks. *UfR 1956.994 SHD* og *1956.614 HD*.

17. Jfr. f. eks. *ASD. XVI A. 152 ØLD*.

Det forekommer at være yderst tvivlsomt, om man på grundlag af domspraksis kan sige noget generelt om domstolenes opfattelse af det grove uagtsomhedsbegreb i forsikringsretlig henseende. Dommene bærer præg af et skøn udøvet i de konkrete tilfælde.

Hellner har undersøgt spørgsmålet for svensk rets vedkommende i forbindelse med den svenske FAL § 25, som generelt lader skadevolderens regressansvar bortfalde, hvis han har handlet med simpel uagtsomhed. *Hellner* redegør for en række domme ved brand og trafikskader og kommer til, at de svenske domstole omfatter det grove uagtsomhedsbegreb som værende en del snævrere end det erstatningsretlige begreb om, at skadevolderen skal have handlet mere skødesløst end selv skødesløse personer normalt handler. Omvendt finder *Hellner* ikke, at man vedrørende FAL § 25 kan lægge sig fast på ubeviseligt forsæt men at den sandsynligste forståelse af domspraksis er, at domstolene anser sig for frit stillede med hensyn til at antage grov uagtsomhed, selvom mistanke om forsæt ikke er til stede.¹⁸

Hellners resultat er næppe afgørende for fortolkningen af FAL § 18. FAL § 25 er en erstatningsretlig regel og må i højere grad end § 18 fortolkes efter erstatningsretlige synspunkter, herunder hensynet til præventionen. FAL § 18 er en bestemmelse i retsforholdet mellem selskabet og forsikringstageren og må læses alene ud fra forsikringsretlige synspunkter, hvilket fører til en snævrere fortolkning end fortolkningen af § 25. I svensk teori har *Winroth*¹⁹ udtalt sig til fordel for en opfattelse om, at den grove uagtsomhed skal forstås som en adfærd der bestyrker en mistanke om at der er handlet forsætligt.

Konklusionen af det sagte bliver, at i relation til forsikringsbegivenhedens hidførelse indebærer den sikredes uagtsomhed først en ændring af den forsikringsmæssige risiko, når der bliver tale om en uagtsomhed, som skaber mistanke om forsæt, og at dette gælder hvad enten der er tale om ansvarsforsikring eller om tingsforsikring.

Det sagte udelukker ikke, at man inden for specielle områder udelukker en del af uagtsomhedsrisikoen fra forsikringsdækning, men noget sådant må da helt eller delvist søge sin begrundelse i andre forhold end i den sikredes adfærd. I det under (2) anførte skal undersøges om sådanne særlige forhold gør sig gældende for products liability risikoens vedkommende.

2. Farlige egenskabers skadeforvoldelse

Ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse vil forsikringstage-

18. *Hellner*: Försäkringsgivarens Regressrätt p. 64.

19. *Winroth*: Strödda Uppsatser IV p. 99 f. *Hellner*: Försäkringsgivarens Regressrätt. p. 58.

ren langt sjældnere være involveret i selve skadens indtræden end ved anden form for ansvarsforsikring. Mellem den skadegørende adfærd og skadens indtræden ligger ofte mange handlinger. Varen skal forsendes og ofte passere mange mellemløbere, førend den når frem til den anvendelse, som udløser den farlige egenskab og skaden sker. Den sikredes subjektive indstilling vil ved ansvar for de farlige egenskabs skadeforvoldelse ikke i samme grad være rettet mod selve den skadevoldende situation. Bortser man fra rene tilfælde af skadehensigt vil *den sikredes medvirken til skadeforvoldelse bestå enten i et større eller mindre kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse eller i en større eller mindre grad af uagtsomhed med hensyn til den måde hvorved den farlige egenskab er påført salgsgenstanden*. Har den sikrede kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse, da han leverede varen, hvormed kan sidestilles det forhold at han bevidst har udstyret varen med den farlige egenskab, har man i udenlandsk forsikringspraksis indtaget det standpunkt, at man ikke vil dække risikoen under ansvarsforsikringen. Dette gælder således Danmark,²⁰ Tyskland,²¹ Schweiz²² og Norge.²³ Sverige²⁴ arbejder med en snævrere formulering, idet det her kræves, at den sikrede skal have indset, at skade ville ske, men formuleringen kan skyldes, at man i svensk ret kun forsikrer ansvaret for de farlige egenskabs skadeforvoldelse i meget beskedent omfang.

Den videstgående subjektive begrænsning kendes i dansk ret,²⁵ hvor man i klausul A–E undtager tilfælde, hvor forsikringstageren eller hans ledende medarbejder kendte eller burde kende den farlige egenskabs tilstedeværelse, en formulering, som er videregående, end FAL tillader.

Det forekommer rigtigt at undtage fra forsikringsdækningen de tilfælde, *hvor den sikrede, da han leverede²⁶ varen, havde kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse*. Ønsker den sikrede at spekulere i, at den farlige egenskab nok ikke kommer til udfoldelse, må han spekulere på egen regning. Undtagelsen er så meget mere velbegrundet, som at den sikrede i betydeligt omfang har mulighed for at undgå ansvaret for den farlige egenskabs skadeforvoldelse ved at oplyse køberen om den farlige egenskabs tilstedeværelse.²⁷ Kender den sikrede den farlige egenskab ved levering af salgsgenstanden, og

20. Se herom p. 47.

21. Se herom p. 82.

22. Se herom p. 86.

23. Se herom p. 61.

24. Se herom p. 53.

25. Se herom p. 47.

26. Det relevante tidspunkt må være leveringen, idet leveringen er det retligt relevante tidspunkt i relation til den farlige egenskabs tilstedeværelse jfr. Sælgerens Ansvar p. 40.

27. Sælgerens Ansvar p. 180 ff.

undlader han at oplyse køberen herom, skaber en sådan adfærd en så høj grad af formodning for, at han leverer salgsgenstanden med tanke på sin ansvarsforsikringsmæssige dækning, at der ingen grund er til ikke at undtage tilfældet fra dækningsområdet.

Der er næppe grund til at gå videre og undtage nogen del af uagtsomhedsområdet fra forsikringsdækningen. Det er ikke gjort i udlandet, hvilket i sig selv motiverer, at der skal meget gode grunde til at foreslå en begrænsning af denne art for det nordiske områdes vedkommende.

Forsikringsmæssigt er risikoen inden for *uagtsomhedsområdet af en anden art, end hvor forsikringstageren har kendskab til den farlige egenskab*. Undtager man en del af uagtsomheden, får man en meget uklar grænse, som vil kunne give betydelig vanskelighed at administrere. Uagtsomheden med hensyn til manglende kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse afviger ikke fra anden form for uagtsomhed inden for products liability området. Det eneste tilfælde, der kan være grund til at ramme, er det ubeviselige forsæt. Dette nødvendiggør ikke, at man medtager nogen del af uagtsomhedsområdet men blot, at man formulerer bestemmelsen om undtagelsen ved viden om den farlige egenskabs tilstedeværelse på en sådan måde, at beviskravet svækkes. En formulering som den, der er anvendt med hensyn til beviskravet i aftl. § 33 er anbefalelsesværdig.

*Konklusionen af det sagte bliver, at man fra ansvarsforsikringsdækningen bør undtage ansvar i tilfælde, hvor den sikrede ved varens levering må antages at have været vidende om den skadevoldende egenskabs tilstedeværelse.*²⁸

I relation til identifikationsspørgsmålet vil det være naturligt at lade den viden hos de af forsikringstagerens medarbejdere, hvem det påhviler at påse, at farlige egenskaber ikke findes ved leverede varer, være relevant. Personkredsen bør antagelig afgrænses på samme måde, som personkredsen er afgrænset i FAL § 51.²⁹

Tilbage står de tilfælde, *hvor den sikrede har påført den solgte vare den farlige egenskab, og hvor den sikrede ikke har haft kendskab til den farlige egenskabs tilstedeværelse da han leverede varen*. Subjektivt er risikoen i disse tilfælde knyttet til den måde hvorpå den sikredes virksomhed er organiseret og virker. Dette spørgsmål rækker ansvarsforsikringsmæssigt langt ud over spørgsmålet om større eller mindre grad af uagtsomhed hos den sikrede i

28. *Skibsted*: p. 51 antager at dette tilfælde er omfattet af den normale undtagelsesbestemmelse om, at skade forvoldt ved forsærlig adfærd ikke dækkes. Dette forekommer at være højst tvivlsomt, idet kendskabet til en farlig egenskabs tilstedeværelse ikke er ensbetydende med et kendskab til at skade vil ske. Skal fornøden klarhed sikres, må tilfældet særligt undtages, således som det er sket i dansk og udenlandsk policepraksis.

29. *Bentzon-Christensen*: p. 296 og *Jørgen Hansen*: NFT 1959 p. 161 ff.

relation til forsikringsbegivenhedens hidførelse og spørgsmålet om den sikredes subjektive adfærd i denne henseende vil blive behandlet under II i denne større sammenhæng. Det bør dog allerede her nævnes, at der hverken i England, U.S.A., Tyskland eller Schweiz er optaget generelle bestemmelser om grov uagtsomhed i relation til products liability risikoen.³⁰

II. Ansvarsgrundlaget³¹

A. Indledning

Som påvist i Sælgerens Ansvar, er ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse i vidt omfang *afhængig af indholdet af og forudsætningerne for aftalen* mellem sælger og køber. Aftalen er først og fremmest af betydning for, om en skadevoldende egenskab i retlig henseende skal opfattes som farlig. Dernæst er ansvaret uden culpa i vidt omfang *afhængig af de eventuelle garantier*, som sælgeren måtte have stillet, af varebeskrivelsen i kontrakten og af varens art. Ved culpaansvaret vil ansvaret være *afhængig af sælgerens undersøgelse af salgsgenstanden, sælgerens undladte information af køberen og af sælgerens opbevaring af salgsgenstanden i tiden fra aftalens indgåelse og indtil leveringen*.

Hvad enten sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse opfattes som et kontraktsmæssigt ansvar eller som et ansvar uden for kontrakt, er det givet, at sælgeren i et vist omfang har indflydelse på, hvilket grundlag, som skal være gældende for bedømmelsen af ansvaret. Sælgerens indflydelse på kontraktgrundlaget gør til en vis grad ansvaret til et vilkår i kontrakten, og det kan derfor meget vel tænkes, at sælgeren i forvisning om sin ansvarsforsikring påtager sig forpligtelser, han ikke havde påtaget sig, hvis han ikke havde forsikringsdækning for sit ansvar f. eks. ved i tillid til ansvarsforsikringen at sælge fødevarer efter den påstemplede holdbarhedsdato eller ved at anbefale sine varer i for rosende vendinger.

Denne subjektive risiko ved farlige egenskabers skadeforvoldelse er speciel i forhold til ansvarsforsikring for ikke-kontraktmæssigt ansvar. Ved products liability forsikring får den sikrede økonomisk interesse – ikke i at skader sker – men i at kunne foretage farlige handlinger, som han uden ansvarsforsikringens tilstedeværelse ville have undladt.

Denne mulighed for den sikrede for at råde over risikoen rummer betænkkeligheder ud fra et præventionsmæssigt synspunkt. Forsikringsretligt kan mulig-

30. Herved bortses fra AHB § 4 II, 4, se ovenfor p. 82.

31. *Bengtsson*: II p. 578 f. *Dahl*: p. 38 ff.

heden være alvorlig, idet den vil kunne gøre det vanskeligt for selskabet at bedømme sin risiko og dermed sin præmie, og selskabet krænkes derved i interessen i risikoens afgrænsning og entydighed.

I det følgende vil alene blive behandlet de tilfælde, hvor forsikringstageren gennem sin adfærd påvirker ansvarsgrundlaget på en måde, som indebærer en forøgelse af selskabets risiko. En undladelse af at foretage en ansvarsfraskrivelse i tilfælde, hvor ansvarsfraskrivelse er mulig, vil blive udeladt af undersøgelsen.

Spørgsmålet om ansvarsgrundlagets betydning må deles i spørgsmålet om den forsikringsmæssige afgrænsning mellem misligholdelsesansvaret og svaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse (B) og spørgsmålet om hvilken rolle fleksibiliteten i ansvarsgrundlaget spiller for udformningen af products liability forsikringen. (C).

B. Forholdet til misligholdelsesfølgerne

I Sælgerens Ansvar blev søgt påvist, at en farlig egenskab ofte tillige vil være en ikke-kontraktmæssig egenskab, således at man i samme kontrakt har såvel misligholdelse som et muligt ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse.³² Det blev endvidere søgt påvist, at ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse måtte behandles efter andre ansvarsregler end de, der gælder i misligholdestilfældet, samt at det var meget vanskeligt at drage en klar grænse mellem misligholdelsesansvaret og ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, idet misligholdelsesansvarets afgrænsning i høj grad beroede på historisk tradition.

Forsikringsmæssigt er det egentlige misligholdelsesansvar holdt uden for dækningsområdet for ansvarsforsikringerne i alle de undersøgte lande. Den måde, hvorpå det er gjort, er dog forskellig for de forskellige systemer. I den danske police er misligholdelsesansvaret omfattet af klausulen om, at forsikringen ikke dækker ansvaret som følge af, at den sikrede ved aftale eller på anden måde har pådraget sig et ansvar, som er videregående end efter almindelige regler om ansvar uden for kontraktsforhold,³³ og på samme måde er spørgsmålet løst i Sverige, hvor man dog har suppleret policen med en bestemmelse om, at forsikringen ikke dækker skade på ejendom, som forsikringstageren har solgt, hvis skaden skyldes fejl eller brist i salgsgenstanden. I den norske police er misligholdelsesansvaret dels omfattet af kontraktsklau-

32. Som nævnt p. 44 har man ikke i den danske ansvars- og skadepolice villet anerkende en sondring mellem egenskaber som er ikke-kontraktmæssige og egenskaber som er farlige.

33. Se herom p. 43.

sulen, dels omfattet af en bestemmelse om, at forsikringen ikke omfatter ansvar for skade på ting, som er leveret af den sikrede eller for hans regning, for så vidt ansvaret gælder fejl eller mangler ved tingen, forsinket levering el. lign. Kontraksansvaret er således holdt uden for dækningsområdet af den norske forsikring.

For nordisk rets vedkommende er der ikke knyttet samme vanskeligheder til afgrænsningen af ansvarspolicerne i forhold til misligholdelsesansvaret som f. eks. i engelsk og tysk ret. I nordisk ret antages det, at misligholdelsesansvaret ifaldes efter andre regler end ansvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse, og en klausul, hvorefter misligholdelsesansvaret søges unddraget forsikringsdækningen, vil derfor som udgangspunkt ikke begrænse dækningen af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Anderledes i England, USA og Tyskland, hvor misligholdelsesreglerne også finder anvendelse på ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Er ansvarsreglerne de samme, må sondringen mellem misligholdelsesansvaret og ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse drages efter andre kriterier. I England og Tyskland har forsikringselskaberne derfor måttet drage grænsen efter det *skadede godes art*, således at forsikringen ikke dækker tab af selve den leverede ydelse eller omkostningerne ved at skulle genanskaffe, reparere eller omlevere denne.³⁴

Fastlæggelsen af, hvorledes dækningsområdet for ansvarspolice skal udformes i forhold til misligholdelsesfølgerne, må løses selvstændigt af forsikringsretten, uafhængig af hvilket resultat man måtte være kommet til inden for andre discipliner.

Når ansvarsforsikringen har opstillet undtagelser med hensyn til kontraktmæssigt ansvar, har dette flere begrundelser. Kontraksansvaret er bygget op omkring en ikke-opfyldelse af en kontrakt og er dermed intimt forbundet med kontraktkravet om naturalopfyldelse. I sin oprindelige form har ansvaret til positiv opfyldelsesinteresse været surrogat for naturalopfyldelseskravet. At forsikringsdækningen ikke omfatter sælgerens *pligt til at præstere naturalopfyldelse*, har mange begrundelser. Man har anset det for at være stridende mod ansvarsforsikringens natur,³⁵ man har fundet det farligt at lade forsikringstagerens erhvervsrisiko overflytte til forsikringselskabet, man har fundet det for dyrt at lade forsikringen dække et forhold, hvor forsikringstageren i meget vidt omfang selv havde rådighed over, om forsikringsbegivenheden skulle indtræde, og man har anført præventionsmæssige hensyn imod forsikringsdækningen.

Uden at det her er nødvendigt at tage stilling til argumentationens største

34. Se herom England p. 67 og Tyskland p. 78 og *Bengtsson*: II p. 522 f.

35. Om disse teorier se *Bengtsson*: II p. 333 og 520.

eller mindre vægt forekommer det naturligt, at kravet på naturalopfyldelse ikke uden videre skal være dækket under products liability forsikringen.³⁰

Positiv opfyldelsesinteresse er i sit udgangspunkt erstatning for tabet ved, at naturalpræstation ikke finder sted og bliver dermed det økonomiske surrogat for ydelsen, således at opfyldelsesinteressen dækker den udeblivende ydelses værdi.³⁷ I dag omfatter kravet til positiv opfyldelsesinteresse mere end den udeblivende ydelses værdi. Opfyldelsesinteressen omfatter en række af køberens tab ved, at rigtig opfyldelse ikke sker. Den udeblivende ydelses værdi opfattes forskelligt af sælger og køber. Har køber en berettiget opfattelse af ydelsens værdi, der er højere end sælgerens opfattelse, dækkes denne tabte for tjeneste under den positive opfyldelsesinteresse. Køberens procesomkostninger dækkes, men herudover omfatter den positive opfyldelsesinteresse efter dansk ret ofte køberens avancetab, driftstab, bod og tab ved ødelagt eller forringet produktion.³⁸

Forsikringsmæssigt må normalt holdes uden for dækningsområdet alle krav, som begrundes sig i den udeblivende ydelses økonomiske værdi, uafhængig af en forskelligartet værdiopfattelse hos sælger og køber. Forskellen i denne værdiopfattelse er ud fra en ren økonomisk betragtning årsagen til, at aftalen overhovedet kommer i stand. De synspunkter, som begrundes, at naturalopfyldelseskravet skal holdes uden for forsikringsdækning, har fuld vægt, også hvor der er tale om erstatning for den udeblivende ydelses værdi. På samme måde må de procesomkostninger m. v., som påløber i forbindelse med køberens gennemførelse af dette erstatningskrav, være ansvarsforsikringen uvedkommende, idet procesomkostningerne forsikringsmæssig er underkastet det omtvistede kravs forsikringsretlige status.³⁹

Erstatningsposterne avancetab, driftstab, bod og tab ved ødelagt eller forringet produktion er tab, som er forskelligartet fra erstatningskravet på den udeblivende ydelses værdi. De er følgeskader enten som udslag af, at den leverede ydelse helt udebliver, eller som følge af at den leverede ydelse er mangelfuld. I princippet adskiller disse krav sig ikke fra de krav som er begrundet i reglerne om ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Ansvar for den udeblivende ydelses værdi er begrundet i en værdimæssig vurdering af genstandens egenskaber i videste forstand, hvorimod ansvaret for

36. *Future Developments* p. 19.

37. *Skibsted*: p. 16 f. og *Sandvik*: TfR 1964 p. 511.

38. *Sælgerens Ansvar* p. 30 ff. og ovenfor p. 31 f.

39. Under undtagelsen om at forsikringen ikke dækker skade på selve den solgte genstand m. v. går også ansvaret til negativ kontraktsinteresse jfr. *Skibsted*: p. 18. De almindelige handelsomkostninger skal dækkes af den udeblevne ydelses værdi og erstatning for disse omkostninger er delvis kompensation knyttet til den udeblevne ydelse, se *Sælgerens Ansvar* p. 53 ff.

de farlige egenskabers skadeforvoldelse snarere er begrundet i en vurdering af genstandens anvendelighed til et bestemt formål.⁴⁰ Efter denne opfattelse falder ansvaret for avancetab, driftstab, bod og tab ved ødelagt eller forringet produktion ind under sidstnævnte synspunkt.

De synspunkter, som anføres for ikke at dække ydelsens værdi, har ikke særlig vægt når der er tale om dækning af driftstab m. v. og de har ikke større vægt ved disse former for tab end de har ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse iøvrigt. Skal enkelte af de nævnte tab undtages fra forsikringsdækning, er det naturligt at søge anden begrundelse herfor, end at ansvaret efter teori og praksis er medtaget under opfyldelsesinteressensansvaret.

Anskuer man problemet ud fra hensynet til forsikringstagerens dækningsbehov, er der ikke tvivl om, at forsikringstageren vil have ønsket om, at også anvar for tab som de nævnte er dækket. I relation til forsikringstageren er det lige alvorligt om en mangelfuld ydelse skader købers person, eller om den ødelægger købers produktion med det resultat, at produktionen må kasseres, og køber kommer ud i ansvarspådragende misligholdelse over for sine medkontrahenter. Tab af denne art dækkes under de udenlandske forsikringer, som omfatter sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Gennemfører man en afgrænsning af det ansvarsforsikringsmæssige dækningsområde i forhold til det kontraktmæssige ansvar gennem en unddragelse af selve salgsgenstanden fra dækningsområdet, opnår man en ganske klar grænse, som kun vil give forholdsvis få problemer i den daglige administration jfr. nedenfor.⁴¹

En sondring mellem ansvar som skyldes skade på selve genstanden og ansvar for anden skade kendes i nordisk teori. *Dahls* eksempel,⁴² hvor en konserverfabrik har leveret et parti fiskeboller til en købmand, og hvor en af dåserne havde vist sig at være forgiftet og en af købmandens kunder døde, arbejder med sondringen, når *Dahl* vil lade konserverfabrikkens ansvarsforsikring dække fabrikkens ansvar over for købmanden for tab af omsætning og renommé, samt de efterlades krav på tab af forsørger men ikke vil lade forsikringen

40. Se herom Sælgerens Ansvar p. 30 ff. *Aerni*: SVZ. 1953 p. 318 vil uden for opfyldelsesinteressen holde krav som udspringer af en beskadigelse uanset om denne måtte være forbundet med en kontraktmæssig pligt vedrørende en ikke opfyldelse eller ikke-behørig opfyldelse. Efter *Aerni* vil man i disse tilfælde normalt stå over for forhold, som løsgjorte fra kontrakten vil være en del af en culpøs handling og dennes følger. Se også *Hoffmann*: p. 20 ff.

41. Det sagte udelukker ikke, at ikke andre regler kan føre til, at ansvar for avancetab, driftstab m. v. skal undrages fra dækningsområdet. Af betydning bliver her navnlig klausuler om at særligt påtaget ansvar ikke dækkes jfr. p. 126 f. og begrænsningen til kun at gælde skader på personer og ting, se herom p. 135 ff.

42. *Dahl*: p. 42.

dække fabrikkens ansvar, fordi købmanden ikke kan bruge det købte parti og kræver erstatning herfor.

Sondringen anerkendes såvel af *Aerni* som af *Hoffmann*. *Aerni*⁴³ nævner således at skader på selve de af den sikrede udførte arbejder eller fremstillede ting er udelukket fra forsikringen, men ikke skader som f. eks. på grund af mangler sker på andre ting. I et eksempel om en ikke kontraktsmæssigt leveret rørledning, der ikke er tæt og hvor skade sker på nogle varer, vil *Aerni* medtage disse skader under forsikringen tillige med det driftstab og lignende som måtte være forbundet med rørledningens reparation.

*Hoffmann*⁴⁴ udtaler sig på linie med *Aerni* og nævner et eksempel fra tysk ret, hvor en bygningsentreprenør havde leveret og monteret et dæk i en bygning. Dækket var galt konstrueret og måtte udskiftes. På grund af manglerne ved dækket var nogle rum blevet skadet af vand. Forsikringselskabet blev dømt til at betale reparationen bortset fra omkostningerne ved fremstilling af et nyt dæk.

Gennemfører man en afgrænsning af products liability risikoen over for misligholdelsesansvaret ved at undtage ansvar vedrørende skade på selve det leverede gode fra forsikringsdækningen, kommer man som nævnt ovenfor til at dække noget af det ansvar som traditionelt medtages under reglerne om ansvar til positiv opfyldelsesinteresse. At reglerne om positiv opfyldelsesinteresse finder anvendelse, kan i visse tilfælde betyde en skærpelse af ansvarsgrundlaget i forhold til hvad der gælder efter reglerne om ansvar for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Som det vil blive påvist nedenfor, spiller ansvarsgrundlagets strænghed ikke nogen særlig rolle for afgrænsningen af dækningsområdet. Dertil kommer at et ansvar uden culpa er velkendt også ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse samt at de udenlandske products liability forsikringer dækker ansvar efter de køberetlige regler.⁴⁵

Nogen forskel i udmålingen af erstatningens størrelse i de forskellige ansvarsgrundlag findes ikke.

En afgrænsning af products liability risikoen i forhold til misligholdelsesansvaret knyttet til selve salgsgenstanden vil kunne løse afgrænsningsspørgsmålet hvor der er tale om mangler. Er der tale om ansvar for ikke-erlæggelse vil en udelukkelse af ansvar vedrørende selve salgsgenstanden have mindre mening. Ved ikke erlæggelse, vil det være vanskeligere at sondre mellem ansvar til positiv opfyldelsesinteresse og andet ansvar når sondringen skal drages med udgangspunkt i selve genstanden, idet der ikke her er voldt nogen skade,

43. *Aerni*: SVZ 1953, p. 318.

44. *Hoffmann*: p. 21 f.

45. Se herom England p. 67 ff., USA p. 74, Tyskland p. 79 ff. og Schweiz p. 84 f.

forskellig fra selve ikke-opfyldelsen. *Det bør derfor overvejes om ikke ethvert ansvar som skyldes ikke-erlæggelse af salgsgenstanden bør holdes uden for products liability risikoen.* Formentlig vil der ikke ske nogen skade herved.

Forsikringstagerens ansvar for ikke-erlæggelse er holdt uden for ansvarsforsikringens dækningsområde i kraft af undtagelsen om, at kontraktmæssigt ansvar ikke dækkes. De synspunkter, som forsikringsretligt fører til, at man ikke skal ansvarsforsikre mangelsansvaret, taler med endnu større vægt mod at dække skyldners ansvar for ikke-erlæggelse, hvad enten ikke-erlæggelsen skyldes sælgerens forhold eller en hændelig begivenhed. Ikke-erlæggelse vil kunne medføre følgeskader f. eks. i form af driftstab. Sådanne følgeskader vil dog normalt blive anset for at være erstatningsretligt inadækvate. I de tilfælde, hvor man måtte komme til et andet resultat, er dette begrundet i ganske særlige forhold i kontrakten, såsom løfte eller forudsætning om kredithjælp, som naturligt holdes uden for forsikringens dækningsområde.

For disse tilfælde vedkommende sker ingen skade ved at ansvaret for ikke-erlæggelse holdes uden for products liability risikoen. Man må imidlertid rejse spørgsmålet, om der kan tænkes tilfælde, hvor man vil finde det naturligt, at ansvarsforsikringen dækker et ansvar, som har sit udspring i en ikke-erlæggelse. Man kan tænke sig, at noget medicin leveres for sent til et hospital, og at en patient derved lider alvorlig skade. Tilfælde af denne art har antagelig kun akademisk interesse. Domme, som i et sådant tilfælde pålægger ansvar efter reglerne om ikke-erlæggelse, er det ikke lykkedes at finde og antagelig vil en sådan følgeskade blive stemplet som inadækvat. Skal sælgeren pålægges ansvaret for en skade som den nævnte, må det blive efter andre regler end reglerne om ikke-erlæggelse, og ansvarsforsikringsspørgsmålet må da bedømmes efter disse regler.

Ifalder sælgeren ansvar efter *casus-mixtus-reglen*, vil dette ansvar være begrænset til at gælde skade på selve ydelsesgenstanden og tilfældet vil da være unddraget forsikringsdækningen efter den foreslåede begrænsning.⁴⁶

Sælgerens ansvar for vanhjemmel er unddraget forsikringsdækningen i og med at selve salgsgenstanden holdes uden for dækningsområdet.

*Går genstanden til grunde, efter at risikoen er gået over på køberen, og skyldes undergangen den farlige egenskabs skadeforvoldelse, er tabet af selve genstanden efter den foreslåede formulering unddraget ansvarsforsikringsdækning.*⁴⁷

46. Sælgerens Ansvar p. 158 ff.

47. Om dette spørgsmål se Sælgerens Ansvar p. 50 f. og *Gomard*: p. 133 f. Med den foreslåede begrænsning af dækningsområdet kommer en anvendelse af kbl. § 44 i denne relation til at svare til *Gomards* fortolkning i modsætning til den af mig anlagte.

Konklusionen af det sagte bliver, at man uden for den ansvarsforsikringsmæssige dækning af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse bør holde ansvar for skade på selve det leverede produkt og ansvar for, at produktet ikke leveres i rette tid.

En afgrænsning hvorefter et ansvar for skade på det leverede produkt holdes uden for forsikringsdækningen vil kunne give vanskeligheder i praksis hvor det ville kunne være vanskeligt at afgøre, hvornår der er tale om skade på selve det leverede gode, og hvornår der er tale om anden skade.⁴⁸ Vanskeligheden knytter sig navnlig til afgørelsen af, hvornår en ydelse, der består af flere dele, skal betragtes som en enhed. Som eksempel kan nævnes *VN 31/1959*, hvor en køber havde bestilt 600 liter fosforsyre, der blev leveret i 10 dunke alle mærket fosforsyre. Køber hældte væsken sammen i samme kar, og det viste sig da, at en af flaskerne havde indeholdt salpetersyre. Villkørsnämnden antog, at alle 10 dunke måtte opfattes som en enhed.

En begrænsning hvorefter ansvar for skade på selve det leverede gode holdes uden for forsikringsdækningen er ensbetydende med at forsikringstageren ikke får dækket sit ansvar, fordi det leverede gode er gået til grunde, ej heller i de tilfælde hvor godet går til grunde på en sådan måde, at sælgerens ansvar herfor alene vil hvile på reglerne om ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse. I sådanne tilfælde ses der ikke at være noget principielt som skulle stille sig hindrende for at salgsgenstanden medtages under forsikringsdækningen, hvis risikoen iøvrigt kan afgrænses. Dette forhold sammenholdt med de ovenfor nævnte vanskeligheder med hensyn til afgrænsninger af salgsgenstandens omfang, gør det naturligt at undersøge om ikke selve det leverede gode i visse tilfælde kan medtages under en *products liability* forsikring.

Forsikringsmæssigt vil der ikke være vanskeligheder ved at medtage ansvar for skade på selve salgsgenstanden, forudsat risikoen kan afgrænses. Usikkerheden i så henseende kommer frem på grund af misligholdelsesfølgerne, idet en dækning af skade på selve salgsgenstanden under *products liability* risikoen ikke må blive ensbetydende med en generel dækning af en misligholdelse.

I den amerikanske *products liability* forsikring afgrænses risikoen efter det tidspunkt, hvor salgsgenstanden har forladt forsikringstagerens rådgighedsområde⁴⁹ og ved arbejdsydelser afgrænses risikoen efter om arbejdet er afsluttet. Har salgsgenstanden forladt sælgeren eller er arbejdet færdigt da skaden sker og salgsgenstanden eller arbejdsresultatet ødelægges, da er ansvaret for salgsgenstanden og for arbejdsresultatet medforsikret under *products liability* forsikringen. En afgrænsning svarende til den amerikanske kendes også i fransk og belgisk forsikringspraksis, for så vidt angår arbejdsydelser.

I relation til salg af varer vil en afgrænsning hvorefter selskabet dækker for-

48. Om spørgsmålet se *Bengtsson*: II p. 520 ff.

49. Se herom p. 75.

sikringstagerens ansvar for farlige egenskabers skadeforvoldelse ved varer, efter at disse har forladt forsikringstageren herunder de tilfælde hvor skaden sker på varen selv, være tilstrækkelig klar i forhold til misligholdelsesansvaret. Sker skaden efter leveringen, er der for så vidt ikke forskel på afgrænsning af den forsikringsmæssige risiko efter om skaden sker på salgsgenstanden eller på en anden ting. Sker skaden før leveringen, men efter at salgsgenstanden har forladt sælgeren hvilket kan tænkes efter kbl. §§ 10, 63 og 64 ved intern transport på sælgers plads af fremmede lokale transportører og ved kbl. §§ 62 og 65, vil dækningen kunne komme til at omfatte et misligholdelsesansvar eller omkostningerne ved at skulle præstere naturalopfyldelse. Det vil næppe være forbundet med de store praktiske vanskeligheder for forsikringsselskaberne at afgøre om skaden er sket på et sådant tidspunkt, at den er omfattet af forsikringen, men det er meget vel tænkeligt, at selve behandlingen af skadesagen vil indebære større vanskeligheder for selskaberne, fordi ansvarsreglerne er mere komplicerede end reglerne for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

Medtages salgsgenstanden under forsikringsdækningen, må noget sådant antages at ville medføre en betydelig forøgelse af antallet af skader og dermed af omkostningerne ved forsikringen. Er salgsgenstanden udstyret med farlige egenskaber, vil salgsgenstanden selv være den mest udsatte og allerede dette gør det naturligt at holde salgsgenstanden uden for forsikringen når ikke meget gode grunde taler for at medtage den.

Afgrænser man ansvarsforsikringens dækningsområde således at forsikringen omfatter skader, som sker efter at salgsgenstanden har forladt sælgeren, vil man herved få en uklarhed med hensyn til dækningen af de skader, som sker medens salgsgenstanden er i sælgerens besiddelse jfr. *Gomards*⁵⁰ eksempel fra amerikansk praksis om sodavandsflasken der i en selvbetjeningsbutik eksploderede i hænderne på en kunde.

Konklusionen af det sagte bliver, at der ikke for det øjeblikkelige ansvarsforsikringsbehovs vedkommende er grund til at forlade den ovenfor statuerede afgrænsning, hvorefter ansvar for skade på salgsgenstande holdes uden for dækningsområdet til fordel for en afgrænsning af risikoen efter om salgsgenstanden har forladt sælgeren.

C. Ansvarsgrundlagets fleksibilitet

1. Indledning

Som påvist i Sælgerens Ansvar, søger fastlæggelsen af ansvaret for de farlige

50. *Gomard*: p. 330.

egenskabers skadeforvoldelse ofte sin begrundelse i indholdet af det kontraktsforhold i henhold til hvilket det farlige gode leveres. Den i dansk domspraksis hyppigt anvendte begrundelse for ansvaret med, at sælger har stillet garanti, er vel overdreven, men er et ikke unaturligt udslag af den intime sammenhæng mellem ansvaret og kontraktsforholdet mellem parterne.⁵¹

At forsikringstagerne gennem kontraktsforholdet har indflydelse på ansvarrets retlige indhold og udformning, rejser problemer for ansvarsforsikringen af de farlige egenskabers skadeforvoldelse, som ikke kendes ved anden form for ansvarsforsikring. *I det følgende skal behandles i hvilket omfang, forsikringstagerens nævnte mulighed skal have indflydelse på udformningen af ansvarsforsikringens dækningsområde.*

Gennem kontraktsforholdet kan forsikringstageren ændre på ansvarsgrundlagets indhold. Ændringen kan tænkes enten således, at et normalt culpaansvar ændres således, at bevisbyrden kommer til at påhvile forsikringstageren, eller således at culpaansvar afløses af rent ansvar uden culpa. I relation til ændring af ansvaret vil det endvidere kunne tænkes, at visse skader, som normalt vil kunne blive stemplet som inadækvate, medtages under ansvaret. Det sidste kan f. eks. tænkes, hvis køberen anvender det købte på en efter det købtes art helt ekstrem måde, men hvor han i forbindelse med købet har drøftet den påtænkte anvendelse med sælgeren.

Udvidelse af sælgeransvaret kan endvidere tænkes i tilfælde, hvor sælgeren aftalemæssigt påtager sig at yde en erstatning af en vis størrelse, således at sælgeren gennem aftalen ændrer de almindelige regler for udmålingen af erstatningens størrelse.⁵²

Forinden de forskellige former for aftalemæssig ændring af ansvaret behandles, kan det være naturligt kort at undersøge, *hvilken betydning en ændring af ansvarsgrundlaget har for ansvarsforsikringen.* Meget materiale herom findes ikke. For den almindelige ansvarsforsikrings vedkommende er det næppe muligt at skabe et statistisk materiale. Spørgsmålet har imidlertid været berørt i forbindelse med den i midten af halvtredserne påtænkte overgang fra culpaansvar inden for færdselsområdet til ansvar uden culpa ved skade voldt af motorkøretøjer, idet man ved den lejlighed undersøgte, hvilken indflydelse en sådan ændring ville få for de lovpligtige ansvarsforsikringers præmieniveau. I samme forbindelse påtænkte en hævnning af dækningssummerne på ansvars-

51. Sælgerens Ansvar p. 119 ff.

52. Gennem aftalen vil sælgeren kunne tænkes at begrænse sit ansvar i forhold til det almindelige ansvar. At sælgeren har denne mulighed er uden betydning i forholdet til afgrænsningen af det ansvarsforsikringsmæssige dækningsområde. Dermed være ikke sagt, at en generel anvendt ansvarsbegrænsning ikke vil kunne begrunde en vis præmiereduktion for visse forsikringstagergruppers vedkommende.

forsikringen og dermed en mulig hævnning af erstatningsniveauet. Også om dette indhentede det nedsatte revisionsudvalg oplysning hos forsikringsselskaberne. Dansk Automobilforsikringsforbund skønnede,⁵³ at en gennemførelse af lovforslaget ville betyde en forøgelse af præmierne med 15–18 %. I oplysningerne om denne forhøjelse beskæftiger Automobilforsikringsforbundet sig med forhøjelsen af dækningssummerne og af erstatningsniveauet og interesserer sig ikke i udtalelsen særlig for skærpelsen af ansvarsgrundlaget.

En forespørgsel svarende til den danske rettede det svenske tilsvarende udvalg til de svenske forsikringsselskaber. Efter Trafikförsäkringsanstaltens Tariffkommitte⁵⁴ indebærer en gennemførelse af reglen om rent ansvar uden culpa for færdselskader i Sverige en præmieforhøjelse på 11 %, forudsat at principperne for erstatningssummernes udmåling ikke ændres.

Det er tvivlsomt, hvilken betydning man kan tillægge disse resultater, når man kommer uden for færdselslovsområdet. *For færdselslovsområdets vedkommende tyder de nævnte udtalelser på, at det ikke ansvarsforsikringsmæssigt rummer de store problemer, at ansvarsgrundlaget skærpes, men at en hævnning af erstatningsniveauet spiller langt større rolle.* For motorvognsansvarsforsikringen gælder, at en skærpelse af ansvarsgrundlaget ikke indebærer en ændring af skadetilfældenes art. Skadegrænserne ligger nogenlunde fast. Ved anden form for ansvarsforsikring forekommer det mest sandsynligt at antage, at en skærpelse af selve ansvarsgrundlaget ej heller vil give væsentlige vanskeligheder.⁵⁵

I relation til en ændring af culpaansvaret til fordel for et ansvar uden culpa er det karakteristisk, at ingen af de undersøgte danske eller udenlandske ansvarspolicer sonderer mellem culpaansvar og ansvar uden culpa. Man diskuterer, om kontraktsklausulerne indebærer en begrænsning af visse ansvarsområder til culpaansvar,⁵⁶ men i ingen af tilfældene har der været tale om at nægte dækning inden for et område alene med den begrundelse, at forsikringstageren blev pålagt et ansvar uden culpa.⁵⁷

Fra en erstatningsretlig synsvinkel forekommer det rigtigt, at en skærpelse af ansvarsgrundlaget ikke giver væsentlige vanskeligheder for ansvarsforsikrin-

53. Betænkning om ændring af reglerne om erstatning for skade voldt ved brugen af motorkøretøjer p. 100, jfr. p. 97.

54. SOU 1957: 36 p. 148 ff. og 1938: 27 p. 113 ff. Se også *Bengtsson*: II p. 305.

55. Efter *Dahl*: p. 62 indebærer det ikke nogen relevant fareforøgelse at erstatningsreglerne eller at domstolenes praksis skærpes i løbet af forsikringstiden. Se også *Bengtsson*: II p. 305, *Faleborn*: p. 5 og *Jørgensen, Lyngsø og Thranow*: II p. 86. Om finsk praksis se dog p. 88.

56. Se om tysk ret p. 80 f. og om norsk ret p. 61.

57. Man kan derimod konstatere en skærpelse af ansvaret begrundet i muligheden for at tegne ansvarsforsikring, se herom p. 62 f.

gen. Culpareglen er en varieret standard, der ofte presses noget hårdt, og ansvaret uden culpa er en naturlig fortsættelse af en skærpelse af kravene til bonus pater-normen. Dertil kommer, at de fleste skader, hvor spørgsmålet om et ansvar vil komme på tale, i praksis vil kunne henføres til en eller anden form for culpøs adfærd.

Til det sagte må knyttes et par korrektiver.

Har selskabet ved forsikringens tegning indrettet sig på *et bestemt ansvarsgrundlag*, vil en skærpelse af dette fremtræde som en fareforøgelse. I så henseende antages en skærpelse begrundet i en ændring af lovgivningen eller i domstolens praksis for ikke at være relevant, men det kan tænkes, at en forsikringstager gennem aftale skærper ansvarsgrundlaget så meget, at selskabets relevante forudsætninger svigter. Det er dog svært at finde eksempler herpå.

Sker der i forbindelse med en skærpelse af ansvaret en *ændring af skadegrænserne*, betyder noget sådant, at helt nye skadeområder inddrages under forsikringen. Tvilvsomme tilfælde i grænserne af dækningsområderne vil altid kunne opstå, men selskaberne har vital interesse i, at grænserne for forsikringsdækningen ikke forflygtiges. Et udtryk for denne interesse fra selskabernes side haves i den danske praksis omkring FAL § 25 stk. 1 pkt. 2, hvor en lempelse af skadevolderens ansvar nægtes i en række tilfælde, hvor et bortfald af ansvaret ville betyde, at skadeforsikrings-selskabet kommer til at dække skader af en upåregnelig art.⁵⁸ Dette hensyn ligger bag undladelse af at lempe skadevolderens ansvar efter FAL § 25 stk. 1 pkt. 2 i tilfælde hvor ting i skadeøjeblikket var i skadevolders varetægt.⁵⁹ Omvendt vil det forhold, at den skete skade er en adækvat realisation af en risiko, som selskabet hæfter for, begunstige muligheden for en lempelse af skadevolderansvaret efter § 25.⁶⁰

I relation til spørgsmålet om forsikringstagerens mulighed for at ændre på ansvaret, fører det sagte til, at ændres risikoen på en måde, således at ansvaret falder uden for forsikringens naturlige dækningsområde, da bør forsikringen ikke dække.

58. Se herom *H. H. Holm*: UfR 1943. B. p. 189 f., *Bengtsson*: II p. 308.

59. Se om skade under transport af gods UfR 1965.83 HD, jfr. 1965 B. p. 164, 1962. 406 ØLD, 1953.942 ØLD, 1953.748 HD, 1951.782 HD, 1950.854 HD jfr. TjR 1951.502, 1943.338 SHD, 1942.551 VLD. Om skade i forbindelse med reparation af ting UfR 1964.309 VLD, 1963.747 HD, 1941.306 HD og 1939.58 HD. Se endvidere UfR 1964.806 HD, 1961.626 VLD, 1952.1114 ØLD.

60. I UfR 1951.494 HD og 1937.595 ØLD udtales, at den indtrådte skade ikke var andet end selskabet måtte regne med. Se endvidere UfR 1951.494 HD, 1942.1165 ØLD, 1937.593 ØLD og 1937.595 ØLD.

2. Kontraktsforholdets betydning

Mens bemærkningerne under 1 har været af mere generel ansvarsforsikringsretlig natur, vil bemærkningerne i det følgende dreje sig om *ansvarets fleksibilitet, hvor der er tale om sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse*. Selve indholdet af de enkelte erstatningsregler skal ikke gennemgås her.⁶¹

Undersøgelsen vil navnlig blive rettet mod de momenter i kontraktsforholdet, som begrundet, at det almindelige culpaansvar fortrænges af et ansvar uden culpa. Dækningen af større eller mindre grader af culpa volder ingen ansvarsforsikringsmæssige problemer i relation til dækningsområdet, så længe der er tale om at forsikringstageren er ansvarlig.⁶² For culpaansvarets vedkommende kan forsikringstagerens adfærd få betydning i tilfælde, hvor der ville herske ansvarsfrihed, hvis forsikringstageren ikke havde optrådt, som han gjorde. Dette sidstnævnte tilfælde vil navnlig foreligge, hvor forsikringstageren culpøst rådgiver køberen med hensyn til den solgte genstands anvendelse.

Undersøgelsen vil omfatte følgende tilfælde: Ansvarsskærpelse begrundet i varebetegnelsen (a), ansvarsskærpelse begrundet i sælgerens anprisning af varen (b) og ansvarsskærpelse på grund af en af sælgeren stillet udtrykkelig garanti (c).

Med en opdeling som den nævnte, må man straks erkende, at det ikke vil være muligt at trække nogen skarp grænse mellem de forskellige former for tilfældegrupper. Den følgende undersøgelse vil klart vise dette. Betragter man de nævnte tilfældegrupper med *domspraksis'* øjne vil de alle være tilfælde af garantiansvar. Forskellen ligger blot i de omstændigheder, som begrundet garantien. I relation til kbl. § 42 stk. 2 vil alle de nævnte omstændigheder kunne tilfredsstille lovens krav om tilsikring som grundlag for ansvar. Det er ikke tanken i denne afhandling at underkaste garantiansvarets indhold og afgrænsning nogen nærmere undersøgelse.⁶³ Det skal blot fastslås, at man hverken med grundlag i domspraksis eller med grundlag i kbl. § 42 stk. 2 kan opstille en afgrænsning af garantiansvaret som kan bruges som afgrænsning forsikringsretligt, simpelt hen fordi garantitilfældene i domspraksis og i kbl. § 42 stk. 2 er for heterogene. På samme måde som ovenfor ved afgrænsningen af misligholdelsesansvaret, må forsikringsretten selv søge at opstille sit eget garantibegreb som grundlag for afgrænsningen med ansvarsforsikringens dækningsområde.

61. Herom henvises til Sælgerens Ansvar §§ 7 og 8.

62. I det følgende bortses fra de tilfælde, hvor der foreligger en så grov subjektiv adfærd, fra den sikredes side at forsikringsdækningen påvirkes. Se herom p. 100.

63. Se herom Sælgerens Ansvar p. 102 ff.

a. VAREBETEGNELSEN

I en række tilfælde i praksis har domstolene pålagt ansvar uden culpa og begrundet ansvaret med betegnelsen af den solgte vare. Domstolene finder, at sælgeren må indestå for, at den solgte vare har de egenskaber, som kendetegner de varer, som normalt sælges under den betegnelse, som er benyttet ved det konkrete salg,⁶⁴ se f.eks. *UfR 1953.157 VLD*. Denne praksis findes i dansk ret navnlig ved salg af foder og gødningsstoffer, næringsmidler, medicamenter og andre produkter, hvor produktets funktion er baseret på visse egenskabers tilstedeværelse. Ansvarets begrundelse i selve varebetegnelsen er velkendt også i udenlandsk ret. I *VN 115/1953*⁶⁵ har f.eks. svenske vilkårsnævn anført, at man kan tænke sig tilfælde, hvor en anvendelse af en almindelig vedtagen varebetegnelse ikke vil kunne fortolkes som en »ütfästelse« i den svenske normalpolices påstand.⁶⁶

Et ansvar uden culpa begrundet i, at den solgte vare ikke har haft de egenskaber, som er normale for varer, der sælges under den anvendte varebetegnelse, er knyttet til selve varens art. Skal en margarinefabrik indestå for, at den solgte vares egenskaber ikke afviger fra margarinens normale egenskaber, og sanktionerer man denne indeståelse med et ansvar uden culpa for de skader, som sker ved, at et leveret parti har afvigende egenskaber, da har man i realiteten opstillet et ansvar uden culpa for sælgere af margarine.

Er de varer, som forsikringstageren sælger, bekendt for forsikringselskabet, er der ikke forskel på at tegne ansvarsforsikring for en sælger af de pågældende varer og at forsikre anden virksomhed, som er underkastet et ansvar uden culpa som f.eks. jernbanevirksomhed eller automobilkørsel, hvis ansvar uden culpa gennemføres for færdselsskader. Ansvarsrisikoen er knyttet til virksomheden som sådan, og risikoen må bedømmes ud fra, hvor stor en skaderisiko, der er forbundet med at drive en virksomhed af den pågældende art (at sælge varer af den pågældende art).

Den subjektive risiko i relation til selve ansvarsgrundlaget eksisterer ikke i disse tilfælde, idet sælger ingen indflydelse har på ansvarsgrundlagets skærpende for de solgte varer. Den subjektive risiko i disse tilfælde er en risiko for svigt i fremstillingen af varerne.⁶⁷ Den farlige egenskab vil i disse tilfælde normalt skyldes en fejl i produktionen af den pågældende vare, og den subjektive risiko er dermed afhængig af, hvem der er forsikringstager og på hvil-

64. Om det erstatningsretlige spørgsmål og om indholdet af denne praksis se Sælgerens Ansvar p. 125 ff.

65. Se herom p. 54.

66. Om engelsk ret se p. 67 ff., om tysk ret p. 79 ff. og om norsk ret p. 61 f. Om amerikansk ret p. 74.

67. Se herom p. 129.

ken måde hans produktionsapparat virker. Begge dele er forhold, hvorom forsikringsselskabet kan få fornøden viden til brug for bedømmelse af risikoen.

Er årsagen til, at skade er sket, ikke at søge i en fejl i en normal god produktion men i en gal produktionsmetode, i et eksperiment, der går galt el. lign., ændrer den subjektive risiko sig. Principielt bør ansvarsforsikringen ikke uden videre dække risikoen ved forsikringstagerens eksperimenter. Nogen mulighed for at formulere en undtagelse på dette punkt gives næppe. Spørgsmålet må i praksis løses gennem en sortering af forsikringstagerne.⁶⁸ Ingen af de udenlandske policer har formuleret nogen undtagelse fra denne risikos vedkommende.

Dækningen af sælgeransvaret i tilfælde, hvor dette er begrundet i en almindelig anvendt varebetegnelse, kendes i Sverige, Norge, England, USA, Tyskland og Schweiz, og såvidt det har været muligt at konstatere giver denne dækning ikke særlige vanskeligheder i disse lande.

b. SÆLGERENS ANPRISNING AF VARENE

De erstatningsretlige konsekvenser af sælgerens anprisning af den solgte vare er behandlet i Sælgerens Ansvar.⁶⁹ Det er her søgt påvist, at sælgerens anprisning kan begrunde et ansvar for sælgeren i tilfælde, hvor sælgerne ofte må antages for at ville være ansvarsfri, hvis anprisningen ikke var sket. I visse tilfælde indebærer anprisningen, at ansvaret skærpes fra at være culpaansvar til at blive et ansvar uden culpa.

En undersøgelse af disse anprisningers betydning for den forsikringsretlige risiko nødvendiggør en opdeling af de forskellige anprisningstilfælde. En sådan sondring antydes klart i den svenske normalpolicies § 4 c, hvor man udelukker sælgerens anprisning af varens anvendelse til et bestemt formål fra forsikringsdækningen. Efter ordlyden skulle den svenske police dække visse former for anprisninger. Som påvist ovenfor⁷⁰ er dette næppe tilfældet.

I det følgende vil blive sondret mellem anprisninger, der vedrører salgsgenstandens egenskaber (1) og anprisninger, der vedrører salgsgenstandens anvendelse (2).

1. Anprisninger vedrørende salgsgenstandens egenskaber.

Om den erstatningsretlige betydning af sælgerens anprisning af salgsgenstandens egenskaber i relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadefor-

68. Se herom for engelsk rets vedkommende p. 71.

69. Sælgerens Ansvar p. 119 ff.

70. Jfr. p. 54 ff.

voldelse henvises til Sælgerens Ansvar.⁷¹ Der er her søgt påvist, at udtalelser om salgsgenstandens egenskaber vil kunne begrunde et ansvar uden culpa, hvis udtalelserne har relation til genstandens anvendelighed. Endvidere vil sælgerens anprisninger af salgsgenstandens egenskaber kunne begrunde, at en skadevoldende egenskab betragtes som farlig og dermed som relevant, således at den erstatningsretlige bedømmelse af sælgerens adfærd skal ske efter reglerne om ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse med de skærpselser, dette medfører i forhold til den almindelige erstatningsrets regler.⁷²

Forsikringsretligt må det lægges til grund, at sælgerens anprisning af salgsgenstandens egenskaber vil kunne påvirke sælgerens ansvar og dermed forsikringsselskabets risiko. Uanset dette er risikoen dækket i England, USA, Tyskland og Schweiz under ansvarsforsikringen, og den er delvis dækket i Norge. I Danmark er risikoen dækket efter klausul A–E for mellemhandelrens vedkommende. I Sverige er den helt undtaget efter VN's praksis.

I relation til den forsikringsmæssige behandling af sælgerens anprisninger er engelsk, amerikansk og tysk ret særlig interessante. I disse lande tillægges sælgerens udtalelser en ret vidtgående betydning i relation til misligholdelsesansvaret jvnf. kbl. § 42 stk. 2 for dansk rets vedkommende. I de nævnte lande ifalder sælgeren ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse efter samme regler, som gælder for mangelansvaret.⁷³

Dette betyder, at sælgerens anprisning af vares egenskaber kommer til at spille samme rolle for en skærpselse af ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse som for misligholdelsesansvaret. Nogen sondring efter, om en anprisning alene har relation til mangelansvaret, eller om den tillige har betydning for de farlige egenskabers skadeforvoldelse lader sig ikke opstille for disse landes vedkommende. Anprisningerne spiller således langt større rolle for sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse end i Norden, hvor sælgeransvaret er underkastet andre og ofte mindre strenge regler end mangelansvaret. Desuagtet har de tyske, amerikanske og engelske ansvarsforsikringsselskaber ikke fundet anledning til at foretage nogen særlig indskrænkning af dækningsområdet med hensyn til anprisningerne af den solgte vares egenskaber.⁷⁴

Undtager man sælgerens anprisning af den solgte vares egenskaber fra for-

71. Sælgerens Ansvar p. 119 ff.

72. Sælgerens Ansvar p. 37 ff. og ovenfor p. 31 ff.

73. Se herom ovenfor p. 79 ff. for tysk ret og p. 69 ff. for engelsk ret og p. 74 for amerikansk rets vedkommende.

74. Se dog p. 80 ff. om diskussionen i tysk teori om hvorvidt ansvaret efter BGB § 463 er holdt uden for dækningsområdet i medfør af AHB § 1.

sikringsdækningen, vil noget sådant i praksis betyde, at man for en meget stor gruppe af varers vedkommende ikke vil kunne forsikringsdække sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Sælgerens anprisning af en solgt vares egenskaber vil i langt de fleste tilfælde være en karakteristisk af vares egenskaber og anvendelsesmuligheder, som er nødvendig for at sælge varen. Skal man sælge lim, er det nødvendigt at give oplysning om, på hvilke stoffer limen kan anvendes, og sælger man plasticbeholdere er det nødvendigt at oplyse, hvilke stoffer disse beholdere kan anvendes til som emballage, hvor stort et tryk beholderne kan tåle, hvor stor temperatur o. s. v. Sælgerens anprisning af varen vil i disse tilfælde normalt foreligge i form af brugsanvisninger, specifikationer, varedeklarationer el. lign. på etiketter, i vedlagte brochurer eller i standardaftaleformularer til brug ved varens salg.

Forsikringsmæssigt vil der i disse tilfælde som hovedregel ikke være forhold, som gør det umuligt at dække risikoen på en ansvarspolice. I et meget vidt omfang adskiller denne situation sig ikke ansvarsforsikringsmæssigt fra den under a beskrevne. I de under a nævnte tilfælde rummer sproget glosser, som eksakt kan udtrykke den pågældende vares navn og egenskaber. Man ved, hvad brød, smør, margarine, svovlblomme o. s. v. er for noget og hvilke krav, man kan stille til disse produkters egenskaber. Ved mediciner er der i farmakopéen anført termer, som eksakt karakteriserer den pågældende medicin, og apotekets opgave er det da at sørge for, at de rigtige stoffer blandes sammen.

I de her behandlede tilfælde kan hverken vares tradition eller farmakopéen hjælpe. Den eneste mulighed, man har for at beskrive stoffet er brugsanvisningen, varedeklarationen el. lign. Opfattet på denne måde er sælgerens oplysning om varen ikke så meget en anprisning af varen som den er en beskrivelse af, hvad det er for en (slags) vare, han sælger, og risikoen rækker på denne måde i en entydig retning, når man ser varegruppen under ét.

Disse vareanpriser publiceres normalt i mindst et lige så stort antal, som der produceres enheder af varen. De hører med til varen, hvorfor sælgerens interesse i at give en for god anprisning modvirkes af ønsket om ikke at skade varens afsætning gennem en risiko for erstatningssager, hvor det viser sig, at anprisningen ikke har holdt stik. Forsikringsmæssigt kan man opnå en begrænsning af ansvaret gennem sådanne anpriser, idet der vil være en tendens til at antage, at en anvendelse af produktet, der falder uden for anprisningens rammer, vil gå på skadelidtes risiko og vil være sælger og dermed hans ansvarsforsikring uvedkommende.

Spørgsmålet om at medtage almindelige vareanpriser under ansvarsforsikringsdækningen *minder meget om spørgsmålet om, hvilken betydning sædvanlige ansvarsfraskrivelsesklausuler har på tingsskadeforsikringsdækningen*, idet såvel den almindelige vareanprisning som ansvarsfraskrivelsen kan

indebære en fareforøgelse for forsikringsgiveren. I så henseende antages det, at i tilfælde, hvor ansvarsfraskrivelse eller begrænsninger er sædvanlige, må disse være kendt af forsikringsgiveren, således at forsikringsgiveren ikke kan påberåbe sig disse klausuler som grundlag for en nedsættelse af sin hæftelse over for den sikrede. Spørgsmålet spiller navnlig en rolle inden for sø- og transportforsikring, hvor ansvarsbegrænsningsklausuler ofte begrænser kasko-assurandørens mulighed for at gøre regres mod befragteren og mod ansvars-assurandøren.

Klarest har disse principper fundet udtryk i norsk søforsikringsplan af 1964 § 97, hvorefter assurandørens ansvar bliver nedsat med det beløb, han bliver afskåret fra at indkræve som følge af, at den sikrede har fraskrevet sig retten til erstatning af tredjemand, dersom fraskrivelsen ikke kan anses for sædvanlig i vedkommende fart, jvnf. dansk søforsikringskonvention § 71 stk. 3. I den norske søforsikringsplan har man suppleret ansvarsbegrænsningsspørgsmålet med en betemmelse i § 51, hvorefter assurandøren kan bestemme, at der ved kontraktsafslutning i forbindelse med driften af det forsikrede skib skal benyttes bestemte vilkår, eller at bestemte vilkår ikke skal benyttes. Dette kan gøres generelt eller for bestemt havn eller fart. Det forhold at sædvanlige ansvarsfraskrivelsesklausuler ikke begrænser forsikringsdækningen trods den risikoforøgelse ansvarsbegrænsningen indebærer, skaber en vis formodning om at den risikoforøgelse som sædvanlige vareanprisninger indebærer ikke skal tillægges alt for stor betydning.

Konklusionen af det sagte bliver, at der ikke ansvarsforsikringsmæssigt er sådanne vanskeligheder forbundet med at ansvarsforsikre de tilfælde, hvor sælgeransvaret er begrundet i sælgerens anprisning af den solgte vares egen-skaber, at tilfældene ikke som hovedregel kan medtages under ansvarsforsikringsdækningen.

Tilbage står herefter spørgsmålet om en medtagelse af disse tilfælde giver afgrænsningsvanskeligheder i forhold til andre tilfældegrupper, som bør holdes uden for dækningsområdet, f. eks. det egentlige garantiansvar.

Klarest er afgrænsningen, hvor der er tale om vareanprisninger i reklamer, brochurer, brugsanvisninger o. lign. Disse er generelle for alle varer af den pågældende art eller produktion, og de vil normalt ikke have karakter af et egentligt garantitilsagn, som rækker ud over en ombytningsret for køberen, hvis det skulle vise sig, at varen ikke var i orden. For disse anprisningers vedkommende har forsikringselskabet mulighed for at se forsikringstagerens reklamer, brugsanvisninger o. lign., noget som i vidt omfang sker i udlandet, og på denne måde kontrollere risikoen.

Har den solgte vare ikke egenskaber, som svarer til hvad sælgeren har tilsikret, må årsagen hertil normalt søges enten i den *solgte vares fremstilling* eller i *anprisningens indhold*.

Svarer den solgte vare normalt til de anprisninger, hvormed varen sælges og har det vist sig, at det konkrete parti ikke har kunnet honorere kravene,

svarer tilfældet ansvarsforsikringsmæssigt til det p. 117 behandlede, hvor den farlige egenskab skyldes en fejl eller uforsigtighed i forbindelse med en produktion, som i øvrigt er i orden. Et eksempel af denne art haves i *VN 27/1960*, hvor den svenske ansvarsforsikring antoges at dække et tilfælde, hvor et konkret parti »enhedsjord« var blevet ødelagt, fordi et enkelt konkret parti råstof havde vist sig at være uegnet. I tilfælde af denne art giver anprisningen ikke særlige ansvarsforsikringsmæssige problemer.

Er den solgte vare ikke i overensstemmelse med sælgers anprisning og er skade sket, og viser det sig derefter, at den solgte vare ikke afviger fra andre varer, som sælgeren fremstiller og sælger under den benyttede betegnelse, vil grundlaget for sælgerens ansvar ofte kunne søges i anprisningen. Det kan her tænkes, at anprisningen ikke har været detaljeret nok eller ikke har været udtømmende, eller at anprisningen har været urigtig.

Eksempel på tilfælde, hvor anprisningen ikke har været tilstrækkelig udtømmende haves i *VN 18/1959*, hvor et skadedyrsmiddel til blomsterkulturer ødelagde visse former for chrysantemer. Eksempel på tilfælde, hvor anprisningen har været urigtig haves i *VN 112/1959*, hvor det ved salget af et skadedyrsmiddel var oplyst, at det kunne anvendes på kartofler, hvilket ikke var tilfældet.

Sondringen mellem om en anprisning ikke er tilstrækkelig udtømmende, eller om den er urigtig, har betydning erstatningsretligt men spiller næppe nogen rolle forsikringsretligt bortset fra, at en urigtig oplysning kan skabe mistanke om en noget mere skødesløs indstilling hos forsikringstageren end en ikke udtømmende oplysning gør. For begge tilfældes vedkommende vil risikoen forsikringsretlig være afhængig af forsikringstagerens subjektive indstilling, navnlig om forsikringstageren kan tænkes at ville udforme sin anprisning under indtryk af ansvarsforsikringens tilstedeværelse. Hvor stor denne risiko vil være er et spørgsmål om, hvem der er forsikringstager.

Forsikringsmæssigt vil der kunne være forskel på risikoen, eftersom anprisningen er givet generelt for alle varer af den pågældende art eller produktion, eller om den er givet konkret i forbindelse med det enkelte salg.

Er anprisningen givet generelt for alle varer af den pågældende art, vil anprisningen blive en del af varen således forstået, at uoverensstemmelse mellem varens egenskaber og anprisningen vil ramme hele afsætningen af alle varer af den pågældende art eller produktion. Skal forsikringstageren opbygge et marked for sine varer, vil han have en stærk økonomisk interesse i ikke at gøre varen for god i sine anpriser, idet en konstatering af, at varen ikke svarer til anprisningen, vil kunne medføre, at en stor del af den solgte vare returneres som mangelfuld, og at den fremtidige afsætning af varen skades. Frygten herfor vil normalt have tilstrækkelig præventiv virkning til, at man ansvarsforsikringsmæssigt kan gå ud fra, at den subjektive risiko ikke

har en sådan størrelse, at tilfældene generelt skal undrages forsikringsdækningen. Skulle der i praksis være tale om, at forsikringstageren har givet for gode anprisninger af varen, må det formodes, at erstatningssager vil komme ret kort tid efter, at salget af varen er påbegyndt. Risikoen kan derfor begrundes en vis forsigtighed med at ansvarsforsikre produktioner, førend nogen tid er hengået.⁷⁵

Er anprisningen givet konkret af den enkelte sælger af varen over for den konkrete køber i forbindelse med det konkrete salg, vil den subjektive risiko ofte være større, end hvor anprisningen generelt knytter sig til varen. Fristelsen for sælgeren til at sige for meget er større i disse tilfælde, fordi risikoen for sælgeren, hvis oplysningen viser sig at være urigtig, ofte vil være mindre, idet en sag med køberen sjældent vil true hele sælgerens afsætning af varen. I praksis vil endvidere ofte den, der i det konkrete køb giver oplysninger om varens egenskaber, være en anden end den, der har produceret varen. En ansvarsforsikringsdækning af konkrete oplysninger vil i dag ikke helt fratage ansvaret dets præventive virkninger over for sælgeren. Den urigtige oplysning vil ofte begrunde et misligholdelsesansvar, som ikke er forsikringsdækket, samt et vist tab af renommé ved at blive inddraget i retssagen.

Forsikringsmæssigt vil det være langt vanskeligere at have indseende med konkrete anprisninger i konkrete handler end det vil være at kende generelle anvisninger, der knytter sig til varen. I praksis vil der i relation til de farlige egenskabers skadeforvoldelse ofte bestå forskelle mellem arten af de oplysninger, der gives i det konkrete tilfælde, og de oplysninger, som generelt knytter sig til varens art.

De konkrete oplysninger vil ofte dreje sig om salgsgenstandens anvendelighed til et bestemt formål og vil ofte blive givet af den sælger, som sælger varen til forbrugeren typisk af mellemhandleren. De nævnte forskelle er typiske for den største del af produktionen, nemlig i alle de tilfælde, hvor der er tale om fremstilling eller salg af flere ensartede varer. Bliver der derimod tale om salg af enkeltstående individuelle ting, vil oplysningerne, som gives, såvel vedrøre en karakteristik af tingens egenskaber som dens anvendelighed. Dette er f. eks. tilfældet ved salg af et konkret dyr, hvor sælger giver køber oplysninger om sygdomme hos dyret.

Nogen sondring efter om oplysningerne om salgsgenstandens egenskab gives generelt knyttet til varen eller konkret for det enkelte salg lader sig ikke gennemføre i praksis og kendes ej heller i de udenlandske forsikringer, der i vidt omfang også dækker konkrete oplysninger om salgsgenstandens egenskab, se således *RGZ 160:48*.⁷⁶

75. Om engelske selskabers interesse for dette forhold se *Batten & Dinsdale*: p. 140 f.

76. Se herom p. 79.

En sontring vil kunne overvejes efter forsikringstagerens art mellem producent og mellemhandler. Denne sontring, som af andre grunde bør gennemføres, kan imidlertid ikke føre til at unddrage mellemhandlerens anprisning af varen fra forsikringsdækningen, idet også mellemhandlerens videregivelse af fabrikantens oplysninger er relevante for bedømmelsen af mellemhandlerens ansvar.

En sontring efter *godernes art* kunne overvejes således, at konkrete goder, hvor oplysninger forsikringsmæssigt kan være særlig farlige, og hvor den subjektive risiko erfaringsmæssigt er meget stor, unddrages fra forsikringsdækningen. En sådan undtagelse for så vidt angår handel med visse dyr er foregået af *Christrup*.⁷⁷

En sontring kan endelig overvejes efter, *om anprisningen har relation til den solgte vares egenskaber, eller om den har relation til genstandens anvendelighed til et bestemt formål.* I sidstnævnte tilfælde har oplysningerne karakter af rådgivning af køberen, hvor sælgeren påtager sig en konsultativ bistand i forbindelse med varens salg. Dette spørgsmål skal behandles straks nedenfor.

Konklusionen af det hidtil sagte bliver at der i almindelighed ikke er grund til at begrænse ansvarsforsikringen til ikke at dække ansvar som er begrundet i sælgerens anprisning af salgsgenstandens egenskaber.

2. Anpriser vedrørende salgsgenstandens anvendelse

En ansvarsforsikringsmæssig sontring, hvorefter sælgerens anprisning af varens anvendelighed til et konkret formål holdes uden for dækningsområdet, kendes i den svenske ansvarspolice § 4 c.⁷⁸ Ordlyden viser helt klart hen til en sontring mellem anprisning af varens egenskaber og anprisning af varens anvendelighed til et konkret formål. Ser man derimod på det svenske vilkårsnævns praksis, viser denne praksis tydeligt de meget store vanskeligheder, der er forbundet med at administrere en sontring af denne art, idet udtalelser om varens egenskaber meget ofte i sig rummer en udtalelse om varens anvendelighed til et bestemt formål.

Den svenske policebestemmelse er begrundet i frygten for den usikkerhed i afgrænsningen af risikoen det vil kunne skabe, at en sælger giver oplysning om salgsgenstandens anvendelighed som ikke umiddelbart følger af varens art.⁷⁹

I de forsikringsordninger, som dækker sælgeransvaret for de farlige egen-skabers skadeforvoldelse er ikke særlig undtaget de tilfælde, hvor sælgeren

77. Fire Foredrag p. 76 f. Sondringen kendes tillige i AHB § 4 II, 4, p. 82.

78. Se herom p. 53.

79. *Bengtsson*: II p. 615.

har anprist salgsgenstandens anvendelighed. I de danske policeklausuler dækker man disse tilfælde med undtagelse af de ganske særlige tilfælde, hvor sælgeren har stillet udtrykkelig garanti.⁸⁰ På samme måde afgrænses risikoen i England.⁸¹ I USA undtages garantiansvar udtrykkeligt fra forsikringens dækningsområde, men det fastslås udtrykkeligt, at undtagelsen ikke gælder garanti med hensyn til selve salgsgenstanden.⁸² I Tyskland og Schweiz afgrænses dækningsområdet af en kontraktsklausul. Det er usikkert, i hvilket omfang denne klausul vil føre til at udelukke ansvar knyttet til anprisninger om salgsgenstandens anvendelighed fra dækningsområdet, men dommen i *RGZ 160:48*, som indeholder en individuel anprisning, tyder på, at der skal ret meget til, førend ansvaret falder uden for dækningsområdet. Efter den finske ordning dækkes også ansvar, som støttes på udtalelser eller anbefalinger, som gives vedrørende den solgte vare, medmindre anprisningerne er bevidst urigtige eller kan henføres til grov uagtsomhed.⁸³

Informationerne fra udlandet og udformningen af de danske klausuler A–E tyder på, at ansvarsforsikringsselskaberne ikke er særligt bange for ansvar støttet på almindelige anprisninger om varens anvendelighed, medmindre der udtrykkelig stilles garantier. Af særlig interesse er det, at de danske selskaber, som hidtil ikke har dækket sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, ikke har ment det nødvendigt at optage forbehold om anprisninger af varens anvendelighed i en ansvarsforsikring af mellemhandlere, hvor man først og fremmest vil træffe på konkrete oplysninger om salgsgenstandens anvendelighed.⁸⁴

I teorien er det ikke lykkedes at finde meget om spørgsmålet. *Bengtsson*⁸⁵ finder det ikke særligt betænkeligt at dække tilfælde, hvor en sælger i forbindelse med salget af en vare giver et galt råd, og skade sker.

Det, som skulle give overvejelser ansvarsforsikringsmæssigt, er det forhold at den sælger, som vejleder køberen om genstandens anvendelighed, foruden at være sælger også påtager sig rollen som rådgiver. I almindelighed ønsker ansvarsforsikringsselskaberne ikke at dække ansvaret for skadelig rådgivning, medmindre der er tale om forsikringstagere, som i kraft af uddannelse m. v. har nået en standard, som gør risikoen nogenlunde overskuelig som f.eks. ansvarsforsikringer fra advokater, læger, tandlæger, arkitekter, ingeniører, dommere o. s. v. De personer, som optræder som sælgere af produkter rum-

80. Se herom p. 43 f.

81. Se herom p. 68.

82. Se herom p. 74.

83. 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 187.

84. Se herom p. 45 ff.

85. *Bengtsson*: II p. 620.

mer ikke nogen tilsvarende forsikringsmæssig ensartethed, selv om det meget store antal forsikringstagere gør risikoen mindre betænkelig.

Forsikringsmæssigt må den usikkerhed, der er knyttet til forsikringstagernes rådgivning, føre til, at man uden for dækningsområdet holder ansvar for vejledning, som ikke sker i forbindelse med et salg. Hvis en farvehandler f. eks. rådgiver om løsningen af en bestemt opgave, uden at vejledningen gives i forbindelse med anvendelsen af en solgt vare, og pålægges farvehandleren ansvar herfor, vil en sådan risiko blive meget uklar for forsikringsselskabet, idet man da ikke har mulighed for at vide, for hvilken art af rådgivningen man skal hæfte, ligesom situationen er så bevismæssig usikker, at skal den dækkes, bør særlig aftale herom træffes med selskabet. En mulig undtagelse fra det sagte bør gøres i tilfælde, hvor en rådgivning sker i forbindelse med et salg, men hvor den, der rådgiver, ikke er identisk med sælgeren. Man kan tænke sig, at en farvefabrik har en konsulent, som rådgiver en farvehandlers kunde med hensyn til køb af fabrikkens produkter af farvehandleren.

Begrænses forsikringens dækningsområde til kun at gælde rådgivning i forbindelse med den solgte vares anvendelse, opnås en vis entydighed i afgrænsningen.

Gives et urigtigt råd om salgsgenstandens anvendelse af *uvidenhed eller mod bedre viden*, men er anprisningen givet i den bedste mening, vil en forsikringsdækning ikke være særlig farlig. Der er tale om en almindelig menneskelig adfærd, som det vil være naturligt at dække. Dertil kommer, at ved at medtage disse tilfælde under dækningsområdet, undgår man den usikkerhed, som hersker med hensyn til, hvornår en anprisning vedrører det solgtes egenskaber, og hvornår den vedrører det solgtes anvendelighed. Tilfældet minder forsikringsmæssigt meget om det tilfælde, hvor sælgeren har givet en rigtig oplysning, men hvor han ved en fejltagelse er kommet til at levere en anden vare end den, om hvilken han har vejledet køberen.⁸⁶

Giver sælgeren en urigtig vejledning om genstandens anvendelighed og *ved han, at vejledningen er forkert, eller er han klar over, at han ingen anelse har om det forhold, hvorom han vejleder*, minder tilfældet meget om det ovenfor p. 101 behandlede tilfælde, hvor sælgeren er bekendt med, at salgsgenstanden har en farlig egenskab. De ovenfor nævnte grunde taler alle for at unddrage sælgerens ansvar fra dækningsområdet, hvor sælgeren bevidst giver urigtige anpriser, eller hvor han er klar over, at han intet grundlag har for at udtale sig, som han har gjort. En forsikringsdækning af disse tilfælde vil kunne være farlig, idet den vil skabe en rig mulighed for udnyttelse af ansvarsforsikringen i salgs- og reklamemæssigt øjemed.

86. Synspunktet var fremme i *VN 5/1964* jfr. p. 55, men blev ikke fulgt.

En klausul om, at forsikringen ikke dækker tilfælde, hvor sælgeren kendte den farlige egenskabs tilstedeværelse, da han leverede salgsgenstanden, vil ikke med fornøden sikkerhed kunne dække anprisninger om genstandens anvendelighed, der gives bevidst urigtig eller gives i bevidst uvidenhed.

Er der i policerne som normalt i danske policer optaget bestemmelse om, at forsikringen ikke dækker forsætlig eller grov uagtsom adfærd af forsikringstageren, vil denne klausul være tilstrækkelig til at undtage sælgerens nævnte anprisning fra dækningen. Er ingen sådan klausul optaget i en police, *bør undtages fra dækningen ansvar i forbindelse med forsætlig eller grov uagtsom rådgivning med hensyn til det leverede produkts anvendelighed.*

Objektivt må grænsen mellem simpel og grov uagtsomhed i disse tilfælde gå på, om sælgeren giver sine oplysninger på et nogenlunde sagligt og fornuftigt grundlag, eller om noget sådant ikke er tilfældet og oplysningerne er dikteret af ønsket om at gennemføre et salg.⁸⁷

I visse tilfælde må *yderligere begrænsninger* af forsikringsdækningen gøres. Giver sælgeren råd om anvendelsen af en solgt vare, kan det tænkes, at *denne rådgivning er af en sådan art og omfang, at rådgivningen rækker ud over en normal sælgers vejledning, og at rådgivningen nærmer sig en rådgivning, som normalt gives af professionelle rådgivere.* Tilfælde af denne art kendes inden for bygningsmaterialindustrien, hvor en række store bygningsmaterialfirmaer påtager sig projekteringsopgaver for på denne måde at virke for afsætningen af deres produkter. Begår bygningsmaterialfirmaet fejl i forbindelse med en sådan projektering, er risikoen ændret væsentlig, selv om fejlen består i, at man i en beskrivelse har anført og leveret nogle uanvendelige produkter, der har forvoldt skade. For at sikre sig mod tvivl, er der i den danske police i klausul D, som omhandler ansvar for ikke-kontraktsmæssige egenskaber for en række bygningshåndværkere undtaget »al skade forårsaget af eller på bygninger eller anlæg, hvortil sikrede har udarbejdet projekt, tegninger, konditioner el. lign., og skadens indtræden beror herpå«. ⁸⁸ I almindelighed bør en rådgivning, som normalt udøves af professionelle rådgivere, holdes uden for sælgeransvarsforsikringens dækningsområde.

C. SÆLGER STILLER GARANTI

I alle de undersøgte lande har ansvarsforsikringsselskaberne undtaget udtrykkelige garantier fra dækningsområdet enten således, at der er optaget særlige

87. En klausul som moralklausulen i den svenske policies § 5 jfr. p. 53 vil ikke være tilstrækkelig som beskyttelse af selskabet inden for det her behandlede område.

88. Se herom *Berthelsen: Assurandøren* 1964 p. 253.

bestemmelser herom,⁸⁰ eller således at garantistillelserne anses omfattet af de normale kontraktsklausuler.⁸⁰ I ingen af de undersøgte lande har man i policerne forsøgt at definere hvad der i policens forstand skal forstås ved en garanti. Policerne indskrænker sig til højst at fastslå at den sikrede i garantitilfældet skal være ansvarlig i videre omfang end efter erstatningsrettens almindelige regler.

Har sælgeren *udtrykkelig påtaget sig en garanti*, er denne en del af sælgerens ydelse, og de synspunkter, som ovenfor p. 105 er anført mod at dække omkostninger ved naturalopfyldelse af kontrakten eller positiv opfyldelsesinteresse, har samme vægt som begrundelsen for ikke at dække sælgeren for ansvaret efter en udtrykkelig stillet garanti. Det garantibegreb, som man ansvarsmæssigt må arbejde med i disse relationer, bliver et andet end det ret uklare garantibegreb, man arbejder med inden for misligholdelseslæren,⁹¹ og som omfatter de fleste af de under b. omhandlede tilfælde.

Ansvarsforsikringsmæssigt må kræves, at *sælgeren gennem sin garantistillelse påtager sig et ansvar, som ikke, hvis man bortser fra garantien, ville være omfattet af forsikringen*. Noget sådant vil være tilfældet, hvis sælger påtager sig pligt til at betale konventionalbøder eller påtager sig at betale enhver skade, som måtte indtræde som følge af, at genstanden ikke var kontraktsmæssig, alt for så vidt ansvaret rækker udover det ansvar, sælgeren ville ifalde bortset fra garantien. Stiller sælgeren en garanti med hensyn til genstandens egenskaber eller anvendelighed, uden at der i garantien er optaget forpligtelser med hensyn til de økonomiske konsekvenser, hvis det viser sig, at den garanterede egenskab eller anvendelighed ikke er til stede, vil noget sådant sjældent unddrage ansvar for forsikringsdækningen i videre omfang, end hvad der følger af det under b. nævnte.

I tilfælde, hvor man i udenlandsk forsikring har undtaget garantiansvaret fra forsikringsdækningen, har garantien først og fremmest relation til selve ansvarsrets størrelse. Dette gælder i AHB § 4 I, 1, og de engelske og amerikanske garantibestemmelser i policerne. I ingen af disse tilfælde har man dog hævdet, at garantiklausulen aldrig vil kunne bringes i anvendelse ved garantier, som har relation til salgsgenstandens anvendelighed, men eksempler vil være vanskeligt at nævne og vil være særdeles akademiske.⁹²

89. Dette gælder Danmark jfr. p. 43 f., Sverige jfr. p. 53, England jfr. p. 68, Tyskland p. 79, USA p. 74.

90. Dette gælder Norge jfr. p. 61 og Schweiz jfr. p. 84.

91. Se herom Sælgerens Ansvar p. 102 ff.

92. Se for tysk rets vedkommende *Wussow*: p. 135 og ovenfor p. 80.

d. KONKLUSION

Konklusionen af det ad a.–c. sagte bliver, at det ikke ses, at en gennemførelse af ansvarsforsikringen for sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse skulle støde på afgørende vanskeligheder i relation til risikoens afgrænsning eller i relation til den udformning, som erstatningsreglerne har for sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, men at forsikringen antagelig ikke bør omfatte ansvar som følge af skade på selve det leverede produkt og ansvar for, at produktet ikke leveres i rette tid, skade, som skyldes, at forsikringstageren eller den hvem det på forsikringstagerens vegne påhviler at påse det leverede produkts egenskaber må antages at have været vidende om tilstedeværelsen af den farlige eller ikke-kontraktsmæssige egenskab, skade, som skyldes forsælig eller grov uagtsom urigtig rådgivning med hensyn til det leverede produkts anvendelighed, det ansvar som alene hviler på en af forsikringstageren stillet udtrykkelig garanti.

ad I–II. Den Sikredes virksomhed.

I det under I–II behandlede stof, er adskillige gange sondret mellem forsikringsdækningen for mellemhandleren og fabrikanten. Det er nævnt, at for mellemhandlerens vedkommende, vil risikoen være en risiko for ansvar for varens videresalg, hvilken risiko normalt vil indebære en regresmulighed mod den, som har solgt varen til mellemhandleren, en risiko for at mellemhandleren har påført salgsgenstanden den farlige egenskab og en risiko for, at mellemhandleren pålægges ansvar, fordi han selvstændigt har anprist varen.

For fabrikantens vedkommende er det nævnt, at risikoen består i, at der i forbindelse med varens produktion kommer et svigt i produktionsprocessen, eller at produktionsprocessen viser sig at være urigtigt tilrettelagt, gal produktionsgang, urigtig produktionssammensætning o. lign. I praksis vil det ofte være yderst vanskeligt at afgøre, om en farlig egenskab ved et solgt gode har sin årsag i selve fremstillingen af det konkrete gode eller har sin årsag i en urigtig eller uforsigtig produktionsmetodes anvendelse. Bortset fra ganske ekstreme situationer vil tilfældene rumme elementer af begge muligheder. Det forhold, at der i en produktion igennem en længere tid ikke er konstateret farlige egenskaber, og at der da kommer et enkelt produkt, som volder skade, er ikke ensbetydende med, at årsagen til den farlige egenskab må søges i en fejl af fremstillingen af selve det skadevoldende gode. Instruktiv er således *UfR 1960.578 HD jfr. TfR 1961, p. 89*,⁹³ hvor et ti år gammelt narkoseapparat pludselig var årsag til to narkoseulykker, fordi apparatet blandede en anden

93. Sælgerens Ansvar p. 128.

gasblanding end den, som fremgik af den mekaniske indstilling på apparatet. I et under sagen indhentet syn og skøn blev den pågældende fejl karakteriseret som en principiel konstruktionsfejl, som skulle findes i alle de producerede apparater – ca. 30.000 – hvoraf de fleste stadig væk var i brug Jorden over. Når ulykken ikke var sket tidligere, skyldtes det formentlig, at man normalt gav narkose under et langt lavere tryk end det, der var benyttet ved de fatale operationer og ved dette lavere tryk, var apparaternes funktion i overensstemmelse med apparaternes mekaniske indstilling.

Selv om der forsikringsmæssigt ofte vil være forskel i risikoen på om en skade skyldes en enkeltstående fejl i en ordentlig produktion eller om fejlen er udslag af en skødesløs produktion el. lign.,⁹⁴ vil det ikke tjene noget formål at søge at opstille nogen grænse i policerne mellem de forskellige former for ansvarstilfælde. I så henseende taler VN's vanskeligheder deres tydelige sprog.⁹⁵

Det er flere gange i det under I-II anførte nævnt, at der ved products liability forsikringen bestod vanskeligheder med hensyn til bedømmelsen af risikoen ved de enkelte forsikringstageres virksomhed. Denne vanskelighed giver usikkerhed med hensyn til præmieberegningen og giver en særlig subjektiv risiko ved products liability forsikringen, som ikke kendes i nær samme grad ved anden form for ansvarsforsikring. Denne risiko er knyttet til opbygningen og ledelsen af forsikringstagerens virksomhed, til hvilken forretningspolitik forsikringstageren fører, til forsikringstagerens og hans medarbejders faglige kvalifikationer og måske til selve arten af forsikringstagerens virksomhed.

Ovenfor under I C 2 blev spørgsmålet om grov uagtsom adfærd nævnt og spørgsmålet har været fremme i forbindelse med den sikredes indflydelse på ansvarsgrundlagets udformning, navnlig i forbindelse med rådgivning.

En klausul om at forsikringselskabet ikke hæfter, hvis den sikrede har handlet groft uagtsomt, med grov skødesløshed el. lign., kan ikke antages at ville give forsikringselskabet nogen beskyttelse mod sløseri hos den sikrede eller mod dårlig organisation eller kontrol med hans virksomhed, ligesom en sådan klausul ej heller skønnes at indebære nogen særlig beskyttelse i de tilfælde, hvor den sikrede eksperimenterer eller driver forretning med tanke på ansvarsforsikringens tilstedeværelse eller mod at nye og uprøvede produkter kastes for tidligt på markedet.

Forsøg på at formulere klausuler der skulle dække forsikringselskabet mod risici som de nævnte har såvidt vides ikke været gjort i Danmark eller i udlandet og opgaven er antagelig umulig. Den eneste måde hvorpå forsikringselskabet kan skaffe sig nogenlunde sikkerhed for risici af den nævnte art er ved at sortere forsikringstagerne og jævnlig inspicere deres virksomhed, så-

94. *Christrup*: Fire Foredrag p. 74 f.

95. Jfr. ovenfor p. 55 ff.

ledes at forsikringstagere, som man føler sig utrygge ved, ikke får mulighed for at tegne forsikringen.⁹⁶

I tilfælde, hvor en forsikringstager anvender halvfabrikata og råstoffer som han indkøber hos andre, kan det tænkes, at disse halvfabrikata og råstoffer har farlige egenskaber, som går igen i det færdige produkt. Som eksempel herpå kan nævnes *Mac Pehrson v. Buick Motor Co.*,⁹⁷ hvor en skade skete fordi et hjul i en bil som følge af en fejl i hjulet, brød sammen. Hjulet var indkøbt af bilfabrikanten og anvendt i produktionen uden at man forinden hjulets anvendelse havde kontrolleret, om hjulet var fejlfrit, og *VN 27/1960*,⁹⁸ hvor noget tørvesmuld indeholdt et giftstof. Mulden anvendes til fremstilling af noget plantejord, som på denne måde blev giftigt. I disse tilfælde ændres risikoen noget i forhold til de tilfælde, hvor årsagen til skaden må søges i forsikringstagerens egen produktion. Risikoen består i disse tilfælde i, at forsikringstageren ikke opdager, at de indkøbte og anvendte dele lider af farlige egenskaber.⁹⁹

I praksis vil man sjældent kunne etablere en effektiv kontrol i køberledet. Muligheden for at lave en effektiv kontrol vil være langt større i sælgerledet.¹⁰⁰ Da det normalt ikke erstatningsretlig diskulperer forsikringstageren at henvise til, at den skadevoldende del af det farlige produkt var indkøbt hos en leverandør, betyder noget sådant ansvarsforsikringsmæssig, at forsikringstagerens ansvarsforsikringselskab kommer til at dække en del af risikoen ved andre produktioner end forsikringstagerens. Er disse leverandører ansvarlige, modificeres risikoen gennem muligheden for at gøre regres, men ofte kan man ikke påregne, at disse leverandører vil være erstatningsansvarlige. Det kan tænkes, at leverandørerne kun er underkastet et culpaansvar, medens forsikringstagerne er ansvarlige uden culpa,¹⁰¹ og det kan tænkes, at en leverandør ikke har det fornødne kendskab til sit produkts anvendelse, således at man end ikke i kontraktsforholdet mellem ham og sælgeren kan stemple den skadevoldende egenskab som farlig.¹⁰²

Det er meget vanskeligt at skønne over, hvilken ansvarsforsikringsmæssig betydning, man skal tillægge anvendelsen af halvfabrikata, råstoffer o. lign. Situationen minder meget om mellemlægersituationen såfremt den anvendte del anvendes uden ændringer i det færdige produkt og risikoen skulle her være mindre, fordi forsikringstagerne har mulighed for at efterprøve indkøbte produkter forinden disse anvendes, og har en naturlig tilskyndelse hertil, hvad

96. Se herom for engelsk rets vedkommende p. 71.

97. Se herom p. 13.

98. Se herom p. 56.

99. *Gillam*: p. 45.

100. Se herom *Sælgerens Ansvar* p. 127 f.

101. Om sådanne tilfælde se *Sælgerens Ansvar* p. 185.

102. Om disse tilfælde se *Sælgerens Ansvar* p. 180 f., 184 f. og 154 ff.

mellemandleren ikke har. Forsikringstagerne vil i disse tilfælde have samme interesse som selskabet i at undgå at anvendte dele er farlige, idet dette vil true renommeet af de færdige produkter. Har forsikringstagerne ikke denne interesse, men ønsker de under hensyn til forsikringens tilstedeværelse at indkøbe billigere og dårlige stoffer af halvfabrikata, vil risikoen selvfølgelig være større, men næppe anderledes end i andre tilfælde, hvor forsikringstagerne ønsker at drive forretning på selskabets regning og hvor forsikring bør nægtes. Skal forsikringstagerne forarbejde det indkøbte halvfabrikata eller råstof, vil det bevismæssig ofte stille sig meget vanskeligt at kontrollere, om den farlige egenskab fandtes, da stoffet indkøbtes eller er tilført under fabrikationen. Dertil kommer, at forsikringstagerne, når de forarbejder råstoffet har særlig mulighed for at kontrollere eventuelle farlige egenskabers tilstedeværelse og i praksis normalt vil opdage sådanne. Risikoen minder i disse tilfælde om produktionsrisikoen.

Konklusionen af det sagte bliver, at der ikke er grund til at optage en særlig undtagelse i policen om at grov uagtsom adfærd ikke er dækket og at der ikke for de tilfælde, hvor den farlige egenskab må søge sin oprindelse i det anvendte råstof eller halvfabrikata synes at være grund til at foreskrive noget særlig forsikringsretlig behandling, men at man også i disse tilfælde må søge risikoen begrænset gennem en sortering af forsikringstagerne. Muligvis kunne man i aftalen mellem selskabet og forsikringstageren i visse tilfælde tænke sig, at gennemføre en bestemmelse om, at forsikringstageren ikke uden forudgående aftale med forsikringsselskabet må acceptere ansvarsfor skrivelser på indkøbte og anvendte halvfabrikata, en praksis, som vil kunne have en vis mening ved forsikring af f. eks. en bilsamlefabrik, der får de fleste samledele fra en enkelt eller ganske få leverandører.

§ 4. DÆKNINGSSUM OG DÆKNINGSGRÆNSER

Ved products liability forsikring spiller dækningssummen langt større rolle end ved anden form for ansvarsforsikring, fordi skaderne kan blive så mangfoldige og ansvaret så stort i kraft af, at en begået fejl multipliceres gennem den industrielle produktion. Ved den almindelige ansvarsforsikring er problemet om dækningssummernes størrelse et problem om at finde frem til en beløbsramme, som tilfredsstillende størrelsen af det ansvar, som den sikrede vil kunne komme til at ifalde. Ved products liability forsikring må man antagelig erkende, at det ikke vil være muligt at tegne en forsikring, som dækker den sikrede for det ansvar, han ville kunne komme til at ifalde, hvis den helt store katastrofe indtræder. Spørgsmålet om dækningens omfang er derfor et spørgsmål om at yde den sikrede en rimelig dækning, der vil kunne klare enkelttilfældene. Katastrofen må da blive et samfundsspørgsmål.¹

Den mulighed for en multiplikation af en begået fejl, som findes ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, nødvendiggør en undersøgelse af, i hvilket omfang de hidtil anvendte kriterier for afgrænsningen af dækningssummens størrelse ved ansvarsforsikring kan anvendes ved products liability forsikringen.

I det følgende vil blive behandlet hvilke former for tab, forsikringen skal dække (I) og dækningssummernes størrelse (II).

1. Hvilke tab bør omfattes af forsikringen.

Efter danske og udenlandske ansvarspolicer begrænses forsikringsselskabernes dækningspligt til kun at angå ansvaret for skade på personer og ting. I det følgende skal denne begrænsnings rimelighed undersøges i relation til de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Undersøgelsen vil blive delt i en undersøgelse af skadebegrebet (A) og af de enkelte former for tab (B).

A. Skadebegrebet

Efter dansk praksis dækker policerne kun den sikredes ansvar for skade på personer og ting. Den svenske police dækker forsikringstagerens ansvar for skade, den norske police taler om ansvar som følge af skade på en andens

1. Sælgerens Ansvar p. 135 om denne betragtningens betydning for udformningen af ansvaret uden culpa.

person eller ting og tilsvarende begrænsninger genfindes i de franske, engelske, amerikanske, tyske og schweiziske forsikringspolicer.²

En begrænsning af dækningspligten til kun at gælde skader betyder, at forsikringsselskabet principielt ikke er pligtig at dække forsikringstagerens ansvar i tilfælde, hvor forsikringstageren ikke har voldt skade. Denne situation spiller en vis rolle ved ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.

UfR 1928.752 VLD omhandler et tilfælde, hvor en ejer af et dyr, der led af smitsom kastning, blev pålagt ansvar, fordi dyret havde været i forbindelse med nogle andre dyr. Risikoen for, at disse dyr kunne være blevet smittet, forringede dyrenes handelsværdi, og ejeren af det syge dyr tilpligtedes at erstatte denne forringelse. Nogen smitteoverførsel var ikke konstateret i sagen.

ASD II 439 ØLD omhandler et tilfælde, hvor et frøfirma ved en fejltagelse havde leveret en køber et galt parti frø. Køberen led derved et tab, som han krævede dækket, og sælgeren blev dømt til at betale og søgte refusion hos sit ansvarsforsikringsselskab, der blev frifundet bl. a. under henvisning til, at skade på person eller ting ikke forelå.³

VN 6/1948 antog, at selskabet var pligtig at dække forsikringstagerens ansvar i anledning af, at han havde leveret en gal smøreolie, hvorved en af køberens maskiner løb varm. Maskinerne måtte undersøges, men der var ingen skade sket. Forsikringstageren var blevet pålagt ansvar for omkostningerne ved maskinernes undersøgelse.

Som et yderligere eksempel kan nævnes et moderne montagebyggeri, hvor det, efter at et betonelement er indsat i bygningen, viser sig, at elementet lider af en fejl, som svækker elementets styrke. Ingen ved, om denne svækkelse vil komme til at forvolde skade på bygværket, men bygherren forlanger betonelementet udskiftet, hvilket koster en del penge, og spørgsmålet opstår, om betonelementfabrikken kan kræve sit eventuelle ansvar herfor dækket af sin ansvarsforsikring.

Erstatningsretlig er ansvaret ikke knyttet til et krav om, at skade skal være sket, men til, at skadelidte skal have lidt et tab. Erstatningsretten anerkender ansvar for fremkaldte farer i tilfælde, hvor det kan dokumenteres, at faren for skades indtræden har medført en varigere værdiforringelse af det truede gode, og hvor denne værdiforringelse lader sig udmåle i penge.⁴

Et krav om begrænsning af ansvarsforsikringsselskabets dækningspligt til kun at gælde fysiske skader følger ikke af FAL. Efter § 91 omfatter ansvarsforsikringen det erstatningsansvar nogen pådrager sig over for tredjemand som følge af en skadeforvoldende begivenhed. I motiverne til FAL har man ikke omtalt nogen begrænsning med udtrykket »skadeforvoldende begivenhed«. Tvært-

2. Se herom p. 89, 67, 74, 77 f. og 86.

3. Om dommen se *Dahl*: p. 45. Tilsvarende tilfælde beskrives af *Sindballe*: I p. 90, *Skibsted*: p. 53, *Bach Nielsen*: NFT 1927 p. 38. Af andre lignende tilfælde kan nævnes *ASD 1961 A 5 ASR* og *VN 3/1961, 38/1956, 71/1954, 18/1949, 10/1957*.

4. *Ussing*: Erstatningsret p. 135, *Stig Jørgensen*: Erstatningsret p. 181, note 15, *Stang*: Erstatningsansvar p. 297 ff., *Vinding Kruse*: Erstatningsret II p. 457 jfr. også *UfR 1928.752 VLD*.

imod må motiverne nærmest læses således, at ansvarsforsikringen kan omfatte alt det ansvar, som forsikringstageren vil kunne pådrage sig i henhold til erstatningsrettens regler.⁵ Denne forståelse er tillige bedst stemmende med interesseforsikringslærens begreber og FAL § 35, hvorefter forsikring kan tegnes mod ethvert tab, en person lider ved en uvis begivenheds indtræden, hvad enten tabet kan knyttes til beskadigelse eller tilintetgørelse af en legemlig ting eller ej.⁶

Den forsikringsretlige teori har ikke underkastet det forsikringsretlige skadebegreb nogen særlig behandling.⁷ Teorien har stort set accepteret policernes begrænsning og teorien diskuterer, hvorledes man skal forstå begrænsningen af dækningsområdet til kun at gælde skade på personer og ting.⁸ I dansk teori har *Skibsted*⁹ defineret en skade som »et indgreb som medfører en fysisk forringelse«, en definition begrænser skadebegrebet til stort set kun at gælde integritetskrænkelser.

Forklaringerne på, at ansvarsforsikringselskaberne har begrænset forsikringsdækningen til fysisk skadeforvoldelse, er antagelig flere. På kontinentet har ansvarsforsikringen sit udspring i ulykkesforsikringen, som efter sin natur er knyttet til personskader. Ansvarsforsikringen er en ung forsikringsform. Tingsforsikringen er langt ældre, hvorfor det forekommer naturligt, at det for tingsforsikringen tilvante skadebegreb overføres til ansvarsforsikringen.¹⁰ Begrænsningen har ikke voldt vanskeligheder i praksis ved forsikringsdækningen af erstatningsansvaret, dels fordi tilfælde af erstatningsansvar for farefremkaldelse er sjældne, dels fordi det store flertal af tilfælde, hvor ansvar pålægges, uden at skadeforvoldelse foreligger, vil være ansvar for tab, som af andre grunde falder uden for dækningsområdet.

Bortset fra disse synspunkter kan begrænsningen af dækningen til kun at gælde skade være begrundet i et hensyn til risikoens afgrænsning. Kræves en

5. Udkast til FAL p. 131.

6. *Bentzon-Christensen*: p. 210.

7. En diskussion af skadebegrebet findes dog i nyere tysk teori se således *Hartung*: p. 35 ff.

8. Se således *Jørgensen, Lyngsø og Thranow*: II p. 87, *Sindballe*: I p. 89 ff., *Skibsted*: p. 51 ff., *Bach-Nielsen*: NFT 1927 p. 38, *Bentsson*: NFT 1966 p. 1 ff., *Hakander*: NFT 1957 p. 147 f., *Hellner*: *Försäkringsrätt* p. 398, *Ussing*: *Enkelte kontrakter* p. 280 og *Trolle*: NFT 1956 p. 233 f.

9. *Skibsted*: p. 52.

10. Jfr. at *Thomsen*: p. 382 om ansvarsforsikringens oprindelse siger, at »Risikoen ligger ... ikke i den opståede skade alene, men i skaden sammen med de omstændigheder, der har været medvirkende til dens opståen, og som er afgørende for om der kan rejses et krav, som det er forsikringens opgave at værgе den sikrede imod«. På linie med det sagte er *Aerni*: SVZ 1953 p. 316 og *James*: *Journal of Business Law* 1960 p. 295.

fysisk skade, vil dækningen stort set være begrænset til integritetskrænkelsernes område, og forsikringen undgår dermed den usikkerhed, der er forbundet med dækningen af ikke-integritetskrænkelser, hvor forsikringens grænser vil kunne være sværere at drage.

I relation til ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse har de ovenfor anførte synspunkter i dag ingen særlig vægt. Gennem kravet om, at ansvaret skal udløses i forbindelse med et salg el. lign, og gennem kravet om, at sælgeren skal pålægges ansvar for en farlig egenskabs skadeforvoldelse, er risikoen tilstrækkeligt klart afgrænset til, at man kan lade forsikringsdækningen omfatte skadeforvolderens ansvar som følge af, at han har leveret en ydelse med farlige egenskaber, som har påført køberen eller andre et tab.¹¹ En tendens i denne retning kan måske indlægges i *Trolles*¹² tvivl med hensyn til, om ikke et ansvarsforsikringssselskab for en skadeforvolder, der har ødelagt et musikinstrument, vil komme til at dække såvel ansvaret for det ødelagte instrument som det eventuelle ansvar for tabet ved, at en arrangeret koncert har måttet aflyses.

Undtages ansvaret i de tilfælde, hvor skade ikke foreligger, vil man ved farlige egenskabers skadeforvoldelse kunne komme til det samfundsmæssigt set lidet tilfredsstillende resultat, at forsikringstageren får en interesse i, at skade sker og i at undgå at medvirke til afværgelsesforanstaltninger o. lign. I engelsk teori findes udtalelser til støtte for, at en række tab, som skyldtes leverede genstande med farlige egenskaber, skal dækkes under forsikringen uafhængig af, om skade er sket.¹³ I de tilfælde, hvor tabet lides i et forsøg på at fjerne fare for en fremtidig skadeforvoldelse, er det stemmende med principperne bag FAL §§ 52 og 53 at medtage forsikringstagerens ansvar under ansvarsforsikringen.

Konklusionen af det sagte bliver, at products liability forsikringen bør dække den sikredes ansvar uanset om en skade er indtrådt.

B. Hvilke tab bør forsikringen omfatte

Som anført under A er det et fælles træk for de undersøgte landes forsikringspraksis, at ansvarsforsikringsdækningen begrænses til skade på personer og ting.

For den normale ansvarsforsikringsmæssige dækning af ansvar uden for kontraktsforhold vil en begrænsning af ansvaret til kun at gælde skade på personer og ting være fuldt tilfredsstillende for forsikringstageren. Ifalder denne

11. Med det sagte er der ikke taget stilling til om et hvilket som helst tab skal dækkes.

12. *Trolle*: NFT 1956 p. 233 f. med henvisning til eksempel hos Dahl.

13. *Future Developments* p. 39 ff.

ansvar for anden skade end skade knyttet til personer og ting, vil ansvaret enten være knyttet til misligholdelse af et kontraktsforhold som f. eks. *ASD II 439 ØLD* og *1961 A 5 ASR* ulovlig boykot el. lign. eller betinget af en forsættelig adfærd som f. eks. ansvar for freds- og æreskrænkelser. I det følgende vil blive bortset fra krænkelser af åndelig ejendomsrettigheder såsom ophavsret, patentret o. lign., idet sådanne krænkelser ikke ses at spille nogen rolle i forbindelse med sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.¹⁴

I alle de undersøgte policer dækkes sælgerens ansvar for *personskade*. Dette gælder, hvad enten personskaden er den primære skade ved den farlige egenskabs skadeforvoldelse eller personskaden følger som en bivirkning af skadeforvoldelsen.¹⁵ Dækningen forudsætter selvsagt, at forsikringstageren er ansvarlig for personskaden, og at skaden i øvrigt vedrører en af forsikringen omfattet begivenhed.¹⁶ Personskadedækningen omfatter det fulde personskadeansvar i henhold til erstatningsrettens opgørelsesregler for personskade.¹⁷

I relation til de farlige egenskabers skadeforvoldelse er personskadeerstatningskravets størrelse afgrænset af samme regler som personskade af anden årsag. Forskel kommer kun frem i risikoen for, at det antal personer, som vil kunne blive skadede ved en begivenhed, er større ved ansvarsforsikring af farlige egenskabers skadeforvoldelse end ved anden ansvarsforsikring, men det er vanskeligt at vide noget sikkert herom.

I de undersøgte policer dækkes endvidere *tingskade* og principielt dækker selskabet forsikringstagerens fulde erstatningsansvar for ødelagte eller beskadigede ting, herunder også tab, som rækker ud over omkostningerne til genskaffelsen eller reparationen af tingene, således afsavnstab o. lign. Ved den normale ansvarsforsikring af ansvar uden for kontraktsforhold, er omkostningerne ved tingbeskadigelse gennemsnitligt til at overse. Selv om tingskaderne kan være store, vil de normalt være knyttet til en enkelt fysisk afgrænset ting, og ansvaret vil være knyttet til de økonomiske interesser i, at tingen ikke lider skade. Ved ansvarsforsikring af farlige egenskabers skadeforvoldelse vil dækning for tingskade i et vist omfang forsikringsmæssigt skifte karakter, idet man under tingskadedækningen ofte vil få *skadelidtes tab ved, at hans produktion bliver ødelagt af den med den farlige egenskab leverede ydelse*. Sælgerens ansvar herfor adskiller sig fra en normal tingskadeforvoldelse derved, at skadens omfang ganske afhænger af købers anvendelse af det købte og af

14. Om muligheden for ansvarsforsikring for krænkelse af andres åndelige ejendomsrettigheder se *Bengtsson*: NFT 1966 p. 11 ff.

15. *Hakander*: NFT 1957 p. 147 f.

16. *Bengtsson*: NFT 1966 p. 5 f.

17. Disse skal ikke gennemgås her, men blot henvises til de gængse fremstillinger, se således navnlig *Stig Jørgensen*: Erstatning for personskade og tab af forsørger.

købers produktions- og afsætningsapparat. Grænserne for skademulighederne bliver noget mere flydende, end de normalt vil være ved dækning af tingskader. Dækning af ansvaret for ødelæggelse af købers produktion minder mere om dækningen af ren formueskade end om dækningen af tingskade i traditionel forsikringsmæssig forstand.

Ansvaret for en ødelagt produktion vil i betydeligt omfang være afhængig af, hvilke kontrakter skadelidte har om afsætningen af sine produkter og af, hvilke muligheder han har for at foretage dækningskøb o. lign. Disse forhold vil først og fremmest påvirke den erstatningsretlige vurdering af den ødelagte produktions værdi, idet man i praksis må påregne at værdien af produktionen vil blive sat til det beløb, hvortil skadelidte kunne have solgt den, og i tilfælde af dækningskøb vil erstatningen blive sat til dækningskøbsomkostningerne, hvis disse er større.

Skal en ansvarsforsikring af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse have nogen værdi for forsikringstagerne, må den omfatte også ansvaret ved, at købers produktion ødelægges. Det anses for ganske svært at søge at gennemføre en tingskadedækning uden at dække også ansvaret for ødelagt produktion o. lign. Er der mulighed for at dække risikoen bør den medtages.

I så henseende synes der ikke forsikringsmæssigt at være afgørende grunde som taler for at ikke ethvert ansvar i forbindelse med en tingskade bør være dækket.

Udenlandsk forsikring dækker ansvaret ved at en vare med farlige egenskaber ødelægges købers produktion, jvnf. *RGZ 160:48*,¹⁸ som dækkede tabet ved, at et parti foderstof var blevet ødelagt og *VN 27/1960*,¹⁹ hvor nogle blomstervækster var blevet ødelagte, og hvor ansvarsforsikringsselskabet for sælgeren af noget jord dækkede køberens tab til indkøb dels af nyt frø, dels af færdige blomster.

Risikoen er endvidere tilstrækkeligt klart afgrænset.

Ved ansvaret for tingskade forvoldt af farlige egenskaber ved leverede produkter ligger en begrænsning af risikoen i kravet om, at der skal foreligge en sælger af nogle produkter og i kravet om, at sælgeren efter almindelige erstatningsregler skal være ansvarlig for den skete skade.

Ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse er i sig selv så afgrænset, at risikoen er forsikringsbar, når bortses fra visse garantitilfælde. Ansvar vil blive begrænset som følge af at kun nogle interesser værnes af erstatningsretten, af adækvanslæren og af de til aftalens forudsætninger knyttede begrænsninger i ansvaret. På samme måde vil bevisbyrde reglerne betyde

18. Se herom p. 79.

19. Se herom p. 56. Se endvidere *VN 43/1951* p. 56.

en begrænsning af ansvarets omfang. Kun i ganske særlige tilfælde – som normalt vil være undtaget i kraft af den særlige garantibestemmelse – vil sælgeren blive pålagt ansvar for tab af købers good-will, købers ansvar for misligholdelse af kontrakter med sine medkontraahenter, bøder o. lign.

De enkelte poster, som der vil blive tale om, at selskabet vil kunne komme til at dække, er alle af en sådan art, at de vil kunne dækkes på anden skadesforsikring, navnlig af driftstabsforsikringen. Ved disse specielle forsikringer har man dog en mulighed for at beregne risikoen knyttet til den enkelte forsikringstager, når skade indtræder på forsikringstageren.²⁰ Denne mulighed har man ikke, hvor der er tale om ansvarsforsikring, men dette forhold gælder alle ansvarsforsikringer.

Afgørende er formentlig, at en afgrænsning, hvorefter visse tingskadekrav ikke skal dækkes, næppe kan gennemføres, og at man i udlandet dækker al tingskadeansvar under products liability forsikringen.

Lider en køber tab som følge af, at sælgeren har leveret en ydelse med farlige egenskaber, men *er der i forbindelse med tabet ingen person- eller tingskade*, vil sælgerens ansvar herfor ikke være dækket efter det ovenfor anførte, og tabet er som hovedregel ikke dækket af de i dag gældende udenlandske forsikringsordninger.²¹

Spørgsmålet om at udvide dækningen til at omfatte tab, som ikke er udslag af person- eller tingskade under products liability forsikringen har såvidt ses ikke været gjort til genstand for nogen særlig behandling i teorien. I engelske forsikringsretlige fremstillinger er man opmærksom på, at man antagelig i nær fremtid må overveje at udvide dækningen udover ting- og personskadegrænserne. I Future Developments²² finder studiegruppen, at products liability-policen bør omfatte dækning af ansvar som f.eks. for tab af reklamemateriel og omkostninger, tab af good-will, tab, som ikke er forbundet med person- og tingskade og tab, som skyldes nedtagning eller fjernelse af farlige produkter, selv om disse endnu ikke har voldt skade.

I schweizisk ret har *Aerni*²³ kraftigt kritiseret ansvarsforsikringens begrænsning til kun at dække skader på personer og ting. Begrænsningen er historisk begrundet i oprindelsen fra ulykkesforsikringen, men *Aerni* finder at bestræbelserne for at gøre ansvarsforsikringen mere fuldkommen må føre til at rene

20. I *Future Developments* p. 25 nævner ekspertudvalget muligheden for i fremtiden at dække forsikringstageren for hans egen »loss of trade« som følge af at nogle af hans produkter volder skade.

21. Ansvar af denne art vil i praksis kun kunne tænkes over for køberen, herunder købers køber. Ansvar over for andre end køberen vil være person eller tingskade.

22. *Future Developments* p. 39 ff.

23. *Aerni*: SVZ 1953 p. 316.

formueskader uden videre medforsikres. *Aerni* ser ingen risiko ved en sådan udvidelse, idet de fleste rene formueskader kan føres tilbage til en ikke-opfyldelse af en kontrakt og som sådan være undtaget fra forsikringen.

Er det som ovenfor anført rigtigt, at kravet om, at forsikringstageren skal være ansvarlig som sælger, og at kravet om, at forsikringstageren skal være erstatningsansvarlig, er tilstrækkeligt til at afgrænse den forsikringsretlige risiko, og er det rigtigt, at der ved sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse ikke ligger nogen særlig afgrænsning i et krav om, at der skal foreligge tingskade, da skulle der ikke være særlige forsikringsmæssige vanskeligheder med også at dække forsikringstagerens ansvar for købers tab i tilfælde, hvor den farlige egenskab ikke har forvoldt skade på personer og ting.

At forsikringstageren vil have behov for at få dækket sælgeransvaret uanset skadens art, forekommer klart, og det forekommer at være lige så klart, at forsikringstageren vil regne med, at en products liability forsikring ikke prisgiver ham ved visse former for ansvar.

For en retlig bedømmelse af sælgeransvaret ses der ikke at være større risiko ved at dække også sælgeransvaret for ren formueskade end for tingskade. Begge former for tab er knyttet til købers forventning om genstandens anvendelighed, og begge ansvar forudsætter, at genstanden ikke har vist sig at indfri købers forventninger i så henseende. Tydeligst viser ligheden sig i de tilfælde, hvor køberen når at afværge en tingskade, men hvor han i forbindelse med sin afværgehandling lider et tab. Instruktivt er her *VN 6/1948*, hvor en sælger havde leveret en gal smøreolie til en køber, som brugte den til en maskine med det resultat, at maskinen løb varm. Maskinen måtte undersøges, hvilket kostede nogle penge, som sælger blev pålagt ansvar for. For forsikringsdækningen af sælgerens ansvar i et sådant tilfælde må det være ligegyldigt, om maskinen i det konkrete tilfælde er skadet eller ikke.

Også i tilfælde, hvor tabet er af en sådan art, at det ikke vil kunne bringes i forbindelse med en hypotese om tingskade, er ligheden mellem dækning af tingskade og anden formueskade til stede ved farlige egenskabers skadeforvoldelse. Man kan tænke sig f.eks. købers tab ved at få en anden og ringere afgrøde end påregnet fordi sælgeren har udleveret noget galt frø, jvnf. *ASD II 439 ØLD* eller en olieleverandørs ansvar for at have leveret en olie med for ringe varmeevne med det resultat, at en række tulipaner blomstrer senere end påregnet og køberen lider tab jfr. *VN 38/1956*, hvor den sene blomstring forhindrede køberen i at sælge tulipaner før jul. Tabet er knyttet til køberens berettigede forventning om det købtes anvendelighed til et formål som er relevant for tabsopgørelsen, og tabets mulige størrelse afviger ikke fra hvad der gælder for opgørelsen af tingskadeerstatningskrav.

Lader man dækningen omfatte alle køberens tab for hvilke sælgeren på-

lægges ansvar undgår man at skulle tage stilling til sondringen mellem person- og tingskade og anden formueskade.²⁴

Konklusionen af det sagte bliver, *at man ved ansvarsforsikring af sælger-ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse bør lade forsikringsdækningen omfatte alle de tab, som forsikringstageren i sin egenskab af sælger vil kunne blive pålagt ansvar for selvsagt dog inden for de grænser, som iøvrigt er opstillet for dækningen, jvnf. § 3.*

II. Dækningssummer

Ved products liability forsikringen rejser muligheden for multiplikationen af en begået fejl m. v. spørgsmålet om de fra den almindelige ansvarsforsikring kendte former for begrænsning af dækningssummerne kan anvendes. Dette spørgsmål opstår navnlig i relation til de dækningsbegrænsninger som knyttes til *forsikringsbegivenheden*, enten således at selskabet kun stiller et bestemt beløb til rådighed pr. forsikringsbegivenhed, eller således at selskabet inden for en bestemt periode kun stiller et bestemt beløb til rådighed for de i perioden indtrådte forsikringsbegivenheder.

I det følgende vil spørgsmålet om forsikringsbegivenheden blive behandlet under A og spørgsmålet om andre dækningsgrænser vil blive behandlet under B.

A. Forsikringsbegivenheden

Efter FAL § 91 er forsikringsbegivenheden ved ansvarsforsikringen *selve den skadefordende begivenhed i modsætning til de skadelige følger af en skadefordende begivenhed*.²⁵ Selvom FAL § 91 omhandler spørgsmålet i relation til forsikringstiden, er det naturligt at lade FAL's forståelse være gældende også i andre relationer, hvor ikke andet fremgår, således også i relation til dækningssummernes størrelse, hvor disse i ansvarspolicer er begrænset til et vist beløb pr. forsikringsbegivenhed. Begrænsning af forsikringssummen med grundlag i de enkelte skader kendes inden for ansvarsforsikring, men de er sjældne i dansk praksis, som eksempel kan nævnes at arkitektansvarsforsikringer ofte tegnes således, at dækningssummerne afgrænses i forhold til de enkelte skader, således at man f. eks. i tilfælde, hvor en projekteringsfejl har

24. Om vanskelighederne med en sådan sondring se *Bengtsson: NFT 1966 p. 4 ff.*

25. Se også Udkast til FAL p. 131 og *Trolle: NFT 1956 p. 234 f. Prölss: p. 520 og Møller: i Grundlagen B 2 p. 9 ff., Bruck: p. 641 f. Bache: NFT 1928 p. 79.*

realiseret sig i skader på en række ens huse da har den fulde dækningssum til disposition for hvert enkelt hus.²⁶

Ved products liability forsikringen vil en dækningsbegrænsning formuleret i relation til den enkelte skade, ikke betyde nogen særlig begrænsning af selskabets risiko.

Knytter man begrænsningen af dækningssummen til forsikringsbegivenheden bliver fastlæggelsen af dette begreb af afgørende betydning for products liability dækningsens beløbsmæssige størrelse. I udenlandsk forsikringspraksis er det ganske sædvanligt, selv ved products liability forsikringer at formulere dækningsbeløbet til et bestemt beløb pr. forsikringsbegivenhed jfr. nedenfor.

Med udgangspunkt i FAL § 91 skulle forsikringsbegivenheden defineres som *den ansvarspådragende adfærd*. En sådan definition giver ikke nogen entydig fastlæggelse af begrebet hvor der er tale om products liability forsikring.

Man kan tænke sig, at et parti konserver er blevet giftigt, fordi en arbejder har begået en fejl. Konserverdåserne sælges fra fabrikken til en række detaillister, der videresælger dem til forbrugerne. Den skadevoldende begivenhed kan i relation til fabrikanten være arbejdernes fejl, hvorved dåsernes indhold forgiftes, men kan lige såvel være salget eller levering af dåserne til detaillisterne.²⁷ I relation til detaillisterne er der næppe tvivl om, at forsikringsbegivenheden vil være leveringen af konserverdåserne til forbrugerne.

I relation til ansvarsforsikring af fabrikanten rammes såvel salget som leveringen af varen af den samme kritik, som er anført vedrørende skaden. Ingen af dem rummer nogen entydighed i afgrænsningen af forsikringens dækningsområde, idet det fremtræder som yderst tilfældigt, om hele det farlige parti sælges til én køber eller spredes til mange. En begrænsning knyttet til de enkelte salg eller leveringer er ingen begrænsning. Skal en begrænsning opnås, må man søge at knytte dækningsbegrænsningen til den farlige egen-skabs årsag.²⁸

Begrænsninger af denne art kendes fra de undersøgte policer.

Efter den svenske police anses flere skader som én skade »om de upp-

26. Som et andet eksempel kan nævnes personskadedækningen ved motorvognsansvarsforsikring.

27. Med udgangspunkt i de erstatningsretlige regler er det mest naturligt at komme til, at den relevante handling er leveringen af den med den farlige egenskab udstyrede ydelse jfr. Sælgerens Ansvar p. 40.

28. *Skibsted*: p. 58 er enig i, at dette kriterium bør anvendes og mener, at den hidtil anvendte formulering i de danske policer skulle sikre selskabet mod at dækningssummen blev udbetalt flere gange ved fejl i en industriel produktion. Det må anses for yderst tvivlsomt, om Skibsted har ret i sin fortolkning.

kommit av samma orsak och vid samma tillfälle. Uppkommer genom leverad egendom flere skador av samma orsak, anses de som én skada, även om skadorna skett vid skilda tillfällen.²⁹

I en række af de i Danmark individuelt aftalte products liability-policer er optaget bestemmelser om, at samtlige skader, der skyldes samme fejl eller forsømmelse betragtes som én forsikringsbegivenhed.

I de engelske policer var dækningssummen tidligere ofte begrænset for den enkelte ulykkes (accident's) vedkommende. Accident defineres i *Stone & Cox* som »any one accident or series of accidents constituting one occurrence».³⁰ Herudover er de enkelte policer ofte begrænset til et bestemt beløb for skader, indtruffet i samme forsikringsår.³¹ På samme måde afgrænses risikoen i USA.³²

I Tyskland anses efter AHB § 3 II 2 flere skader for at være samme forsikringsbegivenhed, hvis flere tidsligt sammenhængende skader har fælles årsag eller flere skader skyldes levering af samme mangelfulde vare.³³ En tilsvarende begrænsning anvendes i de schweiziske policer.³⁴

Ved definitionen af forsikringsbegivenheden stiller de faktiske forhold sig forskelligt, eftersom der er tale om forsikring for fabrikanter eller om der er tale om forsikring for mellemhandlere.

En begrænsning hvorefter flere skader som kan henføres til samme årsag betragtes som én forsikringsbegivenhed, vil have god mening når der er tale om *fabrikanter*. Ved fabrikation vil det i hvert fald teoretisk set kunne konstateres om en fejl i produktionen har givet sig udslag i en række produkter, som alle er udstyrede med samme farlige egenskaber. I disse tilfælde ligger skadeårsagen inden for forsikringstagerens faktiske herredømme.

Ved ansvarsforsikring for *detailhandlere* vil en begrænsning af forsikringsbegivenheden til at omfatte samtlige skader, som har samme årsag, derimod ikke have den samme mening. De varer, som detailhandlerne sælger, har ikke samme indbyrdes sammenhæng som fabrikantens produkter. Begrænsningen vil derfor kun komme til at spille en rolle i de tilfælde, hvor de farlige egenskaber er påført varen mens denne befandt sig hos mellemhandleren – en risiko som man i den danske policies klausul A–E ikke har tillagt så stor betydning, at man i klausulerne har optaget nogen særlig definition af forsikringsbegivenheden for disse tilfældes vedkommende. I så henseende kan det

29. Om fortolkningen af denne klausul se *Faleborn*: p. 8 og ovenfor p. 58.

30. *Stone & Cox*: p. 347, *Day*: JCI 1955 p. 91 f.

31. *Batten & Dinsdale*: p. 144, *Stone & Cox*: p. 379.

32. Se herom p. 75.

33. Se herom p. 82.

34. Se herom p. 86.

næppe antages, at policernes almindelige bestemmelser om dækningssummernes størrelse pr. forsikringsbegivenhed vil give selskabet nogen begrænsning, idet begivenheden i relation til detailhandleren normalt må opfattes som hans levering af den med den farlige egenskab udstyrede ydelse. Inden for klausul A–E har danske selskaber på samme måde som norske selskaber fundet at en begrænsning pr. forsikringsår for de indtrådte skader er tilfredsstillende, og det må antagelig erkendes, at anden form for dækningsbegrænsning end begrænsning pr. forsikringsår, ikke lader sig gennemføre for detailhandlerens vedkommende.

Den tyske klausul i AHB § 3 II 2 har accepteret, at der findes forskel mellem fabrikanter og mellemhandlere, idet klausulen under leveringskravet ikke medtager levering til forbrugere eller forbrugeres overladelse af den købte genstand til andre.³⁵ Den tyske klausul medtager imidlertid en del af engroshandelen på linie med fabrikanten, således at et samlet parti hos en engroshandler, hvor de enkelte varer alle er udstyret med samme farlige egenskab, betragtes som en enhed i relation til de skader, som forvoldes af varer fra det pågældende parti. Nogen klare retningslinier for hvornår et handelsled i ansvarspolicens forstand ophører med at være underkastet klausulen i AHB § 3 II 2 sidste punktum er det ikke lykkedes at finde.

De for detailhandlerne ovenfor anførte synspunkter har en vis vægt for *engroshandelens* vedkommende, idet den farlige egenskab sjældent vil være påført varen, mens denne er i engroshandlerens besiddelse. Ved engroshandel vil forsikringstageren dog have større indflydelse på salgsvilkårene for varen end detailhandleren gennemsnitligt vil have. En engroshandler køber varen ind i store partier, pakker den ofte om, forsyner den ofte med varebeskrivelser, reklamer m. v. og ofte ligger hele salgsarbejdet for varen hos engroshandleren. I praksis vil engroshandleren ofte undersøge varen, inden han videre sælger den, og måske vil han i et vist omfang forarbejde den, sætte den sammen med andre varer. I sådanne tilfælde vil grænsen mellem fabrikationsledet og handelsledet være flydende.

Det er antagelig umuligt fra teoriens side at opstille et kriterium for, hvornår en mellemhandler har en sådan status, at en begrænsning af dækningssummen for samtlige skader forvoldt af samme parti eller lignende bør gennemføres. Spørgsmålet må løses individuelt ved forsikringsaftalens indgåelse.

Konklusionen af det indtil nu sagte bliver, at en begrænsning af dækningssummen i relation til forsikringsbegivenheden kun har en mening i relation til fabrikanter og visse engroshandlere, og at forsikringsbegivenheden for disse forsikringstageres vedkommende må formuleres, således at flere skader, som

35. *Wussow*: p. 273.

har samme årsag i produktionen eller salget af de mangelfulde varer, betragtes som én forsikringsbegivenhed.

En klausul om at flere skader, som har samme årsag i produktion eller salg af samme mangelfulde vare, betragtes som én forsikringsbegivenhed, rummer trods sin tilsyneladende klarhed store vanskeligheder at administrere i praksis. Materiale til belysning af klausulens funktion i praksis er det kun lykkedes at finde hos *Wussow*³⁶ samt i det svenske vilkårsnævns praksis.³⁷

Wussow behandler spørgsmålet i relation til AHB § 3 II 2, og nævner, at bestemmelsen forudsætter at der er tale om, at de flere skader er forvoldt af samme vare. Det er ikke tilstrækkeligt, at skaderne udspringer af samme vareart. Der skal være tale om varer, som stammer fra samme beholdning og varerne må være udstyret med den samme mangel. Man kan ikke regne skader, når en leverandør en gang har leveret mælk, som på grund af infektion med tyfusbaciller er farlig, sammen med skader, som skyldes at samme leverandør en uge senere leverer mælk som har et fedtindhold, som er for lille i forhold til det aftalte.

Den farlige egenskab ved de leverede varer må stamme fra samme årsag i en mangelfuld produktionsgang, mangelfuld opbevaring eller lignende, som f. eks. hvis en maskine, som fremstiller samme vare, ikke fungerer ordentligt, og de producerede varer alle bliver mangelfulde. I dette tilfælde vil *Wussow* betragte den samlede produktion som en enhed, og de skader, som forvoldes af varer fra produktionen som én forsikringsbegivenhed.³⁸ Hvis den pågældende maskine bliver repareret, og hvis herefter den samme fejl eller en anden fejl indtræder, da kan man ikke længere tale om, at den mangelfulde vare er den samme som den, der blev produceret før reparationen. Efter det angivne kriterium må afgørelsen konkret træffes på grundlag af udformningen m. v. af det anlæg, i hvilket den pågældende vare bliver fremstillet eller opbevaret.

Om der er tale om samme vare vil *Wussow* afgøre på grundlag af den konkrete forsikringstagers produktion. Som eksempel på samme vare nævner *Wussow* borde, uanset at disse leveres i forskellige størrelser, forudsat at mangelen ikke vedrører fremstillingen af den bestemte størrelse.

Forskellige typer og udførelser af borde er forskellige varer også hvis den samme mangel indløber i alle bordene. Stole, som passer til bordene, er ikke den samme vare som bordene. Bliver imidlertid et soveværelse produceret, så er soveværelset vareenheden, også hvis samme mangel i visse tilfælde fin-

36. *Wussow*: p. 270 ff.

37. Se herom ovenfor p. 58.

38. Denne opfattelse stemmer med *VN 12/1961* og *13/1956* se ovenfor p. 58.

des i sengene og i andre tilfælde i skabene. Forskellige biltyper gælder i om-sætningen som forskellige varer, således er Opel Rekord en anden vare end Opel Kaptajn og en Ford Taunus 12 M er en anden vare end en Ford Taunus 17 M. Endelig er en automobiltype i én årgang en anden vare end samme automobiltype i en anden årgang, såfremt der overhovedet er sket ændringer i bilerne. Samme bøger i forskellige oplag er forskellige varer, selv om indholdet ikke er ændret.

Arten af de indtrådte skader er derimod uden betydning.

Mens man i almindelighed kan tiltræde *Wussow's* synspunkter med hen-syn til kravet om at den farlige egenskab skal være den samme, og om at den farlige egenskab skal have samme oprindelse i de forskellige varer, for at ska-derne kan opfattes som én forsikringsbegivenhed, forekommer det at være vanskeligere at acceptere *Wussow's* forståelse af kravet om at den farlige egenskab skal findes i samme vare. Efter *Wussow's* eksempler er det afgø-rende i hvilken form varen forlader den mod hvem erstatningskravet rejses. Et sådant kriterium forekommer ikke at være overbevisende rigtigt i tilfælde hvor samme mangelfulde del anvendes i flere forskellige varearter.

Tænker man sig eksemplet med bilerne, kan man tænke sig at flere for-skellige biltyper er forsynet med samme slags hjul. Hjulene er alle produce-ret i samme produktion, alle hjulene er behæftet med samme farlige egenskab, f. eks. at de bryder sammen under hurtig kørsel, og i alle hjulene har den far-lige egenskab samme oprindelse, f. eks. en urigtig kemisk sammensætning af det metal, som anvendes i hjulene.

Er hjulene produceret af én hjulfabrik, og af samme solgt til forskellige bilfabrikker, vil efter *Wussow* alle kravene fra bilfabrikkerne eller andre i relation til hjulfabrikantens ansvarsforsikring være at betragte som én forsik-ringsbegivenhed, hvilket kan tiltrædes.

Er hjulene imidlertid produceret af en bilfabrik selv, og anvendt i 3 for-skellige modeller, skulle man efter *Wussow* komme til, at der var tale om 3 forskellige forsikringsbegivenheder i relation til de skader, som bilerne for-volder. Dette kan næppe være rigtigt. Forsikringsmæssigt er risikoen i rela-tion til fejlproduktionen afgørende og ikke anvendelsen af den fejlagtigt pro-ducerede vare. I modsat fald vil dækningsgrænsen blive særdeles tilfældig og ofte uden betydning. Skal dækningsgrænsen have nogen betydning, må man som samme forsikringsbegivenhed i almindelighed opfatte alle de skader, som er kausale følger af samme årsag hos forsikringstageren. Ligger årsagen der-imod ikke hos forsikringstageren selv, men hos et tidligere omsætningsled som f. eks. hvis hjulene indkøbes og anvendes i fremstillingen af flere for-skellige bilmodeller, må man antagelig ofte, delvis ud fra samme synspunk-ter som anført ovenfor for mellemandlerens vedkommende, komme til at kun skader, som vedrører samme vareparti, er én forsikringsbegivenhed. I

eksemplet skulle således skader forvoldt af de forskellige bilmodeller ofte kunne anses som forskellige forsikringsbegivenheder.

Wussow's bemærkninger må antagelig ses på baggrund af AHB's krav om at også skader forvoldt af den samme vare anses som én forsikringsbegivenhed. I relation til den forsikringsretlige afgrænsning må risikoen knyttes til fællesskabet i årsag og ikke til fællesskabet i udformning af varer, hvorfor det forsikringsmæssigt må anses for tilstrækkeligt at få fællesskabet i årsagen indsat i definitionen af forsikringsbegivenheden, således som man har gjort det i de engelske policer og i den svenske normalpolice.

Spørgsmålet om fastlæggelsen af forsikringsbegivenheden til den fælles årsag i relation til en farlig egenskab i forskellige varer rejser i relation til *forsikringstiden* problemer, som giver vanskeligheder i praksis.

Tænker man sig, at forsikringstageren er fabrikant af en række varer, vil der ved *forsikringstidens begyndelse* ligge et varelager, hvori der vil kunne findes varer med farlige egenskaber³⁰ og hvor den fælles årsag hertil må søges i omstændigheder i produktionen som ligger før forsikringstiden. På samme måde kan man tænke sig, at der ved *forsikringstidens udløb* ligger varer, der lider af farlige egenskaber, hvis årsag må søges i omstændigheder, som ligger i forsikringstiden.

En anvendelse af FAL § 91 sammenholdt med en klausul om at flere skader forvoldt af varer med farlige egenskaber, som har samme årsag, betragtes som én forsikringsbegivenhed, vil kunne føre til uheldige resultater. Ved forsikringens tegning vil man kunne risikere, at det ved forsikringstidens begyndelse værende varelager bliver holdt uden for forsikringsdækningen. Man kan således risikere, at der går lang tid, førend forsikringen overhovedet kommer i kraft, alt afhængig af færdigvarelagerets størrelse hos forsikringstageren. Ved forsikringstidens ophør måtte man komme til, at selskabet hæfter for alle de skader, som bliver forvoldt af varer, som er produceret ved forsikringstidens udløb, uanset at disse varer ikke var solgte men kun lagerførte, blot der inden forsikringstidens udløb var påført varerne farlige egenskaber.

Disse situationer må løses ved aftale.

I udenlandsk praksis medforsikres det ved forsikringstidens påbegyndelse eksisterende varelager, idet selskabet dog forlanger en erklæring fra forsikringstageren om, at han intet kendskab har til eventuelle farlige egenskabers tilstedeværelse i de på lager værende varer.

I relation til forsikringstidens udløb må begrænsningen udformes således at selskabet ikke dækker skader, som indtræder efter forsikringstidens udløb eller inden en vis tid efter dette tidspunkt.

39. Se *Storebrand-Lemkuhl*: p. 62.

Begrænsning af forsikringsdækningen til kun at gælde skader som sker i forsikringstiden kendes navnlig i de engelske og amerikanske products liability policer.⁴⁰ Ved varer som har en lang omsætningstid eller levetid indebærer denne tidsmæssige begrænsning en særlig risiko i relation til sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse. Forsikringstageren risikerer at stå uden forsikringsdækning, hvis en farlig egenskab først kommer til udfoldelse efter at forsikringstiden er udløbet. Forsikringstageren må derfor i praksis holde forsikringen i kraft indtil der ikke længere er mulighed for at muligt tilstedeværende farlige egenskaber vil resultere i skader.⁴¹

Udformningen af en policebestemmelse om at flere skader, som har fælles årsag, betragtes som én skade i relation til forsikringens dækningssum, vil næppe kunne ske på en sådan måde, at man ikke vil kunne forudse en række vanskeligheder i praksis. *Wussow's* gennemgang af spørgsmålet og de afgørelser, som kendes fra VN's praksis indikerer store vanskeligheder i praksis.

Bevisbyrden for om flere skader har samme årsag påhviler forsikringselskabet. En ændring af bevisbyrden, således at denne kommer til at påhvile forsikringstageren, vil antagelig betyde en for stor indskrænkning af den forsikringsmæssige beskyttelse og er ej heller gennemført i udlandet. De bevismæssige vanskeligheder gør, at selskabet må påregne at kunne komme til at dække flere skader, som har fælles årsag, som én forsikringsbegivenhed, fordi årsagerne ikke lader sig fastslå med tilstrækkelig sikkerhed.

Bortset fra de bevismæssige vanskeligheder stiller det sig som usikkert hvorledes domstolene vil forstå en bestemmelse om, at flere skader »har samme årsag«, »skyldes samme forhold«, »har fælles oprindelse« el. lign.⁴² Den juridiske behandling af sådanne bestemmelser rummer problemer som kendes fra de erstatningsretlige behandlinger af årsagsproblemet og det må indtil videre stille sig som tvivlsomt, hvor snævert grænserne vil blive draget i de konkrete tilfælde. I praksis må man forsikringsmæssigt regne med, at kun i meget klare tilfælde vil flere skader blive betraget som én forsikringsbegivenhed på grund af et fællesskab i oprindelsen.

Den usikkerhed, som er forbundet med fastlæggelsen af forsikringsbegivenheder ved products liability forsikringen og med den praktiske administration af dette begreb, gør det naturligt at overveje at lade begrebet udgå af policerne som grundlag for begrænsning af dækningssummen, således som man nu har gjort det i engelsk forsikringspraksis.

40. *Arnold*: ILJ 1957 p. 618 f., *Schmidlin*: HVA 1963 p. 132 f.

41. *Arnold*: ILJ 1957 p. 618 f.

42. *Schmidlin*: HVA 1963 p. 128 f. se også *Day*: JCI 1955 p. 94 ff., der kraftigt kritiserer anvendelsen af forsikringsbegivenheden som begrænsning af dækningssummen på products liability forsikringen.

Under alle omstændigheder medfører usikkerheden og vanskelighederne omkring begrebet at man i products liability forsikringen må have en begrænsning ved siden af en begrænsning af dækningssummen til et vist beløb pr. forsikringsbegivenhed.⁴³ Dette spørgsmål vil blive behandlet under B.

B. Andre dækningsbegrænsninger

Som nævnt ovenfor gennemføres der ofte i products liability policerne en *begrænsning af dækningssummerne pr. forsikringsår*.

Ved en begrænsning af dækningssummen pr. forsikringsår opstår spørgsmålet om begrænsninger skal knyttes til de i forsikringsåret indtrådte *forsikringsbegivenheder* eller om begrænsningen skal knyttes til de i forsikringsåret indtrådte *skader*.⁴⁴ En begrænsning knyttet til de i forsikringsåret indtrådte begivenheder vil være stemmende med princippet bag FAL § 91 og opfattelse i kontinental praksis, men afgrænsning efter begivenhederne pr. år er næppe hensigtsmæssig, hvor der er tale om products liability forsikring. Den usikkerhed, som inden for products liability forsikringen er knyttet til fastlæggelsen af forsikringsbegivenheden, overføres til en års-begrænsning knyttet til forsikringsbegivenheden, hvorved det forsikringsmæssige formål med års-begrænsningen modvirkes. *Skal nogen sikker grænse opnås, må den knyttes til de i forsikringsåret indtrådte skader*, således som det er gjort i engelske og amerikanske products liability policer og i de danske klausuler A–E, og således som det ofte gøres i ansvarspolicernes bestemmelser om ophør af forsikringsdækning i forbindelse med forsikringens ophør.

*Ved products liability forsikringen vil den eneste form for begrænsning af dækningssummen, som vil være holdbar, være en begrænsning knyttet til de i forsikringsåret indtrådte skader. I visse tilfælde kan en begrænsning knyttet til de i året solgte varer antagelig anvendes.*⁴⁵

Efter den nugældende ansvarsforsikringspraksis udgør dækningssummerne, ved personskade kr. 450.000,00 pr. begivenhed, dog højst kr. 150.000,00 pr. person og kr. 60.000,00 pr. begivenhed for tingskade. Grænser af denne art har ikke megen mening ved ansvarsforsikring af sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse.⁴⁶

Gennemfører man en dækningsgrænse pr. forsikringsbegivenhed jfr. ad A, vil ansvarets størrelse, hvor samme begivenhed volder flere skader, langt

43. Se hertil *Berthelsen*: NFT 1963 p. 97.

44. Andre udformninger kan tænkes se f. eks. p. 72 om begrænsning knyttet til de i forsikringsåret solgte varer. En sådan begrænsning vil normalt være upraktisk med mindre der er tale om meget varige goder f. eks. visse maskiner og apparater.

45. En begrænsning af denne art foreslås af *Berthelsen*: NFT 1963 p. 97.

46. *Future Developments* p. 41 ff.

kunne overstige de dækningssummer, som er sædvanligt anvendte. Skal man med en definition af begivenheden som foreslået under A fastsætte en dækningsgrænse, må denne blive et meget stort beløb.⁴⁷ Hvor stort beløbet skal være, afhænger af den enkelte forsikringstagers virksomhed og risiko m. v. Fastsætter man et stort beløb som dækningsmaksimum pr. forsikringsbegivenhed, opstår spørgsmålet om betimeligheden af at opstille sondringer i dækningsbeløbet, således som det kendes fra den nugældende forsikring. Sker der en skade, som omfatter såvel person- som tingskade, og som er så stor, at forsikringstagerens ansvar overstiger dækningssummen for forsikringen, vil det af hensyn til skadeopgørelsen være særdeles praktisk at have fastlagt, hvor meget der er til disposition til dækning af henholdsvis ting- og personskade, idet man på denne måde kan undgå en prioritetskonkurrence mellem de to kategorier af skadelidte. Dertil kommer, at tarifmæssige hensyn nødvendigvis gør sondringen. Det er derimod vanskeligt at se begrundelsen for inden for personskadedækningen at arbejde med et maksimum pr. skadet person. Udvikler erstatningsretten sig på en sådan måde, at en skadet person vil kunne gennemføre et erstatningskrav som er større end de nugældende dækningsgrænser pr. skadet person, må det være selskabernes opgave at indrette forsikringen på en sådan måde, at den sikredes ansvar er dækket, således som selskaberne da også hidtil har gjort det. En dækningsgrænse pr. skadet person vil derfor kunne komme til at spille en rolle, hvis en række personer lider skade ved samme begivenhed, således at nogle har større erstatningskrav end dækningsgrænsen pr. skadet person, og således at det samlede krav for samtlige personskaderamte overstiger dækningssummerne for personskader. I sådanne tilfælde vil en dækningsgrænse pr. person kunne fortolkes således, at den reducerer enkelte af de store erstatningskrav således, at disse erstatningskrav i den fælles deling af de tilstedeværende forsikringsmidler kun konkurrerer med et beløb, som svarer til den maksimale dækningssum pr. person. Det er næppe af denne grund, at dækningsgrænsen pr. person er indsat i policen. Det er svært at finde grunde for, hvorfor visse dele af et personskadekrav i en deling skal stilles dårligere end andre personskadekrav og det kan næppe være forsikringsselskabernes opgave at løse dette spørgsmål. Ved products liability forsikringen ses der ikke at være nogen grund til at arbejde med en dækningsgrænse pr. skadet person, og det bør i det hele overvejes, om ikke grænsen bør fjernes også i de almindeligt anvendte ansvarsforsikringer.^{48 49}

47. *Batten & Dinsdale*: p. 68.

48. Det sagte gælder også de forsikringer, hvor man som f. eks. i motorvognsforsikringen ikke har maksimumsgrænse for dækningen af det samlede antal personskader pr. forsikringsbegivenhed.

49. I *Future Developments* p. 24 anbefaler specialistudvalget, at man kun arbejder med én grænse.

Begrænses forsikringselskabets dækningspligt til et bestemt beløb pr. år, må dette beløb på samme måde som ved en begrænsning af dækningssummen pr. forsikringsbegivenhed sættes højt, hvis dækningen skal have nogen mening for forsikringstageren. Hvor højt beløbet skal være, må afhænge af, hvem der er forsikringstager, men i engelsk praksis er dækningssummen på 100.000 £ – 1 mill. £ normale for fabrikanter.

Som nævnt ovenfor opstilles i mange policer dobbelte dækningsgrænser, således at dækningsbeløbet maksimeres pr. begivenhed og pr. forsikringsår.⁵⁰ Nogen nødvendighed herfor ses der ikke at være. En dækningsbegrænsning pr. år vil antagelig være tilstrækkelig.

C. Selvrisiko

I en række policer, som omfatter sælgeransvaret for farlige egenskabers skadeforvoldelse, er optaget bestemmelser om selvrisiko. Det gælder f. eks. en række af de her i landet individuelt aftalte policer. I den norske police er selvrisikobestemmelsen en del af forsikringsvilkårene.

Begrundelsen for disse selvrisikobestemmelser er flere.

Oprindelig interesserede man sig navnlig for selvrisikobestemmelserne i forbindelse med ansvarsforsikringens betydning for den erstatningsretlige præventionsvirkning, hvor man fandt, at en selvrisikobestemmelse kunne være en god måde at sikre, at forsikringstageren havde en økonomisk interesse i ikke at slække på agtpågivenheden, fordi han har fået en ansvarsforsikring.⁵¹ I dag må det nærmest antages, at man ikke forsikringsmæssigt tillægger denne betydning af selvrisikoen nogen særlig vægt, muligvis bortset fra visse tilfælde af ansvar for skadelig professionel rådgivning, og selv for disse forsikrings vedkommende mener *Bengtsson*,⁵² at indførelse af selvrisikobestemmelser ikke giver nogen særlig hjælp til løsning af problemerne omkring dækningspligtens omfang.

Selvrisikobestemmelser har navnlig betydning som led i en billigørelse af forsikringen.⁵³ På denne måde vil selvrisikobestemmelser kunne blive af betydning for products liability forsikringen. Selvrisikobestemmelsernes indhold og selvrisikoens størrelse bliver derved en del af spørgsmålet om dækningssummernes størrelse og må på samme måde som disse fastsættes individuelt

50. Er dækningssummerne forskellige pr. begivenhed og pr. år vil dette give særlige problemer. *Batten & Dinsdale*: p. 144.

51. Om dette spørgsmål se p. 93 med henvisninger.

52. *Bengtsson*: NFT 1966 p. 5 ff.

53. *Batten & Dinsdale*: p. 102.

for den enkelte forsikringstager. Bestemmelse om selvrisiko findes i de udenlandske forsikringer.⁵⁴

D. Flere ansvarlige

Forinden spørgsmålet om dækningssummerne forlades, er det naturligt ganske kort at berøre det forsikringsmæssige problem, som knytter sig til spredningen af skadevolderne. Dette spørgsmål, som er specielt for ansvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse, skabes af erstatningsretten i alle de tilfælde, hvor melleghandlere hæfter solidarisk med fabrikanten for det ansvar som skyldes, at en solgt vare har forvoldt skade. Spredningen af den med den farlige egenskab udstyrede vare betyder i disse tilfælde ikke alene risiko for, at et stort antal skader vil ske, men også en risiko for, at et meget stort antal personer bliver gjort selvstændigt ansvarlige for de skader, som er sket.

Man kan tænke sig det i § 1 V C. nævnte eksempel, hvor en margarinefabrik laver et parti margarine, som er giftigt. I et sådant tilfælde vil ikke alene margarinefabrikken, men også de købmænd, ismejerier m. v., som har videre-solgt margarinen, være ansvarlige for de skader, som margarinen forvolder.

I et sådant tilfælde vil begrænsningen af dækningssummernes størrelse i de enkelte ansvarspolicer ikke sikre selskaberne mod at kunne komme til at betale beløb af helt uforudset størrelsesorden, hvis man ser på alle forsikrings-selskaberne under ét. En dækningsbegrænsning indsat i fabrikantens ansvars-forsikring vil i katastrofesituationen kunne sikre fabrikantens forsikrings-selskab mod at komme til at dække den del af fabrikantens ansvar som overstiger dækningssummen. Er den farlige vare solgt gennem en række detaillister, vil disse ofte være selvstændigt ansvarlige for den skade, som forvoldes af de varer, de har solgt, og detaillisters forsikrings-selskaber kommer da til at dække dette ansvar. Kan i et sådant tilfælde fabrikanten ikke dække regreskravene fra detaillisters forsikrings-selskaber, da kommer selskaberne selv til at dække tabet. Det samlede forsikringsvæsen vil i en sådan situation kunne komme til at dække med et næsten ubegrænset beløb. Dette forhold skaber, så vidt ses, den største vanskelighed for en forsikringsmæssig løsning af products liability-problemet her i landet. Det danske forsikringsvæsen har dog med gennemførelsen af klausul A-E i 1964 ikke ment, at risikoen var større, end at den kunne dækkes.

Problemet omkring melleghandlerens ansvar er større for dansk rets ved-

54. Se særlig *Harttung*: p. 149 f. om vanskeligheder i Tyskland med at få indført en generel selvrisiko på erhvervsansvarsforsikringen. I AHB § 3 II, 1, er dog optaget en selvrisiko på DM 30,-. Er skaden under DM 30,- er den ikke omfattet af forsikringen. *Wussow*: p. 264. Se også *Batten & Dinsdale*: p. 102.

kommende end det er i de lande, hvor man har skabt products liability forsikringen. I såvel England⁵⁵ som i USA,⁵⁶ anerkender man, at mellemhandlerens ansvar over for skadelidte er culpaansvar. Dette betyder i praksis, at mellemhandleren normalt ikke vil være ansvarlig for skader, som skyldes farlige egenskaber, som hidrører fra varens produktion eller som er påført varen i et tidligere omsætningsled. Undtagelse herfra gælder over for skadelidte personer, som står som mellemhandlernes umiddelbare medkontrahenter, og hvor de køberetlige regler lader sig anvende.⁵⁷ En ansvarsforsikring for mellemhandlerne i disse lande er stort set begrænset til at gælde risikoen ved, at mellemhandlerne selv påfører salgsgenstanden den farlige egenskab, en risiko som er begrænset til de enkelte forsikringstageres adfærd og forhold.

Er mellemhandleren imidlertid ansvarlig efter samme regler som fabrikanter, og er dette ansvar knyttet til selve varens art, således som det i vidt omfang er tilfældet her i landet,⁵⁸ da kommer mellemhandleren og dermed hans forsikringselskab til selvstændigt at hæfte for de skader, som skyldes videresalget af fabrikantens varer. At mellemhandleren her i landet er selvstændigt hæftende for de skader, som skyldes videresalget af den med den farlige egenskab udstyrede vare, er en naturlig konsekvens af domstolenes anerkendelse af ansvar uden culpa for en række ansvarstilfældes vedkommende og nogen mulighed for domstolene til at opstille strengere ansvarsgrundlag for fabrikanter end for mellemhandlerne består næppe. Skal noget sådant gennemføres, må lovgivningsmagten træde til. Den risiko, der knytter sig til, at det samlede forsikringsvæsen i en katastrofesituation kan komme til at dække et meget stort antal forsikringstageres ansvar kan næppe begrænses af forsikringselskaberne selv, medmindre selskaberne danner en pool, som overtager alle forsikringerne og som alene hæfter. En sådan fremgangsmåde er dog næppe anbefalelsesværdig. Skal en begrænsning af denne art indføres, forekommer det at være rigtigere at lovgivningsmagten gav en ansvarsbegrænsning svarende til den, som kendes ved ansvaret for skader forvoldt af nukleare anlæg,⁵⁹ for eksempel således at det blev fastsat, at det totale ansvar for de skader, som forvoldes af en ting med farlige egenskaber, begrænses til et bestemt beløb. Sker der i et tilfælde skader for et større beløb, må dette tilfælde løses konkret af lovgivningsmagten.

En forsikringsmæssig begrænsning kunne opnås, såfremt man under fabri-

55. Se herom p. 64.

56. Se herom p. 14.

57. I visse af USA's stater kan der være tale om at pålægge mellemhandlerne ansvar uden culpa over for andre end medkontrahenten.

58. Sælgerens Ansvar p. 191 ff.

59. Lov nr. 170 af 16. maj 1962 om nukleare anlæg § 21 se *A. Vinding Kruse*: Erstatningsret p. 307 med note 1.

kantens ansvarsforsikring dækkede ansvaret for alle de efterfølgende omsætningsled, som blev pålagt ansvar fordi fabrikantens produkt led af farlige egenskaber, som volder skade, og da samtidig undtog risikoen i mellemhandlerens forsikringer. Denne form for udvidelse af fabrikantens forsikring kendes i USA,⁶⁰ og forekommer naturlig når henses til, at fabrikanten er regrespligtig overfor mellemhandleren. En ordning hvorefter mellemhandlerens ansvar medforsikres under fabrikantens forsikring rummer endvidere den fordel for forsikringselskabet, at det hurtigere får besked om, at fabrikantens produktion har forvoldt skade og får fordel ved at kunne behandle ansvaret for alle de implicerede ansvarlige personer under ét,⁶¹ hvorved meget besvær eller omkostninger vil kunne undgås. I England har man ikke turdet anvende disse hold harmless klausuler, idet de engelske selskaber finder, at ukendskabet til hvem mellemhandleren er m. v. skaber en risiko af så uoverskuelig størrelse, at man ikke ønsker at dække den. Det vil antagelig også i praksis være særdeles vanskeligt og måske helt umuligt at arbejde med en sontring, hvorefter man kun under fabrikantens forsikring dækkede mellemhandlerens ansvar for videresalg af fabrikantens produkter, men ikke dækkede mellemhandlerens ansvar for hans egen adfærd bortset fra selve videresalget. Denne sidste risiko skulle da dækkes af mellemhandlerens almindelige erhvervsansvarsforsikring.

En løsning af spørgsmålet om mellemhandlerens ansvar ved at mellemhandlerens ansvar for videresalget af fabrikantens produkter medtages under fabrikantens ansvarsforsikring lader sig næppe gennemføre. Hensynet til mellemhandlerne taler stærkt imod en sådan løsning. Mellemhandlerne er selvstændigt ansvarlige over for de skadelidte, og er den samlede skade, som sker, større end dækningssummen for fabrikantens ansvarsforsikring, da står mellemhandleren uden forsikringsdækning, et resultat som er utilfredsstillende.

Hele spørgsmålet trænger stærkt til en lovgivningsmæssig regulering.

60. *Bengtsson*: 17. nordiske Ulykkesforsikringskongres p. 176, *Future Developments* p. 41 ff., *Schmidlin*: HVA 1963 p. 129 f., *Kulp*: 233 f. og ovenfor p. 76.

61. Se dog p. 72 om de engelske selskabers betænkelse ved at medtage denne risiko.

§ 5. AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Det er i de foregående paragraffer søgt vist, hvorledes products liability forsikringen i udlandet er kommet til at spille større og større rolle som forsikringsform og hvorledes industrialiseringen har udviklet erstatningsretten for sælgeransvaret for de farlige egenskabers skadeforvoldelse og med erstatningsrettens udvikling er forsikringsretten fulgt efter, enten godvilligt i form af dannelse af særlige policer, som er tilpasset risikoen, eller tvungent ved at domstolene har fortolket klausuler i eksisterende policer indskrænkende. Bortset fra Norge er denne udvikling stort set gået uden om Norden.

I de foregående paragraffer er søgt gennemført en analyse af hvorledes dækningsområdet for en products liability forsikring kan afgrænses.

I denne forbindelse er ikke behandlet spørgsmålet om *hvorledes præmien for products liability forsikringen bør beregnes*. Meget kan der ikke siges herom. Såvidt vides findes ingen steder i verden nogen statistik over forsikringsformen. I den amerikanske Products Liability Manual er givet en række tariffer, men selv disse lider af den usikkerhed, som anvendelse af a-raten¹ indebærer. Det er antagelig umuligt i dag at lave nogen tarif for products liability forsikring. Den amerikanske tarif kan støtte et skøn, men præmier må fastsættes individuelt for den enkelte forsikringstager på grundlag af den risiko, som skønnes at være knyttet til hans virksomhed.

I Future Developments² har studiegruppen beskæftiget sig med principperne for præmieberegninger for products liability forsikringen. Studiegruppen opregner først, hvilke faktorer som navnlig har betydning for risikoen og nævner her

1. levetiden for de forsikrede goder, om disse bliver hurtigt konsumeret efter salget eller om de er mere varige, som f. eks. maskiner ofte vil være det.
2. Godernes skadeevne, navnlig om en skade, hvis den indtræder, må antages at blive meget store, som f. eks. ved flyveulykker eller om der er særlig fare for at en farlig egenskab vil blive multipliceret gennem fremstilling af et stort antal goder.
3. Standarden af forsikringstageren og hans virksomhed herunder arten af hans kontrolsystem.

1. Se herom p. 77.

2. *Future Developments*: p. 29 ff. Se også *Day*: JCI 1955 p. 100 ff.

4. De vilkår, hvorunder virksomheden drives, hvilke garantier der stilles og hvilke forbehold der tages.
5. Forsikringens territoriale dækningsmåde.
6. Skadehistorien for den pågældende forsikringstager.³

Endvidere finder studiegruppen, at man ved forsikring af fabrikanter må tage særlige hensyn til

7. selve produktionsprocessens art. Om den er simpel eller kompliceret. Hvor store tolerancer der kan tillades på de producerede produkter o. lign.
8. Anvendelse af råstoffer og halvfabrikata.
Hvilke disse er og hvor de stammer fra.
9. Om forsikringstageren almindeligt sælger produkter eller om han også medvirker ved det solgtes installation, montering eller lignende.

Studiegruppen finder, at risikoen endvidere er afhængig af, om forsikringstageren er fabrikant, engrossælger eller detailhandler.

Med hensyn til præmieberegning finder studiegruppen, at en fast præmie højest vil kunne anvendes med meget små detailhandlere, men at man iøvrigt må have præmierne beregnet på grundlag af en faktor, som er udtryk for størrelsen af risikoen ved den enkelte forsikringstager. Studiegruppen anbefaler her tallet for forsikringstagerens bruttosalg, udtrykt i penge. I visse tilfælde bør dog anvendes omsætningen udtrykt i vareenheder, eller hvad der er betalt i forsikringsåret for produkterne. Sidstnævnte kan tænkes ved virksomheder, hvor fremstillingen af produkter strækker sig over flere år.

3. At det forhold, at en forsikringstager i mange år ikke har haft skader giver nogen sikkerhed for fremtiden, illustreres af *Kulp*: p. 232 ved et eksempel fra amerikansk forsikringspraksis, hvor et kemikaliefirma ved tegningen af en products liability forsikring oplyste, at det i tiden fra 1901 til 1945 ikke var blevet mødt med erstatningskrav i anledning af dets salg og hvor firmaet i de følgende to år havde erstatningsansvar på 2 mill. \$ for skader voldt af dets produkter.

BILAG I

DANSK ULYKKESFORSIKRINGS FORENING

København, den 14. juni 1966.

Normal-police for erhvervsansvarsforsikring

§ 1

De sikrede

Forsikringen dækker forsikringstageren og de i forsikringstagerens tjeneste værende personer.

§ 2

Omfang

Forsikringen dækker det erstatningsansvar, sikrede pådrager sig ved beskadigelse af personer eller ting under udøvelsen af den i policen nævnte virksomhed, når det til erstatning forpligtende forhold finder sted i Danmark i forsikringstiden.

§ 3

Undtagen risiko

Forsikringen dækker ikke ansvar:

- a. som følger af, at sikrede ved aftale eller på anden måde har pådraget sig et videregående ansvar end efter dansk rets almindelige regler om erstatningsansvar uden for kontraktsforhold.
- b. (ikke obligatorisk) for formuetab, der ikke er en følge af skade på person eller ting.
- c. for skade på ting, som sikrede har til lån, leje, opbevaring, afbenyttelse, befordring, eller som af anden grund befinder sig i nogen af de sikredes varetægt, eller som nogen af de sikrede har sat sig i besiddelse af.
- d. for skade på ting, som sikrede har påtaget sig at bearbejde eller behandle, eller som på grund af en umiddelbar forbindelse med en bearbejdet eller behandlet ting lider skade som følge af dennes bearbejdning eller behandling.
- e. for skade opstået ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser.
- f. for skade på ting forårsaget ved sprængstoffer, jordsænkning, udgravnings-, nedbrydnings- eller nedramningsarbejde.
- g. for skade på ting forårsaget ved afløb fra industrielle anlæg samt ved spildevand.

- h. for skade forvoldt af sikrede med forsæt eller under selvforskyldt beruselse.
- i. for skade påført ting tilhørende forsikringstageren eller nogen af de sammen med forsikringstageren boende familiemedlemmer.
- j. for skade forvoldt ved benyttelse af motordrevet køretøj – herunder knallerter og selvkørende arbejdsredskaber.
- k. for skade forårsaget af hunde eller ved benyttelse af luftfartøj eller søfartøj.
- l. (krigs- og atomklausul m. v.).

§ 4

Dækningssummer

Policens dækningssummer danner højeste grænse for selskabets forpligtelse efter en enkelt forsikringsbegivenhed, uanset om ansvaret påhviler flere af de sikrede.

De ved erstatningsspørgsmålets afgørelse med selskabets billigelse pådragne omkostninger, samt renter af idømte erstatningsbeløb henhørende under forsikringen udredes af selskabet, selv om dækningssummerne derved overskrides.

§ 5

(Opsigelsesbestemmelser).

§ 6

(Anmeldelsesregler m. v. samt ret for selskabet til at repræsentere sikrede under forhandlinger og indgå forlig).

BILAG II

DANSK ULYKKESFORSIKRINGS FORENING

Særlige betingelser II.

A. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser om, at skade opstået ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser ikke er dækket, gælder følgende særlige vilkår:

for *detailhandel*, d. v. s. virksomhed, der består i detailsalg (udlejning) direkte til forbruger af produkter, der enten er tilvirket af andre eller af forsikringstageren selv alene til salg (udlejning) i deres virksomhed, samt for *håndværk*, der alene har værkstedsvirksomhed uden seriefabrikation og ikke har bygnings-, anlægs-, installations- eller lignende arbejder:

Ansvar for skade forvoldt ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved produkter eller arbejdspræstationer er dækket, såfremt forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktsmæssige egenskaber.

Ovenstående dækning omfatter ikke ydelser til forbrugere uden for Danmark.

Erstatning i henhold til nærværende klausul kan for skade sket inden for samme forsikringsår ikke overstige policens dækningssummer.

B. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser om, at skade opstået ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser ikke er dækket, gælder følgende særlige vilkår:

Ansvar for skade forvoldt ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved *maskiner og andre ydelser leveret på forsikringsstedet direkte til forbruger* er dækket, såfremt forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktsmæssige egenskaber.

Erstatning i henhold til nærværende klausul kan for skade sket inden for samme forsikringsår ikke overstige policens dækningssummer.

C. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser om, at skade opstået ved ikke-kontraktsmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser ikke er dækket, gælder følgende særlige vilkår:

Ansvar for skade forvoldt ved fejl ved *monteringsarbejde o. l.* er dækket, såfremt forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende fejlen.

Ovenstående dækning omfatter ikke ydelser til forbrugere uden for Danmark.

Erstatning i henhold til nærværende klausul kan for skade sket inden for samme forsikringsår ikke overstige policens dækningssummer.

D. I. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser om, at skade opstået ved ikke-kontraktmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser ikke er dækket, gælder følgende særlige vilkår:

Ansvar for skade, der er en følge af ikke-kontraktmæssige egenskaber ved *produkter eller arbejdspræstationer*, er dækket, såfremt forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktmæssige egenskaber.

Undtaget fra dækningen er skade sket på de bygnings- eller anlægsdele, ved hvis opførelse, reparation, behandling, installation eller lignende sikrede medvirker eller har medvirket, ligesom skade, der på grund af mangler ved konstruktionen, herunder mangelfuld afstivning under opførelse, forårsages på bygning eller anlæg, ikke er dækket.

Undtaget er endvidere enhver skade, forårsaget af eller på bygning eller anlæg, hvortil sikrede har udarbejdet projekt, tegninger, konditioner eller lignende, og skadens indtræden beror herpå.

Erstatning i henhold til nærværende klausul kan for skade sket inden for samme forsikringsår ikke overstige policens dækningssummer.

II. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser dækkes skade opstået som følge af *ud- eller opgravningsarbejde* – herfra undtaget skade forårsaget på fast ejendom.

Af enhver i henhold til denne bestemmelse dækningsberettiget tingskade betaler forsikringstageren som selvrisko de første kr. 500,00.

Ved et hvert gravearbejde er det for forsikringens dækning en betingelse, at der forinden gravearbejdets påbegyndelse er indhentet tilladelse fra myndighederne og ledningsejere, hvor eventuelle ledninger, kabler og kloaker er anbragt.

Dækning i henhold til I og II omfatter ikke ydelser til forbrugere uden for Danmark.

E. Uanset reglen i de almindelige forsikringsbetingelser om, at skade opstået ved ikke-kontraktmæssige egenskaber ved produkter eller ydelser ikke er dækket, gælder følgende særlige vilkår:

Ansvar for skade, der ved *kørselsuheld eller brand forvoldes på kunders motorkøretøjer*, er dækket, når skaden efter køretøjets aflevering til dets ejer opstår som en følge af ikke-kontraktmæssige egenskaber ved produkter eller arbejdspræstationer, der leveres eller ydes i forbindelse med reparation, ser-

vice og lign. arbejder, og forsikringstageren godtgør, at han – såvel som enhver, der på hans vegne leder virksomheden – ikke kendte eller burde kende de ikke-kontraktsmæssige egenskaber.

På samme betingelser dækkes ansvar for skade, der forvoldes af kunders motordrevne køretøjer.

Undtagen fra dækningen er skade, der alene rammer den del af motorkøretøjet, der har været repareret, behandlet, af- eller påmonteret.

Dækningen omfatter ikke ydelser til forbrugere uden for Danmark.

Erstatningsberettigede skader skal udbedres til nettopris.

Erstatning i henhold til nærværende klausul kan for skade sket inden for samme forsikringsår ikke overstige policens dækningssummer.

BILAG III

Udkast til Produktansvarsklausul

Uanset det i § 3 a og e fastsatte dækker forsikringen det ansvar, som forsikringstageren måtte ifalde ved at et leveret produkt har farlige eller ikke-kontraktmæssige egenskaber eller ikke svarer til de af forsikringstageren givne oplysninger om produktets anvendelighed.

Dækningen omfatter ikke:

- a. Skade på selve det leverede produkt og ansvar, som er en følge af, at produktet ikke leveres til rette tid.
- b. Det ansvar som alene hviler på en af forsikringstageren stillet udtrykkelig garanti.
- c. Ansvar som skyldes, at forsikringstageren eller den hvem det på forsikringstagerens vegne påhviler at påse det leverede produkts egenskaber må antages at have været vidende om tilstedeværelse af den farlige eller ikke-kontraktmæssige egenskab.
- d. Ansvar, som skyldes forsætlig eller grov uagtsom urigtig rådgivning med hensyn til det leverede produkts anvendelighed.
- e. (Territorial begrænsning).

Samtlige skader, der skyldes samme adfærd eller forhold hos forsikringstageren, betragtes som én forsikringsbegivenhed.

Ved ansvar, som er omfattet af nærværende klausul, dækker selskabet indtil 5 millioner kr. pr. forsikringsbegivenhed, dog højst 5 millioner kr pr. forsikringsår.

(Selvrisiko).

SUMMARY

SEC. 1

(1) The case *Vinterbottom v. Wright* (1842) is traditionally held out as the origin of products liability. In the case a driver of a coach did not obtain compensation for the injury suffered by him at the breakdown of the coach due to a fault in the construction of the coach. The seller was exonerated *inter alia* on the ground that he was not liable for products liability towards other parties except his immediate purchaser.

This rule of privity is applied to torts in USA until the case *McPherson v. Buick Motor Company* in 1916, and in England up to the case *Donoghue v. Stevenson* in 1932. In both cases it was decided that a seller is liable according to the rules on torts towards other injured or damaged parties than the purchaser. The judgments represented the conclusion of a development where the courts endeavoured to restrict the rule of privity. When the rule of privity was laid down in 1842, exceptions in cases where the seller has acted fraudulently or where the article sold was dangerous, were recognized. The rule of privity applies to-day both in England and in USA to liability which is founded on warranties whether these expressly appear from the contract or are founded on the Sales of Goods Act, on uniform commercial code and the like. Particularly in USA strong forces are operating for an abolition of the rule of privity, also in the cases where the seller's liability is founded on warranties. This release has, roughly, been accomplished in regard to food cases, but only to a certain extent with regard to other products.

The rule of privity has not been of the same importance on the Continent as in England and USA. On the Continent the occurrence of products liability gives rise to problems as regards the liability rules which should be applicable.

The problem emerges first in relation to the sales of goods acts of the continental countries. In Germany and Switzerland, for example, it is held that the BGB or OR's rules may be applied to products liability although some vagueness exists as regards the provisions which are to be resorted to, but it is held in Scandinavia that the Nordic sales of goods acts cannot be applied to product liability. The difference in these conceptions must be traced to a difference in the formulation of the sales of goods acts. BGB and OR, as the English and American laws, contain independent provisions

about purchase in which the subject of sale does not come up to the warranties given. The Scandinavian sales of goods acts contain no rules about products liability, and the general view taken by the courts and legal writers is that the rules of the act about liability for the delivery of defective goods are inapplicable. The rules known in English, American, German and Swiss laws on warranties are also found in the Northern sales of goods acts, but are here included in the rules relating to defects. The courts have, therefore, preferred not to employ the rules dealing with warranty in the sales of goods act as the basis for judgments dealing with products liability, in that a reference to the warranty rules might involve that all the other legal effects which are attached to the delivery of defective goods might be applied in products liability cases.

In the Scandinavian countries the courts have had to formulate their own rules for products liability cases.

The question of the law of products liability in the Scandinavian countries is described in my book "Sælgerens ansvar for skade forvoldt af ting med farlige egenskaber" ("Seller's liability for damage caused by objects with dangerous qualities"). On the following pages I propose to give a brief account of the Scandinavian law of products liability.

As regards many kinds of goods the courts have imposed strict liability on the sellers. This applies to foodstuffs, feeding stuffs and fertilizers, medicaments and other products in which the functions of the product are based on the existence of certain qualities.

In addition the courts are inclined to impose liability for warranty in cases where the seller has informed the purchaser that the goods is suitable for a definite purpose, and it turns out afterwards that the information given was wrong.

At sales of animals, real property, machines etc. the courts are inclined, unless special circumstances exist, only to impose liability on the seller if he has acted unwarrantably, for example by not discovering the dangerous quality, or by imposing the dangerous quality on the goods. In relation to the judgment of the seller's behaviour the courts attach importance to the whole period from the conclusion of the contract and until the delivery of the goods. The judgment of the seller's behaviour is made on the same requirements which apply in judging about a culpa liability in connection with a violation of the contract.

The liability rests not only upon the manufacturer of the dangerous goods but also upon the reseller who incurs the same liability under the rules as the manufacturer. In the case of strict liability the resellers will be liable for the manufacturer, while in culpa cases no liability will normally be imposed on the resellers for the faults committed by the manu-

facturer. The seller is liable not only to the purchaser but also to his family, his servants and others, who in the course of their work get into touch with the dangerous goods.

No privacy claim is laid down in Scandinavian law.

The products liability-insurance emerged in England around 1890 born by the emergence of the modern industry. The first policy covered some bread factories against the risk attending the use of certain chemicals in the production, and in the time around World War I this form of insurance increased so that it became an important form of insurance in England. The like development occurred in USA.

This form of insurance has not, on a large view, been known on the Continent. The insurance companies have feared the products liability risk. When the indemnity insurance on the Continent emerged in Germany around 1890, contractual liability is exempted from being covered, and with this exemption the German policy is adopted by the other continental countries in the beginning of the 20th century. Thereby the development was fixed with regard to the products liability risk. It is not desired to cover the risk. The policies were subsequently modified in Denmark and Sweden, but the modification partakes of the character of making clear that it is not desired to cover the products liability risk. Norway, Germany and Switzerland still retain the contract clauses. In those countries judgments have been given which decline to recognize that the products liability means contractual liability and the insurance company has become liable to cover certain cases of products liability under the trade indemnity insurance. The contract clauses have, therefore, been insufficient in these countries to protect the companies against products liability.

(II) It is intended with this dissertation to analyse the problem attaching to indemnity insurance of products liability in order thereby to endeavour to prepare a draft products liability policy for the Northern market.

(III) It might be conceived that in practice products liability may be solved by the sellers renouncing their products liability. Such procedure is not desirable from a social point of view, and the renouncement of liability must be expected to be set aside cases where the damage or injury has been inflicted on parties other than the purchaser. If the purchaser is the sufferer it may be expected that the claims renouncing liability will be set aside, in case the seller has acted culpably and the purchaser has suffered personal injuries or his goods have suffered damage.

(IV) The only immediate possibility for the solution of the products

liability problem is to have the liability covered by insurance, and of the possible insurance forms only the indemnity insurance form can be used in the Scandinavian countries.

A general products liability policy is not known in Scandinavia to-day. A cover of the products liability risk was introduced in Denmark in 1964, in the case of retailers, artisans, motor vehicle repairers and the like, and it is endeavoured in Finland at present to cover the products liability risk of certain concerns.

There are several reasons why a products liability insurance has not been introduced.

Historically indemnity insurance has been adopted from Germany where the contractual liability was kept outside the insurance cover, and if the policy is once introduced it is difficult to introduce essential alterations, in that alterations must involve a strong increase in the premium level. The insurers are not aware of the change in the liability rules caused by the emergence of products liability, and have, therefore, expressed no special wish for the introduction of this insurance form. Furthermore, it may be mentioned that the Northern countries are of a size which makes it difficult to secure a proper spread of the risk, so that the insurers are forced to follow the reinsurers' practice and possibilities.

(V) The problems around the products liability insurance are bound up with the flexibility attached to products liability cases and to the difficulties around the limitation of the sums to be covered. Products liability cases differentiate from other indemnity insurance cases by the fact that the insured has an influence on the contents of the contract which forms the basis for his liability, in case the object of sale causes damage or injury. The contract will be decisive for any question of liability which arises in case where the object of sale causes damage or injury, and the contract will be decisive for the liability being a liability according to the culpa rule or is to be a strict liability.

In case the goods delivered possess dangerous qualities a long time will often pass before the goods cause damage or injury, and the dangerous quality becomes apparent. This affords possibilities for a very wide spread of the number of damage or injury.

As mentioned the resellers will frequently be liable according to the same rules as the manufacturer. In case the manufacturer is subject to strict liability the resellers will also be subject to the same liability. This means that a large number of liable parties may emerge, in case where a single manufacturer, for example a margarine manufacturer, puts a dangerous parcel of goods on the market.

SEC. 2

The Practice of Danish and Foreign Insurance Laws

(I) The indemnity insurance arrangement in a number of countries will be described in the following, for the purpose of elucidating the problems which in the country concerned attach to the limitations in relation to the products liability risk. The interests are here concentrated on countries, as for example England and USA, which have formulated the special liability insurances, and to the countries, as for example Denmark and Sweden, whose policies have been formulated in the way that it has been laid down that it is not desired to cover the products liability risk. Countries where no attitude has been taken to the importance of the products liability risk for the extent of cover of the indemnity insurance is of less interest.

The comparisons between the different countries are rendered somewhat difficult by the dissimilarity of the rules of the different countries about products liability. The difficulties consist mainly in the difference in the application of the rules of liability of the doctrine of violation to products liability.

(II) In Denmark the oldest policies contained a provision to the effect that the insurance does not cover contractual liability. Around 1930 there arose a discussion about the vagueness of this concept in relation to products liability, and a provision was inserted in the policies to the effect that the companies did not cover damage and injury which were caused by the fact that the insured had delivered goods which were not up to the contract or were dangerous. An amendment was introduced in 1946 according to which the companies covered the damage or injury which was due to a wrong delivery, and in 1964 the cover was extended in the manner that the companies covered the reseller's products liability in all cases where the resellers do not possess an industrial production which is sold to other parties than the immediate consumer.

An exception from the cover is made in cases where the insured or his leading collaborators know the dangerous quality or ought to have been attentive to it. Furthermore, liability is excepted in cases where there are a warranty which imposes a liability on the insured which is more far reaching than under the general rules of the compensation law, besides the purely contractual liability.

Even if Danish insurance practice has got rather far with the covering of the reseller's products liability risk, we have not in Denmark solved the insurance problems around products liability in the industry.

(III) Up to 1934 the Swedish insurance companies made use of a policy corresponding to the original Danish policy. Contractual liability was excepted from being covered. In 1934 the policy was revised. The Swedish companies inserted clauses which on a number of points defined their attitude to the limits of the contractual liability. Most important is a provision to the effect that the company does not cover the liability which the insured incurs for damage or injury due to the fact that the insured has given wrong information about the use for a definite purpose of the delivered goods. This provision is interpreted by the Swedish companies in the way that almost all cases of products liability are kept apart from the insurance cover. An exemption is made, however, for cases in which there has been a wrong delivery and for certain special forms of defects in the production. As products liability in its nature embodies bigger or smaller degrees of justified expectation in the purchaser about the suitability of the article bought for a definite purpose the Swedish companies hold a rather free position as regards the interpretation of the clause. The practice of the Swedish companies has been strongly criticized in Swedish legal theory.

(IV) The Norwegian policy covers the insured to the extent in which his liability does not come under the general non-contractual liability. The Norwegian policy has accepted that part of the insured's products liability is covered by the trade indemnity policy, and the Norwegian companies have, therefore, in the policies inserted a limitation of the company's liability to cover in cases where the seller delivers goods which causes damage or injury. In these cases the company's liability to cover is confined to the insurance sum for the number of damage or injuries which occur in the same insurance year.

(V) The English companies can to-day cover every products liability risk. The English companies have no common policy form for products liability insurance, and have no common tariff. The insurance of the trade liability in England is divided into public liability insurance and products liability insurance.

Under the public liability the insured's liability at law is covered for injury to persons and damage to goods, but with certain limitations. From the cover is exempted liability for claims arising out of any product or goods supplied. The insured's products liability is excepted by this provision. However, the liability for wrong delivery is considered covered under the public liability policy.

The products liability policy covers "all sums which the insured shall become legally liable to pay as damage consequent upon

- a. accidental bodily injury to or illness of any person,
- b. accidental loss of or damage to property."

The insurance covers both the insured's liability under the law of torts and the liability under the sales of goods act, but the cost of repairing, re-conditioning or replacing the product giving rise to a claim and claims arising out of liability assumed by the insured by express warranty or agreement unless such liability would have attached to the insured notwithstanding such express warranty or agreement are not covered by the insurance. The liability is limited to bodily injury and damage to property, but in certain cases the cover may be extended to other kinds of losses.

The English companies estimate the risk on the basis of an inspection of the insured's business and on the basis of a total evaluation of the kind and operation of his business. The premium is frequently computed in proportion to the insured's turnover. The amount of cover is limited to a definite amount per insurance year in that most companies have given up using other forms of limitation of cover.

The English division of the indemnity insurance in public liability insurance and products liability insurance give rise to certain limitation difficulties between the two insurance forms. The English companies therefore recommend in practice that both insurance forms should be effected with the same company.

(VI) In USA the products liability risk is covered on the comprehensive liability policy.

The insurance form has here become so widely used that The National Bureau of Casualty Underwriters has succeeded in preparing a products liability manual. The policy covers the insured's liability for bodily injury and damage to property due to goods or products manufactured, sold, handled or distributed by the named insured or by others trading under his name.

Liability assumed by the insured under any contract or agreement is not covered by the insurance, but the cover includes liability for warranty of goods or products. The policy covers liability for warranties with regard to the special application of the object of sale and with respect to the qualities of the object of sale.

The American companies limit the risk to damages which have happened after the goods causing the damage having left the seller, and at performances of work the cover is limited to liability for damage happening after the work has been completed.

As a special feature for the American insurance should be mentioned

the possibility of having covered through the hold harmless clauses not only the manufacturer's products liability but also the products liability for all parties who sell the manufacturer's products.

The premium is computed on the basis of the insured's turnover, normally expressed by the amount of his sale. The cover is confined to a definite amount for each event insured against and to a definite amount for each insurance year.

(VII) According to the German Allgemeine Versicherungsbedingungen für Haftpflichtversicherung the insured's liability for bodily injury and damage to property is covered. "Haftpflichtansprüche, soweit sie auf Grund Vertrages oder besondere Zusagen über den Umfang der gesetzlichen Haftpflicht des Versicherungsnehmer hinausgehen", are held outside the insurance cover.

Some doubt exists in Germany about the interpretation of this clause. It is generally agreed that the insured's liability for products liability is covered, if it is incurred under the culpa rule. In case the liability is incurred under the rules governing liability without culpa, as for example under BGB sec. 463, the legal theory disagree as to whether the liability is covered, but in any case it has been held by a judgment (RGZ 160.48) that the clause comprises products liability under BGB sec. 463. It has not been intended for the German companies to cover the products liability risk under the ordinary trade indemnity insurance. With the development which the products liability must be supposed to undergo also in Germany it is not economically possible to cover the products liability risk against the premium which is claimed on the ordinary trade indemnity insurance.

Under AHB sec. 3 II.2 the agreed insurance amount is the highest limit for the company's liability to cover under the policy per event. As to this it is provided: "Mehere zeitlich zusammenhängende Schäden aus derselben Ursache oder mehrere Schäden aus die dieferungen der gleichen mangelhaften waren gelten als ein Schadenereignis."

(VIII) The Swiss companies have no common policy and no common tariff. In practice the Swiss companies use a policy which answers rather closely to the German AHB. In the same manner as in Germany there is some doubt in Switzerland about the extent to which the insurance covers the products liability risk. It is admitted to-day that part of the risk is covered in any case if the insured has acted culpably.

The limitations of the sums covered are the same as in Germany.

With the development of products liability which is also taking place in

Switzerland, the Swiss companies are facing the same difficulties as the German ones, in that the premium for the general trade indemnity insurance cannot cover the insurance of the products liability risk.

(IX) In Finland the companies have agreed to endeavour to cover the products liability risk as an independent supplement to the ordinary trade indemnity insurance. The Finnish products liability policy is framed very cautiously and is hardly satisfactory from the point of view of the insurer.

In France the products liability risk is kept outside the cover of the ordinary indemnity insurance, but a number of companies to-day effects products liability insurance.

(X) The conclusion from the examination of the insurance arrangements of the different countries will be that great similarity exists in the manner in which the different countries have limited the policies in proportion to this contractual liability. In almost all countries cover of claims arising out of liability assumed by the insured by express warranty or agreement, are exempted.

In none of the countries a distinction has been made in the policies as to whether the insured is liable under a culpa rule or under rules about strict liability.

In all countries the cover is limited to bodily injury and damage to property.

Great dissimilarity exists in the countries examined with regard to the manner in which the cover sums are limited.

SEC. 3

The Interests in the Insurance Condition

(I) In the theory on compensation and insurance law there is disagreement about the extent to which the existence of an insurance affects the conduct of the insured so that several injuries or damage occurs. It has not been possible to provide proof of a connection between for example the existence of indemnity insurance and an increase of the injuries or damage.

It must be considered very doubtful whether the subjective risk in connection with the products liability insurance is greater than in connection with other kinds of indemnity insurance. According to the Northern Insurance Acts the company is not bound to cover in case the insured has acted wilfully. At the insurance of goods certain cases of gross negligence are excepted. There is some vagueness as to how the term gross negligence is to be interpreted. Many theorists consider gross negligence to be cases

in which there is the suspicion that the insured has acted wilfully, but where such action cannot be proved.

At the products liability insurance the insured will rarely be involved in the occurrence of the damage or injury than in the case of other kinds of insurance. The participation of the insured, in the case of products liability, will consist in the fact that the insured either possesses a certain knowledge of the presence of the dangerous quality or that the insured in an unwarrantable manner has inflicted the dangerous quality on the goods.

In case the insured on the delivery of the goods is aware of its dangerous quality there is no reason for covering his liability. If he wishes to speculate in the dangerous quality not causing damage or injury he must do so at his own risk. The mere fact that he does not inform the purchaser of the dangerous quality creates such a suspicion of the insured supplying the product with his indemnity insurance in mind that he should not be covered.

If the insured has not been aware of the dangerous quality when he supplied the goods, but if he has acted negligently by not being aware of the dangerous quality there is no reason to lay down any exemption from the cover. Negligence in connection with the products liability insurance is not different from negligence at other kinds of indemnity insurance.

(II) As mentioned above the seller's products liability is not included in the Northern sales of goods acts. The boundary between the rules about liability due to violation of contracts and about products liability is not very well defined. On the formulation of the products liability policy the insurance law itself must limit the area of cover towards the liability for violation of contracts.

The contractual liability has its basis on the seller's obligation to supply goods in conformity with the agreements entered into. From the limitation of cover of the indemnity insurance it has always been maintained that it is the insured's duty to supply the goods. From an insurance point of view it is indifferent whether the insured's duty to supply the goods in accordance with the contract is to be covered or whether the insured's liability is to be covered because proper supply is not made. A limitation between this liability and products liability cannot be drawn on the basis of the rules dealing with compensation. On the other hand a limitation may be obtained if the liability for the damage to the supplied goods is kept outside the cover.

Liability due to the non-supply of the goods at the stipulated time should also be kept outside the cover.

A limitation may be thought to be carried through so that the insurance

includes all damage or injury which happened after the goods having left the seller, including liability for damage to the goods. Such limitation is clear from the point of view of insurance law, but it must be expected that the expenses by having to cover liability for damage to the supplied goods will be so high that the insured party will prefer not to insure this risk under a products liability insurance.

Products liability insurance embodies a subjective risk which is attached to the basis of the liability, a risk which is not known at other kinds of insurance. The seller's products liability depends upon his contract with the purchaser. The seller has through the contract the possibility of affecting the liability. It may be imagined that the liability owing to the contract becomes strict or that the liability is assessed for damage or injury which normally would fall outside the liability to pay compensation.

A change in the basis of liability, so that it becomes strict does not involve any essential increase of the insured's risk. The question of motor car insurance has been examined in Scandinavia, and for example the Swedish companies held that a change from a culpa liability to liability without culpa for damage and injury caused by motor vehicle corresponded to an increase of premium of about 11 %.

If liability is imposed owing to the description under which the goods were sold the insurance risk is not different from insurance of activities, for example railways where strict liability for damage or injury is in force in Denmark.

If liability is imposed owing to the fact that the seller belauds the qualities of the goods, for example in pamphlets, advertisements and the like, such belauding will normally belong to the goods themselves. For quite few kinds of goods only the language contains words which exactly characterize the goods. As regards most goods the seller must inform the purchaser about the qualities of the goods. Insurance in these cases, therefore, contains no other subjective risk than that attached to the insurance of a concern for which strict liability applies.

If the liability is imposed upon the seller because he has given wrong information to the purchaser about the application of the subject of sale, the risk becomes more hazy than in the case previously mentioned. The seller's belauding may in these cases partake of the character of actual advice which is outside the insurance to cover. Haziness as to when a statement from the seller concerns the qualities of the subject of sale and when it concerns the applicability of the subject of sale has the effect that, as a main rule, also the liability which is founded on the belauding regarding the applicability of the subject of sale must be covered. Outside the insurance must be kept, however, cases of information given intentional

and with gross negligence about the applicability of the subject of sale and advice given by professionals as for example where a firm which sells building material in connection with the sale, undertakes to project houses for the purchaser and damage results therefrom. Advice given without connection with a sale must also normally be kept outside this insurance.

If the liability is due to the fact that the seller has given an express warranty which has the effect that he incurs a liability, which he would not have incurred if he had not given the warranty, there is such large subjective risk that the case must be kept outside the insurance cover.

SEC. 4

Cover Sum and Cover Limitation

(I) Within indemnity insurance the insured's liability for bodily injury and damage to goods are covered. The cover is confined to apply to cases where damage or injury has been inflicted so that cases where loss has been done, are kept outside the cover. These cases are of greater importance at products liability insurance than at other indemnity insurance. From practice may be mentioned a firm which supplied an element to a modern building enterprise, which element proved defective when placed in position in the building. The result was that the element must be changed, but no other damage has happened before the change. These cases must be included in the products liability insurance. The claim about damage is probably due to the historical origin of indemnity insurance where it has developed from accident insurance. The claim is unnatural in the case of indemnity insurance as the event insured against must be attached to the cases where it may be the question of imposing a liability on the insured.

A corresponding criticism may be directed against a limitation of the cover to apply only to bodily injury and damage to property. The insured can, particularly in the case of products liability insurance become responsible for loss of trade without any bodily injury or loss of property having been incurred. A case may be mentioned from practice; an oil firm had by an error supplied oil with too low heating capacity to a horticulturist. The temperature in his hothouse was therefore not high enough with the effect that his tulips did not come out until after Christmas, and not as planned before Christmas. He suffered a heavy loss thereby which the oil firm had to pay. From the point of view of insurance law these indemnity cases are not more hazily limited than cases of liability for bodily injury and of damage to property, and the consideration of the insured clearly favours that all cases where he may incur liability must be included in the insurance cover. In case of failure to cover these cases, an interest in the

insured may be created on the happening of damage to property. From practice a firm may be mentioned which had supplied wrong lubricating oil for a machine which therefore ran hot. This necessitated an examination of the machine. The company's duty to cover the insured's liability for the expenses in connection with the examination of the machine must be independent on the question whether the machine has suffered damage.

The conclusion will be that at products liability insurance the insurance should include all forms of loss which might be imposed on the insured.

(II) A particular insurance law problem arises in connection with products liability insurance owing to the very large number of damage which may be incurred by the spread of an article before a dangerous quality in it is discovered.

In case a cover limitation for a definite amount per damage or per insurance occurrence is formulated, the company runs the risk of having to cover unlimited claims.

According to the Northern acts on contracts event insured against means the tortious act which releases the insured's liability. At the products liability insurance it is uncertain which of the possible events is to be considered relevant. As to the manufacturer it may be envisaged either the defect which gives rise to the dangerous quality or the supply of the goods. To the reseller the event insured against must be the resale or the supply of the goods.

In case a cover limit must be attached to the event insured against this event must be laid down especially for the products liability insurance, such as has been done in the insurance policies of a number of countries. To manufacturers and others a clear cut definition might probably be secured, if several damages due to the same cause in the production or the sale of the dangerous goods were considered one event insured against.

A clause of this kind gives rise to great difficulties in practice. It is frequently difficult to decide when the effects of a cause stop and the effects of another cause occur, and in products which are made up of many parts it is difficult to decide whether the cover limit is to be attached to the individual part or if it shall be attached to the finished product.

The uncertainty which attaches to the fixing of the event insured against makes it risky for the company alone to attach the cover obligation to this criterion.

Other cover limits must, therefore, be laid down.

At the products liability insurance the only form of cover limitation which will be tenable, will be a limitation attached to the number of damages and injuries happening in the insurance year or to the goods sold

in the insurance year. These limitations are employed to-day by the English companies.

A limitation of the cover sum to a definite amount per insurance year makes it necessary to effect insurance for very large cover amounts, perhaps even with the fixing of a certain own risk for the insured.

The spread of the dangerous goods creates a risk of a very large number of persons becoming liable for damage caused by a production. If the reseller is liable to the same extent as the manufacturer for the products liability each liable person will have the full cover sum to cover their liability. This may mean an almost unlimited cover if the total insurance cover is considered.

The accomplishment of a cover limitation for the total insurance means either that the reseller's liability – as for example in England – is limited to be a culpa liability only, or that the legislative power fixes a limit for the size of the total compensation claim which may be set up in connection with damage and injury caused by dangerous products. A limitation of this kind is known for example in Denmark for atomic damage.

SEC. 5

Concluding Observations

It has been endeavoured in the foregoing to analyse the limits of the field of cover for the products liability insurance. The question of premium computation has not been dealt with. Any statistic which can form the basis for the premium computation is not found, and even the American Products Liability Manual has many risks as regards which the premium is to be computed individually. On the basis of the examination the following draft for a products liability clause for the Scandinavian market may be given:

The insurance covers the liability which the insurer may occur by supplying a product which possesses dangerous or non-contractual qualities or does not come up to the information given by the insurer about the applicability of the product.

The policy does not cover:

- a. Damage to the supplied product and liability arising out of the non-delivery of the product in due time.
- b. The liability arising solely out of a warranty expressly given by the insured.
- c. Liability due to the fact that the insured or the party who on behalf of the insured is to see to it that the qualities of the delivered product must be supposed to have been aware of the existence of the dangerous or non-contractual quality.

- d. Liability due to wilful or gross negligently wrong advice with regard to the applicability of the delivered product.
- e. (Territoial limitation).

All kinds of damage or injury due to the same behaviour or circumstances in the insurer, shall be looked upon as one event insured against.

In the case of liability comprised by this clause the company covers up to 5 million kroner for any one accident, but not exceeding 5 million kroner for any one year of insurance.

(Own risk).

OVERSIGT OVER DE ANVENDTE FORKORTELSER

AC.	The Law Reports: Appeal Cases.
Aftl.	Lov nr. 242 af 8. maj 1917 om Aftaler og andre Retshandler på Formuerettens område.
AHB.	Allgemeine Versicherungsbedingungen für Haftpflichtversicherung. (Tyskland).
All. E. R.	The All England Law Reports Annotated.
ASD.	Assurandør-Societetets samling af domme, kendelser og responsa vedrørende forsikringsforhold.
ASR.	Assurandør-Societetets Responsum.
Best's News.	Best's Fire and Casualty News.
BGB.	Bürgerliches Gesetzbuch.
Eng. Rep.	English Reports.
F.	The Federal Reporter. (USA).
FAL.	Lov nr. 129 af 15. april 1930 om Forsikringsaftaler.
HD.	Højesteretsdom.
HVA.	Het Verzekerings-Archief. (Holland).
ILJ.	The Insurance Law Journal. (USA).
JCI.	Journal of The Chartered Insurance Institute. (England).
KB.	The Law Reports, King's Bench Division.
Kbl.	Lov nr. 102 af 6. april 1906 om køb.
M & W.	Meeson and Welsby Reports. (England).
NFT.	Nordisk Forsikringstidsskrift.
NJA.	Nytt Juridisk Arkiv.
NRT.	Norsk Retts Tidende.
NY.	New York Report Appeals. (USA).
OR.	Schweizerisches Obligationenrecht.
SHD.	Sø- og Handelsretsdom.
SHT.	Sø- og Handelsrets Tidende.
SOU.	Statens offentliga Utredningar.
SvJT.	Svensk Juristtidning.
SVZ.	Schweizerische Versicherungs-Zeitschrift.
TfR.	Tidsskrift for Retsvitenskap.
UfR.	Ugeskrift for Retsvæsen.
Vers R.	Versicherungsrecht. Juristische Rundschau für die Individualversicherung, Karlsruhe.
VN.	Udtalelse afgivet af Skadeförsäkringens Villkorsnämnd, Stockholm.
VLD.	Vestre Landsrets Dom.
VLT.	Vestre Landsrets Tidende.
VVG.	Versicherungsvertragesgesetz. (Tyskland eller Schweiz).

FORTEGNELSE OVER DEN I AFHANDLINGEN BENYTTED E LITTERATUR m. v.

Hvis ikke andet er anført, er de benyttede værker citeret med forfatternavne.

- Aerni, Paul O.*: Grenzen der allgemeinen Haftpflichtversicherung. SVZ. 20. 1953 p. 313.
- Arnold, Suel O.*: Products Liability Insurance. ILJ. 1957 p. 609.
- Bache, N. H.*: Erstatning i eller udenfor kontraktforhold. UFR 1926 B p. 276.
Anmeldelse af D. Dahl: Om Ansvarsforsikring. TFR 1930 p. 344.
Nogle Bemærkninger om Ansvarsforsikring NFT 1928 p. 78.
- Batten, A. G. M., and Dinsdale, W. A.*: Third Party Insurance, 4. udgave, London 1960
(cit.: Batten & Dinsdale).
- Bengtsson, Bertil*: Om Ansvarsförsäkring i Kontraktförhållanden I-II. Stockholm 1960.
(cit.: Bengtsson I eller II).
Anmeldelse af Jørgen Hansen: Sælgers ansvar for skade forvoldt af ting med farlige
egenskaber. Sv. JT 1966 p. 295.
Om Förmögenhetsskadeförsäkring. NFT. 1966 p. 1.
Om tolkning av Ansvarsförsäkringsvillkor. Stockholm 1960.
Skadestånd och Ansvarsförsäkring i kontraktförhållanden. Juristen 1960 p. 475.
- Bentzon, A. Drachmann og Christensen, Knud*: Lov om Forsikringsaftaler med Bemærkninger og Sagregister I-II 2. udgave. København 1952. (cit.: Bentzon – Christensen I eller II).
- Berthelsen, Vagn*: Products Liability Insurance. NFT 1963 p. 89.
Ny Erhvervsansvarsforsikring: Assurandøren 1964 p. 97.
- Betænkning om ændring af reglerne om erstatning* for skader, voldt ved brugen af motorkøretøjer og om tvungen forsikring til dækning af skaderne. København 1957.
- Bruck, Ernst*: Das Privatversicherungsrecht. Berlin 1930.
- Böhm*: Haftpflichtrechtliche Konstruktionen und Umfang der Haftpflichtversicherung. Vers R. 1955 p. 193.
Zur Terminologie des Versicherungsrechts. Vers R. 1954 p. 265.
- Christrup, G. L.*: Farlige Ydelser. Fire Foredrag om Spørgsmål af Betydning for Ansvarsforsikringen. København 1944 p. 63.
- Dahl, Dagfinn*: Om ansvarsforsikring. Oslo 1929.
- Day, J. H. J.*: Products Liability Insurance. JCI 1965 p. 89.
- Dickerson, Reed*: Products Liability and the Food Consumer, Boston 1951.
- Dinsdale, W. A.*: »A very dubious snail«. The Facts about the famous case of the snail in the Ginger beer. Policy 1965 p. 138.
History of Accident Insurance in Great Britain. London 1954.
- Domsregister* over 500 erstatningssager. Oslo 1957.
- Dwinell, Kenneth C.*: Products Liability. Best's News 1961 p. 20.
- Employer's Liability and Public Liability Insurance*. Study Course IC 317. The Chartered Insurance Institute. London. (cit.: Study Course).
- Faleborn, Arne*: Almänna Försäkringsvillkor av 1958 för Ansvarighetsförsäkring. Stockholm 1958.
- Farner, H.*: Die private Unfall- und Haftpflichtversicherung. Bern 1960.

- Federspiel, Holger*: Begrebet Interesse i Læren om Forsikring. København 1901.
- Forhandlinger på det sekstende nordiske juristmøde*. Oslo 1935.
- Future Developments of Products Liability Insurance*. Report by Advanced Study Group no. 118. The Insurance Institute of London. London 1960.
- Geiser, H. A.*: Die Begrenzung des Risikos in der Haftpflichtversicherung. Bern 1946.
- Gierke, Julius von*: Versicherungsrecht. Stuttgart 1947.
- Gillam, Cornelius W.*: Products Liability in the Automobile Industry. Minneapolis 1960.
- Gomard, Bernhard*: Forholdet mellem Erstatningsregler i og udenfor Kontraktforhold. København 1958.
- Gordis, Philip*: Property and Casualty Insurance. USA 1963.
- Hagander, J.*: Några drag ur Villkorsnämndenas Verksamhet. NFT. 1957 p. 145.
- Hansen, Jørgen*: Regresbeskyttelse og Identifikation i Skadesforsikring. NFT 1959 p. 161.
Sælgerens ansvar for skade forvoldt af ting med farlige egenskaber. København 1965.
(cit.: Sælgerens Ansvar).
- Hartung, H.*: Die allgemeine Haftpflichtversicherung. Berlin 1957.
- Hellner, Jan*: Försäkringsrätt, 2. udgave. Stockholm 1965.
Försäkringsgivarens Regressrätt. Uppsala 1953.
- Hochstrasser, G.*: Die Konkurrenz von Haftungsansprüchen und ihre Bedeutung für den privaten Haftpflichtversicherer. Basel 1949.
- Hoffmann, Max*: Die Vertragshaftung als Gegenstand der Haftpflichtversicherung unter besondere Berücksichtigung der Obhutklausul. Aarau 1946.
- Holm, H. H.*: Hvornår bortfalder Ansvarret efter FAL. § 25, 1. stk., 2. pkt. UfR 1943 B. p. 189.
- Hursh, Robert D.*: American Law of Products Liability I-IV. Rochester. N. Y. 1961.
- James, P. S.*: The Liability of Manufactures for Faulty Goods. Journal of Business Law 1960 p. 287.
- Jørgensen, Stig*: Erstatningsret. København 1966.
- Jørgensen, Stig, Lyngsø, Preben og Thranow, Hans*: Dansk Forsikringsret I-II. København 1965 og 1966.
- Koenig, Willy*: Schweizerisches Privatversicherungsrecht. Bern 1960.
- Kofoed, Leif*: Udkast til ny ansvarsforsikringsbetingelser. Assurandøren 1946 p. 175.
- Koktvedgaard, Mogens*: Anmeldelse af Jørgen Hansen: Sælgerens Ansvar for skade forvoldt af ting med farlige egenskaber. UfR. 1965 B. p. 217.
- Kruse, A. Vinding*: Erstatningsretten I og II. København 1964 og 1965.
Anmeldelse af J. Günther Petersen. Ansvarsfraskrivelse. Juristen 1958 p. 206.
Ansvarsfraskrivelse for tingsskade i enkelte kontraktforhold. Festskrift til Henry Using. København 1951 p. 279.
- Kulp, C. A.*: Casualty Insurance. New York 1956.
- Lassen, Jul.*: Haandbog i obligationsrettens almindelige del. København 1917-1923.
- Lorentz, Werner*: Rechtsvergleichendes zur Haftung des Warenherstellers und Lieferanten gegenüber Dritten. Karlsruhe 1962.
- Løfgren*: Ansvarighetsforsikringens omfang, særskilt med hensyn till skadestandskyldighed i kontraktforhold. NFT 1933 p. 192.
- Madge, P.*: Goods sold or supplied. Post Magazine & Insurance Monitor 1966 p. 539.
- Meins, Kurt*: Der Gegenstand der Haftpflichtversicherung. Hamburg 1939.
- Nielsen, E. Bach*: Undtagelsesbestemmelser i Forsikringsbetingelser for Ansvarsforsikring. NFT 1927 p. 22.
17. Nordiske Kongressen för Skade- och Olycksfallförsäkring. Helsingfors 1963.

- Oberbach, Hans*: Allgemeine Versicherungs-Bedingungen für Haftpflicht-Versicherung. Berlin 1938.
- Die Grundlagen der allgemeinen Haftpflicht-Versicherung. Stuttgart und Köln 1951. (cit.: Grundlagen).
- Oftinger, Karl*: Schweizerisches Haftpflichtrecht I-III. Zürich 1958.
- Petersen, J. Günther*: Ansvarsfraskrivelse. København 1957.
- Products Liability Insurance*: The Policy-Holder 1962 p. 1290 og 1324.
- Products Liability Manual*: National Bureau of Casualty Underwriters. New York.
- Prosser, William L.*: Handbook of the Law of Torts. 2. udgave. St. Paul 1955.
- Prölss, E. R.*: Versicherungsvertragsgesetz. Berlin 1963.
- Renold, Pierre*: Die allgemeine Vermögensschaden-Haftpflichtversicherung. Basel 1937.
- Roelli, H. og Jaeger, C.*: Kommentar zum schweizerischen Bundesgesetz, Bd. 2. Bern 1932.
- Sandvik, Tore*: Ansvar for skadevoldende egenskaper etter norsk rett. TfR. 1964 p. 503.
- Schmalzl, Max*: Zur Problematik des Schadenersatzanspruchs wegen Nichterfüllung in der Haftpflicht-Versicherung. Vers R. 1956 p. 270.
- Schmidlin, Otmar P.*: Special Aspects of Products Liability. HVA 1963 p. 117.
- Sieg, K.*: Ausstrahlungen der Haftpflicht-Versicherung. Hamburg 1952.
- Sindballe, Kristian*: Dansk Forsikringsret I. København 1948.
- Skibsted, A.*: Dansk Ansvarsforsikring. København 1930.
- Stang, Fr.*: Erstatningsansvar, Kristiania 1919.
- Stone & Cox*: Accident Insurance Year Book. London 1963.
- Thomsen, Alfr.*: Forsikringsvæsenets Historie i Danmark i det 19. Arhundrede. København 1963.
- Trafikförsäkring*: SOU 1957:36. Stockholm 1957.
- Trolle, Jørgen*: Ansvarsforsikringens juridiske Problemer. NFT. 1956 p. 226.
- I hvilket omfang dækker ansvarsforsikring for skade inden for kontraktsforhold. UfR 1943 B. p. 89.
- Tybjerg, Niels*: Om Søassurandørens Ansvar. København 1952:
- Dansk Søforsikringskonvention af 2. april 1934. København 1935.
- Udkast til Lov om Forsikringsaftaler* med tilhørende bemærkninger. København 1925. (cit.: udkast til FAL).
- Ussing, Henry*: Dansk Obligationsret. Almindelig del, 4. udgave. København 1961. (cit.: Alm. Del).
- Enkelte kontrakter, 2. udgave. København 1946.
- Erstatningsret. København 1947.
- Winroth, A.*: Strödda uppsatser IV. Om skadestånd. Uppsala 1907.
- Wussow, W. & H.*: Allgemeine Versicherungsbedingungen für Haftpflichtversicherung 5. udgave. Frankfurt 1966.

STIKORDSREGISTER

I registret er ikke medtaget henvisninger til the summary

Adækvans: 109, 112, 138

Afsavnstab: 136

Anprisninger:

– vedrørende ydelsens anvendelighed:
31, 32–33, 123–126

– vedrørende ydelsens egenskaber:
31, 117–123

Se også garanti

Ansvarsforsikring: 26–28, 41–52, 132,
134, 135–136

Se også subjektiv risikobedømmelse

Ansvarsfraskrivelse: 24–26, 104, 119–120,
131

Ansvarsgrundlaget:

– fleksibilitet: 111–128

Sikredes indflydelse på –: 103–128

Ansvarsrets sprrrelse og spredning: 34–36

Se også fabrikanter, mellemhandlere og
dækningssum

Avancetab: 30, 106–107

Bevlsbyrde: 19, 45–47, 93, 112, 138, 147

Bod: se konventionalbod

Casus mixtus cum culpa: 109

Detailhandleres ansvar: 43, 45–46, 51,
142–143, 151, 155

Se også mellemhandlere

Driftstab: 30, 106–107, 109, 138

Dækningsbegrænsning: 46, 91, 132–153

Dækningskøb: 137

Dækningssum: 91, 132–153

England:

Historie: 11–16, 18, 20–21

Policepraksis: 63–73

Products liability policen: 66–73

Public liability policen: 65–66

Engroshandel: 51, 143, 155

Fabrikanter: 11–23, 35, 43, 66–68, 71, 72,
73, 76, 95, 123, 142–143, 151–153

Farefremkaldelse: 38, 133–135

Farlige genstande: 12–14, 70–71

Fejludlevering: 43, 50

England: 66, 69, 71–72

Finland: 88

Sverige: 54–55

Finland:

Policepraksis: 87–89

Flere ansvarlige: 35, 45, 151–153

Foderstoffer: 33

Forsikringsaftalelov (FAL):

§ 18: 47, 96–100

§ 25: 26, 100, 114

§ 35: 134

§ 51: 46, 102

§ 52: 135

§ 53: 135

§ 91: 133–134, 140–141, 146, 148

§ 95: 36

Forsikringsbegivenhed: 140–148

England: 68, 72, 142, 146

Schweiz: 86, 142

Sverige: 58, 141–142, 146

Tyskland: 142

USA: 75, 142

Forsikringstiden: 43, 140, 146–148

Frankrig: 19, 89–90

Fødemidler: se næringsmidler

Garanti: 32, 90–91, 103, 115, 120, 124,
126–127, 128, 138

England: 67–68, 127

Finland: 87, 127

Norge: 61, 127

Schweiz: 84, 127

Sverige: 23, 52 ff., 104, 116, 127

Tyskland: 78, 127

USA: 14–16, 74–75, 124, 127

Garantiklausul: 11–19, 43–44, 47

England: 67–69, 127

Finland: 87, 127

Norge: 61, 127

Schweiz: 84, 127
 Sverige: 23, 52 ff., 104, 116, 127
 Tyskland: 78, 127
 USA: 74-75, 124, 127
Genforsikring: 28
Good-will, tab af: 138
Halvfabrikata: 130-131

Identifikation: 102
Ikke-erlæggelse: 108-110, 128

Kemiske stoffer: 32-33
Kendskab til farlig egenskab: 45-47, 101-102, 125-126, 128
Kontraktansvarsklausul: 22-23, 29, 42-52, 82, 90, 104-111, 113, 127
 England: 65, 105
 Finland: 87, 127
 Norge: 22, 61, 82, 104-105, 127
 Schweiz: 22, 84, 124, 127
 Sverige: 23, 52, 104, 116, 127
 Tyskland: 22, 77, 105, 124
 USA: 74-75, 105
Konventionalbod: 44, 106-107, 127, 138
Kredithjælp: 109

Massefremstillede produkter: 35, 95
Medicin: 12, 13, 16, 32
Mellemhandlere: 16-17, 35, 45, 47, 95, 118, 123, 124, 128-131, 142-143, 151-153, 155
 England: 64, 66, 72, 152-153
 USA: 72, 76, 152-153
Misligholdelse: 38, 104-111
Misligholdelsesregler, købelovens: 19, 29-34, 44, 104-111, 115

Naturalopfyldelse: 78, 84, 90, 95, 105, 111, 127
Norge:
 Policepraksis: 61-63
Normalpolice af 1946: 42-44
Normalpolice af 1964: 27, 43-48
 § 3a: 43-44
 § 3e: 44
Særlige betingelser II: 47, 101, 118, 124, 142-143, 148, 151
 A: 45-47
 D: 126

Næringsmidler: 13, 16, 32-33

Oplysninger om farlige egenskaber:

25, 33, 91, 101-102

Se også anprisninger

Personskade: 25, 38, 43, 91, 132-136

Positiv opfyldelsesinteresse: 90, 95, 105-111, 127

Se også misligholdelse og misligholdelsesregler

Privacy-regel: 12-18, 75

Procesomkostninger: 106

Producent: se fabrikant

Premieberegning: 72, 76-77, 88-89, 154-155

Rådgivning: 124-126, 128-130

Råstoffer: 130-131

Schweiz:

Ansvarsregler: 19, 84, 85

Policepraksis: 83-87

Selvrisiko: 150-151

Skade på leveret gods: 47, 107-111, 128

Skadebegreb: 38, 132-135

Subjektiv risikobedømmelse: 92-103

Ansvarsforsikringens -: 36-38, 93-96

Den sikredes adfærd: 36-38, 91, 96-103, 121-123

Den sikredes indflydelse på ansvarsgrundlaget: 103-131

Sverige:

Policepraksis: 52-60

Utfästelsesklause: 23, 52-58, 104, 116, 127

Tab: 132-140

- ved ødelagt eller forringet produktion: 30, 106-107, 136-138

Se også afsavnstab, avancetab, driftstab, good-will

Tingssskade: 25, 38, 43, 91, 132-136

Tyskland:

Historie: 19, 21-22

Policepraksis: 77-83

Uagtsomhed: 47, 126, 129-131

Uagtsomhedsbegreb:

- forsikringsretligt: 96-100
- ved produktansvarsforsikring: 100-103

USA:

Historie: 11-17

Policepraksis: 73-77

Vanhjemmel: 109

Varebetegnelse: 15, 31, 32-33, 116-117

Varetagtsklausul: 47